

Årsrapport 2011

Fylkesmannen i Østfold

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 5
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer	Side 15
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 27
Kongehuset	Side 27
Miljøverndepartementet	Side 27
Landbruks- og matdepartementet	Side 36
Kunnskapsdepartementet	Side 49
Statens Helsetilsyn	Side 73
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 77
Justis- og politidepartementet	Side 82
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 85
Arbeidsdepartementet	Side 91
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 94
Samferdselsdepartementet	Side 109
Utenriksdepartementet	Side 110
Kulturdepartementet	Side 110
Fomyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	Side 110
Andre	Side 113
Endringer i årsrapporten	Side 114

Embete:

Årsrapport 2011 fra Fylkesmannen i Østfold (FMØ)

Hendelsene 22.7.11 overskygger alt annet som skjedde i 2011. Østfold er hardt rammet. Seks ungdommer omkom på Utøya og flere ble alvorlig skadet. I tillegg omkom en trebarnsmor i Regjeringskvartalet. De berørte kommuner gjorde en enestående innsats i godt samarbeid med Østfold Arbeiderparti/AUF.

FMØ hadde løpende kontakt med kommunene og sikret rapportering til Direktoratet for samfunnssikkerhet og bedreskap (DSB) og Helsedirektoratet som forutsatt i oppdrag. Kondolanseprotokoll ble lagt ut, vi bisto kommunene, svarte på spørsmål og informerte om blomster, flagging, arkivering o.a.. Vi var deltagende med der det kjentes riktig, og FMØ var hele tiden opptatt av å følge og støtte opp om kommunene på best mulig måte.

Ved høstens lokalvalg skjedde det store politiske endringer i Østfold. 14 av våre 18 kommuner skiftet ordførere. Etter valget tok derfor embetsledelsen turen til alle kommuner. Vi ønsket å bli bedre kjent, fortelle litt om vår rolle og vise at vi ønsker å bidra og være på tilbudssiden. På den årlige kommunekonferansen på Refsnes i november valgte vi å bruke tid på 22.7.11 - på erfaringene og tanker både fra den akutte fasen og i et mer langsiktig perspektiv.

At den yrkesfaglige Malakoff videregående skole i Moss ble tildelt Dronning Sonjas skolepris for 2011, ble ekstra høyt verdsatt. Initiativ og anbefaling kom fra FMØs Utdannings- og barnehageavdeling. Skolen, som har over tusen elever, ca 20 % med minoritetsbakgrunn og med 33 forskjellige morsmål, fikk prisen for sitt arbeid med inkludering og likeverd. Skolen var også den hardest rammede videregående skole i landet 22.7.11. Dronning Sonjas besøk, skolens presentasjon av pedagogisk tenkning og ulike arbeidsformer samt elvenes enestående innsats på scenen og i mindre grupper, gjorde dette til en stor opplevelse.

Forøvrig ble også 2011 et virksomt og godt år for FMØ. Vi har hatt jevn aktivitet og løst oppdraget på en god måte innenfor de gitte rammer. Vårt styringsverktøy - Exie - gir oss løpende og god oversikt over status i oppgaveløsningen. Det gir oss mulighet til å vurdere ekstra innsats på et tidlig tidspunkt, når det oppstår behov for det. Exie gir oss videre grunnlag for å melde fra til oppdragsgiverne om vi ser at vi ikke vil nå resultatkrav på grunn av for lite ressurser, det være seg personell og/eller penger.

I tråd med vår langsiktige plan, foretok vi en justering av organisasjonen i 2011. Da vår utdanningsdirektør sluttet ved oppnådde 70 år i mai 2011, splittet vi daværende avdeling i to. Igjen fikk vi en utdannings- og barnehageavdeling og vi tilsatte ny utdanningsdirektør. Det ble videre opprettet en egen juridisk avdeling. Den ble midlertidig ledet av assisterende fylkesmann fra sommeren og ut året.

I løpet av høsten har vi hatt en oppgavegjennomgang i organisasjonen og vi har bekreftet og forankret organisasjonsendringen over. Vi tilsatte derfor ny direktør for Juridisk avdeling i desember med tiltredelse fra årsskiftet. Planen er å inkludere oppgavene med vergemål til denne avdelingen. Arbeidet er allerede godt i gang og det er gode prosesser med kommunene.

FMØ har etter dette fem fagavdelinger og to staber. Det er syv direktører i tillegg til embetsledelsen i ledergruppa, fire kvinner og fem menn. Administrasjonsordningen (roller og fullmakter) er justert, også som følge av at Helsetilsynet i Østfold er nedlagt. Videre er et helhetlig system for Personvern, informasjonssikkerhet og beredskap (PIB) vedtatt og implementert. Vi har kontinuerlig fokus på dette. Organisasjonen er med dette igjen konsolidert. Den er blitt mer robust og er bedre tilpasset våre omfattende oppdrag, kravene til bedre samordning og nye oppgaver som vergemål.

Vi legger stor vekt på at forholdet til kommunene skal være tillitsfullt og godt, preget av gjensidig respekt og forståelse for ulike oppgaver og ansvar. Vår årlige kommunekonferanse på Refsnes er nevnt over. I tillegg arrangerer vi hvert år konferanse der fornying og erfaringsutveksling står på dagsorden. Vi har en systematisk og god kommunedialog, der drøfting av statlige føringer får stor plass og der spesielle forhold i de ulike kommuner drøftes. Det er dialogmøter med seks kommuner hvert år. Da reiser ledergruppa ut og bruker dagen i kommunen. Ved en slik besøkssyklus får alle kommuner besøk av en samlet ledergruppe hvert tredje år. Vi tilbyr kompetanse på ulike områder og vi oppfattes og brukes som et kompetansesenter for kommunene om de ønsker det.

Sammen med Kommunenes Sentralforbund (KS) arrangerer FMØ hvert år to konferanser om Revidert nasjonalbudsjett/ kommuneproposisjonen og om statsbudsjettet henholdsvis i mai og i oktober. Østfold fylkeskommune har en ledende rolle i gjennomføringen av nye planprosesser i Plan- og bygningsloven (PBL). FMØ samarbeider med fylkeskommunen om dette. Arbeidet krever mye tid og er under stadig utvikling. Vi har dessuten flere partnerskap med Østfold fylkeskommune blant annet om folkehelse, GIS og Østfold analyse.

En gang i halvåret møtes Østfolds fylkesordfører og fylkesrådmann og embetsledelsen. Det er videre tradisjonen for

at stortingsrepresentantene fra Østfold og ledergruppen her hos FMØ har et kontaktmøte i Statens Hus i begynnelsen av januar hvert år.

Så vil jeg benytte anledningen til å takke alle våre dyktige medarbeidere for stor innsats og trivelig arbeidsmiljø! Jeg viser for øvrig til omtale i påfølgende rapport.

Moss, februar 2012

Anne Enger

sign.

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket generelt

1.1.1 Tilstanden i embetet

Organisering

Fylkesmannen i Østfold har i virksomhetsåret 2011 hatt fokus på videreutvikling av organisasjonen. Det var viktig med budsjetttilpasning og følgelig varierende vektlegging av rettssikkerhet, tilsyn, veiledning og utvikling på fagdepartementenes mål og resultatområder. Organiseringen justeres ved å etablere juridisk avdeling som foreberedelse til å ta nye oppgaver i forbindelse med vergemålsordningen. Pr 31.12. er Fylkesmannen organisert med 5 fagavdelinger, en fagstab og en administrativ stab:

- helse- og sosialavdeling
- barnehage- og utdanningsavdeling
- juridisk avdeling
- landbruksavdeling
- miljøvern avdeling
- samordnings- og beredskapsstab
- administrativ stab

Nytt delegasjonsreglement/administrasjonsordning ble iverksatt i 2010 og arbeidet med styringsdokument for personvern, informasjonssikkerhet og beredskap ble ferdigstilt med overordnet sikkerhetsdokument og sikkerhetsinstruks/-reglement for medarbeidere og ledere i 2011. Lokal beredskapsplan ferdigstilles våren 2012.

Bemanning

Embetet hadde pr. 31.12.2011 i alt 125 ansatte inklusiv lærlinger. Til sammen var arbeidsinnsatsen gjennom året ca 116 årsverk inklusiv fellestjenester i Statens hus, sykefravær og lønnet permisjon. Andre brukeretater dekket sin del av felleskostnadene med 2,2 årsverk. Fylkesmannens økonomiske ansvar ble følgelig ca 114 årsverk som fordeles på kap 1510 med ca 97 årsverk og andre kapitler med ca 17 årsverk.

Budsjett, resultat

Bevilgningen på kap 1510 post 01 var 64,905 mill. kroner i 2011. Med tilleggsbevilgninger på 1,373 mill. kroner og refusjoner i løpet av året på 2,169 mill. kroner (sykepenger, fødselspenger og for lærlinger), ble totalrammen 68,176 mill. kroner. Videre er det inntektsført 0,305 mill. kroner over kap 4510 post 02. Regnskapet viser et mindreforbruk på 0,576 mill. kroner over kap 1510 post 01.

På kap 1510 post 21 er mindreforbruket 1,432 mill. kroner. Overføingen fra forrige år var 0,451 mill. kroner og det er inntektsført oppdragsinntekter på 5,045 mill. kroner

Sum mindreforbruk i 2011 er 2,008 mill. kroner. Mindreforbruket skyldes flere vakanser enn normalt, noe mer prosjektinntekter og overhead enn forventet, og utsatte anskaffelser på ikt-området.

Sykefravær

Stor oppmerksomhet om vårt høye sykefravær i 2007, som var 8,5% (legemeldt og egenmeødt), og oppfølging av sykmeldte med tiltak virket godt. *Legemeldt* sykefravær var 3,5% i 2010 og 3,6% i 2011. Sammenlignet med andre (kilde: NAV) var det legemeldte sykefraværet i Østfold 3,3% tredje kvartal mot 5,6% i statlig forvaltning og 5,8% for hele landet.

Måloppnåelse

Innenfor de ulike fagområder utgjør tilsyn, kontroll og klagesaksbehandling en stor del av arbeidsinnsatsen. Det er stort arbeidspress, og vi oppnår dessverre ikke alltid kravene til saksbehandlingstid. På enkelte tilsynsområder er måloppnåelsen svakere enn planlagt pga vakanser ved skifte i stillinger. Vi anser likevel måloppnåelsen for å være tilfredsstillende på de fleste områder.

Fylkesmannen gjennomførte i 2010 en innbygger- og brukerundersøkelse som viser at østfoldinger flest kjenner

lite til Fylkesmannens virksomhet. Dette gjelder særlig innbyggere under 30 år. Dette synes å være generelt for alle fylkesmannsembeter. I Østfold ser vi at innbyggernes og brukernes totalinntrykk og tillit til Fylkesmannen øker med økende kjennskap til embetet. Kommuneansatte med mye kontakt med Fylkesmannen, har et svært godt totalinntrykk og høy tillit til embetet. Forholdet til ordførere og rådmenn er preget av stor åpenhet, høy tillit og god lokalkunnskap.

Statens hus

For å kunne tilfredsstillere Skatt øst sitt behov for kundemottak ble tidligere ”hoveddør” lukket, og etter ønske fra leietakerne har Entra Eiendom AS gjennomført en oppgradering av utomhusarealet foran hovedinngang til Statens hus. Videre utfører huseier oppgradering av dører i forbindelse med branntilsyn og nye forskrifter. For å kunne ivareta krav til universell utforming, har leietakerne på eget initiativ oppgradert noen inngangsdører for rullestolbrukere. Fylkesmannen har hatt en dialog med Entra Eiendom AS om arealene da det er behov for ca 10 nye arbeidsplasser ved overføring av vergemålsoppgavene fra 1.7.2013.

Fylkesmannens leieavtale utløper i september 2013. Statsbygg ble fra november 2011 engasjert som rådgiver i ”Prosjekt Statens hus 2013”. I prosjektet vurderer Fylkesmannen om den nåværende leieavtalen skal forlenges, alternativt anskaffe andre kontorarealer. Det er gjennomført en teknisk tilstandsanalyse på eksisterende bygg og en rom- og behovsanalyse for Fylkesmannens fremtidige behov. FAD er konsultert i anledning prosjektet.

1.1.2 Tilstanden i fylket

Arbeidsplasser i Østfold

Mens utviklingen i antall arbeidsplasser i Østfold fra 2000 til 2004 lå over landsgjennomsnittet, har den siden 2004 vært svakere, og det var en vesentlig nedgang i antall arbeidsplasser fra 2008 til 2009. I 2010 fikk vi en oppgang. Fra 2000 til 2010 har veksten i Østfold vært 8,3%, mens den på landsbasis har vært 11,3%. De siste fem årene har årlig vekstrate vært 1,3%. (Kilde: Telemarksforskning)

Våler er den kommunen som har hatt sterkest vekst de siste 5 årene (2006-2010) og kommunen har fått 5,1% flere arbeidsplasser. Dernest kommer Spydeberg med 4,8%, men Spydeberg hadde ingen vekst i 2010. Råde har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Østfold i 2010 med 5,3%.

Østfold er nummer 8 av 18 fylker utenom Oslo når det gjelder etableringsfrekvens i 2010 og den har vært høyere enn landsgjennomsnittet de fleste årene etter 2000. Halden har som oftest hatt lavere etableringsfrekvens enn landsgjennomsnittet og Indre Østfold betydelig lavere enn de andre regionene i Østfold.

Derimot er veksten i antall foretak i Østfold noe lavere enn landsgjennomsnittet.

Kommuneøkonomi

I 2010 oppnådde man en klar bedring i resultatene i kommunene i Østfold. Etter et svært svakt år i 2008 har trenden resultatmessig vært positiv i Østfoldkommunene. Resultatet samlet for kommunene i fylket er imidlertid vesentlig svakere enn landssnittet. Regnskapstallene viser at årsaken til denne forskjellen er knyttet til at østfoldkommunene har høyere netto finansutgifter enn landssnittet. Gjeld og avdragsbelastning er omtrent på linje med landet for øvrig. Dette tyder på at kommunene i Østfold har lavere renteinntekter enn landssnittet og underbygges av at kommunene i fylket har vesentlig lavere reserver i form av disposisjonsfond. De foreløpige anslagene for 2011 tyder på at de fleste kommunene i fylket ikke oppnår vesentlig styrking av handlefrihet og reserver i 2011, og at man drar med seg betydelige utfordringer inn i 2012. Kombinasjonen av en relativt høy gjeld, lite reserver og et betydelig press på velferdstjenestene gjør situasjonen krevende for mange kommuner.

Østfold har i alle årene fra 2000, da ordningen kom, hatt kommuner i ROBEK-registret. På det meste var seks kommuner inne i 2005, og for tiden er to kommuner registrert i ROBEK: Hobøl og Råde. Tilbakemeldingene hittil tyder på at vi i løpet av 2012 ikke vil få noen utmeldinger og at vi vil få en innmelding. Flere kommuner står i fare for å bli innmeldt i registret på grunn av ubalanse i driften og lite reserver til å håndtere negative overraskelser.

Fylkesmannen har i 2011 fordelt 10 mill. kroner av skjønnsmidlene til fornyingsprosjekter. Kommunene er aktive på utviklingsarbeid og Fylkesmannen prioriterer eraringsutveksling mellom kommunene og fornyingsarbeid.

Helse- og sosialområdet

Østfold har fortsatt et aktivt partnerskap for folkehelse. Det består av Østfold fylkeskommune, kommunene i fylket, Fylkesmannen i Østfold, Sykehuset Østfold HF, Frivillighetssentralene, Nasjonalforeningen for

folkehelsen, Kreftforeningen, Østfold idrettskrets og Høgskolen i Østfold. Målene partnerskapet arbeider mot finnes i fylkesplanen "Østfold mot 2050". Utjevning av sosiale helseforskjeller står sentralt. Ved slutten av 2011 gjennomførte Østfoldhelsen en ny kartlegging av helsetilstanden til innbyggerne i fylket. Dataene vil bli bearbeidet i 2012.

Fylkesforum for Omsorgsplan 2015 ledes av fylkesmannen. Forumet fungerer som møteplass på overordnet nivå og viderefører arbeidet med hovedsatsningene i planen. Kartlegging av kommunenes tiltak for personer med demens viser at en økende andel kommuner i Østfold har demensteam, tilrettelagte dagtilbud for personer med demens og tiltak for pårørende. Halvveis i planperioden har 10 kommuner fått tilsagn om tilskudd til 158 omsorgsboliger, 177 plasser i sykehjem og 4 sansehager/fellesareal i eksisterende bygg. Til tross for stor aktivitet for å øke de ansattes kompetanse, er fortsatt nærmere 30 % av ansatte i brukerrettet pleie- og omsorgstjeneste uten relevant fagutdanning. Fylkesmannen er representert i styringsråd for utviklingssenter for omsorgstjenestene og har deltatt i utviklingssentrene nettverkssamling for sykehjem og hjemmetjenester.

Arbeidet med å forankre NAV-reformen har fortsatt i 2011, gjennom de etablerte samarbeidsarenaene og kompetansehevede tiltak for ansatte i NAV-kontorene. Det er utarbeidet en statusrapport for KVP-arbeidet etter besøksrunde i samtlige NAV-kontor høsten 2011. Arbeidet videreføres i 2012. Arbeidet blir koordinert med andre satsninger og kompetansehevingstiltak som utenrettslig økonomisk rådgivning, boligsosialt arbeid, barnefattigdom, oppfølging etter fengselsopphold, psykiatri- og rustjenester og forebyggende helsearbeid.

I 2011 mottok 14 av Østfolds 18 kommuner tilskudd til kommunalt rusarbeid. I samarbeid med KoRus-Øst har vi iverksatt faglig oppfølging og kompetanseutviklingstiltak for kommuner som mottar tilskudd. Dette samarbeidet er forankret i felles regional kompetanseplan, med tre hovedstrategier: Ledelsesforankring, kompetanseheving og prosjektnettverk.

Arbeidet med psykisk helse følges opp etter avsluttet opptrappingsplan med hovedvekt på faglig kompetanseheving og støtte til fortsatt tjenesteutvikling i kommunene. Kommunene opplever etterspørsel og press på tjenestene. Vi har fortsatt god søkning til midlene for videreutdanning. Nettverket for kontaktpersoner i kommunene fortsetter. Det er etablert samarbeid med NAPHA (Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid).

Helsetilsynet i Østfold avsluttet 161 saker som hendelsesbasert tilsyn i 2011 og det ble gjennomført 10 systemrevisjoner i helsetjenesten. Klager på sosiale tjenester i NAV og hendelsesbasert tilsyn på sosialområdet og barnevern øker i kompleksitet.

Tilsyn med barneverninstitusjoner og omsorgssentre er gjennomført som planlagt, med full dekning på antall besøk. Vi har også gjennomført 2 systemrevisjoner ved barneverninstitusjoner. Fylkesmannen har i 2011 aktivt fulgt opp 4 kommuner etter rapportering på barnevernområdet med bakgrunnen i manglende oppfyllelse av lovkrav til tjenestene.

Fylkesmannen har fordelt 13 395 000 kroner til kommunene i Østfold etter søknad i forbindelse med satsingen på kommunalt barnevern og følger opp at målsetningen for satsingen nås gjennom kommunenes halvårsrapporteringer.

Fylkesmannen har begrenset mulighet til å etterkomme alle henvendelser om opplæring på helse, sosial og barnevernsområdet.

Saksfeltet har i løpet av 3 år blitt fordoblet, og kravet til saksbehandlingstid har det ikke vært mulig å innfri til tross for omdisponering av saksbehandlerressurser.

Barnehage og utdanning

Alle kommunene i Østfold med unntak av en kommune kunne i 2011 melde om barnehageplass til alle med rett til barnehageplass. Den aktive planleggings-, utbyggings- og utviklingsperioden som preget 2009 og 2010 ble videreført i 2011. Forberedelsen av ansvarsoverføringen fra stat til kommune på barnehageområdet har ført til økt bevissthet i kommunene om behovet for kompetanse og kapasitet for å overta nye oppgaver. Dialogen med Fylkesmannen har vært tett gjennom hele året (gjennom kommunemøter, veiledning, regelverkssamlinger og ulike fellessamlinger for både kommune- og virksomhetsnivå).

Ved utgangen av 2011 oppsummerer vi at vi har mottatt mange meldinger om at overgangen til rammefinansiering har vært og er ressurskrevende. Flere kommuner ønsker sårbarhet om forståelsen og behandlingen av saker knyttet til likeverdig behandling. Flere uttrykker en bekymring for dekningsgraden i 2012 og en eventuell økt etterspørsel etter barnehageplasser samtidig som investeringstilskuddet opphører i 2012.

Debatten om skole og utdanning i Østfold ble også i 2011 preget av begrepene tidlig innsats, grunnleggende ferdigheter og fullføring av videregående opplæring.

Østfold hadde også i 2011 et lavere gjennomsnitt enn landet for øvrig ved eksamen og nasjonale prøver, og for stor andel elever som ikke fullfører videregående opplæring. I 2010 startet et omfattende partnerskap mellom fylkeskommunen og alle kommuner med mål om økt læringsutbytte og bedre gjennomføring av videregående opplæring. Dette arbeidet ble videreført i 2011. Fylkeskommunen har satt ambisiøse mål med bakgrunn i sin egen tilstandsrapportering. "Ny Giv", overgangsprosjektet, begynte med fylkeskommunen og Sarpsborg kommune i 2010/11. Våren 2011 søkte alle kommuner samlet om å få ta del i pulje 2 allerede fra høsten 2011. Prosjektet fikk positivt svar fra Statsråden. Alle kommuner er nå med i overgangsprosjektet. "Ny Giv" ses også i sammenheng med prosjektet "Vurdering for læring", og en forsøker å se helhet og sammenheng.

De nye tilstandsrapportene har gitt skoleeierne nytt kunnskapsgrunnlag og mer innsikt i sine virksomheter. Dette kommer til uttrykk i både debatter i kommunestyrene og i medieoppslag. Vi ser likevel at rapportene er kvalitativt svært ulike. En del kommuners rapporter viser at en må legge mer arbeid i egne analyser og konkretisere utfordringene slik at rapportene blir gode styringsredskaper. Her vil det være behov for bedre analysekompetanse i enkelte kommuner. Vi ser det som positivt at fylkeskommunen og noen av kommunene tydelig kopler tilstandsrapporteringen til sitt eget kommunale styringssystem, og at den dermed blir en naturlig og integrert del av dette.

Tilsyn og klagesaksbehandling er hovedoppgaver for Fylkesmannen på barnehage- og utdanningsområdet. Temaet for det felles nasjonale tilsynet i 2011 var elevenes rett til et godt psykososialt miljø. Denne helt sentrale bestemmelsen i opplæringsloven har vært tematisert i regelverksamlinger med kommunene og fylkeskommunen. Alle skolene vi har hatt tilsyn med, har stort fokus på det forebyggende arbeidet og gjennomgående iverksettes tiltak når en skole oppdager krenkende atferd. Saker løses på lavest mulig nivå. Vi har imidlertid i dette tilsynet også registrert at skolene i for liten grad fatter enkeltvedtak slik opplæringsloven krever. Tilsynet i 2011 viser i stor grad avvik på de samme områder som ble avdekket i 2010. Erfaringene med det felles nasjonale tilsynet i Østfold i 2011 var tema på eget dialogmøte med skoleeierne i desember. Økt fokus på elevenes psykososiale miljø har også generelt medført flere henvendelser og flere klagesaker.

Kommunene og fylkeskommunen har gjennomgående positive tilbakemeldinger på kvaliteten i vårt tilsyn på barnehage og utdanning. Flere har pekt på at det felles nasjonale tilsynet har vært en lærerik prosess for skolene som har vært direkte involvert. Det er også gitt positive tilbakemeldinger på at tilsynet har et fokus over flere år. Det er imidlertid mindre entydige reaksjoner på selve tilsynet som forbedringsstrategi. Det er derfor viktig å fokusere på både tilsyn og veiledning. Veiledning i regelverksetterlevelse er generelt etterspurt. Det totale statlige tilsynsvolumet oppleves av noen som belastende for daglig drift. For å bidra til en bedre forståelse for sammenhengen mellom tilsyn og læring/forbedring har vi i 2011 lagt stor vekt på veiledning overfor kommunen i etterkant av tilsynet. Vi vil arbeide videre med utvikling av metoder og strategier for 2012 i samarbeid med utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannens koordinerende rolle i forhold til samarbeidende sektorer og de ulike nivåer i utviklingsløpet til barn og unge, gir oss en oversiktsviten og en kompetanse som både private og offentlige barnehager og skoler bruker aktivt. Koordinering og samordning av arbeidet for barn og unge er svært viktig, men gir også utfordringer fordi en rekke ulike direktorat og departement gir særskilte oppdrag på dette området. Gjennom konferanser, nettverk og ulike møteplasser kan nasjonal politikk og læringsresultater formidles og gis en regional fellesforståelse. Gjennom bruk av skjønnsmidler til utvikling av kommunal styring på området barn og unge kan vi bidra til nytenking og forbedring. Etter Fylkesmannens vurdering har samarbeidet med kommunene, fylkeskommunen, private skoler, KS og Høgskolen i Østfold vært godt og konstruktivt i 2011.

Planarbeid, miljø og forurensing

Formidling av nasjonal politikk på plan- og miljøområdet ble i 2011 ivaretatt dels gjennom den løpende saksbehandlingen og dels gjennom kommunemøter og samling for ordførere og rådmenn. Ett viktig tema i så måte har vært kommunenes oppfølging av naturmangfoldloven. Etter lokalvalget høsten 2011 er det lagt stor vekt på prosessene knyttet til planstrategier og samordning av arbeidet på regionalt nivå.

Østfold er et arealmessig lite fylke som allerede er sterkt preget av infrastruktur og menneskelig virksomhet. Samtidig foreligger det eller er under utarbeidelse planer for flere store arealkrevende tiltak, blant annet vindmølleparker og kraftlinjer. I tillegg kommer store samferdselsprosjekter som utbygging av E18 og videreutvikling av jernbanetraseene gjennom fylket. Dette er saker/prosesser som Fylkesmannen på ulike måter har engasjert seg i i 2011, og som fortsatt pågår.

Befolkningsvekst kombinert med et ønske om å legge til rette for arealkrevende næringer, bidro også i 2011 til

nedbyggingspress på dyrka mark. Østfold hadde i 2010 en avgang av dyrka mark og dyrkbare arealer på 948 dekar. Dette tilsvarer gjennomsnittlig omdisponering i fylket de siste ti årene, og står i sterk kontrast til det nasjonale målet om et strengere jordvern.

Også i 2011 er nasjonal strandsonopolitikk i stor grad blitt ivaretatt gjennom ordinære plansaker, samt i uttalelser til et stort antall dispensasjonssaker. Alle kommuner med kystsone har vedtatt nye arealdeler til kommuneplanen i 2011, hvor kystsone-temaet har vært sentralt.

Det er vedtatt 12 kommuneplaner (inkl. arealdel) i løpet av 2011, herunder for de fire største byene. Antall reguleringsplaner til uttalelse og antall dispensasjonssaker har økt fra 2010 til 2011. Sett opp mot ny dispensasjonshjemmel i plan- og bygningsloven og målet om at arealdisponerings spørsmål skal avklares i plansaker, er utviklingen hva angår dispensasjonssaker bekymringsfull.

Når det gjelder eiendoms- og bosettingspolitikk, er det behov for å få bedre og bredere innsyn i kommunenes praktisering av regelverket for eventuelt å kunne korrigere denne. Fylkesmannen har grunn til å tro at regelverket praktiseres noe ulikt i kommunene, og at noe av denne praksisen ikke er i tråd med nasjonal politikk.

Fylkesmannen har også i 2011 brukt tid på å planlegge og gjennomføre intern og eksternt kompetanseheving i forhold til den nye plan- og bygningsloven (både plandelen og byggesaksdelen). Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i byggesaker for perioden har vært cirka 15 uker (som i 2010). Ved utgangen av året var saksbehandlingstiden godt under 3 måneder. Dispensasjonssakene dominerer fortsatt klagesakene, og sakene oppleves generelt som mer kompliserte og omfattende enn tidligere, med utstrakt bruk av advokater. Saksbehandlingstiden for klager på reguleringsplaner og bebyggelsesplaner har vært i gjennomsnitt 3 måneder. Også i 2011 har Fylkesmannen ved klagesaksbehandlingen hatt stort fokus på naturmangfoldloven. Det innebærer blant annet å påse at kommunen har lagt til grunn prinsippene i lovens §§ 8-12 når beslutningen tas, og at vurderingene av disse fremgår av beslutningen, jf. § 7.

Fylkesmannens arbeid med verneområdeforvaltning har i 2011 vært konsentrert om utarbeidelse av forvaltningsplaner, skjøtsel og utarbeidelse av nye verneforslag. En forvaltningsplan som dekker 4 verneområder (Søndre Jeløy, Rødsåsen, Reieråsen, Grønliparken) er ferdigstilt og godkjent. Arbeidet med forvaltningsplanen for Ytre Hvaler nasjonalpark er overført til nasjonalparkstyret og egen nasjonalparkforvalter er ansatt. Flere verneforslag er oversendt Direktoratet for naturforvaltning med Fylkesmannens anbefaling etter høring. Fylkesmannens arbeid med frivillig skogvern er videreført med stor aktivitet også i 2011. Fylkesmannen har anmeldt fire tilfeller av overtredelse av vernebestemmelser i 2011, i tillegg til seks tilfeller anmeldt av Statens naturoppsyn (SNO).

Handlingsplaner for flere truede arter er fulgt opp gjennom året, og utarbeidelse av handlingsplaner for ytterligere arter pågår. Registrering av store/hule eiker i Halden er slutført og tilsvarende arbeid i Rygge igangsatt. Arbeid med oppfølging av handlingsplanene for slåttemark og kystlynghei er igangsatt. Handlingsplan mot fremmede arter i Østfold er ferdigstilt.

Når det gjelder forvaltningen av anadrom laksefisk, er gytebestandsmålet i Enningdalselva (nasjonalt laksevassdrag) nådd med god margin. Det har blitt foretatt utfisking av oppdrettslaks i forbindelse med stamfiske i Glomma også i 2011.

Fylkesmannen følger arbeidet i rovviltnemnda, og har også i 2011 drevet løpende informasjonsarbeid særlig knyttet til fylkets ulveforekomster. Spesielt temaet "elgforvaltning i ulverevir" har fått stor oppmerksomhet fra kommuner og brukere i Linnekleppenreviret.

Når det gjelder oppfølging av vannforvaltningsforskriften har arbeidet med fullkarakterisering og nye vurderinger av vannforekomstenes tilstand pågått fortløpende i 2011. Fylkesmannen har også deltatt aktivt i sentrale myndigheters arbeid med vannforvaltningsforskriften, samt deltatt i internasjonale fora med informasjon, foredrag mv. Vannforskriftens krav har også stått sentralt i enkelte av våre innsigelser/uttalelser i plansaker.

Ved utgangen av 2011 hadde 16 Østfold-kommuner vedtatt klima- og energiplaner i samsvar med statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging, mens en kommune hadde ferdig planutkast på høring. 16 kommuner samt Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen har vedtatt å delta i et nytt klimanettverk.

Fylkesmannen har i 2011 hatt stor aktivitet på forurensningstilsyn, blant annet er det gjennomført syv revisjoner. Fylkesmannen anmeldte en virksomhet i 2011. Tilsyn med avløpsanlegg har avdekket alvorlige avvik knyttet til mangelfull strategisk planlegging og manglende fornyelse av kondemnabelt avløpsnett i flere kommuner. Fylkesmannen vil følge opp de aktuelle kommunene tett i årene som kommer.

Landbruksbasert næringsutvikling

Antallet foretak i landbruket som søkte om produksjonstilskudd gikk i 2011 ned med 39 til 2382. Grovfôrarealet økte mens kornarealet ble redusert og potetproduksjonen gikk kraftig tilbake grunnet potetsystemematode og klima. Produksjonen av grønnsaker og bær er stabil og det er stor interesse for økologisk frukt dyrking. Dyretallet i melke- og kjøttproduksjonen minker. Produksjonsvolumet er likevel opprettholdt med økende avdrått og mer effektiv produksjon.

Satsingsområdene innen landbruksbasert næringsutvikling var i 2011 mat (produksjon og foredling), grønt vertskap, skog, tre og bioenergi, etablereropplæring og kompetanse. I forhold til behovet er tilgangen på investeringsmidler til tradisjonelt landbruk i Østfold altfor liten. Østfold har høy avvirking, men aktiviteten innen ungsogpleie og granplanting bør øke. Det satses på bruk av skogsråstoff til bioenergi og økt aktivitet innen skogkultur med tanke på CO₂-binding.

Mange ønsker gården som bosted, ikke som arbeidsplass. En økende andel leiejord, større areal per driver og fradelte tun er resultatet. Store maskiner, pakking av jord med grøftebehov, ikke-optimale tidspunkt for jordarbeiding og høsting gir uheldige virkninger på jordstruktur og avlingsnivå. Noen tar også gården tilbake som arbeidsplass med bl.a. "Inn på tunet".

Endret jordarbeiding og gras på utsatte arealer er de viktigste forurensingstiltakene og i vannområdene ligger mellom 80-90 % av kornarealet i stubb gjennom vinteren. Vanskelige innhøstingsforhold i 2011 bidro ytterligere til dette og det ble sådd svært lite høstkorn.

Østfoldlandbrukets største utfordring er jordvern og presset på produksjonsarealene, men eksisterende virkemidler er mangelfulle.

Samfunnsikkerhet og beredskap

Den 17. februar grunnstøtte kontainerskipet Godafoss i Løperen, skipsleia mellom Asmaløy og Kirkøy i Hvaler. Hendelsen illustrerer sårbarheten i et trangt og kronglete farvann kloss opp til Ytre Hvaler nasjonalpark. Hendelsen ble godt håndtert og viser at beredskapsaktørene kan redusere konsekvensen av en slik hendelse. Fylkesmannen har fulgt opp saken overfor sentrale myndigheter.

Hendelsen 22. juli medførte at vi etablerte nødvendig kapasitet for å ivareta oppgavene vi fikk fra Helsedirektoratet og DSB. Hovedansvaret vårt var å sørge for at Helsedirektoratet og DSB fikk løpende situasjonsrapporter fra kommunene. I samspill med andre aktører fokuseres det på flere tiltak som kan bedre beredskapen. For begge hendelsene viste det nye krisestøtteverktøyet DSB-CIM seg å være til god nytte.

Fylkesmannen har utviklet risiko- og sårbarhetsanalysen "FylkesROS Østfold" og følger opp med utarbeidelse av tiltakskort for prioriterte hendelser. Risikobildet er sammensatt og vil påvirkes av klimaendringer. Dette har vært gjenstand for drøftinger på møter i Fylkesberedskapsrådet. Fylkesmannen har i veiledning, tilsyn og øvelser fulgt opp prioriterte områder som strategisk krisehåndtering, krisekommunikasjon og samordning.

Det er et godt samarbeid mellom aktører lokalt, regionalt og sentralt. Kommuner og andre ser i økende grad behovet for gode ROS-analyser som grunnlag for skadeforebyggende og skadebøtende tiltak. Dette følges opp, ikke minst som følge av skjerpene krav i plan- og bygningsloven samt den nye sivilbeskyttelsesloven. Det er gjennomført prosjekt for å styrke atomberedskapen i Østfold. Prosjektet har fokusert på langtidsvirkningen for landbrukssektoren etter radioaktiv forurensning, samt tatt for seg elektromagnetisk stråling og radon.

Fylkesmannen har videreført arbeidet knyttet til Interregprosjektet Grensestrategisk krisehåndtering. Deltakere i prosjektet er kommuner og statlige myndigheter på svensk og norsk side av riksgrensen i Østfold. Prosjektet avsluttes i 2012.

Fylkesmannen har prioritert arbeidet med innføring av krisestøtteverktøyet CIM i embetet og i kommunene.

1.2 Ressursbruk og andre økonomiske forhold

Fylkesmannen i Østfold hadde arbeidsgiveransvar for 125 ansatte pr 31.12.2011. Disse utgjorde ca 116 årsverk. Av Fylkesmannens samlede arbeidsgiveransvar betales 2,2 årsverk av andre brukere i Statens hus. Følgelig omfatter Fylkesmannens økonomiske ansvar i alt ca 114 årsverk. Tabell 1 viser fordelingen på departementsområder, både i årsverk og relativ andel av årsverk, jf. første og andre tallkolonne.

Tallkolonne 3 viser departementsområdenes andel av Fylkesmannens ressursbruk basert på de regnskapstallene som er overført fra DFØ til årsrapporten, dvs. kap 1510 post 01 kontoklasse 1 og 2. Tallkolonne 4 viser tilsvarende: Andel av midler over fremmedkapitler, kontoklasse 1 eksklusiv kap 1510-21. Tallkolonne 5 viser relativ andel av sum kap 1510-01 kontoklasse 1 og 2 og fremmedkapitler kontoklasse 1 eksklusiv kap 1510-21.

Tabell 1

Departement	1- Årsverk	2- Andel av	3- Andel 1510-01	4- Andel fremmed.	5- Andel av 3+4
Miljøverndepartementet	23,4	20,5	9,0	13,9	9,8
Landbruksdepartementet	15,4	13,5	13,3	0	10,4
Kunnskapsdepartementet	10,8	9,5	8,5	37,0	12,9
Barne-, likestillings- og inkluderingsdep	6,3	5,5	4,1	3,0	3,9
Justis- og politidepartementet	4,8	4,2	3,9	0	3,3
Kommunal- og regionaldepartementet	7,0	6,1	6,9	0	5,8
Arbeidsdepartementet	2,6	2,3	0,9	10,3	2,4
Helse- og omsorgsdepartementet	19,8	17,4	15,4	35,7	18,6
Andre dep/FAD	23,9	21,0	39,0	0	32,9
Sum	113,9	100	100	100	100

Ressursbruk basert på regnskapstall overført fra DFØ til årsrapporten jf tabellen nedenfor, avviker noe fra vår årsavslutning som ble innrapportert ved brev til FAD 26.01.2012.

Departement	Kap1510	Fagdep
Miljøverndepartementet	kr 6 045 083,05	kr 1 719 629,68
Landbruks- og matdepartementet	kr 8 257 425,84	kr 0,00
Kunnskapsdepartementet	kr 5 652 798,15	kr 4 582 880,90
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 2 713 173,24	kr 374 142,58
Justis- og politidepartementet	kr 2 610 333,81	kr 0,00
Kommunal- og regionaldepartementet	kr 4 603 036,10	kr 0,00
Arbeidsdepartementet	kr 634 982,13	kr 1 275 154,44
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 10 278 889,69	kr 4 422 586,02
Andre	kr 26 066 857,53	kr 0,00
Sum:	kr 66 862 579,54	kr 12 374 393,62

1.3 Risikostyring

Risiko i forhold til måloppnåelse - Rapportering om status/måloppnåelse og risikovurdering av Fylkesmannens virksomhet og ulike aktiviteter skjer hvert tertial, mens vurderingen av den økonomiske stillingen og prognosering skjer oftere, jf. pkt 1.4.

Informasjonssikkerhet - Helhetlig internkontrollsystem for personvern, informasjonssikkerhet og beredskap (PIB) ble iverksatt 15.04.2011. Overordnet styringsdokument og sikkerhetsinstruks utgjør Fylkesmannens informasjonssikkerhetspolicy og samsvarer med løsningsforslaget til fylkesmennenes informasjonssikkerhetsprosjekt. Instruksjonen skal bidra til at hver enkelt medarbeider har et bevisst og forpliktende forhold til personvern, informasjonssikkerhet og beredskap. I perioden mars-april 2011 ble det gjennomført obligatorisk opplæring av alle ansatte og informasjonssikkerhet var tema på Fylkesmannens felles fagdager i juni. Sikkerhetsutvalget har representanter fra alle avdelinger/staber og ledes av assisterende fylkesmann. Det er gjennomført ROS-analyse av IKT-funksjonen som skal være grunnlag for en IKT-beredskapsplan. Videre er det foretatt endringer i segmenteringen av lokalnettet som følge av forslag fra sikkerhetsprosjektet. Noe av dette arbeidet avventer til anbefalingene fra "ensone-prosjektet foreligger.

1.4 Helhetlig og strategisk ledelse

1.4.1 Helhetlig og strategisk ledelse

I 2009 tok Fylkesmannen i Østfold i bruk dataverktøyet Exie for virksomhetsplanlegging, styring og rapportering gjennom året. Nytt system for ressursrapportering til DFØ fra 2010 medførte at ressursrapportering på dagsverk via Exie ble faset ut fra 2011. Rapportering om status/måloppnåelse og risikovurdering skjer hvert tertial, men vurderingen av den økonomiske stillingen og prognosering skjer oftere. For øvrig ble ny overordnet virksomhetsplan utarbeidet i 2011.

1.4.2 Inkluderende arbeidsliv - Se resultatområde 98.1 Rekruttere og beholde medarbeidere.

1.4.3 Lærlinger i staten - Fylkesmannen i Østfold har hatt lærling bare kortvarig i 2011 - ikke fullført.

1.4.4 IKT-arkitektur og IKT-sikkerhet - Se resultatområde 98.5 Føringer på IKT-området.

1.4.5 Innkjøp

Embetets innkjøp er basert på intern anskaffelsesrutine som bl.a. er tilgjengelig via embetets intranett. Innkjøpspraksis blir ordinært fulgt opp gjennom attestasjons- og godkjenningsrutiner og gjennom den interne økonomirapporteringen.

Av større fellesavtaler for embetet ble det i 2011 inngått ny rammeavtale for multimediamaskiner og ny rammeavtale for kontormøbler (kontorstoler og heve-/senkebord). Rammeavtalen for multimediamaskiner inngår i et samarbeid med Østfold fylkeskommune.

Av kompetansehevende tiltak kan nevnes deltagelse på årets økonomi- og innkjøpskonferanse hvor embetets innkjøpskoordinator deltok. Videre er det samarbeidet med prosjektlederen for Knutepunktet i fylket om handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser, bl.a. om utarbeidelse av ny anskaffelsesstrategi for embetet. Assisterende fylkesmann leder styringsgruppen for knutepunktprosjektet.

1.4.6 Kommunikasjon

Kommunikasjonsrådgiver har deltatt i Fylkesmennenes felles plattformprosjekt og i FADs styringsgruppe for portalprosjektet.

Oppgavene i 2011 har omfattet utvikling og implementering av ny kommunikasjonsplattform og kommunikasjonsstrategi for Fylkesmannen i Østfold, som ble lansert i mai 2011. Det løpende kommunikasjonsarbeidet har vært preget av ledelsesstøtte, rådgivning, utvikling av kompetanse og faglige nettverk, drift og utvikling av netjtjenester, mediehandtering, informasjonsberedskap, krisekommunikasjon, omverdenanalyse og informasjonsproduksjon. I tillegg kommer ansvar for presseprogram og -handtering ved kongelige besøk i fylket, samt arrangementer i regi av Fylkesmannen som for eksempel statsborgerseremonier.

Fylkesmannen har videreført arbeidet med "Klarspråk i staten". Det er arrangert todagers skrivekurs for saksbehandlere, og påbegynt arbeid med å utvikle egen språkprofil- og veileder for embetet. Fylkesmannen bidrar også med kommunikasjonsfaglig kompetanse i prosjektet "Østfold som pilotfylke for universell utforming", hvor informasjonstjenester og informasjonstiltak er et eget målområde.

Embetet har i løpet av året brukt betydelige ressurser på informasjonsberedskap og krisekommunikasjon. Det har blitt arrangert fagseminar og opplæring for kommunene og embetets avdelinger i krisekommunikasjonsplanlegging av informasjonsberedskap, herunder bruk av DSB-CIM. Øvelser for enkeltkommuner med fokus på krisekommunikasjon er gjennomført og embetets egne planer for informasjonsberedskap og krisekommunikasjon er videreutviklet. Under øvelse SkagEx11 var informasjonsberedskap og krisekommunikasjon et prioritert øvingsmoment. Informasjon og kommunikasjon var også sentralt ved krisehåndtering etter hendelsene i regjeringskvartalet og Utøya 22 juli.

Kommunikasjonsrådgiver hos Fylkesmannen i Østfold har i 2011 ledet fylkesmennenes informasjonsforum, som er et kommunikasjonsfaglig nettverk og rådgivende organ under fylkesmennenes arbeidsutvalg. Det har blitt jobbet med nettverksbygging, utveksling av kunnskap og erfaringer mellom embetene og med oppdragsgivende departementer og direktorater. Videre ble det arrangert to fagsamlinger for fylkesmennenes kommunikasjonsmedarbeidere i regi av Infoforum i tillegg til månedlige styremøter. Det er utarbeidet en egen årsrapport for Infoforum til fylkesmennenes arbeidsutvalg.

1.4.7 Brukerundersøkelser - Vi viser til årsrapport for 2010 som omtaler brukerundersøkelse for dette året. Det er ikke gjennomført brukerundersøkelser i 2011.

1.4.8 Tilgjengeliggjøring av offentlige data

Arkiv: Den tekniske løsningen for elektronisk dokumentutveksling (EDU) har kommet på plass og ble testet mot andre embeter. Foreløpig er ingen samarbeidspartnere klare, men vi håper at samarbeidet med Fredrikstad kommune kan komme igang i løpet av våren 2012. Senhøstes ble det foretatt opprydding i fjernarkivet. På grunn av etterslep ble utarbeidelse av arkivplan, beredskapsarkivet og kvalitetssikring av historisk base (2003-2007) utsatt. I 2011 har fokus vært faglig utvikling, blant annet gjennom deltakelse på arkivkonferanse, arkivkurs og innkjøp av faglitteratur og kompetansedeling. Etter kommentar fra riksarkivet tas sikte på at såkalte x-notat, som tidligere ikke har vært med på den offentlige postjournalen, vil bli listet opp blant andre journalposter fra mars 2012.

Innsyn: Fylkesmannen i Østfold var omtalt i 2589 internett- og avisartikler i media i 2011, mens Helsetilsynet i Østfold var omtalt i 474 oppslag, samlet 3063 artikler. I tillegg kommer radio- og TV-innslag. Via offentlig elektronisk postjournal (OEP) ble det registrert 2974 innsynskrav, i snitt 247 pr måned. I tillegg mottok Fylkesmannen i Østfold og Helsetilsynet i Østfold et betydelig antall innsynsbegjæringer fra pressen på telefon og e-post. Embetets internettsider hadde 101 107 besøk og 270 133 sidevisninger i løpet av året.

1.4.9 Universell utforming

Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold er i perioden 2010-2012 deltakere i Miljøverndepartementets pilotfylkesatsing. Visjonen er: *Østfold skal være universelt utformet 2025*. Fylkesmannen deltar i prosjektgruppen. Prosjektplanen har som mål at Universell utforming skal innarbeides i Fylkesmannens strategi for egen virksomhet. Statens hus har fått ny hovedinngang med publikumsmottak hvor en ved utformingen har hatt fokus på universell utforming. Universell utforming er også godt spesifisert i krav til nye lokaler, som det skal forhandles om fra 2013. Det samarbeides med kommunene og fylkeskommunen om å få til universell utforming i samsvar med kriteriene for tilgjengelighet fra DIFI/Norge.no.

Universell utforming presenteres på samlinger og møteplasser med kommunene, bl.a. på Fylkesmannens kommunemøter som er en del av styringsdialogen. Universell utforming var også tema på Fylkesmannens møte med statsetatene i 2011.

1.5 Andre forhold

1.5.2 Kongehuset - Se resultatområde 00.1 Kongelige besøk og resultatområde 00.2 Tildeling av ordener og medaljer.

1.5.3 Samarbeidskompetanse og medbestemmelse - Se resultatområde 98.2 Kompetanseutvikling.

1.5.4 Likestilling ved Fylkesmannen i Østfold

Vurdering av likestillingssituasjonen mellom kjønn: Nedenfor følger tallgrunnlag jf. brev fra FAD 31.01.2012.

Tabell 1 Kjønnbalanse - antall og lønnsnivå. Grunnlaget er egne data som benyttes ved de årlige lokale lønnsforhandlinger.

Tabell 1		Kjønnbalanse			Lønn	
		M%	K%	Totalt (n)	M(kr/%)	K/M (kr/%)
Totalt i FMOS	2011	38	62	125	100	87
	2010	40	60	125	100	87
Embetsledelse /direktør	2011	38	62	8	100	123
	2010	50	50	8	100	124
Ass. direktør, ass fylkeslege	2011	75	25	4	100	102
	2010	75	25	4	100	104
Saksbehandler I	2011	56	44	48	100	98
	2010	64	36	28	100	98
Saksbehandler II	2011	60	40	30	100	102

	2010	60	40	50	100	102
Kontorstillinger	2011	10	90	31	100	95
	2010	10	90	33	100	95
Fagarbeiderstillinger	2011	0	100	4	0	100
	2010	0	100	4	0	100

Kommentar om hvilke stillinger som inngår i gruppene:

1. Embetsledelse /direktør omfatter: fylkesmannen, assisterende fylkesmann og direktører
2. Assisterende direktør, assisterende fylkeslege
3. Saksbehandler I: seniorrådgiver og senioringeniør
4. Saksbehandler II: Rådgiver, prosjektleder, overingeniør, arkivleder
5. Kontorstillinger: Førstekonsulent, konsulent, førstesekretær
6. Fagarbeiderstillinger: Husholdsassistent

Samlet for hele virksomheten er lønnsnivået for kvinner 87 % av menns, og forskjellen skyldes at vi ikke har menn i de lavest lønnede stillingsgruppene (husholdsassistent, førstesekretær og konsulent). Vi har kun 3 menn i gruppen kontorstillinger og disse er førstekonsulenter med svært lang ansiennitet. Kvinner i gruppen saksbehandler II (rådgiver m.fl.) har et lønnsnivå som er 2% høyere enn det som menn har, og i gruppen saksbehandler I (seniorrådgiver m.fl.) har kvinner 2% lavere lønn enn menn.

Fylkesmannen i Østfold har hatt fokus på likeverdig lønn siden lokale lønnsforhandlinger ble delegert (1996 for Fylkesmannen samlet) og oversikten over viser at embetet har en meget god balanse når det gjelder lønnsituasjonen til kvinner og menn. Derimot ser vi at det kan forekomme individuelle forskjeller innenfor gruppene og disse forholdene synliggjøres for forhandlingspartene i grunnlagsdokumentene for de årlige lokale lønnsforhandlinger (HTA pkt. 2.3.3).

Tabell 2 Kjønnbalanse deltid, midlertidig, foreldrepermisjon og sykefravær

Tabell 2	Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt - FM i Østfold								
2011	16	84	5	13	20	80	2,1	4,8
2010	8	92	4	16	17	83	1,2	5,3

Kommentarer:

- Andelen ansatte menn med deltid har økt med 8 %-poeng og kvinneandelen er redusert tilsvarende. De aller fleste deltidsstillingene er ønsket av arbeidstaker. Øvrige er utlyste deltidsstillinger.
- Midlertidig tilsetning inklusiv vikarer ble redusert fra 16 til 13% for kvinner og økte fra 4 til 5% for menn. En vesentlig del av midlertidig tilsetning gjelder tidsavgrenset prosjektarbeid og vikarer for permiterte.
- Foreldrepermisjonene utgjør samlet 125 uker hvorav 80% til kvinner.
- Det legemeldte sykefraværet var 3,6% i 2011. Jf. også RO 98.1.

Tabell 3 Kjønnbalanse - ledere og medarbeidere og lønnsnivå

Tabell 3	Ledere med personalansvar			Medarbeidere *			Lønn - alle	
	M%	K%	Tottalt (n)	M%	K%	Tottalt (n)	M%	K/M%
2011								
Fylkesmannen i Østfold	63	37	8	40	60	117	100	87

* Ledere med personalansvar er ikke medregnet

Vi viser også til resultatområde 98.4 Likestilling.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generelle samordningsoppgaver. Fornyning av offentlig sektor

Styringsdialog og samordning

En viktig arena for helhetlig samordning av statlige styringssignaler er det årlige statsetatsjefsmøtet som i 2011 ble gjennomført den 26. oktober. Temaer på møtet i 2011 var universell utforming, integrering i Østfold og tilstandsrapport og kriminalanalyse for Østfold politidistrikt. Ny plan- og bygningslov setter krav til deltakelse fra statsetatene i arbeidet med de regionale planstrategier. Fylkesmannen har bistått fylkeskommunen med å gjennomføre et møte hvor statsetatenes strategier og forventninger ble presentert og drøftet.

Fylkesmannens styringsdialog med kommunene har flere arenaer:

1. En årlig kommunekonferanse for dialog med kommunenes ledelse.
2. Ett møte for informasjon og drøfting av kommuneproposisjonen og ett for drøfting av statsbudsjettet.
3. Fylkesmannens møte med enkeltkommuner, normalt 6 pr år. Dette er planlagte møter med dokumentasjon, dialog og drøfting av spesielle utfordringer i den enkelte kommune. I 2011 besøkte Fylkesmannen 3 kommuner: Fredrikstad, Rygge og Halden.
4. De enkelte fagområders sær møter med kommunene

Fylkesmannen utarbeider en vår- og høstutgave av Østfold-rapporten. Her er statens forventninger til kommunene på de ulike områdene tatt med. Embetet har ellers en samordningsgruppe med representanter fra alle avdelinger og flere fra samordningsstaben er med. Denne gruppen bidrar bl.a. i forberedelsen til kommunemøtene og ved fordeling av skjønnsmidler med mer.

En viktig samordningsoppgave har vært knyttet til iverksetting av plandelen i den nye plan- og bygningsloven. Gode planer krever kunnskap om prosesser og medvirkning og oversikt over levekårsdata og andre samfunnsforhold. Fylkesmannen har etablert et tverrfaglig planlag for å bistå kommunene med dette og samordne de statlige forventningene. I samarbeid med fylkeskommunen er prosjektet Plansamhandling 2013 opprettet. Dette har som hovedmål å tilføre kompetanse til arbeidet med kommunale planstrategier. Det er gjennomført Planstrategitorg og framtidswerksteder for både regional og kommunal planstrategi.

Vilkårene for å bygge i strandsonen strammes inn og bruk av dispensasjoner bør unngås. Fylkesmannen vil invitere seg selv tidlig inn i kommunenes prosesser for å klargjøre hva som er innenfor den politikk vi kan akseptere. Vi håper dette kan resultere i færre innsigelser og utsettelse av planvedtakene.

Samhandlingsreformen kan gi nye administrative konstruksjoner i kommunesamarbeidet, og vi ser en oppgave i å følge disse prosessene tett. Vi har også fått søknader om prosjektskjønnsmidler til dette.

Fornyning

Fylkesmannen fordelte 10 mill. kroner av skjønnsporten til fornyings- og omstillingstiltak i kommunene i 2011. Det ble gjennomført et eget søknadsopplegg hvor kommunene fikk anledning til å søke om midler til fornyingsprosjekter alene eller sammen med andre kommuner. I arbeidet er ledelsen og samordningsgruppa her hos Fylkesmannen involvert. Til hjelp i fornyingsarbeidet er det også etablert ei referansegruppe hvor 3 rådmenn og en representant fra KS er med.

Det ble gitt støtte til 45 prosjekter hvorav 13 omfatter mer enn en kommune. Tematisk fordelte prosjektene seg slik i 2011:

1. Ledelse og omstilling: 2 prosjekter
2. Kvalitetsutvikling av tjenestene: 21 prosjekter
3. Effektiv ressursbruk og økonomistyring: 14 prosjekter
4. Klima og miljø: 4 prosjekter
5. Samfunnsutvikling og kommuneplanlegging: 2 prosjekter
6. Etikk og tillitsskapende forvaltning: 2 prosjekter

I vår støtte til arbeidet med fornying i kommunene har vi valgt en kombinasjon av økonomiske virkemidler og ulike tiltak for erfaringsoverføring. Nettverkene innen resultatrettet styring og ledelse, BMS og døgnåpen forvaltning/IKT er oppløst, men kommunene fortsetter erfaringsutvekslingen. Det døgnåpne Østfold (DDØ)

arrangerer egne erfarings- og utviklingsmøter for alle kommunene, og det er også etablert et nettverk for arbeid mot utsatte barn og unge. Spesielt når det gjelder DDØ-satsingen er det startet en evaluering av effektene av midlene som er satset.

Beat for Beat 2011 var den 8. erfaringskonferansen i rekken og samlet mange deltakere fra de fleste kommuner, KS, Fylkesmannen og forsknings- og utviklingsmiljøer. Målsettingen med konferansen er å sette kommunenes framtidige utfordringer på dagsorden og å presentere det utviklingsarbeidet som foregår i kommunene. Evalueringen fra kommunene er meget god. Kommunene ønsker en årlig konferanse over temaet fornying og omstilling.

Samordning av statlig tilsyn jf kommuneloven kap 10 A

Fylkesmannen har siden 2008/2009 hatt rutiner for samordning av tilsyn og kontroll og for varsling og dialog ved pålegg som har vesentlig virkning for kommunen. Registrering og oppfølging av enkeltsaker er begrenset til de tilfeller som tilsynsmyndigheten vurderer kan ha vesentlig virkning. Fylkesmannen har ikke hatt behov for å mekle i forholdet mellom kommune og tilsynsmyndighet. For tidssamordningen ajourholdes en enkel oversikt over planlagte tilsyn. Avtalte besøk i kommunene vises på Fylkesmannens aktivitetskalender. Planen og kalenderen er tilgjengelig på Fylkesmannens nettside. Oversikten omfatter i tillegg til statlig tilsyn, kommunerevisjonens forvaltningsrevisjon samt Fylkesmannens kontroll av kommunenes tilskuddsforvaltning på landbrukssektoren. Planen gir et grovt bilde av tilsynsbelastningen på den enkelte kommune og hvilke temaer/områder tilsynene har fokus på.

I 2011 hadde Fylkesmannen to kontaktmøter (10. februar og 8. november) der Fylkesmannens fagavdelinger, Arbeidstilsynet, Mattilsynet, Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap og Østfolds to kommunerevisjoner var invitert. Hovedsaker var erfaringsutveksling, tilsynsmetodikk og ulike tiltak for bedre samordning. Fra februar 2012 deltar også Datatilsynet og Statens kartverk i samordningen. Fylkesmannens arbeid med samordning på dette området har bidratt positivt ved å ta hensyn til tilsynsbelastningen på den enkelte kommune, og det legges til rette for å kunne dra nytte av hverandre på tilgrensende fagfelt.

2.2 Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Folkehelse – Samhandlingsreformen

Fylkesmannen er en aktiv deltaker i fylkets partnerskap for folkehelse. ”Prosjekt plansamhandling 2011 – 2013” – et samarbeid mellom Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune – har fått en god start. Hovedtema i 2011 har vært kommunenes arbeid med planstrategier. Både fylkeskommunene og fylkesmennene har veiledningsoppgaver på dette feltet. Dette krever samordning.

I september 2011 ble todagerskonferansen Planstrategitorg – samhandling og styring” gjennomført. Målgruppen var politikere og administrasjon i kommunene. Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune var arrangører, i samarbeid med KS, Sykehuset Østfold HF og Østfoldhelse. Konferansen fungerte også som implementeringskonferanse for den nye folkehelseloven.

Fylkesmannen følger med på kommunenes og sykehusets aktiviteter knyttet til samhandlingsreformen. Fylkesmannen selv har status som observatør i ”overordnet samarbeidsutvalg”, og helse- og sosialavdelingen får tilsendt alle sakspapirer fra ”administrativt samarbeidsutvalg”. Samhandlingsreformen er tema på flere arenaer mellom kommunene og sykehuset. Temaet er også tatt opp på kommuneoverlegemøtene.

Omsorgsplan 2015

Hovedsatsningene i Omsorgsplan 2015 tas opp i fylkesforumet, en møteplass på overordnet nivå ledet av fylkesmannen, og i ulike faglige nettverk for utøvere i pleie- og omsorgstjenestene og i sykehuset. Fylkesmannen har i 2011 bidratt til kartlegging av kommunenes tiltak for personer med demens. Kartleggingen viser at en økende andel kommuner har demensteam, tilrettelagte dagtilbud for personer med demens og tiltak for pårørende. Kommunene i Østfold har fremmet få søknader om investeringstilskudd til omsorgsboliger og sykehjem i 2011. Halvveis i planperioden har 10 kommuner fått tilsagn om tilskudd til 158 omsorgsboliger, 177 plasser i sykehjem og 4 sansehager/fellesareal i eksisterende bygg. Dette utgjør 44 % av kommunenes samlede planer for planperioden. Fylkesmannen har årlig, i januar, møte med kommunene om Kompetanseløftet 2015. Til tross for stor aktivitet i kommunene for å øke de ansattes kompetanse, er fortsatt nærmere 30 % av ansatte i brukerrettet pleie- og omsorgstjeneste uten relevant fagutdanning. Fylkesmannen er representert i styringsråd for utviklingscenter for omsorgstjenestene og har deltatt i utviklingscenterens nettverkssamling for sykehjem og

hjemmetjenester med foredrag og økonomisk støtte samt deltakelse i programkomiteen. Fylkesmannen arrangerte som oppfølging av temadag om IPLOS høsten 2010, eget møte for psykiatri- og rustjenestene i kommunene i mars 2011.

Sosiale tjenester og NAV-reformen

Arbeidet med å forankre NAV-reformen har fortsatt i 2010 gjennom de etablerte samarbeidsarenaene, der Fylkesmannen i Østfold deltar på regionalt nivå og i en koordineringsgruppe for kompetansehevende tiltak for ansatte i NAV-kontorene. Fylkesmannen har også deltatt i Arbeids- og velferdsdirektoratets forskriftsarbeid og utvikling av rundskriv for kvalifiseringsprogrammet (KVP). Det er utarbeidet en statusrapport i KVP-arbeidet etter besøksrunde i samtlige NAV-kontor i fylket høsten 2010. Oppfølgingen av dette arbeidet ble videreført i 2011. Arbeidet koordineres med andre satsninger og kompetansehevingstiltak som utenrettslig økonomisk rådgivning, boligsosialt arbeid, barnefattigdom, oppfølging etter fengselsopphold, psykiatri- og rustjenester og forebyggende helsearbeid. Det er arrangert en konferanse om brukermedvirkning i et samarbeid mellom Sykehuset Østfold, NAV fylkesledd, brukerorganisasjoner og Fylkesmannen i Østfold.

Opptappingsplan for rusfeltet og videreføring av arbeidet med psykisk helse

I 2011 var 14 av Østfolds 18 kommuner mottakere av tilskudd til kommunalt rusarbeid. I samarbeid med KoRus-Øst har vi iverksatt faglig oppfølging og kompetanseutviklingstiltak for kommuner som mottar tilskudd. Dette samarbeidet er forankret i felles regional kompetanseplan, og følger i denne sammenheng tre hovedstrategier.

Arbeidet med psykisk helse følges opp etter avsluttet opptappingsplan med hovedvekt på faglig kompetanseheving og støtte til fortsatt tjenesteutvikling i kommunene. Kommunene opplever etterspørsel og press på tjenestene. Vi har fortsatt god søkning til midlene for videreutdanning. Nettverket for kontaktpersoner i kommunene fortsetter. Det er etablert samarbeid med NAPHA (Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid).

Tilsyn - rettighetsklager

Helsetilsynet i Østfold avsluttet 161 saker som hendelsesbasert tilsyn i 2011 (219 i 2010). Saksfeltet er arbeidskrevende, med fortsatt stor medieoppgang og arbeid med innsynsbegjæringer.

Helsetilsynet i Østfold har gjennomført bare 10 av de 17 planlagte tilsynene som ligger i embetsoppdraget. Vi gjennomførte kun tre av de 10 tilsynene i sosialtjenestene. Årsaken er at flere medarbeidere med tilsynsfaglig kompetanse sluttet i 2010. I 2011 har vi bygget opp ny kompetanse og fortsetter med dette i 2012. I tillegg gjøres noen organisatoriske grep. Vi planlegger å innfri kravet om 17 tilsyn.

Det er stor etterspørsel etter opplæring i lover og regelverk fra sosial- og helsetjenesten i kommunene og fra sykehuset. Vi bidrar så langt som mulig, men må av ressurs hensyn begrense omfanget.

Barnevern

Fylkesmannen har i løpet av 2011 ført tilsyn med i alt 14 barneverninstitusjoner, herunder 50 avdelinger/enheter, og gjennomført 104 individrettede tilsynsbesøk på barneverninstitusjoner i fylket. Dette utgjorde 100% av antall lovpålagte tilsynsbesøk. Det er gjennomført ca. 60 samtaler med ungdom under tilsynsbesøkene. I tillegg gjennomførte Fylkesmannen 2 av 4 planlagte systemrevisjoner. Fylkesmannen har også gjennomført 6 tilsynsbesøk med omsorgssentrene. Disse tilsynsbesøkene ble gjennomført som individtilsyn.

Fylkesmannen har i 2011 aktivt fulgt opp 4 kommuner med brev som følge av kommunens rapportering på barnevernområdet. Bakgrunnen for denne særlige oppfølgingen var rapportering om manglende oppfyllelse av lovkrav.

Fylkesmannen har fordelt 13 395 000 kroner til kommunene i Østfold etter søknad i forbindelse med satsingen på kommunalt barnevern. Fylkesmannen følger opp at målsetningen for satsingen nås gjennom kommunenes halvårsrapporteringer.

Fører kortsaker

Saksfeltet har i løpet av 3 år blitt fordoblet, og kravet til saksbehandlingstid har det ikke vært mulig å innfri til tross for omdisponering av saksbehandlerressurser.

2.3 Oppvekst, barnehager, utdanning og likestilling

Faglig oppfyling av styringssignaler

Barnehage

Full barnehagedekning og planarbeid

Alle kommunene i Østfold oppfylte kravet om full barnehagedekning både i 2009 og 2010. I 2011 ble det avdekket at 1 kommune, Halden kommune, ikke oppfylte kravet om full barnehagedekning. Dette ble avdekket ved krav om innrapportering fra den enkelte kommunen. Et påfølgende (hendelsesbasert) tilsyn konstaterte at flere barn med rett til plass ikke hadde fått innfridd denne retten. Det vil fortsatt være viktig for Fylkesmannen å sette fokus på at retten skal innfris hvert år. Det betyr at kommunene må ha planer og oversikt over eventuelle svingninger i antall barn som har rett til barnehageplass. Kommunene ser stort sett barnehagestrukturen sammen med skolestrukturen. Dette ses som fruktbart. Fylkesmannens rolle i arbeidet med planstrategier og den sterkere vektleggingen av samfunnsplanleggingen i ny Plan- og bygningslov gir også Fylkesmannen gode muligheter til å motivere kommunene til god barnehageplanlegging i de planprosessene som vi gir innspill til. Dette ble også tatt opp i et eget fellesmøte med fylkeskommunen og alle statsetater om planstrategi for neste planperiode.

Tilskudds- og forvaltningsoppgavene

Resultatoppnåelsen på tilsynsområdet er totalt sett tilfredsstillende. Det oppsummeres, og det er intern kontroll i henhold til rutiner og prosedyrer for tilskuddsforvaltningen i avdelingen. Volum på den eksterne tilskuddskontrollen er også i henhold til resultatkravet.

Kommunene har på forhånd vært usikre på hvordan overgangen til rammefinansiering ville slå ut. Ved utgangen av 2010 oppsummerte svært få kommuner om problemer med overgangen, men ved utgangen av 2011 melder flere kommuner at arbeidet med likeverdig behandling etter innføringen av rammefinansiering er svært ressurskrevende. Fylkesmannen har økt veilednings- og skoleringsarbeidet overfor kommunene i 2011 og har hatt likeverdig behandling som tema på 2 samlinger høsten 2011. Det oppsummeres som vellykket, men behovet for veiledning gjør at FM også får flere henvendelser fra enkeltkommuner som ønsker særmøter eller særskilt veiledning knyttet til likeverdig behandling.

Tilsyn

Resultatoppnåelsen på dette området er bra. I 2011 ble det i tillegg til planlagte tilsyn gjennomført ett hendelsesbasert tilsyn på bakgrunn av innrapportert tall om tildeling av plass for barn med rett til plass. Det ble også i 2011 lagt vekt på at medarbeidere med ulik fagbakgrunn deltok i tilsynene. Vi ser at tilsynenes effekt er avhengig av kommunenes etterarbeid – og deres systemforståelse og kompetanse. Vi ser også at Fylkesmannens veilederrolle etterspørres sterkt etter tilsynene, på samme vis som på utdanningsområdet. Erfaringene fra 2010 gjorde at erfaringer og spredning av informasjon etter tilsyn i 2011 var sentralt i dialogmøte/samling med kommunene høsten 2011.

Oppgaver for økt kvalitet

Resultatoppnåelsen på dette feltet er tilfredsstillende. Høgskolen i Østfold har i samarbeid med FM påtatt seg flere oppdrag der det er naturlig med kompetanse fra UH-sektoren. HiØ ha vist både vilje, engasjement og kompetanse på de områder vi har inngått et samarbeid. Vi har lagt vekt på tett dialog med kommunene og løpende veiledning.

Hovedstrategien for kvalitet har vært omfattende skolering i lov og regelverk. Dette er en oppfølging fra 2010. I 2011 har vi hatt fokus på likeverdig behandling, ny formålsparagraf, kompetanseheving (assistenter) og likestilling. Strategien oppsummeres som vellykket. Deltakelsen på samlingene (både fra fagansvarlige i kommunene og styrere) har vært svært god. På bakgrunn av erfaringene fra 2011 videreføres arbeidet i 2012.

Sammenfattende om måloppnåelsen

Måloppnåelsen på barnehageområdet oppsummeres som tilfredsstillende uten avvik på de enkelte resultatområder. En viss vakanse har gitt utfordringer, men en nytilsetning høst 2011 har gitt viktig påfyll i det utadrettede utviklingsarbeidet overfor kommunene og barnehagene.

Utdanning

Tilsyn, områdeovervåking og klagesaksbehandling

Fylkesmannen har særlig fokus på rettssikkerheten til elevene gjennom tilsyn og klagesaksbehandling, men også

gjennom løpende arbeid med å skaffe seg oversikt over status i sektoren, slik den kommer til uttrykk på ulike måter, fra budsjett, ressurser og resultater i Kostra/GSI/Skoleporten, til kommunale tilstandsrapporter, klagesaker, bekymringsmeldinger og medieoppslag. Arbeidet med områdeovervåkingen vår er tilfredsstillende, men systematikken er ikke helt i henhold til våre interne og mer ambisiøse mål.

Klagesaksbehandlingstiden var våren 2011 ikke forsvarlig. Sentrale medarbeidere innen tilsyn var også sentrale klagesaksbehandlere. Det ble gjort organisatoriske grep sommer og høst 2011 for å avhjelpe denne situasjonen. Ved utgangen av 2011 var klagesaksbehandlingstiden akseptabel.

Å opprettholde volum på tilsyn på utdanning (tidsomfang) har vært et problem også i 2011. Det har vært krevende å få til dette av flere grunner:

1. Vakanser og nytilsatt medarbeider. 1 ny medarbeider på utdanning har i 2011 gått inn i arbeidet med tilsyn. Vakanse har medført at vi ikke har hatt ny medarbeider med ansvar for videregående opplæring og kontakt mot fylkeskommunen høsten 2011.
2. Behov for skolering hos ferske/nye medarbeidere uten tilsynserfaring.
3. Tidkrevende ny-oppbygging av samarbeidsstrukturer og tilsynsgrupper. Et arbeid som har fortsatt fra 2010.
4. Tilsyn på barnehage har vært "inngangen" til tilsynsarbeidet for flere av de ferske medarbeiderne. Det har bidratt til at måloppnåelsen på tilsyn barnehage ble høyere enn på utdanning for 2011. Deltakelse i tilsyn på tvers av fagområdene kan styrke kompetansen og utviklingen av tilsynsarbeidet generelt.

Det oppsummeres at oppbyggingsarbeidet har lyktes, og at vi ved årets slutt 2011 har flere tilsynsteam som arbeider på hele barnehage- og utdanningsfeltet. Det er likevel en utfordring at effektivitet og flere sentrale oppgaver opprettholdes ved engasjementsstillinger. En bør sikre mer kontinuitet og forutsigbarhet gjennom Fylkesmannens lønns- og driftsmidler (1510).

Det har i 2011 vært lagt stor vekt på sammenhengen mellom de tilsynsrelaterte oppgavene for å sikre bred forståelse for Fylkesmannens rolle. Tidsbruken på tilsyn er ca 50 % av utdanningsområdets samlede ressurser. Vi bør i tillegg kunne se deler av veiledningen og informasjonsspredningen som en del av tilsynsarbeidet.

Resultatoppnåelsen oppsummeres som tilfredsstillende selv om aktivitetskravet ikke er innfridd. Dette må ses i lys av vakanse i 2011. Vi viser her til Del 3 i rapporteringen. Når vi inkluderer det tilsynsrelaterte arbeidet, eller det systematiske brede tilsyns- og kontrollarbeidet samlet (GSI og Kostra i tilsynsarbeidet, ROS-analysene, datapresentasjonene, regelverkskoleringen, oppfølgingen av tilsynene gjennom skoleringstiltak osv), ser vi at ressursbruken ligger godt over 50%.

Vi har også i 2011 gjennomført regelverkskolering helt ned på skolenivå og oppsummerer den flerårige satsingen som vellykket. Denne satsingen ses som tilsynsrelatert.

Fylkesmannens arbeid med nasjonale prøver og GSI oppsummeres som godt, men vi ser et behov for en årlig skolering knyttet til GSI-rapporteringen i kommunene. Dette blir et eget mål for 2012. Deler av arbeidet er også knyttet til tilsyns- og kontrollarbeidet.

Forvaltningsoppgaver

Tilskuddsordningene på utdanning er forvaltet etter forutsetningene. Veiledning og informasjon er gitt løpende.

Oppgavene knyttet til eksamen var svært omfattende. Karakterklagesaker i videregående i 2011 økte med ca. 1.500 i forhold til 2010. Etterarbeid/veiledning på dette området var svært omfattende og faglig krevende. Ansvarlig medarbeider for dette arbeidet gikk over i ny stilling forsommeren 2011. Det gav særskilte utfordringer for arbeidet og avdelingen som helhet. Den totale tidsbruken vår på eksamen vgo er anslått til ca ¾ - 1 årsverk. Gjennomføringen av hurtigklagesensur i juli legger klare bindinger i forhold til ferieavvikling for avdelingen. Som helhet medfører arbeidet store konsekvenser for driften i avdelingen. Her vises det både til vurderingene under eget resultatområde og til eget brev til Utdanningsdirektoratet i 2010.

Kompetanse- og kvalitetsutvikling og nasjonale handlingsplaner og satsinger: Er fulgt opp gjennom informasjon og veiledning. Mer konkrete vurderinger ligger i beskrivelsen på resultatområdet.

Sammenfattende om måloppnåelsen på område utdanning: Måloppnåelsen sammenfattes som forsvarlig på alle områder.

Mer konkrete og detaljerte vurderinger ligger i teksten under de enkelte resultatområder.

2.4 Arealdisponering og byggesaker

Kommunale og regionale planer

Formidling av nasjonal politikk i behandling av kommunale og regionale planer blir ivaretatt i den løpende saksbehandlingen. Etter lokalvalget høsten 2011 har det vært stort fokus på planstrategier og samordning av arbeidet på regionalt nivå. En gruppe nedsatt i 2010 med deltakelse fra Fylkesmannen og fylkeskommunen, viderefører et eget samhandlingsprosjekt knyttet til planstrategiarbeidet.

Det er avgitt 191 uttalelser til reguleringsplaner, hvorav syv med innsigelser. Det er gjennomført mekling for tre av disse. Antallet planer har økt med ca 30 siden i fjor.

Antall dispensasjonssaker er økt til 508. Av disse ble 21 påklaget av Miljøvernavdelingen.

Det er vedtatt 12 kommuneplaner (inkl arealdel) i løpet av året, herunder for de fire største byene. Planstatus må anses som meget bra i fylket. Det er skrevet 25 uttalelser til kommuneplanene og seks innsigelser er løst, hvorav to ved mekling. En innsigelse gjenstår for mekling.

Strandsonen

Nasjonal strandsonopolitikk blir i stor grad ivaretatt i ordinære plansaker, samt i uttalelser til et stort antall dispensasjonssaker. Et økende antall dispensasjoner for endring av bestående bebyggelse, vurderes å ha sammenheng med at mange søker om dispensasjon i forkant av nye kommuneplaner. Mange tiltak har også sammenheng med innlegging av vann og avløp. Alle kommuner med kystsoner har vedtatt nye arealdeler til kommuneplanen i 2011, og kystsonetemaet har vært sentralt i disse.

Jordvern og kulturlandskap

Befolkningsvekst, kombinert med et ønske om å legge til rette for arealkrevende næringer i hver enkelt kommune samt for næringsarealer ved motorveikryss og flyplass, bidrar til et konstant nedbyggingspress på dyrka mark. Kommunene har en stor utfordring i å se helhetlig på arealdisponeringen både innad i kommunen og på tvers av fylkets regioner. Det er viktig å oppnå en samlet sett mest mulig hensiktsmessig og effektiv bruk av arealene. Østfold har stort arealforbruk per innbygger og følgelig stort potensial for fortetting og omforming.

Kombinasjonen av nasjonal arealpolitikk knyttet til arealøkonomisering, stor forekomst av nasjonalt verdifull dyrka mark og et stort potensial for fortetting og omforming, burde tilsi at det er mulig å unngå nedbygging av dyrka mark i Østfold. Fylkesmannen mener det er unødvendig å bygge ned dyrka mark for å sikre utvikling i fylket. Dette krever imidlertid at kommunene jobber aktivt med fortetting og omforming. Fylkesplanen bidrar til å beholde perifere jordbruksarealer, men presset på verdifulle, bynære produksjonsarealer er ikke blitt mindre. Dette gjør at avveiningen mellom jordvern og areal- og transporthensyn fortsatt er utfordrende.

Østfold hadde i 2010 en avgang av dyrka mark og dyrkbare arealer på 948 dekar. Dette tilsvarer gjennomsnittlig omdisponering i fylket de siste ti årene, og står i sterk kontrast til det nasjonale målet om et strengere jordvern. I 10-års perioden 2001-2010 ble det rapportert omdisponert 9199 dekar av de beste arealene for framtidig matproduksjon vi har i landet.

Fylkesmannen formidler nasjonale mål og føringer i arealpolitikken gjennom styringsdialog med seks kommuner hvert år (tre kommuner i 2011) og under den årlige samlingen hvor Fylkesmannens ledergruppe treffer kommunenes ordførere og rådmenn. Videre har vi en årlig samling for kommunal landbruksforvaltning, fagdager for kommunene, samt drøfting av plansaker med kommunene i regionalt planmøte (jf. plan- og bygningslovens "planforum"), samt i møter og skriftlige innspill til kommunenes (del)planprosesser. Kommunene viser forståelse for de nasjonale målene, men i konkrete saker får ofte andre interesser gjennomslag. Det er nødvendig fra tid til annen å bruke virkemidler som omgjøring av vedtak etter jordloven og klager og innsigelser til vedtak og forslag etter plan- og bygningsloven.

Det nasjonalt utvalgte kulturlandskapet i Østfold er Bøensætre i Aremark med tidligere tilhørende husmannsplasser. Avtaler med grunneierne og skjøtselsplaner har kommet på plass. Erfaringene fra tiltakene i 2011 er gode.

Eiendoms- og bosettingspolitikk

Vi registrerer noe varierende praksis mellom kommunene i de sakene vi får innblikk i. Vi har for eksempel sett

ulik praktisering av tillatelse til oppføring av kårbolig og fradeling av kårbolig. Det er en viss økning i antall fradelinger av tun, også fra ressurssterke bruk, ofte motivert av størst mulig salgssum. Kommunene tillater noe ulik størrelse på disse, og i visse tilfeller større enn de nasjonale føringene tilsier i et fylke hvor bosettingshensynet er fraværende i de fleste kommuner. Enkelte kommunale vedtak tillater også fradelt dyrka mark og skog og er etter vårt syn ikke i tråd med jordloven. I konsesjonssaker ser vi noe ulik praktisering av om det stilles krav om personlig boplikt. Fylkesmannen mener det er viktig å følge med på kommunenes praksis, men dette er meget krevende og derfor et ressurs spørsmål. For å bidra til en praksis mer i tråd med de nasjonale føringene, har Fylkesmannen måttet omgjøre kommunale vedtak i enkeltsaker. Dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven er en viktig kilde til kunnskap om praksis også i jordlovssaker.

Det er behov for bedre og bredere innsyn i kommunenes praktisering av regelverket for eventuelt å kunne korrigere denne. Fylkesmannen har grunn til å tro at regelverket praktiseres noe ulikt i kommunene, og at praksisen ikke alltid er i tråd med nasjonal politikk. Det er behov for mer konkret veiledning fra sentralt hold i hvordan man kan gå fram ved oppfølging av kommunene og eventuelt pålegge kommuner å sende inn alle avgjørelser, jf. jordloven § 3.

Klagesaksbehandling

Byggesaker

I løpet av 2011 har Fylkesmannen mottatt 125 nye klagesaker til behandling. Det ble truffet 117 vedtak, mot 132 året før. Klagen førte frem i 62 av sakene, hvor kommunens vedtak ble opphevet eller omgjort. 55 av vedtakene innebar en stadfestelse av kommunens vedtak.

2011 har vært preget av at ny plan- og bygningslov har trådt ikraft (også byggesaksdelen), noe som trolig er en av årsakene til at saksbehandlingen i enkelte saker har tatt lenger tid enn tidligere, og til at vi samlet har produsert færre vedtak enn året før. Vi har brukt mer tid på å oppdatere oss på den nye loven, og spesielt tolkningen av den nye dispensasjonsbestemmelsen har vært utfordrende i enkelte saker.

Lengste behandlingstid i 2011 var cirka 25 uker, mens gjennomsnittet for perioden er cirka 15 uker (som i 2010). Ved utgangen av året var saksbehandlingstiden godt under tre måneder.

Pr. 31.12.11 gjensto 33 ubehandlede saker.

Dispensasjonssakene dominerer fortsatt klagesakene, og sakene oppleves generelt som mer kompliserte og omfattende enn tidligere, med utstrakt bruk av advokater.

I tillegg til å behandle ordinære klagesaker har Fylkesmannen mottatt en rekke henvendelser fra privatpersoner, både skriftlig og muntlig, med spørsmål knyttet til plan- og bygningsloven, kommunens saksbehandling i konkrete byggesaker, og deres praktisering av lovverket. Spørsmål om kommunens manglende oppfølging av det som karakteriseres som ulovligheter dominerer disse henvendelsene. Fylkesmannen besvarer henvendelsene fortløpende. Året har også vært preget av flere telefonhenvendelser fra kommunene om endringene i lovverket.

Fylkesmannen har også i 2011 brukt tid på å planlegge og gjennomføre intern og ekstern kompetanseheving i forhold til den nye plan- og bygningsloven (både plandelen og byggesaksdelen). Vi gjennomførte den årlige byggesakssamlingen for kommunenes byggesaksbehandlere 20. januar 2011. Fokus var også denne gangen på deler av den nye loven (ulovlighetsoppfølging, overtredelsesgebyr, privatrettslige forhold), men også på bruken av naturmangfoldloven i byggesaker.

Reguleringsplaner og bebyggelsesplaner

Saksbehandlingstiden for klager på reguleringsplaner og bebyggelsesplaner har vært i gjennomsnitt tre måneder. Tidspunktet for når en sak er kommet inn, er det tidspunktet saken er mottatt fra fylkeskommunen (for planfaglig uttalelse). Saken er da klar for behandling.

Også i 2011 har vi ved klagesaksbehandlingen hatt stor fokus på naturmangfoldloven og hvordan kommunen skal begrunne/viser at prinsippene i lovens §§ 8-12 er vurdert. Vi hadde også dette som tema på vår årlige byggesakssamling for alle kommunene.

2.5 Landbruksforvaltning, næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling

I handlingsplanen for landbruksrelatert næringsutvikling i Østfold 2011 er satsingsområdene

1. Mat; produksjon og foredling
2. Grønt vertskap
3. Skog, tre og bioenergi
4. Etablereropplæring og kompetanse

Handlingsplanen er retningsgivende for tildelingen av BU-midler ved Fylkesmannen i Østfold og Innovasjon Norge. Fylkesmannen innvilget kroner 3.018.852 til utredninger og tilrettelegging.

Det er etablert et godt fungerende partnerskap mellom Fylkesmannen i Østfold, Østfold Fylkeskommune, Innovasjon Norge, kommunene og næringen ved Østfold Bondelag, Østfold Bonde- og småbrukarlag, Havass og Viken skog.

- Fylkesmannen forvalter midler til tilrettelegging for næringsutvikling i landbruket,
- Østfold fylkeskommune forvalter midler til rekruttering, likestilling og kompetanse,
- Innovasjon Norge har ansvaret for midler til enkeltbedriftene.

I 2011 ble det bl.a. arrangert nyskappingskonferanse for landbruket; et samarbeid mellom Fylkesmannen, Fylkeskommunen, Innovasjon Norge og vertskommunen. Fylkesmannen er også involvert i "Etablererservice", "Kvinnovasjon" og "Økonomioppfølgingsprosjektet".

Mat - produksjon og foredling

Fylkesmannen har fortsatt fokus på nye muligheter i volumproduksjonene. Initiativet til å se på mulighetene for å øke produksjonen av bygg til mat har resultert i etableringen av Norsk Matbygg SA. Det har vært en stor økning i dyrking av protein til husdyrfôr og det er et mål å erstatte en større andel av importert soya. Dyrking og lokal pakking av grønnsaker, opprettholdelse av potetproduksjonen og økt kornproduksjon er andre viktige arbeidsområder. Potensialet for økt frukt- og bærproduksjon tilsier at Østfold bør satse på å utvikle frukt- og bærproduksjon og foredling av disse produktene.

Prøveslaktning på to gårder i Østfold i samarbeid med Mobilslakt AS, ga gode erfaringer og ordningen vil bli utvidet. Når det gjelder distribusjon er det tilrettelagt flere gode tiltak for de lokale matvareprodusentene. Regional Matkultur er og skal fremdeles være varemerket for fylket. Østfold deltok på Grüne Woche og fikk mye publisitet og omtale både nasjonalt og internasjonalt. En avgjørelse om å danne "Fagforum for mat og drikke" (som skal favne hele næringskjeden) tas i 2012.

Arbeidet mot barn og unge har i stor grad vært ivaretatt av 4H gjennom økologiske matskoler. Elevkonkurranser har blitt et viktig verktøy for å skolere lærere, laug og læringsbedrifter. Vitensenteret Inspiria er en naturlig samarbeidspartner i arbeidet med kunnskapsoverføring om lokal og sunn mat til barn og unge.

Grønt reiseliv

Bondelaget og Fylkesmannen samarbeider om et større prosjekt som har fått navnet "Mat og grønt reiseliv". Prosjektet skal mobilisere og tilrettelegge landbruksopplevelser fra natur, kultur, landbruksaktiviteter, mat og overnatting.

Økologisk landbruk

Økologisk produksjon og forbruk er en viktig del i næringsutviklingen, og handlingsplanene må sees i nær sammenheng med hverandre. Østfold og Oslo og Akershus har status som økologiske foregangsfylker innen forbruk. Etterspørselen etter økologiske matvarer har stagnert noe de siste årene, og det er behov for tiltak som vil øke forbruket. Mesteparten av BU-midlene til økologisk landbruk har i 2011 gått til foregangsfylkeprosjektet. Mange prosjekter er også finansiert av andre øko-midler.

Skogressurser, trebasert næring og bioenergi

Avvirkningspotensialet i Østfold er ca 0,70 mill kubikkmeter årlig. I 2011 var avvirkningen høy med 0,67 mill kubikkmeter omsatt for salg. Virke til hjemmeforbruk som materialer og ved utgjør 25 % i tillegg.

Ungskogpleie er det viktigste enkelttiltaket og beregnet årlig behov er ca 27.000 dekar. Gjennomsnittet de senere årene har vært på godt under 20.000 dekar og resultatet for 2011 var 18.365 dekar. For å kompensere for

etterslepet, bør det utføres ungskogpleie på over 30.000 dekar pr år en periode framover. Østfold fikk 2,4 mill kroner til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) i 2011. Alt er brukt, det meste til ungskogpleie.

De senere år har det vært satt ut ca 1 mill granplanter årlig, men ut fra avvirkning burde plantetallet vært høyere, anslagsvis ca 1,5 mill.

Hovedsatsingen innenfor trebasert næring har vært på utviklings- og samarbeidstiltak i kvalitetsskogskjøtsel gjennom et fellesprosjekt eid av kommunene og skogeierandelslagene. Det er gitt tilskudd til Foreningen norske lauvtrebruk til utvikling av miljødokumentasjon. Skogselskapet i Østfold har fått tilskudd til et prosjekt for formidling av kunnskap om flisproduksjon for økt bruk og satsing på fornybare ressurser.

Inn på tunet

I Bondelagets prosjekt "Inn på tunet" (IPT) legges vekt på å veilede og bygge nettverk for tilbydere. Det er nå etablert IPT-tilbud innen rusomsorg i Sarpsborg og Nittedal. IPT-løftet har resultert i dagtilbud for yngre demente i Fredrikstad og flere grønt arbeid-plasser på gårder i Hobøl/Spydeberg. I Aremark, Marker og Rømskog forsterkes satsingen på IPT. I forkant av søknadsomgangen 2012 har Fylkesmannen jobbet spesielt mot kommunene i Mossregionen for dagtilbud for personer med demens. Fylkesmannen jobber for å øke kjennskapen om grønt arbeid hos NAV-kontor og tiltaksbedrifter.

Organisasjonen Inn på tunet Østfold eksisterer fortsatt, men jobber med å finne sin form.

Kontroll

Fylkesmannen har gjennomført forvaltningskontroll i fire kommuner i 2011, og sitter igjen med et godt og solid inntrykk. I tillegg til dette arrangeres det samlinger for ansatte i landbruksforvaltningen i kommunene for å sikre korrekt og enhetlig behandling av tilskuddsmidlene. Det har i 2011 blitt holdt et kurs i samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Skog og Landskap der tema var markslagsklassifisering. Fylkesmannen følger opp at kommunen gjennomfører de kontrolltiltak som forvaltninga har besluttet gjennomført. Foretakskontroller som var planlagt gjennomført av Fylkesmannen ble imidlertid nedprioritert pga begrensede ressurser og andre omfattende arbeidsoppgaver, blant annet avlingssskade.

Miljø - landbruk

Aktiviteten innenfor Regionale miljøprogram (RMP) har økt betydelig og de veiledende satsene ble derfor justert ned med i gjennomsnitt 7 %. Satsene for tilskudd til endret jordarbeiding utenfor områdene med de strengeste forskriftene, er nå lavere enn noen gang i ordningens vel 20-årige historie. Hele 90 % av potten er disponert til forurensingstiltak og 10 % til kulturlandskapstiltak. Endret jordarbeiding og gras på utsatte arealer er de viktigste forurensingstiltakene. Vanskelige innhøstingsforhold førte til at det nesten ikke ble sådd høstkorn i år og flere kommuner i Haldenvassdraget og Morsa har derfor over 90 % av kornarealet i stubb.

Det er innført en jordarbeidingsforskrift for arealer som drenerer til Glomma og kystbakkene i vannområdene Morsa og Haldenvassdraget, og det har vært mye fokus på informasjon og oppfølging av denne. Da det er særlig store utfordringer i Eidsberg, Trøgstad og Rakkestad, er det gitt skjønnsmidler til et prosjekt for veiledning og motivasjon som har fokus på endret jordarbeiding og buffersoner mot vassdrag.

Kommunene innenfor vannområdene prioriterer i hovedsak forurensningstiltak høyest i sin forvaltning av SMIL-midler. Fylkesmannen har tydeliggjort forskjellen mellom SMIL og RMP, og hvordan ordningene er tenk å komplettere hverandre. Koblingen mellom SMIL og RMP er presisert i tildelingsbrevet til kommunene. Det jobbes kontinuerlig med å sikre skjøtsel og ivaretagelse av kulturminner og biologisk mangfold gjennom SMIL-tiltak og de målrettede RMP-ordningene. Det utvalgte kulturlandskapet Bøensætre med plasser har gjennom skjøtelsesplaner og oppfølging kommet inn i aktivt forvaltning.

Fylkesmannen deltar både i arbeidsgrupper og i styringsgrupper for vannområdene. Det er svært god oppslutning om RMP i de vannområdene som ble valgt ut i første planfase og mellom 80-90 % av kornarealet ligger i stubb gjennom vinteren. Brukerne følger godt opp og det pløyes i liten grad til vårkorn om høsten.

Bruk av miljøkontrakter, forsøk og individuell miljøveiledning har vist seg å være en kostnadseffektiv måte å redusere fosfortilførselen til vestre Vansjø. Miljøkontraktene er derfor videreførte innenfor rammene av RMP. Vestre Vansjø prosjektet var med som del av et Interreg prosjekt med tema "Bonden som vannforvalter i et endret klima".

Klimatiltak i landbruket

Det viktigste klimatiltaket i jordbruket i Østfold er redusert høstpløying. Nyttene er ikke bare knyttet til erosjonsrisiko, men også til klima. Derfor ønskes tiltaket gjennomført både på erosjonsutsatte og mindre erosjonsutsatte arealer.

Østfold har to biogassprosjekter basert på husdyrgjødsel. Ett tar sikte på å utvikle en beregningsmodell for klimanytte og økonomi og for å vurdere strategier for satsing. Arbeidet gjennomføres av Østfoldforskning i samarbeid med Bioforsk og UMB. Det andre er mobiliseringsprosjektet Biogass Østfold 2015. Dette er organisert i et partnerskap med alle de viktige aktørene i verdikjeden.

I skogbrukssammenheng er fokuset rettet mot bruk av skogsråstoff til bioenergi (flis og grot) og økt aktivitet innen skogkultur med tanke på CO₂-binding.

Kommunale klima- og energiplaner

For Østfold sin del er god transport- og arealplanlegging og energiomlegging i varmeproduksjon, de viktigste utfordringene på utslippsiden, der kommunene har virkemidler. 16 av 18 kommuner i Østfold har vedtatt klima- og energiplaner i samsvar med den statlige planretningslinjen. En kommune har per 31.12.2011 et ferdig planutkast på høring. Arbeidet i 2011 har i hovedsak vært konsentrert om å videreføre klimanettverk med sikte på oppfølging av vedtatte planer. De samme 16 kommuner samt Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen har vedtatt å delta i et nettverk som skal organiseres etter modell av vannforkriften (tilsv områdeutvalgene). Nettverket skal konstitueres 29.02.2012.

Tillatelser etter forurensingsloven

Innen fagområde landbaserte virksomheter har Fylkesmannen behandlet 12 søknader om nye tillatelser eller endringer av eksisterende tillatelser. På sikt skal alle eksisterende tillatelser gjennomgås og om mulig erstattes av bransjevise forskrifter. Dette vil gjøre det enklere å ivareta en mer enhetlig saksbehandling og tilsynsaktivitet.

Tilsyn

Vi har hatt stor aktivitet på forurensningstilsyn i 2011 og har oppnådd målsettingen om 2,1 årsverk. Det er gjennomført syv revisjoner i 2011. Dette bidrar til en fortsatt god kompetanse ved miljøvernavdelingen i revisjonsmetodikken. De siste årene har det vært prioritert nasjonale kontrollaksjoner og egne prioriterte tilsyn. I tillegg har det vært noen tilsyn basert på meldinger om akutt forurensning. Det er Kystverket som delegerer myndighet ved akuttutslipp til Fylkesmannen.

Fylkesmannen anmeldte en virksomhet i 2011. Dersom anmeldelser knyttet til ulovlig forurensning skal være et virkemiddel i forurensningsarbeidet, må anmeldelser i større grad prioriteres av politiet.

Tilsyn med avløpsanlegg har avdekket alvorlige avvik knyttet til mangelfull strategisk planlegging og manglende fornyelse av kondemnabelt avløpsnett i flere kommuner. Resultatet er betydelige utslipp av urensset kloakk via overløp. Fylkesmannen vil følge opp de aktuelle kommunene tett i årene som kommer. Samtidig ønsker vi å gjøre oppmerksom på at flere kommuner sliter med å få besatt stillinger på det kommunaltekniske området, og at de har for liten administrativ kapasitet innen prosjektering og planlegging av avløpsnett.

Verneområder

En forvaltningsplan som dekker fire verneområder (Søndre Jeløy, Rødsåsen, Reieråsen, Grønliparken) er ferdigstilt og godkjent i 2011. Ytterligere tre forvaltningsplaner har vært under arbeid. Fylkesmannen har samarbeidet med Trøgstad kommune om forprosjekt for innsjørestaurering og tilrettelegging i Hæra naturreservat. Det er gjennomført skjøtsel i en rekke verneområder, bl.a. bekjempelse av skadelige fremmede arter. Det har vært tett dialog med lokalt SNO ang. skjøtsel, oppsyn og oppfølging av overtredelser. Flere verneforslag er oversendt DN med Fylkesmannens anbefaling etter høring, bl.a. Værne Kloster landskapsvernområde og utvidelse av Lundsneset naturreservat.

Forvaltningen av Ytre Hvaler nasjonalpark ble overført til eget nasjonalparkstyre høsten 2010 og nasjonalparkforvalter ble ansatt i juni 2011. Forvaltningsplanen for nasjonalparken har vært på høring, og styret har ansvaret for å ferdigstille denne.

Det er fortsatt mange aktuelle områder for frivillig skogvern i Østfold. Tilsammen 26 områder er i ulike stadier i verneprosessen.

Utkast til oppstartsmelding og kartmateriale for marint vern er tidligere utarbeidet i samarbeid med fiskerimyndighetene og oversendt DN.

Fylkesmannen følger opp arbeidet med erstatningssaken for Ytre Hvaler nasjonalpark og Oslofjordverneplanen samt grensemerkingen av de samme områdene.

Naturmangfoldloven, prioriterte arter og utvalgte naturtyper

Handlingsplanene for åkerrikse og hubro er fulgt opp gjennom feltarbeid og rapporter. Det jobbes også med utarbeidelse eller oppfølging av handlingsplaner for rødknappsandbie/ildsandbie, hvitmure, niobe- og prikkrotevinge, honningblom og store/hule eiker. Lokalteter for rød skogfrue, dragehode og klippeblåvinge er fulgt opp bl.a. med informasjon til grunneiere om de nye forskriftene.

Anadrom laksefisk

Midtveisrapportering fra Enningdalselva (NLV) viser at gytebestandsmålet er nådd med god margin. Innslaget av rømt oppdrettslaks i våre laksebestander (Glomma/Aagaardselva/Enningdalselva) følges nøye. Det har blitt foretatt utfisking av oppdrettslaks i forbindelse med stamfiske i Glomma også i 2011, og det foretas hvert år utsiling av oppdrettslaks i laksetrappa i Sølvstufoss (Aagaardselva).

Bestandsovervåking i Enningdalselva er gjennomført årlig siden 1997 (el-fiske, fangststatistikk). På grunn av høy vannføring i 2011 ble det ikke gjennomført el-fiske. I forbindelse med interregprosjekt Enningdalselva er det montert fisketeller ved Mjølnerød, og det planlegges habitatforbedringer. Laksetrapp er bygd i et sidevassdrag på svensk side (Torpsbekken). En egen fisketiltaksplan (Sverige/Norge) for Enningdalsvassdraget blir ferdig i 2012.

Retningslinjer for reguleringer av fiske etter anadrome laksefisk er fulgt opp i henhold til DNs retningslinjer. Sjørretbestandene følges opp med ulike tiltak i form av bl.a. habitatforbedringer.

Fagrådet for laks og sjørrett i Skagerrak/Oslofjord ble avholdt 29.10.2011. Innspill til laksereguleringene ble drøftet. Prosjektet med innsamling av fangstmeldinger fra fisket i sjøen er videreført i 2011.

Rovvilt

Rovviltnemndas arbeid følges. Nemndas føringer om prioritering av søknader er fulgt i behandling av 42 søknader om midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak. Det ble ikke søkt om skadefellingstillatelser i beitesesongen, men det var kontakt med næringsdrivende om situasjonen med relativt store tap til gaupe i Trøgstad.

Ulveforekomstene krever løpende informasjonsarbeid. Spesielt temaet "elgforvaltning i ulverevir" har fått stor oppmerksomhet fra kommuner og brukere i Linnekleppenreviret.

Vannforvaltning

Arbeidet med vannforvaltningsforskriften har krevd mye ressurser også i 2011. Selv om Fylkesmannen ikke lenger er vannregionmyndighet, legger arbeid opp mot fylkeskommunen og vannområdene beslag på mye tid.

Arbeidet med fullkarakterisering og nye vurderinger av vannforekomstenes tilstand pågår fortløpende. Innlegging i VannNett har blitt nedprioritert i påvente av endring av denne. Relevante data ligger klar til innlegging. Arbeidet med karakterisering og klassifisering skjer i nært samarbeid med vannområdenes prosjektledere. Vannmiljødatabasen blir brukt som verktøy for å registrere data og vurdere tilstandsklasser. Alle vannforekomster i Østfold hører nå til etablerte vannområdeutvalg. Områder i fase 2 er i gang med arbeidet iht vannforskriften.

Fylkesmannen i Østfold har også deltatt aktivt i sentrale myndigheters arbeid med vannforvaltningsforskriften, utvikling av IKT-verktøy og ulike veiledere. Det følger også mye informasjon, foredrag og representasjonsoppgaver med fagfeltet. Fylkesmannen i Østfold har i denne forbindelse også deltatt i internasjonale fora.

Det gjennomføres regelmessig overvåking i ferskvann, og resultatene av dette legges inn i Vannmiljø og publiseres på Miljøstatus og Aquamonitor. Omfanget burde vært større. Bakgrunnen for manglende overvåking er begrensede ressurser til formålet, beskjedne/reduerte statlige tilskudd og vanskeligheter med å få forurenserne til å bidra til finansieringen.

Kulturlandskap

Skjøtselen av Eldøya i Eldøya-Sletter landskapsvernområde er fulgt opp.

2.6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen sluttførte i 2009 arbeidet med ny FylkesROS for Østfold. Fylkesberedskapsrådet og flere andre aktører var involvert i arbeidet. Dette er fulgt opp i 2011 og er et viktig grunnlag for samordningsarbeidet knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap. Arbeidet med videreutvikling, tiltakskort samt at FylkesROS Østfold gjøres elektronisk tilgjengelig videreføres i 2012. Dette ses i sammenheng med den pågående implementeringen av krisestøttesystemet DSB-CIM.

Fylkesmannen har de senere år lagt stor vekt på arbeidet med regionale samfunnssikkerhetsutfordringer knyttet til flomsikring og flomberedskap og svikt i kritisk infrastruktur. Fylkesmannen har deltatt på øvelse SkagEx og Oslofjord og øvet eget beredskapsapparat i denne forbindelse.

Fylkesmannen har gitt prioritet til oppfølgingen av Interreg-prosjektet Grensestrategisk krisehåndtering 2009-2011. Prosjektet er et samarbeid mellom kommuner og statlige myndigheter på svensk og norsk side av riksgrensen.

Det er gjennomført varslings- og prosedyreøvelser i DSB-CIM for Østfold-kommunene. Askim er øvet med sikte på strategisk krisehåndtering. Planlegging, gjennomføring og evaluering skjer i samarbeid med politiet, sivilforsvaret og frivillige organisasjoner. Fylkesmannen er aktiv bidragsyter i arbeidet med klimatilpassing og hvordan dette håndteres i samfunnsplanleggingen regionalt og lokalt. Vi er med i etablerte klimanettverk i kommunene. Vi har bistått kommunene i forbindelse med videreutvikling av rosanalyser, planverk og interkommunale samarbeidsløsninger.

For å styrke atomberedskap har Fylkesmannen i samarbeid med Statens strålevern gjennomført ulike tiltak for aktører i landbrukssektoren med vekt på langsiktige konsekvenser ved radioaktiv forurensing. Seminar er gjennomført i 2011 med støtte fra Strålevernet.

Fylkesmannen har tatt opp viktige samfunnssikkerhetsutfordringer i fylkesberedskapsrådet og i dialogen med sivile og militære samarbeidspartnere. Fylkesmannen ivaretok sitt ansvar i forbindelse med rapportering, oppfølging og bistand til kommuner og direktorat i forbindelse med terrorhandlingene på Utøya og i Oslo.

2.7 Vergemål

Fylkesmannen i Østfold har vært representert v/ assisterende fylkesmann i det sentrale vergemålsprosjektet i forprosjektfasen. Han har også bidratt inn i samarbeidsutvalget som ble opprettet for å jobbe videre med de arbeidsrettslige konsekvensene av oppgaveoverføringen fra kommunene til fylkesmennene.

Hos FMØ er arbeidet med vergemålsreformen nå godt igang. Embetet har avklart at vergemål skal ligge organisatorisk under juridisk avdeling, og ny leder er ansatt. Avdelingens leder deltar i den sentrale prosjektgruppa for vergemålsprosjektet i gjennomføringsfasen. Avdelingen er videre styrket med en jurist for å frigjøre ressurser til arbeidet med vergemålsprosjektet lokalt. Behovet for utvidelse av lokaler er kartlagt og arbeidet med å klarlegge avdelingens kompetansebehov er påbegynt. En arbeidsgruppe har utarbeidet plan for gjennomføringsfasen; om oppgaver, ansvar og fremdrift.

En referansegruppe med representanter fra alle kommunenes overformyndier vil være en viktig arena for fortløpende drøftinger, erfarings- og kunnskapsoverføring og planlegging m.m. Embetet har tatt kontakten med kommunenes rådmenn, og spørsmål om virksomhetsoverdragelse skal avklares i dialog med dem.

På flere områder vil imidlertid fremdriften i Østfolds lokale arbeidsprosess med vergemålsreformen være avhengig av konklusjoner, avklaringer og føringer som kommer fra det sentrale vergemålsprosjektet. Dette gjelder spesielt for de 5 sentrale delprosjektene, som gjelder dataløsning, bank, personal, opplæring og informasjon.

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

00.1 Kongelige besøk

Kongehuset besøkte Østfold ved tre offisielle anledninger i 2011.

Å motta besøk fra Kongehuset er alltid høyt verdsatt. For oss er det en kjær oppgave å bidra til at slike besøk blir gjennomført på en best mulig måte både for Kongehusets representant, arrangørene og for allmennheten.

Når vi får melding om besøk fra Kongehuset, tar vi kontakt med politimester, ordfører i angjeldende kommune samt arrangørene. Vi innkaller og leder møter med alle involverte, lager utkast til program med detaljerte tidsangivelser og har i prosessen løpende kontakt med en fast medarbeider ved Hoffet for å sikre at alt blir i tråd med forventninger og ønsker derfra. Vi foretar minst en befaring. Da går vi gjennom hele programmet i detalj og tar opp spørsmål både av praktisk og mer innholdsmessige karakter for avklaringer. Dette bidrar til trygghet og er verdsatt av alle parter. Vår kommunikasjonsrådgiver lager program for pressen.

H. K. H. Kronprins Haakon besøkte Sarpsborg 29. september 2011. Temaet for besøket var ungt entreprenørskap. Kronprinsen besøkte Kruseløkka ungdomsskole, Inspiria Science Center AS og Greåker videregående skole. Ved Kruseløkka ungdomsskole ble Kronprinsen orientert om organisering av elevbedrifter og ungt entreprenørskap og hadde dialog med vinnerne av nasjonal entreprenørskapspris.

Ved Inspiria Science Center AS fikk Kronprinsen orientering og omvisning.

Greåker videregående skole orienterte Kronprinsen om programmet ”Skolens samarbeid med bedriftene i distriktet”, ungt entreprenørskap og science-linja. Besøket ved skolen ble avsluttet med elevpresentasjoner og dialog under overskriften ”Undring, entreprenørskap og utvikling”.

H. M. Dronning Sonja besøkte Moss 1. desember 2011 i forbindelse med utdeling av H. M. Dronning Sonjas skolepris 2011 til Malakoff videregående skole.

Prinsesse Astrid fru Ferner besøkte Hvaler 4. desember 2011 i forbindelse med Hvaler sanitetsforenings 100 års jubileum. Jubileet fant sted ved Hvaler Gjestgiveri.

00.2 Tildeling av ordener og medaljer

Fylkesmannen mottok 27 søknader om H. M. Kongens fortjenstmedalje i 2011. Fem søknader ble avvist under henvisning til statuttene. Det ble overrakt 18 fortjenstmedaljer i sølv. Tre saker var ved årsskiftet under behandling hos Fylkesmannen i Østfold.

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 Naturens mangfold og friluftsliv

01.1 Bærekraftig bruk og beskyttelse av leveområder

Verneplaner, forvaltning og oppsyn

Fylkesmannen bistod det nyetablerte nasjonalparkstyret for *Ytre Hvaler nasjonalpark* med sekretariat inntil egen nasjonalparkforvalter begynte i juni 2011. Det gikk med mye ressurser til drift av styret i forbindelse med styremøter og et stort antall dispensasjoner. Fylkesmannen har også bidratt i arbeidet med utarbeiding av forvaltningsplan. Dette arbeidet har styret nå overtatt. Ytre Hvaler nasjonalpark samarbeider med Kosterhavet nasjonalpark i interregprosjektet Vår felles arv innenfor områdene informasjon, felles forvaltning og bærekraftig destinasjon. Prosjektet ble i 2011 forlenget med ett år og avsluttes i mai 2012.

Arbeidet med erstatningssakene for Ytre Hvaler nasjonalpark og Oslofjordverneplanen er fulgt opp i samarbeid med regjeringsadvokaten.

Arbeidet med grensemerkingen av Ytre Hvaler nasjonalpark er fulgt opp overfor Østfold jordskifterett i 2011. Dette arbeidet forventes avsluttet i 2012. Samarbeid med jordskifteretten om merking av Oslofjordverneplanen ble påbegynt i 2011. Problemer med å få tak i personell i jordskifteretten har forsinket arbeidet.

Værne kloster: Arbeidet med forvaltningsplanen ble startet opp på slutten av året. Et forslag skal være klart til vernevedtaket i statsråd i 2012.

Tilråding etter høring om utvidelse av *Lundsneset naturreservat* med Søndre Boksjø er oversendt direktoratet. En mindre endring av grensen for Fuglevikbukta naturreservat ved utløpet av Glomma har vært på høring og tilråding er oversendt direktoratet. Tilråding også oversendt for Værne Kloster landskapsvernområde og utvidelse av Strønes naturreservat (frivillig skogvern).

Arbeidet med *frivillig vern av skog* er videreført som tidligere. Flere områder er nå avklart med grunneierne slik at høringsprosesser er igangsatt /kan settes i gang. Samlet er 26 områder i ulike faser i prosess for frivillig vern. Resultatet av naturfaglige registreringer fra 2010 er vurdert og prosesser for aktuelle områder igangsatt.

Verneforslag for Gaupsteinmarka (Østfold/Akershus) og Fuglemosehøgda (Marker/Eidsberg) er oversendt DN etter avsluttet høring.

Det har vært omfattende kontakt med Kystverket i forbindelse med planene om *mudring i farleden* (Røsvikrenna) inn til Borg havn. Spørsmålet er hvordan inngrep i elva kan påvirke økologisk status i Øra naturreservat. Fylkesmannen har i denne forbindelse pålagt undersøkelser og stilt krav om en rekke avbøtende tiltak som må gjennomføres før mudringsprosjektet i havneområdet settes i gang.

Marin verneplan - Utkast til oppstartsmelding er tidligere utarbeidet i samarbeid med fiskerimyndighetene og oversendt DN. Kartmateriale er utarbeidet i samsvar med signaler fra DN. Vi avventer nå videre signaler fra DN for å videreføre arbeidet med marin verneplan

Enforvaltningsplan som dekker 4 verneområder er ferdigstilt og godkjent i 2011 (Søndre Jeløy, Rødsåsen, Reieråsen, Grønliparken). Ytterligere tre forvaltningsplaner har vært under arbeid (Øra, Kurefjorden, Berby). Fylkesmannen har samarbeidet med Trøgstad kommune om forprosjekt for innsjørestaurering og tilrettelegging i Hæra naturreservat. Det er gjennomført skjøtsel i en rekke verneområder, bl.a. bekjempelse av skadelige fremmede arter (mink, rynkerose m.fl.).

Det har vært tett dialog med lokalt SNO ang. *skjøtsel, oppsyn og oppfølging av overtredelser*. Totalt 10 overtredelser er i 2011 anmeldt av SNO (6) og Fylkesmannen (4).

Kartlegging og overvåking av biologisk mangfold

Naturtypekartlegging i Østfolds 18 kommuner begynner å nærme seg slutten. Askim, Skiptvet og Hobøl ble lagt inn i Naturbase /oversendt DN i 2011. Kartlegging i Trøgstad ble påbegynt. Spydeberg (kartlagt som prøvekommune i 1997) gjenstår. Eiker i Halden tilrettelagt for Naturbase /innsynsløsning.

Helhetlig vannforvaltning

Fylkesmannen deltar aktivt i arbeidet i de ulike vannområdene og VRU, og sørger for best mulig kunnskapsgrunnlag ved overvåking og vurderinger i forbindelse med oppdateringer i VannNett. På grunn av kontinuerlige endringer i VannNett har innlegging av data blitt nedprioritert. Vannforvaltning er en integrert del av FM sitt arbeid. Innspill gis til relevante samarbeidspartnere, spesielt VRM og VOU, men også andre statsetater. Vi har fremmet innsigelse til 3 større reguleringsplaner pga blant annet manglende vurderinger ift vannforskriftens § 12, hvorav 2 høsten 2010 (mudring i Røsvikrenna, dumping ved Belgen) og 1 i 2011 (E18

Knapstad-Akershus grense.

Overvåking i vann og vassdrag gjøres etter retningslinjer i vannforskriften og veiledere. Vannmiljøbasen holdes oppdatert.

Ivaretagelse av viktige arealer for biologisk mangfold

Gjennom fylkesmannens behandling av saker etter plan- og bygningsloven blir mange av disse oppgavene besvart. Se resultatområde 6.1.

Motorferdsel i utmark

Dette utgjør en ubetydelig ressursinnsats i Østfold. Imidlertid foregår det trolig omfattende ulovlig kjøring, spesielt på barmark med ATV.

Kulturlandskap

Bøensæter med plasser i Aremark kommune er Østfolds Utvalgte kulturlandskap. I 2011 er både avtaler med grunneiere og skjøtelsplaner kommet på plass, og fokus har vært på oppfølging av skjøtelsplanene. Skjøtsel og enkelttiltak blir gjennomført med utgangspunkt i områdeplanen for området, de enkelte plassenes skjøtelsplaner, samt 10-årsplanen som er utarbeidet for området.

Når det gjelder oppfølging av arbeidet med "Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap", er det utarbeidet et utkast til rapport med kart, bilder og omtale av de 15 viktigste kulturlandskapene i fylket. Utkastet bygger på tidligere registreringer og evalueringer av et stort antall botaniske/biologiske kjerneområder. Arbeidet er en fortsettelse/avslutning av rapport 9-1996 Verdifulle kulturlandskap i Østfold.

Ut over de 15 verdifulle kulturlandskapene har vi også igangsatt et arbeid med vurdering av regionale kulturlandskap, bl.a. for å fange opp flere av de tidligere registrerte kjerneområdene. Her samarbeider vi med Sarpsborg kommune om et opplegg tilpasset kommunenes arbeid med arealplaner og jordvern. Utvalget er basert på områdene i rapport 9-1996.

5 prioriterte slåttemarker er skjøttet/befart/støttet økonomisk i 2011, arbeid med forvaltningsplaner påbegynt. Lyngmarkkurs i Ytre Hvaler nasjonalpark er avholdt.

01.2 Bærekraftig bruk og beskyttelse av arter, bestander og genressurser

Generell viltforvaltning og tilskuddsforvaltning-vilt

Fylkesmannen har løpende samarbeid med fylkeskommunen bl.a. ved gjennomføring av fellesmøte for kommunenes viltforvaltning, regionale møter og koordinering av tilskudd.

Fylkesmannen har medvirket om viltspørsmål ved utbygging av E18. Faunapassasjer var et sentralt moment i Fylkesmannens innsigelse til E18-parsellen fra Knapstad til Akershus grense.

Klager på kommunale vedtak er behandlet, og kommuner er veiledet om ordningen.

Vilttiltakssøknader er overført fylkeskommunen. Tilskudd til truede arter er behandlet og tilskuddsmidler fordelt til mottakere. Alle unntatt en søknad var gjennom elektronisk søknadssenter.

Kommunene og hjorteviltregionene er fulgt opp mhp bestandsforvaltning og regionreformen.

Villsvin er fast forekommende med ynglegrupper. Heldags informasjonsmøte er avholdt for jegere og jordbrukere. Informasjon om villsvinanatomi er utdelt til skytebaner i området. Informasjonshefte ferdigstilt sammen med FM O&A.

Det er løpende forespørsler om regelverket mv. overfor kommuner, fylkeskommune, organisasjoner, politi og publikum. Jegerprøver sendes ut etter behov og kommunenes refusjonskrav om jegerprøve er utbetalt.

Forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Midtveisrapportering fra Enningdalselva (NLV), er oversendt til DN. De foreløpige tall viser at gytebestandsmålet er nådd med god margin. Innslaget av rømt oppdrettslaks i våre laksebestander (Glomma/Ågaardselva/Enningdalselva) følges nøye. Det har blitt foretatt utfisking av oppdrettslaks i forbindelse

med stamfiske i Glomma også i 2011, og det foretas hvert år utsiling av oppdrettslaks i laksetrappa i Sølvstufoss (Aagaardselva).

Registrering av sjølaksefiskere er gjennomført og rapportert. Oversikt sendt til SSB og SNO.

Bestandsovervåking i Enningdalselva har blitt gjennomført årlig siden 1997 (el-fiske, fangststatistikk). På grunn av høy vannføring i 2011 ble det ikke gjennomført el-fiske. I forbindelse med interregprosjekt Enningdalselva er det montert fisketeller ved Mjølnerød, og det planlegges habitatforbedringer. Laksetrapp er bygd i et sidevassdrag på svensk side (Torpsbekken). En egen fisketiltaksplan (Sverige/Norge) for Enningdalsvassdraget blir ferdig i 2012.

Retningslinjer for reguleringer av fiske etter anadrome laksefisk er fulgt opp i henhold til DN's retningslinjer, bl.a. med møte i Trondheim 22. og 23. august. Sjøørretbestandene følges opp med ulike tiltak i form av bl.a. habitatforbedringer. Terskler er montert i en lang kulvert i Ingedalsbekken i samarbeid med Vegvesenet/MESTA, for å lette oppgangen til sjøørreten.

Fylkesmannen deltok på kalkingsmøte i Trondheim i januar.

Kvalitetssikring og effektivisering av lokale kalkingsprosjekt følges opp bl.a. gjennom prøvofiske i regi av NINA. Spesielt gjelder dette i nedbørsfeltet til Enningdalselva. I forbindelse med kalkslutt-prosjektet i regi av NIVA ble det utført utvidet vannanalyse av vannprøver fra ca. 230 vann i Østfold høsten 2011. Det er også innhentet vannprøver fra ca. 50 referansevann.

Fylkesmannen har god dialog med SNO/politiet om lakseoppsynet.

Det har ikke blitt behandlet søknader om oppdrett av laksefisk i Østfold i 2011.

Fylkesmannen har hatt spesielt fokus på faren for spredning av signalkreps gjennom info på fylkesmannens hjemmeside og innslag i lokalavisene. Fylkesmannen er også med i krepseutvalget for edelkreps/signalkreps. Møte på Ørje og befaring til Øymarksjøen 15. – 16. august.

Behovet for midler til lokale kalkingsprosjekt er oversendt DN innen fristen. Punktstasjoner for insjøpolygon i VannMiljø-basen er opprettet. Samarbeidet med FK ang. overføring av kompetanse og forvaltningsansvar for høstbare arter går bra. Det har bl.a. blitt utarbeidet felles fiskeforskrift for Østfold. Nytt fiskekart og fiskeguide for Østfold er utarbeidet i samarbeid med FK.

Forslag til overvåkingssystemer for sjøørret og ål er oversendt til DN.

Fagrådet for laks og sjøørret i Skagerrak/Oslofjord ble avholdt 29. oktober 2011. Innspill til laksereguleringene ble drøftet. Prosjektet med innsamling av fangstmeldinger fra fisket i sjøen er videreført i 2011. Hjemmesiden oppdateres jevnlig www.fagrad.com

Bestanden av elvemusling i Hobølelva er nærmere kartlagt og rapportert i 2011.

Midler til fisketiltak (fiskefondet) er fordelt. Totalt kr. 310.000,- er fordelt til 13 foreninger/lag/kommuner.

Rovviltforvaltning

Midler til rovvilttiltak er fordelt til konfliktdependende tiltak; 7 prosjekter, kr 414000,-, og til skadeforebyggende tiltak; 17 gjerdeprosjekter, kr 1310500,- og 1 tilskudd til vokterhund. Erstatningssøknader er behandlet og erstatning utbetalt. Mye informasjonsarbeid om elgforvaltning i ulverevir for kommuner og brukere.

Trua arter

Handlingsplaner: Handlingsplanene for åkerrikse og hubro har vært fulgt opp med feltarbeid og rapporter. Kartlegging av forekomster av rødknappsandbie/ildsandbie ble videreført i 2011 og det ble gjort flere interessante funn. Foreliggende utkast til handlingsplan/faggrunnlag for disse artene vil nå bli ajourført med de nye opplysningene. Forslag til faggrunnlag for hvitmure ble utarbeidet i 2011.

Innhenting av faggrunnlag for niobe- og prikkrotevinge ble igangsatt. Overvåking av klippeblåvinge er utført i Østfold og Aust-Agder (Østfold har "fylkesansvaret" for planen). Ny lokalitet for klippeblåvinge er funnet i Halden og på svensk side av Iddefjorden. Handlingsplan for honningblom er fulgt opp på Hvaler (overvåking / skjøtsel). Kartlegging av storsalamander i kommuner er videreført (Fredrikstad). Grunneiere av lokaliteter for rød skogfrue, drageholde og klippeblåvinge er varslet om de nye iverksatte forskriftene for disse som prioriterte arter

(2 av dem med funksjonsområde). Strandtorn-lokalitet ødelagt pga virksomhet i regi av Statnett i Rygge er fulgt opp. Myrflangre: Skjøtsel og overvåking av fylkets eneste lokalitet. Registrering av hule/store eiker i Halden er slutført og registrering pågår i Rygge (ref. Handlingsplan for hule eiker).

01.3 Fremmede arter og GMOer

Handlingsplan for fremmede skadelige arter ferdigstilt. Kommunale prosjekter mot kjempebjørnekjeks og rynkerose er tildelt tilskudd. Kontroll av mink på sjøfuglholmer er gjennomført.

Det er utført nytt uttynningsfiske av signalkreps i Øymarksjøen i 2011. Informasjon er lagt ut på Fylkesmannens hjemmeside. Egen utstilling/stand om signalkreps på Kanalmuseet på Ørje er påbegynt.

01.4 Friluftsliv

Ivaretagelse av attraktive friluftslivsområder

Det har vært få saker om allemannsretten. Generelt blir allemannsretten ivaretatt ved behandling av plan- og dispensasjonssaker. Friluftinteressene, spesielt i strandsonen og i by- og tettstedsnære markaområder og kulturlandskap blir jevnlig tatt opp på Fylkesmannens styringsmøter med kommunene.

Forvaltning av friluftslivsområder

Forvaltningen av de statlige friluftsområdene følges opp. I 2011 har forvaltningen av Bevø friluftsområde i Fredrikstad lagt beslag på mye tid og ressurser. Her er det ennå flere uavklarte problemstillinger knyttet til campingplassen, adkomstveien og hytteeieres kjøring gjennom området. Fylkesmannen følger fortsatt opp arbeidet med å tilrettelegge Gullholmen som friluftsområde og kystleddestinasjon.

Oslofjordens friluftsråd har laget forvaltningsplaner for et utvalg viktige friluftsområder i fylket. Disse er ennå ikke mottatt.

Ellers er utvalgte nabovarsler blitt fulgt opp.

Det årlige driftstilskuddet fra SNO (kr 1,8 mill) til Skjærgårdstjenesten er utbetalt i henhold til mottatt søknad med vedlegg. Fylkesmannen deltar jevnlig i Skjærgårdstjenestens møter.

Videre ajorhold og oppgradering av www.turkart.ostfold ble fra og med 2010 tillagt fylkeskommunen. Vi har i løpet av 2011 tilført prosjektet resten av de opplevelsespunktene og bildene vi har hatt liggende.

Tilrettelegging for jakt og fiske

Informasjon om omlegging av jegereksamen er gitt til kommunene. Eksamensmaterieell er fordelt på vanlig måte. Samarbeid med FK om lettere tilgang til jakt.

Resultatområde 03 Vannforurensning, miljøgifter og avfall

03.1 Overgjødning og nedslamming

Avløp

Utslipp fra avløp er en vesentlig forurensingskilde til vassdragene i Østfold. Kommunene samarbeider nedbørfeltvis om fornyelse, kontroll og tilsyn av avløp i spredt bebyggelse.

Fylkesmannens tilsyn med store avløpsanlegg har avdekket alvorlige avvik knyttet til mangelfull strategisk planlegging og manglende fornyelse av kondemnabelt avløpsnett i flere kommuner. Resultatet er betydelige utslipp av urensset kloakk via overløp. Fylkesmannen vil følge opp de aktuelle kommunene tett i årene som kommer. Samtidig ønsker vi å gjøre oppmerksom på at flere kommuner sliter med å få besatt stillinger på kommunalteknisk område og har for liten administrativ kapasitet innen prosjektering og planlegging

av avløpsnett.

Vannforurensing og vannkvalitet

Fylkesmannen bruker vannforskriften ved behandling av saken etter relevant lovverk som PBL og forurensingssaker.

Data legges inn i Vannmiljø enten av FM eller oppdragstakere (konsulenter).

Det er ikke lagt rapporter i Miljøreferanser.

Vi viser for øvrig til resultatområde 01.1.

03.2 Oljeforurensning

Miljøvernavdelingen ble tungt involvert under Godafossaksjonen i Ytre Hvaler nasjonalpark, med aktiv deltagelse i IUA. I tillegg har det vært oppfølging av sjøfugl og oljesøl i strandsonen. Avdelingen har også bidratt på kurs for oljevernmannskaper.

03.3 Miljøgifter

Forurenset sjøbunn

Fylkesmannen i Østfold har ansvaret for 6 prioriterte skipsverftslokaliteter. 4 lokaliteter er risikovurdert og kan sjekkes ut av prosjektet under forutsetning av at kommunene følger opp forurensingsforskriften kapittel 2 ifm gravearbeider. For de 2 øvrige verftslokalitetene gjelder:

Moss verft inngår i et større fellesprosjekt i regi av vannområdeutvalget Morsa. Det er i løpet av 2011 jobbet administrativt med å avklare og organisere videre fremdrift. Det er foreløpig ikke aktuelt å pålegge tiltak ved lokaliteten da større områder i Mossesundet er sterkt forurenset men ikke inngår blant de 17 nasjonalt prioriterte fjordområdene.

Det er varslet pålegg om tiltaksutredning ved Engelsviken Slipp. Det er omfattende forurensing med spredningspotensial i et begrenset område av sjøbunnen som er teknisk komplisert med grov stein, kaianlegg og skinneganger. Det er ikke gitt at det vil være praktisk mulig å gjennomføre effektive tiltak her.

Miljøvernavdelingen har deltatt aktivt i prosessen rundt Kystverkets planer om mudring og deponering av masser fra Røsvikrenna. Dette har bl.a. dreid seg om godkjenning av deponi for forurensete masser, å sikre utredning av alternative dumpel plasser for øvrige masser, utarbeidelse av forslag til justering av reservatgrense for Fuglevikbukta naturreservat og å sikre at man unngår uheldige effekter av mudringen på Øra naturreservat.

Forurenset grunn

Miljøvernavdelingen har foretatt kvalitetssikring av lokaliteter, matrikler og data i grunnforurensningsdatabasen.

03.4 Avfall og gjenvinning

I 2011 var 5 forbrenningsanlegg for ordinært avfall i drift i Østfold. To av anleggene har søkt om forbrenning av visse typer farlig avfall. Søknadene ble behandlet av Klif. Energigjenvinningen er god ved at 290 000 tonn avfall er omdannet til 750 GWh varmekraft for industrien.

Det er også 5 anlegg med god kapasitet for deponering av avfall. Tilgjengelig deponivolum er dekket for mange 10-år framover. I tillegg finnes 6 sorteringsanlegg for blandet avfall og et for blandet uorganisk avfall. Disse sorterer om lag 100 000 tonn næringsavfall i året. Fylkesmannen har mottatt søknad om etablering av nytt avfallsdeponi i Fredrikstad. Deponiet skal primært behandle bunnaske fra forbrenningsanlegg. Fylkesmannen ga tillatelse og godkjente 3 nye biloppsamlingsplasser i 2011.

Ved Rokke avfallsanlegg i Halden er det gitt dispensasjon til deponering av biologisk nedbrytbart avfall. Dispensasjonen gjelder 3000 tonn/år av såkalt raggavfall fra 2 gjenvinningsbedrifter for papp og papir. Biologisk innhold er 15-25% TOC. Dispensasjonen opphører 31.12.2013. Ingen av de øvrige 4 deponiene i fylket har tillatelse til å deponere biologisk nedbrytbart avfall med et større innhold enn 10% TOC.

Resultatområde 04 Luftforurensninger og klima

04.1 Klimaendringer

For Østfold sin del er god transport- og arealplanlegging og energiomlegging i varmeproduksjon de viktigste utfordringene på utslippssiden, der kommunene har virkemidler. 16 av 18 kommuner i Østfold har vedtatt klima- og energiplaner i samsvar med SPR for slik planlegging. 1 kommune har per 31.12.2011 et ferdig planutkast på høring. Arbeidet i 2011 har i hovedsak vært konsentrert om å videreføre klimanettverket med sikte på oppfølging av vedtatte planer. 16 kommuner samt Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen har vedtatt å delta i et nettverk som skal organiseres etter modell av vannforskriften (tilsv områdeutvalgene). Nettverket skal konstitueres 29.02.2012.

04.3 Luftforurensning

Fylkesmannen tar ikke aktivt del i arbeidet med lokal luftkvalitet, men kjenner til at byene Moss, Sarpsborg, Fredrikstad og Halden samt Vegvesenet samarbeider om luftkvalitetsovervåking. Overvåkingen skjer med bruk av standardiserte utslippsmodeller (Air Quiz) supplert med kontinuerlig måling i faste stasjoner. Det er ikke påvist overskridelse av tiltaksgrenser i noen av byene. Basert på rapporterte helseplager er imidlertid måleprogrammet i Moss utvidet til å omfatte Nox fra og med høsten 2011.

04.4 Støy

Fylkesmannen har fulgt opp at støy er tilstrekkelig ivaretatt i kommunenes overordnede planlegging og i andre plansaker i henhold til T-1442.

Arbeidet med strategisk støykartlegging i Fredrikstad/Sarpsborg i henhold til kap. 5 i forurensningsforskriften har vært fulgt opp. Det har vært avholdt statusmøter og dialog knyttet til prosjektet. Dette vil følges tett også i 2012.

Det har vært behandlet enkelte klagesaker knyttet til veitrafikkstøy.

Støy har også vært tema i pågående konsesjonsbehandling ved Aker Solution i Moss.

Resultatområde 05 Internasjonalt miljø samarbeid og miljø i nord- og polarområdene

05.1 Miljø samarbeid i internasjonale miljøfora, herunder EUs miljø samarbeid og UNEP

Fylkesmannen er involvert i interregprosjektet Hav møter Land som går fram til 2013. Prosjektet omfatter kyst- og havovervåking og kystzoneplanlegging.

Videre er interregprosjektet "Vår felles arv" for Kosterhavet og Ytre Hvaler nasjonalparker videreført, se resultatområde 01.1.

05.3 Miljø samarbeid i nord- og polarområdene

Seniorrådgiver Ottar Krohn er medlem av styret for Svalbards miljøvernfond.

Resultatområde 06 Planlegging for en bærekraftig utvikling

06.1 Arealpolitikk og samfunnsutvikling

Planstatistikk fra 2011 (uttalelser fra Fylkesmannen som berørt fagmyndighet):

Det er gitt 25 uttalelser til kommuneplaner. Mange kommuner i fylket startet kommuneplanarbeidet i 2010, og 11 kommuner har sluttbehandlet samfunns- og arealdeler i 2011. Fylkesmannen fremmet syv innsigelser til kommuneplaner i 2011. To er meklet og en innsigelse er ikke sluttbehandlet og skal til mekling i mars 2012.

Fylkesmannen har gitt 191 uttalelser til reguleringsplansaker. Av disse er syv innsigelser og fem varsel om innsigelser. Det er gjennomført tre meklinger på reguleringsplannivå i 2011. Det er videre skrevet 508 uttalelser i dispensasjonssaker. Dette inkluderer 21 saker som ble påklaget.

Fylkesmannen har også arbeidet med å gi uttalelser til fire kraftledningsprosjekter, hvorav en innsigelse. Videre har fylkesmannen deltatt i KVVU-arbeid for to riksveiplaner og for Jernbaneverkets IC-utredninger, samt regional transportplan.

Fylkesmannen har også gitt innspill til og bidrar i regional plan for vindkraft, som utarbeides av Østfold fylkeskommune. Det er også avgitt uttalelse til en svensk vindbruksplan på grunn av forholdene på norsk side. Videre er det skrevet uttalelse til og arbeidet videre med Kjølén vindkraftanlegg i Aremark kommune.

Rapportering:

06RA1

1.1 Vi har hatt to samtykkebehandlingssaker etter RPB som har blitt realitetsbehandlet. En er gitt samtykke (Fredrikstad sentrum), en er gitt avslag (Sekkelsten næringsområde utenfor Askim). Sistnevnte er klagebehandlet i Miljøverndepartementet, som opprettholdt avslaget.

1.2 Tre av innsigelsene til reguleringsplanene er begrunnet i RPB-kjøpesenter. Alle er senere løst lokalt. To av disse med endring av andre/overordnede planer, en med tilpasning av bestemmelser.

2. Har ikke hatt slike saker.

3. Alle syv kommuneplaninnsigelsene har blant annet vært begrunnet i RPR-ATP.

Et par forelesninger i Naturmangfoldloven for landbruksansatte i Østfold er gjennomført.

06.2 Fylkesmannen som styringsmessig bindeledd og rettssikkerhetsgarantist

Meklingsinstituttet

- Kommuneplaner: I 2011 har meklingsinstituttet hatt kommuneplanen for Halden kommune til mekling. Partene kom her til enighet.
- Fredrikstad kommune har i 2011 bedt om mekling i tilknytning til sin kommuneplan. Dato for mekling er her fastsatt til 09.03.12.
- Reguleringsplaner: Meklingsinstituttet har videre hatt 3 reguleringsplaner for mekling. To reguleringsplaner gjaldt hyttefelt i starndsonen i Halden kommune. Enighet ble oppnådd mellom partene i begge sakene.
- Videre har vi hatt en reguleringsplan i Moss kommune for mekling. Innsigelsen var i denne saken knyttet til kjøpesenterproblematikk. Partene kom til enighet. I mekling i liknende sak (kjøpesenterproblematikk) i Rygge kommune høsten 2010 kom partene ikke til enighet, og denne reguleringsplanen blir i disse dager oversendt departementet for endelig avgjørelse.

Antall klagesaker i 2011 - reguleringsplaner og bebyggelsesplaner

Innkomne saker: 8 klagesaker. Vedtak truffet: 13 (herav 8 saker som kom inn i 2010). Stadfestet: 12, opphevet: 1

Behandlingstid/FMs arbeidsinnsats: Lengste: 20 timer, gjennomsnittlig 12 timer

Antall klagesaker som gjensto til behandling per 31.12.11: 1

Saksbehandlingstiden for klager på reguleringsplaner og bebyggelsesplaner har vært gjennomsnitt 3 måneder. Tidspunkt for når en sak er kommet inn, er det tidspunktet saken er mottatt fra fylkeskommunen (dvs. etter at de har gitt planfaglig uttalelse til klagen). Saken er da klar til behandling.

06.3 Samordning av statlige interesser

Prosjektet Livskraftige kommuner i Østfold har vært under avvikling i 2011 med avslutningskonferanser sent i 2010 og i 2011. Det har blitt brukt ressurser på organisering og videreføring av enkelte av nettverkene i 2011.

06.4 Kart og geodata

Fylkesmannen i Østfold deltar både i geodatautvalget og temadatudvalget i Norge digitalt Østfold. Det er også etablert en samarbeidsavtale mellom Fylkesmannen, kommunene i Østfold, Statens kartverk og Østfold fylkeskommune om Turkart Østfold. Videre har Fylkesmannen og Østfold fylkeskommune partnerskapsavtale om GIS og statistikk gjennom Østfold analyse. Fylkesmannen samarbeider med kommunene og i enkeltprosjekter om geodata, og arbeider med å tilrettelegge tematiske geodata for saksbehandling.

Vi samarbeider med fylkeskartkontoret om organisering av Norge digitalt Østfold. GIS anvendes i arbeidet med verneplaner, nasjonalpark, regionalt miljøprogram og behandling av planer etter plan- og bygningsloven. Tematiske geodata blir anvendt i saksbehandlingen og kommunene i Østfold har tilgang til miljødata for utarbeidelse av sine kommuneplaner.

I 2012 vil det arbeides videre med å fullføre naturtypekartleggingen i fylket, kartlegge utvalgte naturtyper og prioriterte arter, og få tilpasset alle nye og eksisterende data til DN's nye Naturbase 4.

Kartdata fra Geovekst, Norge digitalt og ortofoto fra Norge i Bilder, er tilgjengelig for alle på webinnsynsløsningen Østfold-kartet. Det er også en egen karttjeneste for regionalt miljøprogram og Ytre Hvaler nasjonalpark. I tillegg har vi en integrert løsning mot saksbehandlersystemet ePhorte. Byggesaker (klage og dispensasjonssaker) er stedfestet.

Fylkesmannen i Østfold har deltatt i forprosjektet om en felles geodatabase for embetene. Det er viktig at dette prosjektet blir prioritert i 2012 og at den felles geodatabase blir etablert, da dette vil være ressursbesparende for embetene. Basen vil også være viktig for utvikling av nye fellesløsninger. Matrikkelinformasjon er en svært viktig del av dette prosjektet.

Kart og geodata er også viktige verktøy i samfunnsikkerhet og følges opp i det videre arbeidet.

Resultatområde 07 Tverrgående virkemidler og oppgaver

07.1 Sektorovergripende arbeid

Forurensing (basen)

Databasen har vært brukt aktivt i det daglige arbeidet med forurensningssaker. Nye data er fortløpende blitt lagt inn i forbindelse med tillatelser og ved kontrollarbeidet som utføres. Det er noe etterslep for eldre saker, men det har i 2011 vært foretatt en del oppdateringer etter hvert som det har forekommet endringer.

Miljøstatus

Arbeidet med Miljøstatus har ikke vært høyt prioritert i 2011 pga ressursituasjonen. Fylkesmannen var lokalt vertskap for den regionale samlingen i oktober, arrangert av Klif. Det var stor deltakelse fra kommunene i Østfold.

Formidling av miljøhensyn

Nasjonale miljøpolitikk har blitt formidlet på årets kommunemøter og på samlingen for ordførere/rådmenn. Skjønnsmidler har blitt fordelt slik at miljøhensyn blir ivarettatt hvis det er relevant. Enkelte utviklingsprosjekter har også miljøvinkling.

07.3 Virkemidler og prosesser

Tillatelser etter forurensingsloven

Innen fagområde landbasert industri har Fylkesmannen behandlet 12 søknader om nye tillatelser eller endringer av eksisterende tillatelser. På sikt skal alle eksisterende tillatelser gjennomgås og om mulig erstattes av bransjevise forskrifter. Dette vil gjøre det enklere å ivareta en mer enhetlig saksbehandling og tilsynsaktivitet.

Tilsyn

Vi har i 2011 hatt stor aktivitet på forurensningstilsyn. Vi har gjennomført 7 revisjoner i 2011. Dette bidrar til en fortsatt god kompetanse ved miljøvernavdelingen i revisjonsmetodikken. De siste årene har det vært pprioritert nasjonale kontrollaksjoner og egne prioriterte tilsyn. I tillegg har det vært noen tilsyn basert på meldinger om akutt forurensning. Det er Kystverket som delegerer myndighet ved akuttutslipp til Fylkesmannen.

For 2011 har vi oppnådd målsetningen om 2,1 årsverk på forurensningstilsyn.

Fylkesmannen anmeldte 1 virksomhet i 2011. Dersom anmeldelser knyttet til ulovlig forurensning skal være et virkemiddel i forurensningsarbeidet må anmeldelser i større grad prioriteres av politiet.

Tilsyn med avløpsanlegg har avdekket alvorlige avvik knyttet til mangelfull strategisk planlegging og manglende fornyelse av kondemnabelt avløpsnett i flere kommuner. Resultatet er betydelige utslipp av urensset kloakk via overløp. Fylkesmannen vil følge opp de aktuelle kommunene tett i årene som kommer. Samtidig ønsker vi å gjøre oppmerksom på at flere kommuner sliter med å få besatt stillinger på kommunalteknisk område og har for liten administrativ kapasitet innen prosjektering og planlegging av avløpsnett.

Det har ikke blitt gjennomført kommuneundersøkelser (forvaltningsingstilsyn) i 2011.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
01 Naturens mangfold og friluftsliv	kr 1 457 535,25	kr 778 314,29
03 Vannforurensning, miljøgifter og avfall	kr 856 972,54	kr 423 291,60
04 Luftforurensninger og klima	kr 240 193,42	kr 0,00
05 Int. miljøsamarbeid i nord- og polarområdene	kr 0,00	kr 0,00
06 Planlegging for en bærekraftig utvikling	kr 2 234 555,85	kr 0,00
07 Andre virkemidler	kr 1 250 740,99	kr 518 023,79
Andre oppgaver under MD	kr 5 085,00	kr 0,00
Sum:	kr 6 045 083,00	kr 1 719 629,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Landbruksbasert næringsutvikling

21.1 Jordbruk

Antallet foretak i landbruket går stadig ned i Østfold. I 2011 søkte 2382 foretak om produksjonstilskudd. Dette

er en nedgang på 39 søkere fra forrige år. Grovfôrarealet økte med 2583 dekar fra 2010 til 2011. Kornarealet er redusert med ca. 3370 dekar samme periode. Potetproduksjonen går kraftig tilbake grunnet potetsystemematode og klima. Produksjonen av grønnsaker og bær er noenlunde stabilt. Det har vært stor interesse for økologisk fruktdyrking, og det er plantet ca 50 da med økologiske epler.

Dyretallet i melke- og kjøttproduksjonen minker. Det er kun 170 melkeprodusenter igjen i fylket. I de kraftforkrevende produksjonene går dyretallet ned på gris og verpehøns mens det øker på slaktekylling og kalkun. Til tross for denne nedgangen i dyretall er produksjonsvolumet opprettholdt med økende avdrått og mer effektiv produksjon.

Et stort alternativt arbeidsmarked bidrar til at mange ønsker gården som bosted, ikke som arbeidsplass. En økende andel leiejord, større areal per driver og fradelte tun er resultatet. Store maskiner, pakking av jord med grøftebehov, ikke-optimale tidspunkt for jordarbeiding og høsting gir uheldige virkninger på jordstruktur og avlingsnivå.

Noen ønsker også å ta tilbake gården som arbeidsplass med Inn på tunet og andre alternative tjenesteproduksjoner.

Av investeringsmidler til tradisjonell produksjon har 3,7 mill kr av totalpotten på 8,0 mill kr gått til melkeproduksjon. Norturas storsatsing på Hærland i Eidsberg vil de nærmeste åra være en stor drivkraft for etablering av fjørfeproduksjon i Østfold.

Når det gjelder økonomiske virkemidler er tilgangen på investeringsmidler til tradisjonelt landbruk altfor liten. Østfolds største utfordring er jordvern og presset på produksjonsarealene og her er eksisterende virkemidler fremdeles mangelfulle.

Østfold har to representanter i rovviltnemnda. Av årets rammetildeling på kr 1725000 er kr 413000 brukt til konfliktdempende tiltak og kr 1310917 til forebyggende tiltak. Midlene til konfliktdempende tiltak samordnes med SMIL, og RMP-tilskudd til holmebeite virker også konfliktdempende ved at beitedyr flyttes ut på holmer uten rovdyr.

Det er ikke brukt midler av kapittel 1144 post 77 til rovviltforvaltning i 2010. Men dersom Østfold får flere ulverevir vil vi ha behov for mer ressurser til dette. Det samme gjelder hvis fler bønder i potensielle rovdyrområder begynner med sauehold og beite i utmark (basert på inngjerda beiter). Det er fremdeles en del dyr i fylket som ikke går på godt nok inngjerda beiter.

I Østfold er det kun et beitelag for dyr på utmarksbeite. Dyrene beiter på øyer i Hvaler kommune. Beitelaget har vært i drift i flere år. Forsøk på å etablere flere beitelag i fylket har ikke lyktes. Øvrige dyr i Østfold beiter i inngjerdede områder, selv om noe av det ikke er innmarksbeite.

Tapsstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2010	2009
FMOS	237	414	100	2,95	4,83	5,4	7,9
Sum	237	414	100	0	0	0	

21.2 Skogbruk

Avvirkning

I Østfold har avvirkningen for salg i lang tid vært i overkant av 0,5 mill kubikkmeter årlig. Østfold kan anslagsvis hogge ca 0,70 mill kubikkmeter årlig uten å måtte redusere i framtiden (netto balansekvantum). I 2011 var avvirkningen relativt høy med 0,67 mill kubikkmeter omsatt for salg. Virke til hjemmeforbruk av materialer og ved utgjør 25 % av salget til industrielle formål og kommer i tillegg. I Havass skog BA kom 25 % av hogstvolumet i 2010 fra tynningshogster. Dette er en svært høy tynningsandel i norsk sammenheng. I Østfold har vi dermed et relativt lavt unyttet potensial på avvirkningssiden.

Skogkultur

Hovedutfordringen er ungskogpleie og årlig bør det utføres ungskogpleie på ca 27.000 dekar. Gjennomsnittet de

senere tiårene har vært på godt under 20.000 dekar. For å kompensere for etterslepet, burde omfanget av ungskogpleie økes til over 30.000 dekar. Det er utført ungskogpleie på 18.365 dekar i 2011. Dette er en økning på drøyt 600 dekar fra 2010.

I Østfold brukes mesteparten av de skoglige virkemidlene Nærings- og miljøtilskudd i skogbruket (NMSK) på ungskogpleie. Kommunene har i 2011 brukt drøyt knapt 2,4 mill kroner på skogkulturtilskudd totalt, tildelingen var 2,4 mill kroner. Ungskogpleie er det viktigste enkelttiltaket for å kunne opprettholde en høy volum- og kvalitetsproduksjon i framtiden.

Skogfondsordningen

I 2011 har skogeierne innbetalt ca 27,2 mill. kroner (25 mill. kroner i 2010), og fått utbetalt ca 21,8 mill. kroner (22,5 mill kroner i 2010). Gjennomsnittlig trekkprosent var 13% i 2011 mot 12,5 % i 2010.

Bioenergi

Bioenergi har en viss utbredelse i Østfold, i all hovedsak i form av tradisjonell vedfyring, samt at treforedlingsbedriftene er betydelige forbrukere. Også en del gårder varmes opp ved brenning av flis/halm. Fokuset på bioenergi som oppvarmingskilde er stort og det er tildelt mange fjernvarmekonsesjoner i Østfold med bioenergi som råstoff. Det bør derfor forventes høyere aktivitet i etablering av større varmeanlegg i årene som kommer. I 2011 fortsatte økningen (fra 3,5 til 5,3 mill. kroner) i utbetaling av tilskudd til uttak av skogsvirke til bioenergi.

Foryngelse

Foryngelse er den nest viktigste utfordringen innen skogkulturarbeidet. I Østfold er hele 76 % av skogarealet egnet/velegnet til naturlig foryngelse i følge Norsk institutt for skog og landskap. Antallet utsatte granplanter i fylket i 2011 var knapt 1,0 mill. Med vårt avvirkningsnivået burde det normalt vært plantet minst 1,5 mill. planter årlig. Både den ordinære- og ekstraordinære resultatkontrollen på foryngelsessiden har vist rimelig tilfredsstillende resultat. Gunstige forhold for naturlig foryngelse samt godt frørår for gran i 2006, har bidratt til dette. Det er allikevel stor forskjell på forskriftens krav til minste planteantall og hva som er optimalt med tanke på kvalitet spesielt, men også i noen grad volum.

Skogsveier

Skogsveier er viktige for å utløse aktivitet og å sørge for en jevn leveranse til industrien over året. Skogsbilveinetten i Østfold utgjør nærmere 2000 km. Det er ikke noe stort behov for nye skogsbilveier, men opprusting og jevnlig vedlikehold av eksisterende veier er viktig. Statstilskudd og skogfond med skattefordel er viktige insitamenter for å investere i skogsbilveinetten, både hva gjelder nybygging, ombygging og vedlikehold. Det ble innvilget 0,9 mill kroner veitilskudd, hovedsakelig til standardheving (ombygging) av eksisterende veier til helårs skogsbilveier.

Skogbruksplanlegging

Skogbruksplaner er basisgrunnlaget for en god skogforvaltning. Det går mot slutten for inneværende hovedplan og alle kommunene er nå MIS-registrert. Ny hovedplan for skogbruksplanlegging skal utarbeides i 2012. Planarbeidet er nå avsluttet i Rakkestad og Berg, Halden. Takstarbeidet som pågår i Marker og Eidsberg blir ferdig våren 2012, og da står Rømskog for tur.

Skogbrannberedskap

Fylkesmannen, Skogselskapet og kommunene jobber for langsiktige avtaler om skogbrannovervåking. Overvåkingen har tradisjonelt skjedd med både skogbrannvaktfly og skogbrannvaktårnet på Linnekleppen. Det er enklere å få til enighet om avtale om flyovervåking enn om vaktårnet. Kommunene dekker brorparten av kostnadene, i tillegg kommer noe sponsormidler fra lokalt næringsliv. Det brukes også noe fylkesinntrukne rentemidler, ca kr 40 000,- i 2011.

21.3 Bygde- og næringsutvikling

Fylkesmannen i Østfold har vedtatt "Handlingsplan for landbruksrelatert næringsutvikling i Østfold 2011". Planen definerer satsingsområder og er retningsgivende for tildelingen av bygdeutviklings-midler (BU-midler) hos Fylkesmannen i Østfold og Innovasjon Norge.

For 2011 ble Fylkesmannen i Østfold tildelt kroner 2.280.000,- til utviklings- og tilretteleggingsprosjekter. Inkludert ca. 720.000,- i inndratte midler og ca. 20.000,- i overførte midler fra 2010 var rammen for 2011 på 3.026.074,-. Det ble innvilget kroner 3.018.852,- til utredning og tilrettelegging i 2011. For utvikling og tilrettelegging var satsingsområdene mat og foredling, grønt vertskap, skog, tre og bioenergi, etablereropløring og kompetanse. Fordelingen av midlene er gjort i tråd med handlingsplanen for 2011.

Fordelingen av fylkesvise BU-midler i Østfold 2011:

Formål	Innvilget kr
• Mat; produksjon og foredling	852.771,-
• Landbruksbasert reiseliv	420.000,-
• Økologisk landbruk	200.000,-
• Skog og trebasert næring	340.000,-
• Bioenergi	250.000,-
• Inn på tunet	275.812,-
• Rekruttering, kompetanse og likestilling	657.469,-
• Administrasjon	22.800,-
• Praktikant	0,-
Sum	3.018.852,-

Mat; produksjon og foredling

Planteproduksjon

Det har i 2011 vært en fortsatt fokusering på nye muligheter i volumproduksjonene. Fylkesmannens initiativ til å se på mulighetene for å øke produksjonen av bygg til mat har resultert i etablering av Norsk Matbygg SA. Norsk Matbygg har gjennom en mulighetsstudie kartlagt produkter og markeder for bygg til mat og jobber nå med å skaffe aktuelle byggsorter. Det har også vært jobbet videre med dyrking av protein til fôr. Produksjonen har hatt en stor økning og det er et mål å i enda større grad erstatte import av soya til husdyrfôr.

På grønnsakssiden har det vært fokusert på dyrking av eksotiske grønnsaker og andre grønnsakslag og lokal pakking av grønnsaker. Sammen med Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Innovasjon Norge Østfold, Akershus og Oslo samt Østfold Fylkeskommune har Fylkesmannen i Østfold tatt initiativ til å se på muligheten for et Arenaprojekt på grønnsaker i vår region. Norges Vel utfører et forstudie for å kartlegge potensiale og muligheter langs hele verdikjeden i grønnsaks- og potetproduksjon. Fylkesmannen Østfold bidrar også i et prosjekt som har fokus på å opprettholde potetproduksjon med økt risiko for PCN. Prosjektet er flerårig og har med flere fylker.

Fylkesmannen arbeider sammen med næringsorganisasjonene i Østfold for å kartlegge muligheter for og spre kunnskap om økt kornproduksjon. Det er viktig ut fra regjeringens målsetting om å opprettholde selvforsyningen av mat.

Østfold Bondelag har samarbeidet med Fylkesmannen i Østfold om et forprosjekt som ser på potensialet for økt frukt og bær-produksjon i Østfold. Sluttrapporten tilsier at Østfold bør satse på å mobilisere til og utvikle frukt og bærproduksjon og foredling i fylket. Nyper, økologiske epler og rabarbra er noen områder det jobbes med i samarbeid med dyrkere og næringsbransjen.

Økologisk landbruk

Økologisk produksjon og forbruk er en viktig del av næringsutviklingen generelt og vi ser handlingsplanen for næringsutvikling i nær sammenheng med handlingsplanen for økologisk landbruk. Østfold og Akershus og Oslo har status som økologisk foregangsfylke innen forbruk.

Etterspørselen etter økologiske matvarer har stagnert noe de siste årene, og det er derfor et behov for tiltak som vil øke forbruket. Fokuset som foregangsfylke innen økt økologisk forbruk representerer derfor en viktig satsing både regionalt og nasjonalt. Mesteparten av BU-midlene til økologisk har i 2011 gått til foregangsfylkeprosjektet. Mange prosjekter er også finansiert av egne øko-midler.

Lokal mat og foredling

Det er fortsatt økende interesse for lokal, regional og tradisjonell mat basert på norske råvarer. Østfold er et stort og viktig matfylke. Partnerskapet jobber sammen om felles handlingsplan for konvensjonelle – og lokale matspesialiteter.

Det er arbeidet videre med Fagforum for mat og drikke. En avgjørelse om å danne forumet tas på våren 2012.

Arbeidet med distribusjonsløsninger videreføres, samtidig som fylket har flere gode løsninger gjennom blant annet ulike produsentsammenslutninger, Asko, BAMA eller selvstendige små lokale selskaper. Hver produsent må finne en løsning tilpasset deres behov for distribusjon. Fylkesmannen bidrar ved å ha oversikt over løsninger og hvilke aktører som bruker dem.

Slakting på gården er utprøvd på to gårder i Østfold i samarbeid med Mobislakt AS. Mattilsyn, bøndene, kjøttforedlingsbedrifter og serveringsbedriftene har svært gode erfaringer med prøveslaktingen. Mobislakt vil bli utvidet i Østfold i løpet av 2012.

Fylkesmannens rolle i Regional Matkultur er nå å observere og bidra til økt bruk av medlemmenes produkter eller serveringssteder. Vi promoterer også Regional Matkultur og Østfoldmat generelt på større arrangement i fylket som statsbesøk, ministerbesøk, konferanser, festivaler og messer. Regional Matkultur er, og skal fremdeles være, varemerket for fylket. Østfold deltok på Grüne Woche i 2011 og fikk mye publisitet og omtale både nasjonalt og internasjonalt.

Arbeidet mot barn og unge har i større grad vært overlatt til 4H i 2011. Elevkonkurranser innen lokal og økologisk mat, fylkesvis og Østlandsmesterskap, har blitt et viktig verktøy for å skolere lærere, laug og læringsbedrifter. Vitensenteret Inspiria er en naturlig samarbeidspartner i arbeidet med kunnskapsoverføring om lokal og sunn mat til barn og unge.

Grønt vertskap

Grønt reiseliv

Bondelaget og Fylkesmannen samarbeider om et større prosjekt som har fått navnet "Mat og grønt reiseliv". Prosjekter skal mobilisere og tilrettelegge landbruksopplevelser fra natur, kultur, landbruksaktiviteter, mat og overnatting. Mobiliseringsprosjektet vil gå ut 2013.

Fylkesmannen er med i Østfold reiselivsforum hvor aller parter som samarbeider om reiseliv i fylket er samlet for deling av informasjon, felles satsinger, strategier m.m.

Etter Internasjonale Grüne Woche (IGW) i 2011 organiserte Oslofjordregionen et samarbeidsprosjekt som skulle videreføre næringsorganisasjonens ønsker om å lage gode samarbeidsrelasjoner mellom det tradisjonelle og grønne reiselivet. Resultatet er Oslofjordregionens brosjyre i IGW 2012 med kulinariske reiseruter, aktivitetsruter og egen Munch-rute. Oslofjordregionen søker nå midler for å videreføre og utvikle samarbeidet og legge rutene inn i Osloplanleggeren.

Det har i liten grad vært satsning på egne prosjekter. På husmannsplassen Bøensætre, del av Østfolds Nasjonalt utvalgte kulturlandskap, har vertskapet fått hjelp til å arbeide med mat som del av sin næringsutvikling gjennom idéverkstedet til Regional Matkultur. Bøensætre og flere gårder med verdifulle kulturlandskap vil i 2012 innlemmes i "Mat og grønt reiseliv".

Inn på tunet

Østfold Bondelag fikk videreført sitt IPT-prosjekt i 2011, med fokus på veiledning og nettverk for fremtidige og nye tilbydere. Tilbyderorganisasjonen Inn på tunet Østfold eksisterer fortsatt men jobber med å finne sin form.

I samarbeid med Fylkesmannen i Oslo og Akershus inviterte Fylkesmannen i Østfold Sarpsborg og Nittedal med for å lage et prosjekt for å etablere IPT-tilbud innen rusomsorgen. Prosjektet er nå i gang i begge kommuner, støttet med BU-midler og midler fra Helsedirektoratet.

I 2011 kom det inn én søknad om midler fra Inn på tunet løftet. Samarbeidsprosjektet mellom grensekommunene Aremark, Marker og Rømskog fikk IPT-løft-midler til å forsterke satsingen på Inn på tunet i de tre kommunene. Prosjektet som fikk IPT-løft-midler i 2010 ferdigstilte prosjektene i 2011. Det har resultert i dagtilbud for yngre demente i Fredrikstad, det første i sitt slag i Østfold. I Hobøl/Spydeberg ble det opprettet flere grønt arbeid-plasser på gård i samarbeid med NAV og tiltaksbedrift. Fylkesmannen i Østfold har også jobbet mot NAV i fylket i for å få økt kjennskap blant lokale NAV-kontor og tiltaksbedrifter til mulighetene for grønt arbeid blant. I forkant av søknadsomgangen 2012 har Fylkesmannen i Østfold (landbruk- + helse og sosialavd.) jobbet spesielt mot kommunene i Mosseregionen for søknad innen dagtilbud for personer med demens.

HMS-standarden for Inn på tunet ble ferdigstilt i 2011. Fylkesmannen i Østfold bidro i utprøvingen av kursene i standarden som Landbrukets HMS har ansvaret for. Det ble sammen med Landbrukets HMS satt opp kurs, men for liten påmelding har ført til at vi må samarbeide med Oslo og Akershus om nytt kurs på nyåret 2012.

Hest

Hest som næring har stått i handlingsplanen siden 2010, og en antar slik næring har potensial til å utgjøre et viktig element i satsingen på Grønt Reiseliv så vel som Inn på Tunet. Det er samlet mye bakgrunnsmateriale, men det har ikke vært iverksatt tiltak eller utarbeidet planer ennå. Det er imidlertid planlagt å ta dette opp igjen i 2012.

Skog, tre og bioenergi

Satsingene innen skog og trebasert næring er omtalt under pkt. 22.5 Tre og miljø. Fylkesmannen er involvert i prosjektet "Biogass Østfold 2015". For bioenergi prosjekter i forbindelse med skogbruk vises det til pkt. 22.5.

Etablereropplæring og kompetanse

Etablereservice

Fylkesmannen utviklet i samarbeid med Østfold Fylkeskommune, Innovasjon Norge, NAV og Sarpsborg kommune Etablereservice, et tilbud i grunnleggende kurs i forretningsplan med mer til etablerere. Det planlegges en videreføring fra 2012 hvor kommunene trekkes sterkere inn i arbeidet for å styrke deres arbeid som førstelinjetjeneste.

Økonomisk kompetanse

Fylkesmannen samarbeider med Innovasjon Norge om "økonomioppfølgingsprosjektet".

Nyskappingskonferanse

Det har vært avholdt nyskappingskonferanse for landbruket, et samarbeid mellom Fylkesmannen, Innovasjon Norge, Fylkeskommunen og landbrukskontoret i kommunen der konferansen ble holdt. Konferansen fikk svært god oppslutning, og det arbeides med en ny konferanse i 2012.

Kvinnovasjon

Fylkesmannen er involvert i "Kvinnovasjon" gjennom midler over Bygdeutviklingsmidlene. Kvinnovasjonsprosjektet i Østfold og Follo går over fire år, og har pågått i to og et halvt år. Prosjektet er et stimulerings- og vekstprogram for kvinner som ønsker å starte og/eller satse på egen bedrift. Prosjektet finansieres hovedsakelig av SIVA, med litt lokale midler. Fylkesmannens landbruksavdeling har en representant i arbeidsgruppa for å sikre at landbruket har tilstrekkelig fokus i de satsingene som gjøres. Andre miljøer i prosjektet er Forskningsparken Inkubator Halden, Borg Innovasjon og Inkubator Ås, samt prosjektledelsen som ligger hos Navet næringshage i Rakkestad. Programmet omfatter diverse kurs, fagsamlinger og studieturer samt dagskonferansen "Kvinner som våger", som i 2011 ble holdt på Ås med til sammen ca 100 deltagere.

Annet

Sammen med Fylkesmennene i Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus, Buskerud og Vestfold støtter Fylkesmannen i Østfold prosjektet om maskinteknisk rådgiving, en tjeneste som Landbruksrådgivingen har utviklet og tilbyr.

Fra om med 2010 er oppgaver og midler knyttet til rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket (RKL) overført til Fylkeskommunen. En representant fra Fylkesmannen sitter i prosjektgruppe for RKL. Det er utarbeidet egen strategi og handlingsplan for RKL, som fra 2011 ble integrert i handlingsplanen for landbruksrelatert næringsutvikling i Østfold.

Praktikantordningen

I 2011 ble det ikke søkt om tilskudd til praktikanter

Samarbeid mellom regionale aktører

Østfold har et godt fungerende partnerskap som møtes i arbeidet med strategi og årlige handlingsplaner for landbruksrelatert næringsutvikling i Østfold. Partnerskapet består av Fylkesmannen i Østfold, Østfold Fylkeskommune, Innovasjon Norge og næringen (representert ved Østfold Bondelag, Østfold Bonde-og småbrukarlag, Havass og Viken skog). Det har tidligere vært med to kommunerepresentanter, men ingen nye var utpekt til arbeidet med handlingsplan for 2012 på grunn av kommunevalget 2011. Kommunerepresentantene skal være på plass når arbeidet med ny strategi tar til i 2012.

I tråd med retningslinjene jobber Fylkesmannen med tilrettelegging for næringsutvikling i landbruket, Fylkeskommunen jobber med rekruttering, likestilling og kompetanse og Innovasjon Norge har ansvaret for enkeltbedriftene. I tillegg gjør næringsorganisasjonen et godt arbeid med mobilisering.

Informasjon-, kompetanse- og kunnskapsoverføring til kommunene og 1. linjetjenesten gjøres i ulike samlinger i egen regi eller i samarbeid med en eller flere i partnerskapet. Møter om enkelttema, dagsseminar eller egen veiledning/rådgivning benyttes flittig. Ved siden av benyttes nettsider.

Resultatområde 22 Klima- og miljøtiltak i landbruket

22.3 Miljøprogram og miljøplan

Regionalt miljøprogram

De vanskelige innhøstingsforholdene gjorde denne høsten svært spesiell, også i forhold til arbeidet med RMP.

Det regionale miljøprogrammet (RMP) har fokus på forurensingsproblemer og 90 % av potten er disponert til forurensingstiltak. Følgelig har det vært rom for bare 10 % til kulturlandskapstiltak. Dette har medført at tilskuddet er spisset mot de viktigste arealene og elementene. Endret jordarbeiding og gras på utsatte arealer, er de viktigste forurensingstiltakene. Pga stor oppslutning om ordningene, særlig ordningen tilskudd til endret jordarbeiding, måtte tilskuddsatsene reduseres med i gjennomsnitt 7 %. Det er store forskjeller i oppslutningen om forurensingsordningene mellom vannområder med store utfordringer, og vannområder der fokuset på forurensning har vært mye mindre. Fordi det nesten ikke ble sådd høstkorn i 2011 har flere kommuner i Haldenvassdraget og Morsa over 90 % av kornarealet i stubb.

Det var lagt opp til å innføre jordarbeidingsforskrift på arealer som drenerer til Glomma og kystbekkene i vannområdene Morsa og Haldenvassdraget i 2010. Dette ble pga forsinket godkjenning av RMP for 2010 og videre, utsatt til 2011. Forskriften er nå innført og det har vært mye fokus på informasjon og oppfølging av denne.

I tillegg til de sentrale midlene innvilget Fylkesmannen i 2010 skjønnsmidler til et veilednings- og motivasjonsprosjekt i Eidsberg, Trøgstad og Rakkestad. Dette er kommuner med særlig store utfordringer. Her har fokus vært endret jordarbeiding og buffersoner mot vassdrag med utgangspunkt i miljøplaner. Det er viktig å komme ut med god informasjon og praktisk veiledning til de som skal gjennomføre tiltakene.

I samarbeid med Akershus tok vi initiativ til og var med og finansierte et prosjekt for å få mer kunnskap om kostnadene knyttet til gjennomføring av tiltakene i jordbruket som følge av vanddirektivet. Dette prosjektet er nå videreført som et nasjonalt prosjekt.

Vestre Vansjø

Bruk av miljøkontrakter, forsøk og individuell miljøveiledning har vist seg å være en kostnadseffektiv måte å redusere fosfortilførselen til vestre Vansjø. Miljøkontraktene er derfor videreførte innenfor rammene av RMP. Noen bønder valgte å ikke fornye kontraktene, men de fleste ble med videre. Vestre Vansjø prosjektet var med som del av et interreg prosjekt med tema "Bonden som vannforvalter i et endret klima".

SMIL

Kommunene innenfor de prioriterte vannområdene prioriterer i hovedsak forurensningstiltak høyest og har også brukt mest midler til dette. Flere kommuner har imidlertid opplevd å få færre søknader enn forventet knyttet til hydrotekniske tiltak. Dette er ofte ressurskrevende prosjekter, og en vanskelig sommer og høst kan ha innvirket på bondens prioritering av prosjekter utenom ordinær drift. Enkelte kommuner som ikke har noen store utfordringer innenfor forurensning har prioritert biologisk mangfold og brukt sine tildelte midler til slike tiltak.

Fylkesmannen har jobbet med å tydeliggjøre, for kommunene og jordbrukerne, forskjellen mellom SMIL og RMP, og hvordan ordningene er tenkt å fungere og komplettere hverandre. Vi har arbeidet med utformingen av veiledningheftet for RMP og forandret teksten sånn at den skal være enklere å forstå. Vi har også jobbet med mer nøyaktige og presise beskrivelser for hva slags områder som kan være berettiget RMP-tilskudd. Vi har valgt å

gjøre om alle ordningene i RMP til årlige skjøtseltilskudd. Koblingen mellom SMIL og RMP er blant annet synliggjort i tildelingsbrevet til kommunene. Koblingen er ytterligere synliggjort ved at også områder som har fått SMIL-tilskudd, og som i tillegg oppfyller kravene i tilskuddsordningen, er berettiget tilskudd til verdifull beitemark, verdifull slåttemark og slått av nyere tids kulturminner.

Fylkesmannen er systematisk involvert i tre vannområder. I tillegg til Morsa og Haldenvassdraget er også arbeidet i Nedre Glomma startet opp og Fylkesmannen deltar både i arbeidsgrupper og i styringsgrupper for vannområdene.

Biologisk mangfold og kulturminner

Det jobbes kontinuerlig med å sikre skjøtsel og ivaretagelse av kulturminner og biologisk mangfold gjennom SMIL-tiltak og de målrettede RMP-ordningene. Det utvalgte kulturlandskapet Bøensætre med plasser har gjennom skjøtelsplaner og aktiv oppfølging kommet inn i et aktivt forvaltningsregime. I samarbeid med miljøvernavdelingen jobbes det også med oppfølging av handlingsplanene for slåttemark og kystlynghei. Det samarbeides også om kurs i naturmangfoldloven, for kommunene og andre.

Vandirektivet

Det er svært høy oppslutning om RMP i de vannområdene som ble valgt ut i første planfase. For det meste av disse områdene ligger mellom 80-90% av kornarealet i stubb gjennom vinteren. I Aremark kommune ligger 98 % av kornarealet i stubb. I miljøkravforskriften for disse områdene er det krav om at alle foretak skal ha minst 60 % av arealet i stubb eller gras. Brukerne følger godt opp og i disse områdene pløyes det nå i liten grad om høsten til vårkorn. Vi har lagt stor vekt på å følge opp forvaltningen av forskriften i kommunene.

Totalt sett er aktiviteten innenfor RMP ordningene økt betydelig. Det var for lite penger i forhold til de veiledende satsene, slik at satsene måtte justeres ned. I gjennomsnitt måtte satsene kuttes 7 %, noe som er for mye. Det er et problem at økt oppslutning om forurensingsordningene pga arbeidet med vannforskriften, gjør at tilskuddsatsene blir lavere. Satsene for tilskudd til endret jordarbeiding utenfor områdene med de strengeste forskriftene, er nå lavere enn de har vært noen gang på de vel 20 årene ordningen har vært.

Kommunene følger opp i vannområdene med å engasjere seg i temagrupper og mobilisere til forurensingstiltak med SMIL finansiering.

Miljøplan

Fylkesmannen og flere kommuner har et samarbeid gående med Landbruksrådgivningen om gjennomføring av Miljøplankurs for bønder. Fylkesmannen har ikke hatt kapasitet til å bidra på disse kursene i 2011. Vi ser at det å jobbe med kompetanseheving og bevisstgjøring av bøndene i forhold til miljøspørsmål gir gode resultater i forhold til gjennomføring av gode og riktige miljøtiltak. Vi oppfordrer kommunene om å jobbe med å få til områdeprosjekter der miljøplan-verktøyet brukes til planlegging av gode miljøtiltak. Det brukes noe SMIL-midler til slike planleggings- og tilretteleggingsprosjekt.

Vi ønsker fremdeles å gjennomføre et pilotprosjekt der man med hjelp av f.eks. landbruksrådgivningen lager en fireårig miljøplan for gården. RMP-tilskudd beregnes så ut fra planen og denne gjelder som søknad om RMP-tilskudd for hele perioden. Vi tror at en slik måte å jobbe på kan øke miljøbevisstheten og kunnskapen hos bøndene, gjøre tiltakene mer målrettede, og på sikt også gjøre forvaltningen enklere. Vi vil søke utviklingsmidler sammen med Akershus for å gjennomføre et slikt prosjekt.

Klimatiltak

Det viktigste klimatiltaket i jordbruket i Østfold er redusert høstpløying. Dette har vi stor aktivitet på, og vi har vridt fokus fra bare å fokusere på erosjonsrisiko til også å fokusere på de mindre erosjonsutsatte arealene.

Vi er engasjert i to ulike biogass-prosjekter for å produsere biogass fra husdyrgjødsel. Et prosjekt delvis finansiert av SLF skal videreutvikle en modell for klimanytte og økonomi, og vurdere ulike strategier for biogass-satsing i et område. Arbeidet i dette prosjektet gjennomføres av Østfoldforskning i samarbeid med Biogorsk og UMB.

Vi deltar også i et stort mobiliseringsprosjekt; Biogass Østfold 2015. Dette prosjektet er organisert i et partnerskap med alle de viktige aktørene for å få med hele verdikjeden i Østfold i biogass-satsingen.

I skogbrukssammenheng er fokuset rettet mot bruk av skogsråstoff til bioenergi og økt aktivitet på skogkultursiden med tanke på CO₂-binding.

Landbruksavdelingen har også vært involvert i kommunenes arbeide med klima og energiplaner.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2011 etter søknadsomgang 2010 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Kulturlandskap	Avrenning til vassdrag	Kulturmiljøer og kulturminner	Tilgjengelighet - friluftsliv	Biologisk mangfold	Plantevernmidler	Avfall	Andre miljøtiltak
FMOS	3382705	33902960	292500	30201	347600	117630		
Sum	3382705	33902960	292500	30201	347600	117630		

22.4 Økologisk landbruk

Regjeringens mål er 15 prosent økologisk produksjon og omsetning innen 2020. Vi arbeider ut i fra en handlingsplan for økologisk landbruk, som vi har felles med Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Dette skjer i regi av prosjektet innenfor Økologiske foregangsfylker. Vi har prioritert dette prosjektet både innenfor bruk av økologiske handlingsplansmidler, BU-midler og egen arbeidskraft.

Fra etterkrigstiden har jordbruket i Østfold blitt drevet i en ensidig retning, med mye korn og åkervekster. Antallet husdyr er lavt, noe som vanskeliggjør tilgangen på gjødsel. På produksjonssiden er mangelen på allsidighet og utfordringer knyttet til vekstskifte og næringsforsyning, noen av de viktigste utfordringene en må ta tak i for å kunne øke den økologiske produksjonen.

Utviklingen fra 2002 og fram til i dag er lovende, og vi har ved utgangen av 2011 en andel økologisk dyrket areal på 5,7 %. Dersom vi tar med karenareal, er andelen på 6,6 %. Andelen areal i karen har blitt mer enn halvert fra 2010, noe som er urovekkende med tanke på muligheten for å kunne nå målet om 15 % økologisk innen 2020. Økologisk eggproduksjon står fremdeles sterkt i fylket med en andel på bortimot 20 %.

Gjennom tilskudd til økologisk handlingsplan har vi i 2011 prioritert tiltak innen korn og grovfôrbasert husdyrproduksjon, og innen forbruk har vi prioritert storhusholdning og barn/unge. Midlene ble fordelt på 12 ulike tiltak. Det er stor søknadspågang, og mange aktiviteter er avhengige av disse midlene for å kunne gjennomføres.

Videre er det innvilget kr 200 000 av BU-midler til økologiske prosjekter i 2011.

22.5 Tre og miljø

BU finansierte aktiviteter i 2011

Det er innvilget

- kr 100.000,- til et fellesprosjekt innen oppsøkende skogkultur, Aktivitetskampanje Skogkultur Østfold, for å legge til rette for fremtidig kvalitetsskogbruk.
- kr 133.400,- (kr 33.400 pr år i 4 år) til prosjekt grantørkeskader (Norsk institutt for skog og landskap)
- kr 40.000,- til Foreningen norske lauvtrebruk til utvikling av miljødokumentasjon
- kr 200.000,- til Skogselskapet i Østfold til formidling av kunnskap om flisproduksjon for økt bruk og satsing på fornybare ressurser

Tresentret Trebruk AS (Østfold og Oslo/Akershus)

Trebruk AS har i 2011 arbeidet med nye søknader og gjennomføring av en rekke prosjekter som har fått tilsagn i Treprogrammet. Det mest spennende er bygging av en studentboligblokk i 8 etasjer i tre på Ås for Studentsamskipnaden. Arbeidet har kommet så langt at det ble sendt ut anbudspapirer i desember. Det er levert inn søknader til Fylkesmannen i Østfold og Oslo/Akershus, fylkeskommunen i Østfold og Oslo/Akershus samt IN regionalt og sentralt om finansiering i 3 år fra 1. januar 2012.

Bioenergi

Bioenergi er et viktig satsingsområde for regjeringen både ut fra miljøhensyn og mulighetene for næringsutvikling og verdiskaping i landbruket. I 2010 ble det presentert en positiv evaluering av et 3-årig bioenergisprosjekt i fylkene Østfold og Akershus. Prosjektet var et samarbeidsprosjekt mellom fylkesmennene, fylkeskommunene, Innovasjon Norge og skogeierorganisasjonene Viken og Havass i de to fylkene. Skogselskapet

i Østfold har fått tilskudd til et 2-årig informasjonsprosjekt om bioenergi.

Resultatområde 23 Eiendoms- og bosettingspolitikk

Vi registrerer noe varierende praksis mellom kommunene i de sakene vi får innblikk i. Vi har for eksempel sett ulike praktiseringer av tillatelse til oppføring av kårbolig og fradeling av kårbolig. Det er en viss økning i antall fradelinger av tun, også fra ressurssterke bruk, ofte motivert av størst mulig salgssum. Kommunene tillater noe ulike størrelser på disse, og i visse tilfeller større enn de nasjonale føringene tilsier i et fylke hvor bosettingshensynet er fraværende i de fleste kommuner. Enkelte kommunale vedtak tillater også fradelt dyrka mark og skog og er etter vårt syn ikke i tråd med jordloven. I konsesjonssaker ser vi noe ulike praktiseringer av om det stilles krav om personlig boplikt. Det er ønskelig å følge med på praksis i kommunene, men dette er meget ressurskrevende og derfor et ressurs spørsmål. Vi omgjør enkelte kommunale vedtak for å bidra til en praksis mer i tråd med de nasjonale føringene. Dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven er en viktig kilde til kunnskap om praksis også i jordlovssaker.

Det er et behov for å få bedre og bredere innsyn i kommunenes praktisering av regelverket for eventuelt å kunne korrigere denne. Fylkesmannen har grunn til å tro at regelverket praktiseres noe ulikt i kommunene, og at noe av denne praksisen ikke er i tråd med nasjonal politikk. Det er behov for mer konkret veiledning fra sentralt hold i hvordan man kan gå fram ved oppfølging av kommunenes praksis og eventuelt pålegge kommuner å sende inn alle avgjørelser, jf. jordloven § 3.

Resultatområde 24 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Produksjonstilskudd i jordbruket

Produksjonstilskuddet utgjør en viktig del av landbrukets inntektsgrunnlag. Det ble utbetalt ca 290 millioner til 2382 søkere. Antall foretak som søkte produksjonstilskudd i Østfold er redusert noe i forhold til forrige år - 2382 søkere i 2011 mot 2421 søkere i 2010. Ca 35 % av foretakene sendte inn søknad om produksjonstilskudd via internett.

Velferdsordningene i jordbruket

Søknader til velferdsordningene i jordbruket ble registrert/behandlet og utbetalt fortløpende. Det ble utbetalt 28,5 mill. kroner i tilskudd til avløsning ferie og fritid, 2,3 mill. kroner til avløsning ved sykdom. 36 tidligpensjonister i jordbruket har i 2011 mottatt 3,4 mil. kroner.

Landbruksvikarordningen

Fra 2008 tok avløserlagene over ansvaret for landbruksvikarordningen. Østfold har to avløserlag som har fått tilskudd på til sammen kr. 1 599 734,- i 2011. Avløserlagene har i 2011 hatt fire faste landbruksvikarer.

Informasjon/veiledning

Fylkesmannens mål er å utvikle kommunenes kompetanse. Vi har holdt et informasjonsmøte om produksjonstilskudd- og velferdsordningene i jordbruket i 2011.

I Østfold er det nå bare tre kommuner som ikke har fullført ajourholdet i gårdskartprosessen. Halden, Marker og Rømskog fikk forlenget fristen for ajourholdet ut 2011. I løpet av 2012 er hele fylket ferdig med ajourholdet og har fått nye kvalitetssikrede arealtall som skal nyttes i forbindelse med søknad om areal- og kulturlandskapstilskudd.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2011 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
39	0	41	0	0	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
10	1	1	2	0	1	0	0	0

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2011

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 0,8

Antall personer: 4

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Hvaler kommune
Orninger/omfang:	Søknader regionalt miljøprogram (RMP), søknader produksjonstilskudd og søknader om tilskudd til avløsning ved sykdom mm
Registrerte avvik:	Ingen avvik
Oppfølging av avvik:	

Kommune:	Marker kommune
Orninger/omfang:	Søknader PT, RMP og tilskudd til avløsning ved sykdom
Registrerte avvik:	
Oppfølging av avvik:	

Kommune:	Rømskog kommune
Orninger/omfang:	Søknader PT, RMP og tilskudd til avløsning ved sykdom
Registrerte avvik:	
Oppfølging av avvik:	

Kommune:	Våler kommune
Orninger/omfang:	Søknader PT, RMP, tilskudd til avløsning ved sykdom og NMSK
Registrerte avvik:	Tils ved avløsning ved sykdom: Kommunen innhenter ikke opplysninger om berettiget beløp, kun mottatt beløp.
Oppfølging av avvik:	Kommunen har nå innarbeidet i rutinebeskrivelsen at det skal innhentes oppgave over berettigede ytelser fra NAV.

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

4. Andre kommentarer/ innspill:

Marker kommune har også ansvaret for landbruksforvaltningen i Rømskog kommune. Kontrollrapporten for Marker og Rømskog er ikke ferdigstilt ennå. Fylkesmannen sitter igjen med et godt og solid inntrykk av landbruksforvaltningen i de kommunene vi har besøkt i 2011. Kommunene hadde dyktige saksbehandlere som hadde god kjennskap til forskrifter og regelverk for de tilskuddsordningene vi kontrollerte. Planlagt foretakskontroll ble nedprioritert pga av andre arbeidsoppgaver (avlingsskade).

Resultatområde 25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør

Dialogen med kommunene skjer gjennom en årlig 2-dagers samlingen med ordførere og rådmenn. Fylkesmannens ledergruppe besøker hver enkelt kommune hvert 3. år til dialog om statlige føringer og forventninger til kommunene, og om kommunenes muligheter til å imøtekomme disse. I flere kommuner har Landbruksdirektøren tatt opp ressursituasjonen i kommunene. I flere kommuner er kapasitets- og ressursituasjonen på landbruksområdet bekymringsfull.

I årlige tildelingsbrev til kommunen gis føringer om mål, tiltak og prioriteringer for forvaltning av tilskuddsordninger der kommunene har innvilgingsmyndighet eller gir tilråing ovenfor regionale myndigheter. Det arrangeres fagmøter for kommunene om tilskuddsforvaltning, Regionale miljøprogram RMP, arealforvaltning, næringsutvikling og skogbruk.

Østfold har årlige SMIL-tildelinger på ca 9 mill kroner (Spesielle miljøtiltak i landbruket). Innmeldte behov fra kommunene utgjør over det dobbelte beløp. Fangdammer og hydrotekniske tiltak er kostbare tiltak og tar mye av potten, spesielt i de kommunene som sliter med fosforavrenning fra jordbruket.

Videre arrangeres årlig 2 dagers samling med landbruksforvaltningen i kommunene. Årets samling ble gjennomført i januar 2011. I disse møtene presenteres og drøftes aktuelle tema. Det brukes noe midler over kap. 1144 post 77 til denne samlingen.

I arbeidet med EUs vanndirektiv har fylkesmannen brukt skjønnsmidler til tiltak i to vannområder. Det er også brukt skjønnsmidler i et veilednings og kompetanseprosjekt for bønder i Rakkestad, Eidsberg og Trøgstad for å forberede bøndene på å møte miljøutfordringene.

Samarbeidet med KS er nokså begrenset, men KS har oppnevnt representanter til arbeidsgrupper i forbindelse med Handlingsplan for næringsutvikling og RMP.

Det er startet opp et arbeid sammen med fylkene rundt Oslofjorden for å presentere bedre statistikk og informasjon om landbruket i kommunene. Dette materiellet brukes både til kunnskpsheving, men ikke minst til dialog med kommunene om ulike utfordringer i landbruket.

Resultatområde 26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging

26.1 Jordvern og kulturlandskap

Befolkningsvekst, ønske om å legge til rette for arealkrevende næringer i den enkelte kommune og næringsarealer ved motorveikryss og flyplass bidrar til et konstant nedbyggingspress på dyrka mark. Det er utfordrende å formidle behovet for å se helhetlig på arealdisponeringene innad i og på tvers av fylkets regioner for å få en samlet mest mulig hensiktsmessig og effektiv bruk av arealene. Østfold har stort arealforbruk per innbygger og følgelig stort potensial for fortetting og omforming.

Kombinasjonen av nasjonal arealpolitikk med fokus på arealøkonomisering, nasjonalt verdifull dyrka mark og et stort potensial for fortetting og omforming bør generelt tilsi at det ikke er aktuelt å vurdere nedbygging av dyrka mark i fylket i overskuelig framtid. Det er ikke nødvendig med nedbygging av store jordbruksarealer for å få en ønsket utviklingen i fylket. Den største utfordringen er i dag å få kommunene til å jobbe aktivt med fortetting og omforming i stedet for å fremme ønsker om å bygge ned matproduksjonsarealer. Fylkesplanen for Østfold bidrar til å beholde perifere jordbruksarealer men presset på verdifulle, bynære produksjonsarealer er ikke blitt mindre. Dette gjør at avveiningen mellom jordvern og areal- og transporthensyn fortsatt er utfordrende.

Det er store utfordringer knyttet til å formidle nasjonale mål om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene. Dialogen med kommunene foregår på ulike arenaer; embetsledelsens møter med seks kommuner hvert år, årlig samling mellom embetsledelsen og kommunenes ordførere og rådmenn, årlig samling for kommunal landbruksforvaltning, fagdager for kommunene, ved drøfting av plansaker med kommunene i regionalt planmøte (jf. Pbls planforum), i møter og skriftlige innspill til kommune(del)planprosessene og planstrategier. Kommunene har forståelse for de nasjonale målene i prinsipp, men i konkrete saker vektet ofte andre faktorer tyngre. Det er i enkelte tilfeller nødvendig å bruke virkemidler som omgjøring av vedtak etter jordloven og klager og innsigelser til vedtak og forslag etter Plan- og bygningsloven.

Fylkesmannen varsler innsigelse til reguleringsplaner som omfatter dyrka mark og som ikke er i tråd med

kommuneplanene. Ved behandling av reguleringsplaner som er i tråd med kommuneplanene, oppfordrer Fylkesmannen kommunene til å vurdere om arealer med dyrka mark kan føres tilbake til LNF-område eller reguleres til jordbruk.

Bøensætre med plasser i Aremark kommune er utvalgt kulturlandskap i Østfold. I 2011 er både avtaler med grunneiere og skjøtselsplaner kommet på plass, og fokus har vært på oppfølging av skjøtselsplanene. Skjøtsel og enkelttiltak blir gjennomført med utgangspunkt i områdeplanen for området, de enkelte plassenes skjøtselsplaner, samt 10-årsplanen som er utarbeidet for området. De årlige skjøtselstiltakene er først og fremst beite og slått. Også i år er det ryddet kratt og busk for å synliggjøre kulturspor, åpne landskapet og forbedre beiter og slåttemark. Det er også gjennomført utbedringer på enkelte bygninger og gjerder i området. Blant annet på grunn av en utfordrende sommer og høst ble enkelte tiltak forsinket og noe midler er blitt omprioritert, men hele budsjettet for 2011 har gått med til skjøtsel og tiltak.

Fylkesmannen opplever at tiltak og skjøtsel gjennomføres på en god måte, og at grunneierne i området er interesserte og engasjerte. Det er viktig å opprettholde denne motivasjonen og dette vil være prioritert oppgave i 2012.

Tross en positiv utvikling på landsplan, er omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord i Østfold på et stabilt, høyt nivå. Det er den beste av den beste jorda, med de beste klimatiske forholdene, som bygges ned i Østfold. 20 % av arealet i Østfold er dyrka mark. Godt jordsmonn i kombinasjon med et godt klima gjør at jordbruksarealene i fylket i hovedsak gir store avlinger med bedre kvalitet enn landsgjennomsnittet. I Østfold kan bortimot all dyrka jord brukes til matkornproduksjon og fylket står for i underkant av 40 % av landets hveteproduksjon. Det er anslått at Østfold kan brødfø rundt det dobbelte av sin egen befolkning og den gode og lette jordarten langs raet er godt egnet for potet- og grønnsaksproduksjon. Østfold har derfor et ekstra stort ansvar for å ta vare på den dyrka jorda i fylket og finne alternative arealer å bygge på.

Østfold hadde i 2010 en avgang av dyrka mark og dyrkbare arealer på 948 dekar. Dette tilsvarer gjennomsnittlig omdisponering i fylket de siste ti årene, og står i sterk kontrast til det nasjonale målet om et strengere jordvern. I 10-års perioden 2001- 2010 ble det omdisponert totalt 9199 da dyrka og dyrkbar jord i Østfold. Fra 1970 til 2010 har 26060 da dyrka og dyrkbar jord blitt omdisponert i Østfold.

26.2 Samfunnsplanlegging

Fylkesmannen hadde i 2011 god dialog med kommunene som var i gang med kommuneplanarbeid, både i egne kommuneplanmøter og ved orienteringer i regionalt planmøte (Pbls Planforum). Alle avdelingene og fagområdene ved embetet er representert i Planlaget som har ansvar for dialogen og høringsuttalelsene i forbindelse med kommune- og fylkesplanene. Fylkesmannen forberedte i 2011 innspill av blant annet landbruksinteressene til arbeidet med planstrategier i kommunene og fylkeskommunen.

I 2011 har Fylkesmannen medvirket i arbeidet med kommuneplanene for Trøgstad, Sarpsborg, Fredrikstad, Mosseregionen (Moss, Våler, Rygge og Råde med felles kommuneplanprosess), Hobøl, Halden, Rakkestad hvor landbruks- og miljøvernområdets arealinteresser har vært fremmet gjennom skriftlige innspill, møter og høringsuttalelser med innsigelser. Vi har vært særlig opptatt av å spille inn et forsterket jordvern, strengere rammer for spredt utbygging, krav om fortetting og omforming og at kommunenes retningslinjer for landbrukstilnyttet næringsutvikling må være i tråd med veilederen "Plan- og bygningsloven og Landbruk Pluss". I 2011 var 11 kommuneplaner på høring og det ble fremmet innsigelse til 6 av dem, bl.a. med bakgrunn i jordvern. Kommuneplanen for Fredrikstad vil bli meklet i mars 2012.

Det er utfordrende å formidle lovens krav til avgrensning og konsekvensutredning av arealer for spredt boligbygging, særlig til landkommunene. Konsekvensutredninger som berører landbrukets arealinteresser, herunder spredt utbygging, er noe vi må ha fokus på og stille strengere krav til da slike utredninger ofte ikke er gode nok.

Potensialet for mer effektiv arealutnytting blir oftest ikke synliggjort i planprosessene. Dette vanskeliggjør konkrete innspill om fortetting med kvalitet og omforming for å hindre tettstedsvekst og sikre jordressurser og andre verdier.

Vi har i 2011 ikke hatt verneplanarbeid som har vært konfliktfylt i forhold til landbruksinteressene i fylket.

Fylkesmannens landbruksavdeling har god kontakt og jevnlig møter med Mattilsynets distriktskontorer i Østfold som vil være første instans ved en aktuell trussel mot landbruks- og matområdet. Videre har vi et godt kontaktnett med landbrukets organisasjoner.

Det er arbeidet med statistikk og GIS presentasjon av ulike data for å kommunisere enklere med kommunene om ulike tema. Fylkesmannen samarbeider med de andre fylkesmennene rundt Oslofjorden i å kartlegge aktuelle databaser og utarbeide statistikk. Dette arbeidet gir en god oversikt over de ulike produksjonene i fylket, og vi kan benytte materialet til for eksempel å vurdere omfang av en trussel, og til å lage utvalg av produksjoner for å produsere adresselister.

Fylkesmannens landbruksavdeling arbeider med å utvikle sin kompetanse på GIS for å kunne ta det i bruk som verktøy for å fremskaffe oversikt og utøve samordning.

Fylkesmannens landbruksavdeling har gått gjennom og vurdert aktuelle trusler på landbruks- og matområdet i forbindelse med fylkesmannens risiko- og sårbarhetsanalyse. Eventuelle nye trusler vil implementeres i fylkesmannens ROS.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.	
21 Landbruksbasert næringsutvikling	kr 3 497 885,82	kr 0,00
22 Klima- og miljøpolitikk i landbruket	kr 1 855 320,82	kr 0,00
23 Eiendoms- og bosettingspolitikk	kr 503 374,21	kr 0,00
24 Forvaltning av inntekts- og velferdspol. tiltak	kr 1 292 404,04	kr 0,00
25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør	kr 426 559,75	kr 0,00
26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging	kr 681 881,20	kr 0,00
Andre oppgaver under LMD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 8 257 425,00	kr 0,00

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på utdanningsområdet

31.1 Tilsyn

Fylkesmannens tilsyn med kommunesektoren er en del av den statlige styringen. Tilsyn og veiledning skal medvirke til at befolkningens rettigheter blir ivaretatt og at kommunens tjenesteyting utføres innen de rammer som fremkommer av lov og regelverk. Fylkesmannen har i 2011 ført tilsyn med både kommuner og fylkeskommunen. Embetets tilsynsvirksomhet har satt fokus på utvalgte deler av regelverket.

Det felles nasjonale tilsynet i 2011 er gjennomført i henhold til embetsoppdraget og instruks for felles nasjonalt tilsyn fra Utdanningsdirektoratet. Tema for det felles nasjonale tilsynet i 2010 og 2011 er elevenes psykososiale miljø, regulert i kapittel 9a i opplæringsloven. Tilsynet ble ført etter en felles instruks og tilsynsmetodikk på landsbasis. Det vil bli gjennomført egen rapportering til Utdanningsdirektoratet innen 1. mars 2012. Oppdraget for 2011 hadde et krav om 8 kommuner, 16 skoler. Fylkesmannen i Østfold gjennomførte tilsyn med 7 kommuner/fylkeskommunen, 16 skoler. Et av tilsynene ble gjennomført med Østfold fylkeskommune og tre utvalgte videregående skoler.

I tillegg til det felles nasjonale tilsynet har Fylkesmannen gjennomført tilsyn i fylket på prioritert område. Det har i 2011 vært ført tilsyn med voksnes rett til grunnskoleopplæring, jf. kap. 4a i opplæringsloven. Fylkesmannen i Østfold hadde et aktivitetskrav på 3 kommuner. To av tilsynene er varslet og påbegynt, det tredje skal gjennomføres våren 2012. Årsaken til at aktivitetskravet ikke ble oppfylt er vakanse i stillinger.

Omfang tilsyn

- **Felles nasjonalt tilsyn (opplæringsloven kap. 9a): 7 kommuner/fylkeskommunen, 16 skoler.**
- **Prioritert område (opplæringsloven kap 4a): 3 kommuner/fylkeskommunen**
- **Egeninitierte tilsyn: 3 kommuner (opplæringsloven §§ 5-1 og 5-7, samt § 13-10)**

Det er gjennomført tilsyn med enkelt kommuner på ulike tema med bakgrunn i områdekunnskap, risiko og vesentlighetsvurdering i forkant av det enkelte tilsyn. Tema har av den grunn variert fra kommune til kommune.

Fylkesmannen systematiserer områdekunnskap fra ulike kilder til bruk i vurdering av om tilsyn skal benyttes som verktøy. I dette ligger også grunnlagsdata fra skoleporten, GSI og opplysninger som fremkommer under tilsyn og klagesaksbehandlingen.

Tilsyn knyttet til systemkravet i opplæringsloven, viser at det er lovbrudd knyttet til opplæringsloven § 13-10. Det fremkommer at kommunene ofte fokuserer på å etablere system på de områder det er satt fokus på gjennom tilsyn og i liten grad etablerer et helhetlig system som retter seg mot internkontroll av opplæringslovens bestemmelser i en sammenheng.

Fylkesmannen samarbeider med Utdanningsdirektoratet om informasjon og veiledning om regelverket for grunnopplæringen. Det er gjennomført 1 konferanse i femfylkessamarbeidet på området §§ 4a-1 og 4a-2.

- Fylkesmannen fører tilsyn med kommunene og fylkeskommunen i Østfold. Tilsynsarbeidet i forhold til opplæringsloven har vært fordelt på 6 personer i 2011, av disse har 1 vært ny medarbeider ved embetet.
- Fylkesmannen har en god grunnkompetanse i forhold til tilsyn, men også 2011 har vært preget av nye medarbeidere og mye arbeid med å sikre nye medarbeiderne kompetanse på tilsynsfeltet. Embetet har i 2011 måttet prioritere en stor andel ressurser til gjennomføring av tilsynsaktivitet.
- 2011 har vært preget av ny metodehåndbok i forhold til tilsyn i opplæringssektoren. Instruks og malverk for felles nasjonalt tilsyn 2010-2012 er implementert, mens det har vært arbeidskrevende å utarbeide kontrollskjemaer, rapportmaler og annen malverk på nye tilsynsområder i opplæringsloven. Fylkesmannen i Østfold har ført tilsyn med kap. 4a, §§ 5-1 og 5-7, samt § 13-10.
- Årene 2010-2011 er felles nasjonalt tilsyn gjennomført etter instruks og metodehåndbok fra utdanningsdirektoratet. Både selve aktivitetskravet, gjennomføringen og ikke minst koordineringen av tilsynet har vært ressurskrevende.

Fylkesmannen har registrert et økt ønske om og behov for veiledning og oppfølging av kommunene etter tilsyn.

31.2 Klagesaksbehandling

Ingen avvik i forhold til måloppnåelse, men det har periodevis vært vanskelig å holde en forsvarlig saksbehandlingstid. Våren 2011 hadde vi for enkelte rettighetsklager for lang saksbehandlingstid (rundt 3 måneder). Årsaken til dette var at to av de tre klagesaksbehandlerne var revisjonsledere eller revisorer i FNT 2011 (5 skoleiere/11 skoler).

Med bakgrunn i det ovenfor nevnte, ble en av klagesaksbehandlerne tatt ut av FNT høsten 2011. Dette medførte at vi igjen fikk forsvarlig saksbehandlingstid. Det er imidlertid krevende å balansere ressursene mellom tilsyn og klagesaksbehandling, da det et stykke på vei er de samme menneskene. Tiltak for å motvirke dette vil imidlertid bli iverksatt fra 2012, da flere vil bli skolert opp på tilsyn.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum inkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	73	45	28	0	
Fremskutt skolestart, § 2-1 tredje ledd	0	0	0	0	
Utsatt skolestart, § 2-1 tredje ledd	0	0	0	0	
Ekstra år i grunnskolen, § 2-1 fjerde ledd	2	0	2	0	Den ene saken handlet om å ta igjen to år i gsk pga høyt fravær som skyldtes sykdom.

Tegnspråkopplæring, § 2-6	0	0	0	0
Særskilt språkopplæring, § 2-8	0	0	0	0
Bortvisning, § 2-10	0	0	0	0
Permisjon fra opplæringen, § 2-11	2	0	2	0
Grunnskoleopplæring for voksne, § 4A-1	4	2	2	0
Spesialundervisning for voksne, § 4A-2	1	0	1	0
Spesialundervisning, § 5-1	8	2	3	3
Skyss, § 7-1	14	2	12	0
Skoleplassering, § 8-1	28	7	21	0
Fysisk skolemiljø, § 9a-2	1	1	0	0
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	3	1	0	2
Annet	2	1	1	0
Sentralt gitt skriftlig eksamen	0	0	0	0
Lokalt gitt muntlig eksamen	0	0	0	0
Sum	138	61	72	5

De 3 sakene under "Annet" gjaldt fortidige forhold, og ble avsluttet med FMØs merknader til skolen / kommunens behandling.

10 av de 12 sakene med avslag gjaldt samme kommune, som hadde besluttet å (lovlig) stramme inn sin skysspraksis.

Sak 1 under "Annet" ble avvist pga. fortidige forhold. Sak 2 ble avvist pga. klager ikke part/rettslig klageinteresse. Sak 1 under "Annet": Forskrift til opplæringsloven § 1-8. Sak 2: Oppl. § 13-2 (grunnskoleopplæring i institusjon etter bvloven).

Klage i videregående opplæring (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	4	2	2	0
Standpunkt (fag orden og oppførsel) for utenlandsskolene	0	0	0	0
Andre ikke-skriftlige eksamener for utenlandsskolene	0	0	0	0
Inntak, § 3-1 sjette ledd	12	10	2	0
Tap av rett til videregående opplæring, §§ 3-8 og 4-6	0	0	0	0
Videregående opplæring for voksne, § 4A-3	7	0	7	0
Spesialundervisning, § 5-1	0	0	0	0

Kommentar

Fysisk skolemiljø, § 9a-2	0	0	0	0
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	0	0	0	0
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	6585	1112	5447	26
Sum	6608	1124	5458	26

FMØ har nasjonalt klageansvar etter våreksamen vgo med sentral sensur, jf.31.5. Det er en økning på ca 1500 klager fra 2010. 26 klager er ubehandlet på grunn av feil fra skolen.

Klage i private grunnskoler (privatskoleloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	0	0	0	0
Inntak, § 3-1	0	0	0	0
Utsatt skolestart, § 3-3 annet ledd	0	0	0	0
Særskilt språkopplæring, § 3-5	0	0	0	0
Spesialundervisning, § 3-6	0	0	0	0
Skyss, § 3-7	0	0	0	0
Bortvisning, § 3-10	1	0	1	0
Permisjon, § 3-13	0	0	0	0
Fysisk skolemiljø, § 2-4 jf oppl § 9a-2	0	0	0	0
Psykososialt skolemiljø, § 2-4, jf oppl § 9a-3	3	1	0	2
Annet	0	0	0	0
Lokalt gitt muntlig eksamen	0	0	0	0
Fritak fra norsk sidemål	0	0	0	0
Sum	4	1	1	2

Sakene under "Annet" ble avsluttet med kritikk herfra - gjaldt fortidige forhold.

Klage i private videregående skoler (privatskoleloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet
Inntak, § 3-1	0	0	0	0
Særskilt språkopplæring, § 3-5	0	0	0	0
Spesialundervisning, § 3-6	0	0	0	0
Bortvisning, § 3-10	0	0	0	0
Tap av rett til vgo, § 3-10	0	0	0	0
Fysisk skolemiljø, § 2-4 jf oppl § 9a-2	0	0	0	0
Psykososialt skolemiljø, § 2-4, jf oppl § 9a-3	0	0	0	0
Annet	0	0	0	0
Sum	0	0	0	0

Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Tegnspråkopplæring, § 2-6 tredje ledd	0	0	0	0	
Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	0	0	0	0	
Annet	0	0	0	0	
Sum	0	0	0	0	

Klager i diverse skoler (voksenopplæringsloven kapittel 4 med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Inntak, § 19	0	0	0	0	
Bortvisning, § 22	0	0	0	0	
Psykososialt skolemiljø, § 24, jf privatskoleloven § 2-4, jf oppl § 9a-3	0	0	0	0	
Annet	0	0	0	0	
Sum	0	0	0	0	

31.3 Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Embetet rapporterer ingen avvik på dette resultatområdet. Det er imidlertid nødvendig å knytte noen kommentarer til gjennomføringen av innsamlingen.

Ved sist innsamling ble innloggingsprosedyrene til GSI lagt om, slik at det nå ikke bare kreves et passord, men også et unikt brukernavn for hver bruker. Dette brukernavnet er en e-postadresse som i utgangspunktet kun skal knyttes til én rolle. Imidlertid er Østfold et fylke med flere små kommuner, hvor organiseringen kan være slik at samme person sitter både som rektor og som skoleansvarlig i kommunen. Personer med flere roller har altså i utgangspunktet måttet opprette flere e-postadresser, fordi hver enhet krever en unik bruker. I praksis ble dette løst ved at brukerne fikk samordnet sine enheter under ett brukernavn, men GSI har ved denne innsamlingen ikke lagt opp til at Fylkesmannen kan administrere dette selv, og det har vært nødvendig å legge en del ressurser i kommunikasjon med WIS for å finne løsninger for dette.

Når det gjelder kvalitetssikringen av de innsamlede dataene, har kommunene i Østfold gjort en god jobb for å se til at denne er høy. Vi har opplevd færre advarsler og feil enn tidligere, og de stedene Fylkesmannen har undersøkt og funnet avvik, har kommunene generelt raskt ryddet opp i tallene. Ved innsamlingens slutt ble kvalitetssikring av fylkets datainnsamling prioritert, og tallene ble gått gjennom så langt ressursene tilsa.

Embetets kommunikasjon med kommunene og enhetene har primært gått gjennom e-post og telefon. I år har mange av spørsmålene dreid seg om utfordringer rundt innlogging, men det har også vært en del spørsmål til føring av tall, spesielt der skjemaene er forandret fra forrige innsamling.

Etter en helhetsvurdering av sist innsamling har imidlertid embetet vurdert forholdene slik at det er behov for en enda tettere kommunikasjon med kommuner og enheter om GSI. Vi ser at det er et behov for en arena hvor Fylkesmannen kan komme med enhetlig informasjon til alle som skal levere data i innsamlingen, og hvor de kommunene som har gode rutiner for innsamling av data til GSI kan bidra som ressurser for de andre kommunene. En slik samling planlegger embetet etter at de nye skjemaene er blitt presentert av Utdanningsdirektoratet høsten 2012.

Vurdering:

a) Embetets ressurser på dette området har blitt noe mindre de siste årene. Selv om resultatkravene nås, har dette resultert i et arbeid med GSI som er noe mindre kontinuerlig gjennom året. Imidlertid brukes tall fra GSI i kvalitetsvurderinger i forbindelse bl.a. med tilsyn, og denne bruken av tallene gjør at embetet opprettholder et fokus på å finne områder som kan forbedres ved neste innsamling.

b) Vi vurderer kompetansen på GSI som god nok. To av avdelingens ansatte følger kursene fra

Utdanningsdirektoratet, og er sammen om vurderingene underveis i innsamlingene.

c) Embetet legger vekt på å informere kommuner tidlig om innsamlingene, og ber kommunene fokusere spesielt på eventuelle nye områder i GSI. I innsamlingsperioden prioriteres spørsmål fra kommuner og enheter som har med innsamlingen å gjøre.

d) I kommunene er GSI et område som det jobbes med en forholdsvis kort tid i løpet av året. Dette gjør at behovet for oppdatering og teknisk veiledning er stort, spesielt mot slutten av innsamlingsperiodene. Utskifting i kommunenes personell har også bidratt til dette. I tillegg har det i år vært spesielle utfordringer knyttet til innlogging, spesielt i de mindre kommunene.

31.4 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen i Østfold har ansvar for veiledning og informasjon etter opplæringsloven med tilhørende forskrifter.

Fylkesmannen i Østfold har et generelt ønske om å være synlig overfor sektoren og har valgt å arrangere en rekke fylkesvise samlinger for ulike målgrupper i sektoren. Målet er å heve regelverkskompetansen på utvalgte områder og sikre en bedre regelverksetterlevelse.

Aktuelle fokusområder kan være på bakgrunn av oppdragsbrev, tilsyn, klagesaker, vårt syn på bakgrunn av en generell og løpende områdeovervåking eller konkrete ønsker fra virksomheter og/eller skoleeier. Enkelte samlinger er også regelmessige, eks. møte med skolefaglig ansvarlige i kommunene og nettverksmøter PPT, men temaene varierer.

Lov- og regelverk (fylkesvise heldagssamlinger)

Januar: Eksamen og vurdering - dagsamling for skoleeiere og eksamensansvarlige på skoler med ungdomstrinn og i voksenopplæringen – ca 100 deltakere

Februar: Samling for og med privatskoler i samarbeid med region øst og utdanningsdirektoratet.

Mai: Sensorskolering /fagskolering i alle de tre skriftlige eksamensfagene: norsk (36 sensorer), engelsk (22 sensorer) og matematikk (28). En hel dag pr. fag. Til sammen 86 sensorer. Forelesere fra Utdanningsdirektoratet.

2 dagers fagsamling for skole- og barnehageansvarlige i kommunene/fylkeskommunen i tillegg til høyskolen og KS. Tema for samlingen var "Sammen om oppvekst og opplæring i Østfold". En fagkonferanse hvor forskernes blick på trender i samfunn og skole ble koplet sammen med tanker om innsats for å hindre frafall i videregående skole. (Eksterne foredragsholdere: Ivar Frønes og Eifred Markussen.)

Juni: Samling med erfaringsutveksling med juridisk avdeling hos FM.

Oktober: Voksenopplæring – 2 dagers etterutdanning for lærere og ledere som underviser i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og asylsøkere – samt for lærere som underviser i grunnskoleopplæring for voksne. Tema: Norskopplæring – status og endringer, Moderne arbeidsliv krever faglig og sosial kompetanse, læreren som underviser og hjelper, lese for å forstå – lese for å bestå?

November: Fylkesmannen holdt innlegg på møte i regi av NAFO i Oslo (lov, forskrifter m.m.)

Desember: Dialogmøte med alle skole- og barnehageansvarlige i kommunene/fylkeskommunen i tillegg til høyskolen og de private skolene. Hovedfokus var erfaring fra tilsyn på begge sektorområdene i 2011.

Region Øst, femfylkessamarbeidet, gjennomførte i desember 2011 regional konferanse for PP- tjenesten om bestemmelsene §§ 4A-1 og 4A-2 i opplæringsloven. Voksenopplæringsenheter deltok i tillegg til PPT.

Nettverksmøter og faste/regelmessige samlinger (hele eller halve dager)

Fylkesmannen har i 2011 hatt ansvar for regelmessige samlinger for skoleeiere, skoleledere og lærere som deltar i forsøket med arbeidslivsfaget.

Fylkesmannen revitalisert PP- nettverk for alle kommunene i fylket i 2010. Det ble dermed i løpet av året

2011 gjennomført 3 nettverksmøter og en PPT- konferanse for alle pp- kontorene i fylket. Informasjon om klagesaksbehandling og om ”Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning”, overgang grunnskole til videregående opplæring og Meld.St.nr 18: "Læring og felleskap" og Meld.St.nr 22: "Motivasjon - mestring - muligheter" har vært temaer på nettverksmøtene.

PPT- konferansen i september hadde som hovedtema innlegg og drøfting rundt grensesnittet tilpasset opplæring og spesialundervisning. I tillegg ble Meld.St.nr 18 og 22 gjennomgått og drøftet.

Fylkesmannen deltar med regelverk gjennomgang på den årlige konferansen Sykehuset Østfold, avd. Rehabiliteringstjenesten gjennomfører i forbindelse med overgang barnehage - skole for foresatte til barn med spesielle behov.

Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning, samt opplæringsloven kap 5 var tema for en dagssamling med kommunene Askim, Spydeberg, Hobøl og Skiptvet.

Henvendelser angående tilpasset opplæring og spesialundervisning til Fylkesmannen på telefon og mail er økende, i tillegg til tradisjonell klagesakbehandling.

Fylkesmannen deltar på nettverksmøter med lederne i voksenopplæringen i Østfold

Det er et overordnet regionalt koordineringsnivå for ledere i KS, ØFK, FMØ, lærerorganisasjonene, HIØ og leder av skolefaglig nettverk (nettverk for kommunalsjefer / skolefaglig ansvarlige), jf. også 32.4. Dette regionale ledernivået møtes årlig. Samarbeidet drives løpende av et eget regionalt arbeidsutvalg for utdanning og GNIST, med representanter for de samme samarbeidspartnerne (AU). AU fungerer som et sekretariat for den regionale ledergruppen og skal sikre at en på ulike måter har fremdrift i arbeidet med å nå oppsatte årlige mål for sektoren i Østfold.

Fylkesmannen fikk i 2011 sekretærfunksjonen i AU. Arbeidsutvalget for utdanning og GNIST (AU) møtes ca. hver andre måned med forberedt sakliste for hvert møte. GNIST er et fast tema i alle møter

Andre arenaer

Fylkesmannen har i 2011 i tillegg deltatt i styringsgruppen for ”Realfagsatsing i regionen”, Programstyret for kompetanseoffensiven i Østfold, gruppen for Opplæring i kriminalomsorgen, Karriereveiledningsprosjektet og prosjekt i regi av høgskolen knyttet til skole- og barnehageeierrollen.

De fire kommunene Hobøl, Askim, Halden og Rygge har i 2011 har fått veiledning i skoleutvikling av Veilederkorpset. Veilederkorpset har fulgt skoleeiere og skoleledere tett gjennom året. Fylkesmannen har som ledd i arbeidet med informasjon og veiledning fulgt og støttet satsingen blant annet gjennom å tilføre midler til en heldagssamling med tema vurdering og ledelse.

Fylkesmannen deltok på studietur med VO-rektorer i Østfold. Studieturen gikk til Irland i april. Tema: Besøk og samtale hos ”The National Adult Literacy Agency” (Nala), besøk og samtale på 3 ulike typer av VO- sentre – drop- outs i grunnskolen, videregående opplæring, arbeidsretting av teorifag, ulike opplæringsprogrammer samt opplæring for innvandrere

Veiledning etter tilsyn: Som en del av det utadrettede arbeidet, blir også veiledning og informasjon i etterkant av tilsyn viktig. Denne veiledningen er knyttet til behovet og ønsket fra den enkelte skoleeier.

Veiledningsmøter: Fylkesmannen har også gjennomført egne veiledningsmøter med enkeltkommuner/fylkeskommunen på ønskede områder. I disse tilfellene har kommunen selv bedt om et slikt møte. Fra oss stiller den eller de som har et særskilt ansvar på området.

Samarbeidet med HiØ blir sett på som et av elementene i kompetanseutviklingen i fylket. Fylkesmannen har gjennom sitt samarbeid med høgskolen gitt denne i oppdrag å gjennomføre tiltak innen ulike satsinger, eksempelvis kompetansespredning i forhold til likestilling. Høgskolen arrangerte våren 2011 en samling, en "tilbyderkonferanse" om etter og videreutdanningstilbudene fra HiØ, hvor Fylkesmannen også hadde innlegg

E-post og telefonhenvendelser utgjør totalt sett det største omfanget av henvendelser

Vurdering:

a) Fylkesmannen i Østfold på området utdanning har gjennom de siste par årene hatt en merkbar utskifting av medarbeidere på grunn av arbeidstakere som har gått av med pensjon , er i permisjon eller har skiftet arbeidsplass.

Vi fikk i 2011 en ny medarbeider og en vakanse på 6 måneder. Dette har gitt oss utfordringer med opplæring og sikre unødig belastning på enkelte medarbeidere i en overgangsfase.

b) Gjennom 2011 styrket vi avdelingen med en barnehagefaglig medarbeider. Alle i avdelingen hos FM bidrar i arbeidet med informasjon og veiledning. Vi vektlegger at alle i avdelingen i ulike sammenhenger fremstår som representanter for Fylkesmannen. Det gir gjenkjennelighet og nærhet overfor de som ofte henvender seg til kontoret og reduserer "presset" på enkeltpersoner.

c) Internt etablerte vi et Kvalitets- og kompetanseutviklingsteam (5 personer). Dette ble videreført i 2011. Teamet tar innspill fra hele avdelingen og ser på og vurderer ulike eksterne og interne aktiviteter der vi enten er (eget oppdrag i oppdragsbrev) eller vurderer å være arrangører eller samarbeidspartnere. Teamet fungerer også som en helhetlig arena der en koordinerer arbeidet med informasjon og veiledning på både utdannings- og barnehageområdet. Teamet vurderer også om og eventuelt hvem som bør delta på ulike nasjonale konferanser der FM er en av flere målgrupper (når konferansen ikke er knyttet til et konkret oppdrag). Vi vektlegger vårt utadrettede arbeid på området og mener det gir avdelingen økt kompetanse internt og legitimitet i sektoren.

d) Vi reduserte antallet store fylkesvise samlinger og økte antallet veiledningsmøter der målgruppen var f. eks. skoleeiere fra en eller en gruppe kommuner som har noe til felles. Det som har vært viktig, har vært å velge arenaer og metoder "som virker", og der målgruppene har etterspurt en tettere kontakt og veiledning. Vi registrerer likevel at enkelte har etterspurt også større fylkesvise samlinger der også skoleledere får delta.

Fylkesmannen i Østfold har ikke hatt overforbruk på noen av oppgavene under 31.4 ved utgangen av 2011.

31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartleggingsprøver

PAS og PGS

Arbeidet med å følge opp skolenes, skoleeiernes og sensorenes/klagenemndenes bruk av prøveadministrasjonssystemet PAS og prøvegjennomføringssystemet PGS skjer løpende.

Bruken av PAS og frister for de ulike fasene i registreringsarbeidet tas opp i årlig møte ultimo januar med alle skoleeierne og skoleadministrator/rektor ved skolene.

Brukerstøtte og veiledning skjer ellers løpende både pr telefon og e-post.

Feilmeldinger og/eller bekymringsmeldinger til PAS/PGS registreres løpende i PASHjelp (udir).

Nasjonale prøver

Fylkesmannen informerte i 2011 om gjennomføringen av nasjonale prøver blant annet på sin hjemmeside og på samlinger. Det har gjennom året vært gitt veiledning og oppfølging av skoler i forhold til PAS.

For 5. trinn er det i Østfold registrert ca 4 % fritak (fra 3,2 % i regning til 4,7 % i lesing). I tillegg er 0,5 % ikke deltatt i tillegg til fritak i lesing, mens det for regning er 0,2 % som ikke har deltatt. For noen kommuner er det i enkelte prøver gitt fritak for langt høyere andel elever enn det som er rapportert som landsgjennomsnitt, men dette er knyttet til små kommuner der særskilte forhold gir uforholdmessig store utslag. 5. trinn er det trinnet med størst andel elever med fritak, et fritak over landsgjennomsnittet både i regning og lesing.

Enkelte skoler har rapportert om at de av ulike grunner (bl.a. sykdom) ikke fikk registrert resultatene i PAS selv om elevene gjennomførte prøvene, og at prøvene er vurdert.

For 8. trinn er det for Østfold oppgitt at ca 2 % av elevene har fått fritak. Fritaket varierer fra 1,8 % i engelsk til 1,9 % i regning til 2,4 % i lesing. Med unntak av regning er det færre som er fritatt enn landsgjennomsnittet.

Noen skoler har opplyst at resultatene fra elektroniske prøver i engelsk og i matematikk ble gjennomført, men at resultatene ikke ble registrert i PAS.

For 9. trinn er det for Østfold oppgitt at 2,8 % er fritatt i lesing, som er likt med landsgjennomsnittet, mens 2,1 % er fritatt i regning, noe som er over landsgjennomsnittet.

Totalt har andelen elever med fritak økt i Østfold fra 2010 til 2011, og slik følger tendensen på landsbasis. Lesing

har en høyere fritaksprosent enn andre prøver på alle trinn i Østfold, slik det også er nasjonalt.

Et fåtall skoleeiere har en høyere fritaksandel enn snittet for fylket på trinn eller på enkeltskoler.

Vurdering:

a) FM er hovedansvarlig for oppfølging av Nasjonale prøver. Det løpende arbeidet og oppfølging av skoler og skoleeiere i PAS i forhold til NP er fordelt på 3 personer.

b) FM har god kompetanse i forhold til oppfølging av skolene og skoleeierne i PAS. FM bruker egen analysekompetanse både i sin veiledning overfor kommunene og til å vurdere resultatet av NP i fylket og i de enkelte kommunene.

c) Fylkesmannen i Østfold har i møter med kommunene informert om og drøftet registrering av resultatene av nasjonale prøver. Vi har også brukt NP som bakgrunnsmateriale før gjennomføringen av tilsyn.

d) Det er registrert noen enkeltavvik mellom GSI-tall og antall påmeldte i PAS, men det er ingen store utslag. Fylkesmannen finner at det er behov for å gjennomføres tiltak for å få bedre kvalitet på rapporteringen. Denne utfordringen må møtes både på skolenivå, på kommunenivå, hos fylkesmannen og i Utdanningsdirektoratet. Det er viktig å oppdage manglende registreringer mens de ennå kan rettes opp. Ved en bedre oppfølging kan også Fylkesmannen bidra med at det blir foretatt nødvendige registreringer. Vi ser også at det er behov for bedre oppfølging hos skoleeier og på skolene selv om flere skoleeiere har gjort et betydelig arbeid siste året. Vi registrerer at flere skoleeiere systematisk følger opp resultatene i lys av avgiverskole.

Fylkesmannen har for hver av de nasjonale prøvene sammenstilt andelen elever med manglende resultater i PAS og andel elever med fritak. Vi ser da at andelen elever som vi ikke har resultater for varierer lite mellom prøver og trinn. Regning 9. trinn skiller seg mest ut med totalt 7,0 %. Lavest finner vi 8.trinn med henholdsvis 5,2 % i regning og lesing, mens engelsk har 5,4 %. Lesing 5.trinn hadde størst andel fritak, 4,7 %. Her finner vi en andel manglende resultater i PAS med 1,1 %. Totalt vil lesing 5.trinn ut i fra disse parameterne ha 5,8 % vi ikke kjenner nivået til.

Manglende resultater i PAS:	Registrerte fritak:	Totalt:
Lesing 5.trinn: 1,1 %	4,7 %	5,8 %
Regning 5.trinn: 2,6 %	3,2 %	5,8 %
Lesing 8.trinn: 2,8 %	2,4 %	5,2 %
Regning 8.trinn: 3,3 %	1,9 %	5,2 %
Engelsk 8.trinn: 3,6 %	1,8 %	5,4 %
Lesing 9.trinn: 2,7 %	2,8 %	5,5 %
Regning 9.trinn: 4,9 %	2,1 %	7,0 %

Korrigerer vi tallene med gruppen "ikke deltatt" vil tendensene være de samme. Antall registrert som ikke deltatt er 175 elever totalt ved alle prøvene. Totalt var 24012 elever påmeldt ved årets nasjonale prøver. Engelsk 5.trinn er her trukket ut.

Vi registrerer også at det fortsatt er behov for økt kunnskap om hvordan prøvene skal vurderes og hvordan prøvene kan brukes i læringsarbeidet på skolene.

Kartleggingsprøver

Fylkesmannen informerte i 2011 om gjennomføringen av nasjonale prøver blant annet på sin hjemmeside og på samlinger. Det har gjennom året vært gitt veiledning og oppfølging av skoler i forhold til PAS.

Erfaringer fra 2011 viser at skolene nå er mer selvhjulpne i bruk av PAS, og FM har i 2011 hatt langt færre henvendelser enn tidligere år på dette feltet.

Eksamen i grunnskolen

Østfold er egen sensurregion for grunnskolen. Koordineringen og gjennomføringen av sentral sensur foregikk uten større vanskeligheter. Østfold har ikke hatt behov for å hente inn sensorer fra andre regioner. Tilgangen til fagpersoner som var foreslått fra skolene var høyere i 2011. Vi hadde god tilgang på sensorer og kunne gjøre kvalitative valg/forespørslers. Vi valgte å øke antallet sensorer i alle fag på bakgrunn av tidligere erfaringer og den økte tilgangen til fagpersoner. Tilgangen til fagpersoner er jevnt god over hele fylket slik at vi kan få en god kombinasjon av sensorer etter kjønn, erfaring og geografi. Dette gjaldt alle fag.

sensorer Fylkesmannen oppnevnte

22 fagpersoner i engelsk (3 takket nei til oppdraget)

28 fagpersoner i matematikk (2 takket nei til oppdraget)

16 fagpersoner i norsk hovedmål (4 takket nei til oppdraget)

16 fagpersoner i norsk sidemål (2 takket nei til oppdraget)

04 fagpersoner i norsk for elever med fritak for vurdering i sidemål (ingen takket nei til oppdraget)

Det ble arrangert sensorskolering innenfor alle de 3 fagene i forkant av eksamen. Faget matematikk hadde i tillegg en halv dag skolering/møte etter at eksamen og forhåndssensur var gjennomført. Oppmenn og assisterende oppmenn ble oppnevnt for alle tre fagområder. I 2011 oppnevnte vi egen oppmann for NOR0215 med vara. Fellessensur ble arrangert 17. juni på en ungdomsskole med tilgang til trådløst nettverk og skrivere.

Avvikling av eksamen og sensur ble gjennomført i henhold til plan.

Lokalt gitt eksamen i grunnskolen: Fylket er delt inn i 2 regioner. Representanter for kommunenivået innenfor hver region møtes og fordeler sensorer til den enkelte skole. Fylkesmannen mottar kopi av referat fra disse regionmøtene, og vi fulgte opp det pågående arbeidet med muntlig eksamen. Dato for muntlig eksamen for den enkelte skole ble lagt ut på våre hjemmesider i mars. I løpet av høsten innhentet fylkesmannen opplysninger om antall elever som kom opp i hvilke fag fra den enkelte skole og sammenstilte disse opplysningene. I tillegg ble det gjennomført en egen kartlegging av trekkordningen ved lokalt gitt eksamen etter eget oppdrag fra utdanningsdirektoratet. Resultatet og våre vurderinger av eksamensgjennomføringen ble presentert og drøftet på evalueringsmøtet 24. januar 2012 for rektorer og eksamensansvarlige på u.trinnskoler og representanter for kommunenivåene.

Vurdering:

- a) FM har en hovedansvarlig for alle eksamener i grsk og skoleringen av sensorene. I oppfølgingen og veiledningen med PAS er det 4 personer som har rollen som SR-ansvarlig. Disse 4 deltar på fellessensuren og deltar også i de årlige oppfølgingsmøtene med vurdering av eksamen og gjennomgang av erfaringene.
- b) FM har god kompetanse til å dekke alle sidene ved eksamensarbeidet.
- c) Vi har valgt å opprette et eget eksamensteam som har et totalansvar for eksamen både i grsk og vgo. Teamet har faste møter hver 2. uke i hele vårhalvåret og hyppigere møter ved behov. En detaljert VP som også er grunnlaget for et "årshjul" for hvilke oppgaver en står overfor. Under eksamensavviklingen er det egne lister med ansvarlige og kontaktnavn på fagansvarlige i udir dersom det skulle skje uforutsette henvendelser med behov for akutt støtte og/eller veiledning. Det arrangeres årlige møter med alle eksamensansvarlige på skolene og ansvarlige hos skoleeier. Tilgang til kompetente fagpersoner er et viktig grunnlag for oppnevning av sensorer. På alle møter med rektorer og skoleeiere vektlegger vi betydningen av å delta som sensorer som ett ledd i å utvikle en bedre vurderingskompetanse ved skolen.
- d) Resultatene fra eksamen og nasjonale prøver brukes både på samlinger med skoler og kommunene og som viktig bakgrunnsmateriale før gjennomføringen av tilsyn.

Eksamen videregående opplæring

Fylkesmannen i Østfold utgjør en egen eksamensregion sammen med Oslo og Akershus, men har ikke det overordnede ansvaret for administrasjon og gjennomføring av fellessensur. I forkant og under gjennomføringen av eksamen er hoveddelen av arbeidet knyttet til informasjon og veiledning i tillegg til oppfølging av data/registreringer i PAS og bruken av PGS.

Fylkesmannen i Østfold er nasjonalt ansvarlig for å koordinere, organisere og administrere klagebehandlingen etter sentralt gitt eksamen med sentral sensur i en rekke fag. For våren 2011 var vi i PAS registrert som klageansvarlig for i overkant av 70 ulike fagkoder.

Det ble oppnevnt 92 klagenemndsmedlemmer.

Hovedandelen av klager ble behandlet under hurtigklagesensuren i uke 27 - 2011.

Antall fagkoder med registrerte klager: 31

Antall klager: 6585

Antall behandlede klager: 6559

Ubehandlede: 26 (Ubehandlede skyldes i hovedsak feil ved levering. 2 klager er sendt ansvarlig etter

høsteksamen.)

I norsk hovedmål var det 2966 klager, som er en stor økning fra 2010. 19,6% gikk opp. 0,5 % gikk ned. Snittet blant de som klaget i hovedmål, ble endret fra 2 til 2,2 etter endt klagebehandling.

I norsk sidemål var det 1230 klager, som er noen flere enn i 2010. 21,1 % gikk opp og 0,6 % gikk ned. Snittet blant de som klaget i sidemål, ble endret fra 1,9 til 2,1 etter endt klagebehandling.

Det var en merkbar nedgang i antall klager i NOR1049 (Norsk som andrespråk). Antallet klager som fikk medhold, er noe høyere enn i 2010.

I realfagene var det også en økning totalt sett i antall klager. Flest klager er det i REA3022 (R1), REA3024 (R2) og REA3012 (Kjemi 2) med henholdsvis 188, 264 og 243 klager. Andelen kandidater som får medhold er svært ulik i de ulike fagene. Det varierer fra 0,9% i MAT1015 (2P) til 16,2% i (S2). Antallet klager for disse fagene er relativt likt, og andelen kandidater som har strykkarakter ved ordinær sensur er høyt.

Isolert sett er faget Medie- og informasjonskunnskap (SAM3009) det faget som har høyest andel medhold (34,6%), men antallet klager er lavt (52 av 1254).

"Småfag" som russisk, italiensk, latin, japansk osv. i tillegg til samisk ble ikke behandlet under hurtigklagesensuren. Vi fikk i 2010 flere meldinger fra skoler og elever som opplevde dette som urimelig. Det er årvisse store variasjoner i antallet klager i diise fagene, men det er sjelden mer enn 1 – 10 klager i hver fagkode. Det er få påmeldte i fagene på de ulike nivåene/kodene, og vi kan ikke nytte primærsensorene i arbeidet som klagenemnder på grunn av inhabilitet. Fagmiljøene er også små og spredt, og det kan være krevende å få kvalifiserte klagenemndsmedlemmer som i tillegg er foreslått som fagpersoner fra sine skoler.

Ansvar for klagebehandlingen etter sentralt gitt eksamen i så mange fagkoder er et stort og krevende arbeidsområde. Det er ressurskrevende og strekker seg over en lang periode. Kravet til presisjon og kontroll av utøvelsen i klagenemndene fordrer også en kompetanse i embetet. Det er behov for en langsiktig tenking i forhold til ansvar. Spesielt utfordrende er arbeidet med å kvalitetssikre alle klagenemndenes begrunnelse som er lagret i PAS og som sendes ut til alle kandidatene.

Vurdering:

a) FM har en hovedansvarlig for alle eksamener i vgo og som også er hovedansvarlig for klagesensuren. I oppfølgingen og veiledningen med PAS er det 2 (3) personer som har rollen som KRansvarlig. 3 (4) personer fra embetet bistår i arbeidet med klagesensuren og spesielt gjennomføringen av hurtigklagesensuren.

b) FM har p.d. god kompetanse til å dekke alle sidene ved eksamensarbeidet, men er sårbare for spesiell kompetanse på området vgo. Det bør være en langsiktig tildeling av ansvar for klagebehandlingen etter sentralt gitt eksamen som bør følges opp med en forutsigbar ressurstildeling (personellressurs). Vi har for 2012 nye ansvarlige for både eksamen grs og eksamen vgo. Dette krever tett oppfølging og skolering.

c) Vi har et eget klageteam som har et totalansvar for eksamen både i grsk og vgo. Dette Teamet har også ansvar for å følge opp gjennomføringen av NP og kartleggingsprøver. Teamet har faste møter hver 2. uke i hele vårhalvåret og hyppigere møter ved behov. En detaljert VP som også er grunnlaget for et "årshjul" for hvilke oppgaver en står overfor. Dette er spesielt viktig når nye medarbeidere får ansvar på dette området. Under eksamensavviklingen er det egne lister med ansvarlige og kontaktnavn på fagansvarlige i udir dersom det skulle skje uforutsette henvendelser med behov for akutt støtte og/eller veiledning. Det arrangeres flere møter med alle eksamensansvarlige på skolene og ansvarlige hos skoleeier i tillegg til en løpende informasjonsutveksling.

d) Planleggingen og nødvendige avtaler knyttet til gjennomføring av hurtigklagesensuren begynner allerede høsten i forkant av eksamenshalvåret. Påmeldingstall ved den enkelte eksamen brukes som beregningsgrunnlag for å anslå antallet klager og behovet for klagenemndsmedlemmer i de ulike fagene. Det er likevel årlige variasjoner som det er vanskelig å forutse. Det er utfordrende å skulle dekke opp så mange fagkoder til behandling under hurtigklagesensuren på forsommeren. En må vurdere om et eget embete bør ha arbeidet med alle "småfagene". Vi har meldt dette inn som egen sak i internmøte med utdanningsdirektørene. Den faktiske klagebehandlingen som begynner med hurtigklagebehandlingen primo juli, avsluttes sjelden før i desember på grunn av avdekkede feil og mangler ved klagen som skolene ofte bruker lang tid på å oppklare. Fylkesmannen i Østfold har også i 2011 valgt å ferdigbehandle de fleste klagen selv om de kommer for sent fordi en oversendelse til ansvarlig for klager etter høsteksamen gir mange utfordringer i forhold til oppnevning av nemnder og behandling i PAS. Digitalt leverte besvarelser gir ytterligere utfordringer siden disse er lagret på en annen prøveperiode som ansvarlig for klager etter høsteksamen ikke har tilgang til.

Særskild Rapportering	JA	NEI	Øvrige kommentarer
1. Benytter embetet informasjonen som fremkommer ved avvikling av prøver og eksamener i tilsynsarbeidet?	X		Informasjon fra Skoleporten, GSI og annen statistikk er en del av vår områdeovervåkning.

	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
2. Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	Nasjonale prøver 2011 Fritak Østfold i % 5.trinn lesing 4,7 5.trinn regning 3,2 8.trinn lesing 2,4 8.trinn engelsk 1,8 8.trinn regning 1,9 9.trinn lesing 2,8 9.trinn regning 2,1 Andelen fritak fra de nasjonale prøvene lå på 5.trinn noe over landsgjennomsnittet. På 8.trinn under gjennomsnittet med unntak fra regning. På 9.trinn var fritak i lesing tilsvarende landsgjennomsnittet, mens det for regning var 0,3% over landsgjennomsnittet.			

31.7 Tilskuddsforvaltning

Tilskudd til grunnskoleopplæring av barn og unge asylsøkere

Midler for opplæring i høsthalvåret 2010 og vårhalvåret 2011 er utbetalt. Ekstrabevilgning pålydende kr. 1 745 000,- ble mottatt i fullmaktsbrev av 16.05.11. Siste tilsagnsbrev til kommunene ble sendt 15.11.11 (etterslep for uteglemt elev i den første søknaden). Det er utbetalt kr. 2 782 416,- til grunnskoleopplæring av barn og unge i asylmottak og kr. 3 938 730,- til grunnskoleopplæring av barn i omsorgsentre Samlet utbetaling i 2011 er således kr. 6 721 146,-. Det er således en nedgang i midler til utbetaling på denne budsjettposten fra 2010 til 2011 da samlet utbetaling i 2010 var kr. 7 473 328,-

Alle søknader er kontrollert mot beleggslister fra henholdsvis UDI og Buf-etat. For 3 av 4 mottak har vi registrert avvik mellom kommunens søknader og beleggslister fra UDI. Fylkesmannen kontakter angjeldende kommune skriftlig og ber om ytterligere informasjon før utbetaling foretas, eventuelt at utbetaling foretas i henhold til antall barn hvor det er samsvar mellom opplysningene i kommunens søknad og beleggslister fra UDI. Til tross for forholdsvis få mottak i Østfold (4 mottak høsten 2010 og 3 mottak våren 2011), tar arbeidet med denne type tilskuddsforvaltning uforholdsmessig mye tid når avvik forekommer. Avvik kan skyldes at barn er flyttet fra et fylke til et annet uten at dette er blitt registrert på UDIs beleggslister, eller at barn som forefinnes på UDIs lister ikke gjenfinnes i kommunens søknad fordi de har rømt fra mottaket.

Høsten 2010 var det 3 kommuner som hadde grunnskoleopplæring for barn i omsorgssentre. Våren 2011 var det kun en kommune som hadde slik opplæring. I beleggslister fra BUF-etat og søknad fra kommunene var det noe avvik i for høsthalvåret 2010. Fylkesmannen har fulgt opp dette, jf. ovenfor. For vårhalvåret 2011 var det samsvar mellom kommunens søknad og BUF-etats beleggslister.

Tilskudd til leirskoleopplæring

Søknadene om tilskudd til leirskoleopplæring kontrolleres mot innsendte elevlister, elevtall og antall grupper i overensstemmelse med GSI og også i forhold til tidligere søknader. Størrelsen på gruppene kontrolleres. Det kreves dokumentasjon i form av faktura eller bekreftelse fra leirskolen. Ved søknader om leirskoletilskudd for

våren, ber vi kommunene om en prognose for høsten, pga. rapportering om mer-/mindrebehov til Utdanningsdirektoratet. Vi presiserer at dette er viktig for vår rapportering til direktoratet.

Ved rapportering 1. tertial 2011 søkte vi om en tilleggsbevilgning på kr. 750.000, hvilket vi fikk. Én kommune fikk utbetalt et restbeløp på kr. 75.315 fra 2010, fordi vi fikk tildelt et mindre beløp enn behovet i 2010.

Primo desember 2011 meddelte vi Utdanningsdirektoratet at vi hadde et merbeløp på kr. 65.817 som kunne fordeles videre.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i grunnsopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling

Virksomhetsplanen for 2011 la opp til en stor grad av kompetansespredning til skoleeierne i fylket. Kjernen i fylkesmannens egen strategi har som tidligere vært å skape og videreutvikle felles møteplasser for informasjon og drøfting. Store ressurser er benyttet til fellessamlinger for alle skoleledere/virksomhetsledere i Østfold i kommunene, fylkeskommunen og private skoler (se resultatområde 31.4).

Samarbeid med Høgskolen i Østfold

Samarbeidet med HiØ blir sett på som et av elementene i kompetanseutviklingen i fylket. Fylkesmannen har gjennom sitt samarbeid med høgskolen gitt denne i oppdrag å gjennomføre tiltak innen ulike satsinger, eksempelvis kompetansespredning i forhold til likestilling. Høgskolen arrangerte våren 2011 en samling, en "tilbyderkonferanse" om etter og videreutdanningstilbudene fra HiØ, hvor Fylkesmannen også hadde innlegg. Høgskolen hadde også et innlegg om sine tilbud på en av Fylkesmannens samlinger for skoleeiere og skoleledere høsten 2011. Informasjon var særlig knyttet til strategi for videreutdanning av lærere (Kompetanse for kvalitet).

Regionalt samarbeid og Partnerskap for GNIST

Det er et overordnet regionalt koordineringsnivå for ledere i KS, ØFK, FMØ, lærerorganisasjonene, HIØ og leder av skolefaglig nettverk (nettverk for kommunalsjefer / skolefaglig ansvarlige), jf. også 32.4. Dette regionalt ledernivået møtes årlig. Samarbeidet drives løpende av et eget regionalt arbeidsutvalg for utdanning og GNIST, med representanter for de samme samarbeidspartnere (AU). AU fungerer som et sekretariat for den regionale ledergruppen og skal sikre at en på ulike måter har fremdrift i arbeidet med å nå oppsatte årlige mål for sektoren i Østfold. Fra 2011 er skolefaglig nettverk representert i AU.

Arbeidsutvalget for utdanning og GNIST (AU) fungerer som pådriver og rådsorgan for det regionale GNIST-partnerskapet. Det settes opp årlige satsingsområder. Fylkesmannen fikk i 2011 sekretærfunksjonen i AU. Arbeidsutvalget for utdanning og GNIST (AU) møtes ca. hver andre måned med forberedt sakliste for hvert møte. GNIST er et fast tema i alle møter.

Det regionale samarbeidsorganet/partnerskapet skal dele *og formidle* relevant informasjon, ivareta egne perspektiver, men fokusere på hvordan hver enkelt aktør/organisasjon/institusjon kan bidra konstruktivt for å bedre utdanningsresultater i Østfold.

Videreutdanning

De statlige midlene til kompetanseutvikling er tiltenkt skoleeierne i sin helhet. Alle skoleeierne (kommuner, fylkeskommune og private skoler) som er tildelt midler til videre- og etterutdanning har utarbeidet planer etter sentrale forutsetninger. Østfold ble i 2011 tildelt en ramme på kr. 3 908 338 i vikarmidler til videreutdanning. Av disse ble kr. 3 499 667 benyttet, mot kr. 4 249 070 i 2010. Søkerne i 2011 fordelte seg på 10 kommuner, 2 private skoler og fylkeskommunen, totalt 13 søkere. Det var en nedgang i antall deltakere i videreutdanning i Østfold fra 2010 til 2011. Totalt 67 lærere deltar i videreutdanning skoleåret 2011/2012, mot 87 i 2010/2011. 51 lærere benytter seg av de statlige, frikjøpte studieplassene, mens 16 lærere har valgt andre videreutdanningstilbud. Tallene for 2010/ 2011 var henholdsvis 61 og 26 lærere.

Etterutdanning

Områdene som ble prioritert av Utdanningsdirektoratet for tildeling av midler til etterutdanning i 2010 var vurdering, leseopplæring, regneopplæring, klasseledelse og fag- og yrkesopplæring. Fylkesmannen fulgte

Utdanningsdirektoratets prioritering av områder ved behandling av søknadene og tildeling av midler.

Belastningsfullmakten til Østfold var våren 2011 kr. 2 282 000 en nedgang fra 2010 med kr. 3 153 000. Totalt 19 skoleeiere søkte om etterutdanningsmidler, 1 privat skoleeier, 17 kommuner og fylkeskommunen. Omsøkte midler til etterutdanning fra de 19 skoleeierne var kr. 7 991 500, mot kr. 10 933 700 i 2010.

Rapportering av midler til etter- og videreutdanning

Våren 2011 ble det rapportert elektronisk på bruk av midler til etter- og videreutdanning i 2010. Alle skoleeierne som hadde mottatt midler til etter- og/ eller videreutdanning i 2010 rapporterte innen fristen. Rapporteringen foreløp greit, og rapportene ble kontrollert av fylkesmannen. Det ble oppdaget noen feil og mangler som ble rettet opp av skoleeierne.

Samlinger for kompetansespredning for skoleledere, skoleeiere og PPT

- Heldagssamling med tema skoleutvikling.
- Heldagssamling skole- og barnehageansvarlige med tema lover og forskrifter for grunn- og videregående skoler samt meld.t.St. 22 (2010 – 2011)
- Heldagssamling med gjennomgang av gjennomføring, resultater og fravær fra grunnskoleeksamen
- Heldagssamling om etter- og videreutdanning, et samarbeid med Høgskolen i Østfold

Fylkesmannen har i tillegg vært bidragsyter ved flere av samlingene til Skolefaglig nettverk, et nettverk som driftes av kommunene/fylkeskommunen. Deltakerne er kommunalsjefer/skolesjefer med beslutningsmyndighet.

Temaer for Fylkesmannens samlinger er valgt ut fra prioriterte områder og satsinger i fullmaktsbrev, områder med særlig aktualitet for fylket samt formidling av meldinger og endringer i lover og regelverk.

Vi kan oppsummere måloppnåelsen for 2011 som god ut i fra målene i virksomhetsplanen og ressursene satt av til virksomheten.

32.3 Skoleporten

Skoleporten er et av de sentrale verktøyene i embetets informasjonsinnhenting når det gjelder bl.a. resultater og læringsmiljø blant skolene i Østfold. Skoleporten brukes aktivt i tilsynssammenheng, og bidrar her med relevante data som grunnlag bl.a. for utvelgelse av tilsynsobjekter.

Skoleporten har etter hvert fått flere gode redskaper for sammenligning av kommuner og enheter, bl.a. mulighet til å lage egne rapporter med et utvalg data. Ny funksjonalitet som integreres i Skoleporten informeres om ved embetets samlinger med kommuner og enheter.

Embetet understreker også overfor kommunene viktigheten av å bruke Skoleporten som en ressurs i egen kvalitetsvurdering og –utvikling. Kravet om at kommunene skal utarbeidet tilstandsrapporter har bidratt naturlig til et fokus på at kommunene også må ha gode vurderinger av egne tall i Skoleporten.

Vurdering:

- a) Embetets ressurser på dette området har vært prioritert i forhold til det behovet kommunene i fylket har sett ut til å ha. Skoleporten ansees som en av de primære kildene til resultater fra skolene, og embetet har lagt vekt på å øke kommunenes forståelse av hva dataene fra Skoleporten kan bidra til.
- b) Kompetansen i embetet vurderes som god når det gjelder Skoleporten. Medarbeidere ved avdelingen som jobber mest med Skoleporten har prioritert samlinger på dette feltet i regi av Utdanningsdirektoratet, og en aktiv bruk av Skoleporten til daglig er med på å vedlikeholde kompetansen.
- c) Skoleporten er en integrert del av embetets informasjonsinnhenting om forholdene i Østfoldskolene, og Skoleporten synliggjøres både internt og eksternt som en ressurs i denne sammenheng. Embetet utvikler metodikken og strategiene i lys av de behov kommunen har, og i forhold til de ressursene embetet til en hver tid har til rådighet.
- d) Interessen for Skoleporten ser ut til å være økende i fylket. Verktøyet for å lage tilstandsrapporter har bidratt til dette. Der det har vært nødvendig har embetet bistått kommunene med kompetanse for å videreutvikle sitt arbeid med tilstandsrapporten.

Fylkesmannen i Østfold

1. Har embetet oppdatert brukerstøtte- og veiledningsfunksjon?

Ja

Øvrige kommentarer

Det er primært to personer som har dette i sin arbeidsportefølge, og som jevnlig oppdateres på ny funksjonalitet i Skoleporten.

2. Hvordan har embetet lagt til rette for at Skoleporten brukes i lokal kvalitetsvurdering?

I tillegg til de to personene som har primæransvar for brukerstøtte og veiledning, er det flere andre ved embetet som har tilgang til lukket del i Skoleporten. Skoleporten har ved embetet blitt det naturlige stedet for informasjon om data fra skole-Østfold.

3. I hvilken grad brukes Skoleportens elementer i lokal kvalitetsvurdering?

Skoleporten brukes mye i lokal kvalitetsvurdering. Skoleporten er den naturlige kilden til informasjon om kommuner og enheter i forbindelse bl.a. med tilsyn, utarbeidelse av rapporter, og kommunebesøk. Anslagsvis brukes data fra Skoleporten ukentlig.

4. Benytter embetet Skoleporten i tilsynsarbeidet?

Ja

5. Innspill fra embetet til forbedringer av Skoleporten:

32.4 Erfarings- og kunnskapsinnhenting

Regional modell for samarbeid

For at Fylkesmannen skal kunne bistå Utdanningsdirektoratet i erfarings- og kunnskapsinnhenting på en best mulig måte, er det utarbeidet en regional modell for samarbeid i hele sektoren. Det er et overordnet regionalt koordineringsnivå for ledere i KS, ØFK, FMØ, lærerorganisasjonene, HIØ og leder av skolefaglig nettverk. Regionalt ledernivå møtes årlig. Samarbeidet drives løpende av et eget arbeidsutvalg for utdanning med representanter for de samme samarbeidspartnerne (AU). AU fungerer som et sekretariat for den regionale ledergruppen og skal sikre at en på ulike måter har fremdrift i arbeidet med å nå oppsatte årlige mål for sektoren i Østfold.

Fylkesmannen har i 2011 i tillegg deltatt i styringsgruppen for "Realfagsatsing i regionen", Programstyret for kompetanseoffensiven i Østfold, gruppen for Opplæring i kriminalomsorgen, Karriereveiledningsprosjektet, refransegruppe for prosjektet Vurdering for læring og prosjekt i regi av høgsolen knyttet til skole- og barnehageeierrollen.

GNIST

Arbeidsutvalget for utdanning (AU) fungerer som pådriver og rådsorgan for det regionale GNIST-partnerskapet. Det settes opp årlige satsingsområder. Fylkesmannen er sekretær for det regionale GNIST-partnerskapet i Østfold i 2011 og har også sekretærfunksjonen i Arbeidsutvalget for utdanning. Arbeidsutvalget for utdanning (AU) møtes ca. hver andre måned med forberedt sakliste for hvert møte.

Det regionale samarbeidsorganet/partnerskapet skal dele *og formidle* relevant informasjon, ivareta egne perspektiver, men fokusere på hvordan hver enkelt aktør/organisasjon/institusjon kan bidra konstruktivt for å bedre utdanningsresultater i Østfold.

AU samarbeider nært med nettverk for kommunalsjefer/ skolefaglig ansvarlige i kommunene. Partnerskapet vedtok i 2010 et overordnet mål for utdanning i Østfold: "Flere gjennomfører videregående opplæring ved hjelp av tidlig innsats." Dette er i 2011 videreført inn under GNIST og Ny Giv.

Arbeidet med de nasjonale strategiplaner er først og fremst knyttet til informasjon og erfaringsformidling. Noen av satsingene har vært høyt prioritert på bakgrunn av analyser av resultater i sektoren.

Veilederkorpset

Fylkesmannen har bistått Utdanningsdirektoratet med informasjonsspredning og informasjonssinnhenting i forbindelse med utvelgelse av veiledere til veilederkorpset, og skoleeiere for deltakelse i veiledning i regi av veilederkorpset. Østfold har i 2011 en skoleleder i veilederkorpset, og 4 skoleeiere som får tilbud om veiledning for videreutvikling av egen praksis. Dette er kommunene Askim, Halden, Hobøl og Rygge. Fylkesmannen følger arbeidet til veilederkorpset og veiledningen av skoleeierne. Fylkesmannen har som ledd i arbeidet med kunnskapsinnhenting, informasjon og veiledning fulgt og støttet satsingen blant annet gjennom å tilføre midler til en heldagssamling med tema vurdering og ledelse.

Forsøk med fremmedspråk på 6. og 7.trinn

Våren 2010 ble det toårig prosjektet for forsøk med fremmedspråk på 6. og 7. trinn utlyst jfr.kap. 226, prosjektnr. 62036. Kun Moss kommune søkte om deltakelse, og kom med i forsøket med tre skoler og fire elevgrupper. To av skolene har valgt fransk, mens en skole gir elevene spansk og tysk ved å veksle språk midt i året. Fylkesmannen følger forsøket.

Forsøk med Arbeidslivsfag i ungdomstrinnet

Høsten 2009 ble det utlyst utvidelse av forsøk med et nytt praktisk fag i ungdomstrinnet, Arbeidslivsfaget, jf. fullmaktsbrev kap. 226 prosjektnr 62038. I Østfold søkte 15 kommuner om å delta. I januar 2010 ble 4 kommuner med i alt 6 skoler valgt ut som deltakere i forsøket. Moss (2 skoler), Sarpsborg (2 skoler), Rakkestad (1 skole) og Eidsberg (1 skole). Oktober 2010 ble det etablert et nettverk med lærere som underviser i faget. Dette arbeidet er videreført i 2011 med jevnlig møter både i nettverket og på skoleeier og skoleledernivå. Det ble arrangert en halvdagssamling med deltakerne i desember og det er planlagt en heldagssamling i februar 2012. Til samlingen i februar blir alle kommuner i Østfold invitert for å høre om prosjektet så langt i Østfold.

Dronning Sonjas skolepris

Østfold nominerte Malakoff videregående skole og Stiftelsen Østerbo videregående skole til Dronning Sonjas skolepris for 2011. De nominerte skolene legger vekt på trygge, klare rammer for opplæringen, og understreker betydningen av å se og følge opp hver enkelt elev.

Malakoff videregående skole ble vinner av prisen og fikk den overrakt av HKH Dronningen i desember 2011. Malakoff videregående skole er den første videregående skolen som er tildelt prisen.

32.5 Tiltak innenfor tilpasset opplæring, spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Ingen avvik i forhold til virksomhetsplanen.

Fylkesmannen har informert og veiledet skoleeier om regelverket og nasjonale føringer på området. I tillegg har fylkesmannen informert og veiledet elever, lærlinger, foresatte og allmennheten om elevenes rettigheter og rettsikkerhet.

Fylkesmannen revitalisert PP- nettverk for alle kommunene i fylket i 2010. Det ble dermed i løpet av året 2011 gjennomført 3 nettverksmøter og en PPT- konferanse for alle pp- kontorene i fylket. Informasjon om klagesaksbehandling og om "Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning", overgang grunnskole til videregående opplæring og Meld.St.nr 18: "Læring og felleskap" og Meld.St.nr 22: "Motivasjon - mestring - muligheter" har vært temaer på nettverksmøtene.

PPT- konferansen i september hadde som hovedtema innlegg og drøfting rundt grensesnittet tilpasset opplæring og spesialundervisning. I tillegg ble Meld.St.nr 18 og 22 gjennomgått og drøftet.

Fylkesmannen deltar med regelverk gjennomgang på den årlige konferansen Sykehuset Østfold, avd. Habiliteringstjenesten gjennomfører i forbindelse med overgang barnehage - skole for foresatte til barn med spesielle behov.

Veileder til opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning, samt opplæringsloven kap 5 var tema for en dagssamling med kommunene Askim, Spydeberg, Hobøl og Skiptvet.

Region Øst, fem fylkerssamarbeidet, gjennomførte i desember 2011 i regional konferanse for PP- tjenesten om bestemmelsene §§ 4A-1 og 4A-2 i opplæringsloven. Voksenopplæringsenheter deltok i tillegg til PPT.

Henvendelser angående tilpasset opplæring og spesialundervisning til Fylkesmannen på telefon og mail er økende, i tillegg til tradisjonell klagesaksbehandling.

Tilsyn med 3 kommuner er gjennomført på området tilpasset opplæring og spesialundervisning. Det er egen

rapportering på dette feltet via resultatområde 33.4.

Klagesaker på området spesialundervisning er rapportert via resultatområdet 31.2.

Resultatområde 33 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

33.1 Tilskuddsforvaltning

Tilskuddsforvaltningen på barnehageområdet omfatter fortsatt mange tilskuddsordninger og store beløp. Tilskuddsforvaltningen er svært risikoutsatt og krever et system for å redusere risikoen for feilutbetaling. Fylkesmannen har etablert stramme rutiner for tilskuddsbehandlingen som innbefatter fortløpende registrering i et forsystem, kontrollfunksjoner der flere personer er involvert før utbetaling gjennomføres, samt tertialvise avstemninger mellom forsystem og regnskapssystem.

Ved årets utgang kan Fylkesmannen konstatere at måloppnåelsen på tilskuddsområdet er tilfredsstillende. Det var ingen restanser ved årsskiftet, Saksbehandlingstiden har i enkelte perioder vært lenger enn ønskelig, men vurderes under ett som akseptabel.

Vi har dette året fattet 14 vedtak om statlig driftstilskudd - etterslep fra 2010. I annet halvår kom det ikke lenger slike søknader. For investeringstilskudd ble det i hele 2011 fattet 16 vedtak, mens vi i 2011 kun fikk inn 1 søknad om tilskudd til faste plasser i midlertidige lokaler. Denne ble avslått og har ikke blitt påklaget.

Det har i 2011 vært gjennomført tilskuddskontroll (stikkprøvekontroll) i 4 kommuner i Østfold. Investeringstilskudd ble kontrollert i Halden. Tilskudd til midlertidige barnehagelokaler ble kontrollert i Spydeberg. I Askim har det vært gjennomført kontroll med tilskudd til å bedre språkforståelsen til minoritetsspråklige barn i førskolealder. I Fredrikstad har det vært gjennomført kontroll med tilskudd til tiltak til nyankomne flyktnings barn. Tilskuddskontrollene i Askim og Halden er ikke ferdig bearbeidet. For nærmere beskrivelse og resultat av stikkprøvekontrollene viser vi til egen rapportering til Utdanningsdirektoratet

Fylkesmannen har i 2011 ikke mottatt klager på våre vedtak om tilskudd. Imidlertid har vi i januar 2012 mottatt en klage på tildeling av investeringstilskudd seint i 2011. Klagen er oversendt Utdanningsdirektoratet.

33.2 Klagesaksbehandling

Fylkesmannen i Østfold har på barnehagelovens området i 2011 kun hatt klager over vedtak om økonomisk likeverdig behandling. De sakene som er mottatt, er behandlet i samsvar med gjeldende regelverk. Vi har hatt lang saksbehandlingstid på 4 av sakene. Dette skyldtes at klagen var etter tidligere forskrift, og at ingen av medarbeiderne i 2011 tidligere har vært klagesaksbehandlere etter den gamle ordningen.

Type Klage	Klager gis medhold/delvis medhold	Klager gis ikke medhold	Opphevet/returnert	Sum	Sum innkommet 2010
Barnehageloven § 10	0	0	0	0	0
Forskrift om familiebarnehager § 7	0	0	0	0	0
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd § 6	0	4	21	25	0
Forskrift om foreldrebetaling § 5	0	0	0	0	0
Barnehageloven § 16	0	0	0	0	0
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak frå utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0	0	0	0	0
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0	0	0	0	0

Merknad

Klager på vedtak om likeverdig behandling: De 4 sakene hvor FM ikke ga medhold, var fra private barnehager i samme kommune og hvor tema for klagen var likt. 20 av de 21 saker hvor vi opphevet kommunens vedtak var fra private barnehager i samme kommune og hvor PBL fremmet felles klage på vegne av alle barnehagene.

33.3 Informasjon og veiledning

Fylkesmannens informasjons- og veiledningsoppgaver på barnehagefeltet er helt sentrale. Fylkesmannen utfører løpende informasjon og veiledning, skriftlig, pr. e-post og pr. telefon. I hovedsak er det barnehagemyndigheten som henvender seg til oss for veiledning, men vi besvarer også henvendelser fra barnehageeiere, styrere, organisasjoner og enkeltpersoner, for eksempel foresatte.

Fylkesmannens nettsider er sentrale i informasjonsarbeidet. En utfordring framover blir å utvikle disse sidene til å bli et enda bedre hjelpeverktøy for brukerne våre.

Fylkesmannen har etter invitasjon deltatt i nettverk for kontaktpersoner fra kommunene.

På temaet forskrift om likeverdig behandling har vi i januar og oktober gjennomført to veiledningsøkter med de kommunene som ønsket å delta. I disse veiledningsøktene har kommunene på forhånd sendt inn ulike problemstillinger som vi drøftet under veiledningsøkten. I tillegg til dette har endringene i forskrift om likeverdig behandling vært tema på en samling høsten 2011.

Fylkesmannen har i tillegg til samlinger veiledet enkeltkommuner pr e-post og telefon, samt i forbindelse med behandling av klagesaker.

I 2011 har vi arrangert flere møter og samlinger med ulike målgrupper:

Januar: - Veiledningssamling med innmeldte problemstillinger for barnehagemyndigheten. Tema: økonomisk likeverdig behandling

Mai: 2 dagers fagsamling for skole- og barnehageansvarlige i kommunene/fylkeskommunen i tillegg til høyskolen og KS. Tema for samlingen var "Sammen om oppvekst og opplæring i Østfold". En fagkonferanse hvor forskernes blikk på trender i samfunn og skole ble koplet sammen med tanker om innsats for å hindre frafall i videregående skole. (Eksterne foredragsholdere: Ivar Frønes og Eifred Markussen.)

Oktober: - Veiledningssamling med innmeldte problemstillinger for barnehagemyndigheten. Tema: økonomisk likeverdig behandling.

- Fagsamling for myndigheten, eiere, styrere og pedagoger. Tema: Ny formålsparagraf og følgeendringene.

November: - Regelverksamling for barnehagemyndigheten, eiere og styrere. Temaer: Veileder om pedagogisk bemanning, Veiledning av nye førskolelærere, Likestilling 2014.

Desember: - Samling for barnehagemyndigheten og organisasjonene. Temaer: Tilsyn med barnehager, årsmeldingsarbeidet, høring bruk av offentlige tilskudd og foreldrebetaling, prosjekter og tiltak 2011 og 2012

Temaene for samlingene har dels vært valgt ut fra behov vi har sett under tilsyn og annen kontakt med kommunene og sektoren, dels ut fra nasjonale satsninger og signaler.

Fylkesmannen i Østfold vurderer at måloppnåelsen på dette resultatområdet er svært god. Vi har i 2011 flere medarbeidere, med ulik kompetanse, som har oppgaver på barnehagefeltet. Vi har også prioritert at flere medarbeidere har deltatt på KDs samlinger med fylkesmennene. Dette bidrar til at vi er flere personer som kan veilede kommuner og andre på ulike temaer. Vår strategi dette året, som i 2010, har vært å arrangere større samlinger, der en bred målgruppe inviteres. Vi tror dette har vært en riktig strategi for blant annet å øke regelverksforståelsen i sektoren. Imidlertid ser vi nå behov for å endre litt på strategien for 2012, ved at vi vil inviterer barnehagemyndigheten til flere mindre møter, der det vil bli større rom også for dialog.

33.4 Tilsyn

Fylkesmannen fører tilsyn med at kommunen som lokal barnehagemyndighet utfører de oppgaver de er pålagt etter barnehageloven med tilhørende forskrifter, jf. barnehageloven § 9 annet ledd.

I 2011 har vårt fokus i de planlagte tilsynene vært kommunens eget tilsyn med barnehagene, belyst dels gjennom

kravene til pedagogisk bemanning og styrer. I tillegg har vi ført tilsyn med kommunenes praksis i saker om dispensasjon fra utdanningskravet i barnehageloven.

Videre har vi i 2011 ført ett hendelsesbasert tilsyn med kommunens oppfyllelse av rett til barnehageplass. Dette tilsynet ble varslet da vi fikk kunnskap om at Halden kommune ikke hadde oppfylt retten til barnehageplass for flere barn i kommunen.

Fylkesmannen innhenter områdekunnskap fra en rekke kilder som media, henvendelser fra brukere, klagesaker, årsrapporter, gjennomførte tilsyn osv. Områdekunnskapen danner grunnlag for en risiko og vesentlighetsvurdering både i forhold til vektlegging av tema og utvalg av kommuner. Vi ser det som viktig at alle våre kommuner i løpet av en periode har vært gjenstand for tilsyn etter barnehageloven. Videre setter Fylkesmannens ansvar for samordning av statlige tilsyn noen rammer for hvilke kommuner vi kan velge ut det enkelte året.

Vi har i 2011 ført planlagte tilsyn med barnehagemyndigheten i 6 kommuner og hendelsesbasert tilsyn i 1 kommune. Alle tilsynene ble utført som systemrevisjon. I avslutningen av våre tilsyn etter barnehageloven har vi også i 2011 valgt å følge den metodikken vi innførte i 2009 etter mønster fra tilsynene etter opplæringsloven. Dette innebærer at vi ved konstaterte avvik, sender et forhåndsvarsel etter forvaltningsloven og gir kommunen en frist til å uttale seg. Deretter fatter vi vedtak med pålegg om retting av det konstaterte avviket. Fylkesmannen opererer ikke med frist for lukking av avvik, men kommunen skal innen en gitt frist avgi en erklæring om at pålegget er fulgt opp og avviket lukket. Det er denne fristen vi har oppgitt i tabellen.

Fylkesmannen får tilbakemelding fra de fleste kommuner om at avviket er lukket. Fra en kommune fikk vi første halvår en tilbakemelding etter tilsyn i 2010 som etter vår vurdering ikke fulgte opp pålegget som var gitt. Fylkesmannen opprettholdt pålegget og ba om ny tilbakemelding fra kommunen. Vi har ved årsskiftet purret på tilbakemelding og følger opp saken videre.

I alle kommunene vi har hatt tilsyn med i 2011 har vi konstatert avvik. Det har vært avvik på alle temaene vi har hatt tilsyn med. Vi registrerer at kommunenes tilsyn med barnehagene har mangler både når det gjelder systematikk og egnethet til å avdekke lovbrudd. Vi ser også mangler med hensyn til oppfyllelse av lovkravene i dispensasjonssaker. Som et resultat av hva vi har sett, blant annet i våre tilsyn, følger vi opp med veiledning av kommunene, blant annet i form av ulike typer samlinger. Vi viser til rapportering under resultatområde 33.3.

Vi vurderer at måloppnåelsen på tilsyn etter barnehageloven er god for 2011. Antall tilsyn tilfredsstillende resultatkravet og har økt fra foregående år. Det hendelsesbaserte tilsynet med tema rett til barnehageplass var et ressurskrevende tilsyn, fordi vi der på kort tid måtte utvikle ny tilsynsmetodikk på et nytt tema. Fra høsten 2011 fikk vi på plass ansettelse av ny medarbeider med bakgrunn i departementets styrking av tilsynsvirksomheten i embetet. Dette bidro til at vi greide å gjennomføre de planlagte tilsynene på høsten i tillegg til det hendelsesbaserte tilsynet. Vi har i 2011 benyttet et tverrfaglig team av medarbeidere til å planlegge og gjennomføre tilsyn. etter vår vurdering styrker dette kvaliteten på vår tilsynsgjennomføring.

Når det gjelder rapportering av ressursbruk, henviser vi til embetets rapportering til SSØ (DFØ).

FMOS

Tilsynsobjekt:	Rømskog kommune
Tema/myndighetskrav:	Kommunens plikt etter barnehageloven § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: - barnehageloven § 17 første og annet ledd, - barnehageloven § 18 første og annet ledd, - forskrift om pedagogisk bemanning
Avvik/funn:	Rømskog kommune har ikke en tilsynspraksis som er egnet til å påse at barnehagen drives i samsvar med gjeldende regelverk
Frist for lukking av avvik:	01.11.2011
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og

Kommentar:	var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2011.
------------	---

FMOS

Tilsynsobjekt:	Fredrikstad kommune
Tema/myndighetskrav:	Kommunens plikt etter barnehageloven § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: - barnehageloven § 17 første og annet ledd, - barnehageloven § 18 første og annet ledd, - forskrift om pedagogisk bemanning
Avvik/funn:	Fredrikstad kommune gir ikke pålegg om retting av ulovlige og uforsvarlige forhold i henhold til forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak.
Frist for lukking av avvik:	15.10.2011
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2011.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Våler kommune
Tema/myndighetskrav:	Kommunens plikt etter barnehageloven § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: - barnehageloven § 17 første og annet ledd, - barnehageloven § 18 første og annet ledd, - forskrift om pedagogisk bemanning
Avvik/funn:	Våler kommune fører ikke tilsyn med barnehagene i kommunen i henhold til krav i barnehageloven § 16.
Frist for lukking av avvik:	01.02.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2011.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Marker kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: - bhgl § 17 1. og 2. ledd, - bhgl § 18 1. og 2. ledd, - forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet
Avvik/funn:	Avvik nr. 1: Marker kommunes system for tilsyn sikrer ikke at barnehagene

Avvik/funn:	drives i samsvar med gjeldende regelverk. Avvik nr. 2: Marker kommune behandler ikke søknader om dispensasjon for utdanningskravet for pedagogisk leder i henhold til regelverket.
Frist for lukking av avvik:	01.02.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2011.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Sarpsborg kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: - bhgl § 17 1. og 2. ledd, - bhgl § 18 1. og 2. ledd, - forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet
Avvik/funn:	Avvik 1: Sarpsborg kommunes tilsynspraksis er ikke tilstrekkelig til å sikre at barnehagene drives i henhold til gjeldende regelverk Avvik 2: Sarpsborg kommune behandler ikke alltid søknader om dispensasjon fra utdanningskravet for pedagogisk leder i henhold til regelverket.
Frist for lukking av avvik:	
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2011. Tilsynet er ikke avsluttet - kommunen har frist i januar til å uttale seg om varsel om vedtak.

FMOS

Tilsynsobjekt:	Rygge kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens plikt etter bhgl § 16 til å føre tilsyn med barnehagene, belyst gjennom: - bhgl § 17 1. og 2. ledd, - bhgl § 18 1. og 2. ledd, - forskrift om pedagogisk bemanning 2. Kommunens håndtering av dispensasjonsadgangen i bhgl § 17 tredje ledd og § 18 tredje ledd og forskrift om midl. og varig disp. og unntak fra utdanningskravet
	1. Rygge kommunes tilsynspraksis er ikke tilstrekkelig til å sikre at barnehagene drives i henhold til gjeldende regelverk.

Avvik/funn:	2. Rygge kommune behandler ikke søknader om dispensasjon fra utdanningskravet for pedagogisk leder i henhold til regelverket.
Frist for lukking av avvik:	
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet ble utført som systemrevisjon og var ett av Fylkesmannens planlagte tilsyn i 2011. Tilsynet er ikke avsluttet - kommunen har frist i januar til å uttale seg om varsel om vedtak

FMOS

Tilsynsobjekt:	Halden kommune
Tema/myndighetskrav:	Kommunens ansvar etter barnehageloven § 12 a Rett til plass
Avvik/funn:	Halden kommune har pr 01.09.11 ikke oppfylt sin plikt til å tilby barnehageplass til alle barn med rett til plass jf. § 12a.
Frist for lukking av avvik:	15.03.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	
Kommentar:	Tilsynet er et hendelsesbasert tilsyn. Bakgrunnen for tilsynet var tilbakemelding fra Halden kommune der det framkom at Halden kommune ikke oppfylte retten til barnehageplass for 14 barn på det tidspunktet

33.5 Kontroll av årsmeldinger og årsregnskap

Fylkesmannen drev i 2011 utstrakt veiledning på telefon og e-post både overfor barnehager og kommuner ved utfyllingen av årsmeldingene. Videre var årsmeldingene tema på vår samling med barnehagemyndigheten i desember.

Vi satte i 2011 sammen et team av 4 medarbeidere som deltok i arbeidet med kvalitetssikring og godkjenning av barnehagenes årsmeldinger. Alle skjemaene ble gjennomgått, særlig med tanke på kvalitetssikring. Her sjekket vi særlig de punktene der det har vært mye feil tidligere, samt nye punkter.

I alle kommuner utførte vi nøyere kontroll med enkelte barnehager (stikkprøver). her ble særlig antall barn i forhold til antall pedagoger og godkjent areal kontrollert, men også resten av skjemaet ble nøyere kontrollert i disse barnehagene.

Der det ble oppdaget forhold som vi vurderte ikke var i henhold til regelverket, eller utfyllinger vi vurderte måtte være feil, ble kommunen kontaktet. Kontrollen resulterte i relativt mange tilbakesendinger.

Årsregnskap for ikke-kommunale barnehager: Vi har purret opp de kommunene som ikke hadde godkjent alle årsregnskapene innen fristen. Disse kommunene opplyste at de jobbet med å få alle barnehagene til å levere årsregnskapet innen fristen.

Resultatområde 34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen

34.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Viktige samarbeidsparter for Fylkesmannen i 2011 har vært kommunene som barnehagemyndighet og Høgskolen i Østfold. De tiltak Fylkesmannen har deltatt i, har vært i nær kontakt med disse samarbeidparterne. Vi har i 2011 hatt flere møter med ulike representanter fra Høgskolen i Østfold for å drøfte samarbeid rundt konkrete oppdrag. Høgskolen deltok også på vår samling med kommunene i desember, med informasjon om ulike etter- og videreutdanningstilbud de tilbyr.

Vi vurderer at vår måloppnåelse på området er i henhold til resultatkravet og oppdraget. Høsten 2011 fikk vi styrket bemanningen med en engasjementstilling. Dette bidro til at vi kom godt i gang også med de nye oppdragene som kom fra Kunnskapsdepartementet i løpet av sommeren. Vår kontakt og samarbeid med Høgskolen i Østfold bidrar også i stor grad til at vi har fått løst oppdragene våre på dette området på en god måte.

Fylkesmannen i Østfold fikk til sammen tildelt 2 132 000 over kap. 231 post 21 til Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010. Midlene ble fordelt til kommunene etter en fordelingsnøkkel der 10 % av bevilgningen ble fordelt likt og resten ble fordelt etter antall barn i barnehage. Kommunene fikk tildelt sine midler etter at plan for kompetanseutvikling var mottatt hos Fylkesmannen og gjennomgått ut fra kriterier satt i henhold til føringene i kompetansestrategien. Fylkesmannen mottok 9 planer – 8 fra enkeltkommuner og 1 plan fra 10 kommuner i samarbeid. Alle fikk tildelt midler. Dette betyr at alle 18 kommuner har fått del i de statlige kompetansemidlene. De fleste kommunene bruker i tillegg egne midler til tiltakene de rapporterer om.

Fylkesmannen tildelte i tillegg ca 303 000 kr til kompetansetiltak i kommunene. Disse midlene ble fordelt til alle 18 kommunene etter samme fordelingsnøkkel som over.

Rapporteringen fra kommunene til Fylkesmannen viser at det er et stort mangfold av kompetanseutviklingstiltak som settes i verk lokalt, alt fra dagskurs til etter- og videreutdanningstilbud i samarbeid med høyskoler. Vi ser at de større kommunene, samt små kommuner som inngår i et forpliktende samarbeid, er bedre i stand til å planlegge og gjennomføre systematiske tilbud over tid i samarbeid med en høyskole. For de mindre kommunene, som bare får noen få titalls tusen kroner, er det i større grad mindre kurs og tiltak som blir gjennomført. I alle kommuner deltar både kommunale og ikke-kommunale barnehager i de fleste kompetansetiltakene det rapporteres om. Kommunenes rapporter viser også at tiltakene for en stor del gjennomføres med temaer som dekkes av de prioriterte områdene i kompetansestrategien. Kommunene har rapportert til Fylkesmannen om hvilke tiltak som er igangsatt, antall deltakende barnehager og ansatte, og hvilke av strategiens prioriterte områder tiltakene dekker.

Fylkesmannen arrangerte i oktober en større fagsamling for barnehagesektoren. Tema for samlingen var den nye formålsparagrafen og følgeendringer. Konferansen samlet over 200 deltakere og var svært vellykket. Som forelesere hadde vi Inge Eidsvåg, Tonje Kolle fra HiØ, Beate Lund fra Moss kommune og representant fra Fylkesmannen.

Fylkesmannen deltok i mai på NAFO-møte i Oslo, der vår strategi for arbeidet med flerkulturell pedagogikk og språkstimulering ble lagt fram. Videre deltok vi på to avslutningskonferanser i juni for prosjektet "Alle barn har rett til et inkluderende barnehagetilbud" 2010/2011 som drives i et samarbeid mellom Høgskolen i Østfold og Fylkesmannen. Begge konferansene var åpne for alle ansatte i barnehager i Østfold, den ene fokuserte spesielt på åpne barnehager, den andre på ordinære barnehager.

Høsten 2011 startet Høgskolen i Østfold i samarbeid med Fylkesmannen et nytt utviklingsprosjekt i flerkulturell pedagogikk og språkstimulering. Prosjektet, som går over barnehageåret 2011/2012, er en fortsettelse av prosjektet "Alle barn har rett til å delta i et inkluderende barnehagetilbud" 2010/2011. Dette året deltar 13 barnehager fra 7 kommuner i fylket. Barnehagene deltar på samlinger, får veiledning og driver egne utviklingsprosjekter. Det planlegges også dette året en avslutningskonferanse i juni 2012. Fylkesmannen har også tildelt noe midler til de kommunene som har barnehager i prosjektet. Midlene skal brukes til å følge opp barnehagene som deltar, og bidra til erfaringsspredning.

Fylkesmannen arrangerte i mai en fagsamling for kommunene ved skoleeier og barnehagemyndighet. Konferansen hadde gode forelesere og tok opp overordnede og aktuelle temaer i skole og barnehage.

Situasjonen i Østfold når det gjelder førskolelærerdekning er noe ulik i de forskjellige kommunene. De mindre kommunene sliter mest med å få utdannete førskolelærere, men også større kommuner har ubesatte førskolelærerstillinger. Noen kommuner bidrar økonomisk og med tilrettelegging når ansatte tar førskolelærerutdanning på deltid. Fylkesmannen, Utdanningsforbundet, representanter for kommunene og private eiere deltok i oktober på erfaringskonferanse i Oslo med tema rekruttering av førskolelærere. Konferansen ble

arrangert av Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Mange kommuner i Østfold har i flere år hatt veiledningsprogram for nyutdannete førskolelærere. Fylkesmannen hadde i november temaet oppe på samling med kommuner, styrere og eiere. Her var det innlegg både fra Høgskolen i Østfold og fra kommuner. Videre har vi på nettsidene våre informert om tiltaket veiledning av nye førskolelærere. Fylkesmannen delte sent på året ut ekstra kompetansemidler til kommunene. I dette brevet presiserte vi at deler av beløpet gjerne kunne brukes til tiltak for veiledning av nyutdannede førskolelærere

Andelen menn (prosentvis) øker beskjedent, men antall menn i barnehagen øker noe. Dette må sees i sammenheng med stor vekst av antall barnehageplasser og den totale bemanningsøkningen i sektoren. Utfordringen ligger fortsatt i å rekruttere og å beholde menn i barnehagen. Det kan synes som om menn fortsatt etterspør lønn og faste stillinger noe mer en hva kvinner gjør. Menn tar oftere andre jobber fordi de får bedre betalt.

Med enkelte positive unntak er det liten bevissthet og/eller prioritet blant lederne i barnehagene på å sette et sterkt nok fokus på likestillingsarbeidet. Dette henger sammen med at mange allerede hevder at de jobber med likestilling (ubevisst?) eller at de prioriterer andre satsingsområder som f.eks språkkartlegging m.m. Fylkesmannen har gjennom møter med barnehagesektoren hatt oppe ulike temaer. Informasjon om fyrtårnsprosjektet og ny Handlingsplan for likestilling ble tatt opp på disse møtene høsten 2011.

Kompetanseutvikling for assistenter: Fylkesmannen tok tak i det nye oppdraget om kompetanseutvikling for assistenter i samarbeid med Høgskolen i Østfold. Høgskolene utarbeidet studieplan for og lyste ut studiet "Barnehagekompetanse 15 stp". Over 90 personer søkte om opptak til de 30 studieplassene. Høgskolen og Fylkesmannen samarbeidet om opptak og utvelgelse. Studiet hadde sin første 2-dagers samling tidlig i desember. Studiet er organisert over 1 1/2 semester med tre 2-dagers samlinger på dagtid, i tillegg til veiledning i grupper og på nett mellom samlingene. De 30 deltakerne er ansatt i barnehager i 10 ulike kommuner, 13 i kommunale barnehager og 17 i ikke-kommunale.

Pilotprosjektet Barnehagen som læringsmiljø og danningsarena: På bakgrunn av departementets oppdragsbrev inviterte Fylkesmannen kommunene i Østfold til deltakelse i prosjektet. 12 barnehager fra 6 kommuner (5 kommunale og 7 private barnehager) ble plukket ut. Høgskolen i Østfold ble knyttet til prosjektet og har ansvaret for den faglige oppfølgingen. Det er lagt opp til nettverkssamlinger og veiledning av den enkelte barnehage med ferdigstilling av artikler i desember 2012 og en erfaringskonferanse for hele fylket høsten 2012. Oppstart av prosjektet fant sted 5. – 6.12.11 på Høgskolen i Østfold. Hver barnehage deltar med 3-4 personer, samt at barnehagemyndigheten i disse 6 kommuner forutsettes å delta på nettverkssamlingene. Fylkesmannen har ansvaret med å koordinere prosjektet og deltar på samlingene og møter med Høgskolen.

For regnskap henvises til egen regnskapsrapportering for kap. 0231 post 21.

34.3 Andre satsingsområder

Fylkesmannen har gjennom informasjon på våre nettsider oppfordret alle kommuner til å slutte opp om Manifest mot mobbing gjennom å undertegne lokale avtaler.

Fylkesmannen følger opp arbeidet med likestilling i grunnskole og barnehage. Fredrikstad kommune har, etter utlysning av midler og søknad, fått tildelt midler til ulike tiltak knyttet til embetsoppdraget. Kommunen omtales etter denne tildelingen som "Fyrtårnskommune" altså en kommune med særskilt fokus på likestilling. Målet for denne satsningen vil være å komme frem til områder/tiltak som kan spres ut til fylkets andre kommuner og virke både inspirerende og motiverende.

Fylkesmannen har tidligere overlatt en del av arbeidet til Høgskolen i Østfold med oppfølging av barnehagene i forhold til Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008 – 2010. En planlagt konferanse for kommunene våren 2011 ble imidlertid avlyst på grunn av manglende oppslutning.

Rekrutteringsteamet med deltakere bl.a fra Høgskolen og Fylkesmannen avholdt noen møter i 2011.

Fylkesmannen har fra 19.09.11 engasjert en barnehagefaglig medarbeider i ett års engasjement. En av oppgavene knyttet til stillingen er arbeidet med likestilling. Dette har bl.a ført til forannevnte Fyrtårnskommune-prosjekt. Fredrikstad kommune er tildelt 100 000,- kr til iverksetting av sine planer i 2012. I tillegg vil kommunen i samarbeid med Fylkesmannen ha ansvar for en felles konferanse for alle kommunene i Østfold høsten 2012. Kommunen vil også inngå som den del av fylkets likestillingsteam, som vil bli opprettet våren 2012 med øvrige deltakere fra Høgskole og fagorganisasjoner.

Temaet likestilling og Handlingsplan ”Likestilling 2014” har vært løftet fram på Fylkesmannens regelverksamlinger.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 1 297 279,74	kr 55 689,36
31.4 Informasjon og veiledning	kr 507 507,96	kr 80 196,83
31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartl. prøver	kr 737 476,36	kr 4 227 974,35
31.9 Annet tilsyn og forv. på utd.omr. (rest 31)	kr 839 831,77	kr 17 965,91
32.2 Kompetanseutvikling	kr 361 180,83	kr 0,00
32.3 Skoleporten	kr 162 602,01	kr 0,00
32.9 Andre oppg. for økt kval. i gr.oppl.(rest 32)	kr 174 301,32	kr 5 142,37
33.1 Tilskuddsforvaltning	kr 525 656,46	kr 0,00
33.2 Klagesaksbehandling	kr 136 745,17	kr 0,00
33.4 Tilsyn	kr 366 594,37	kr 165 979,32
33.5 Kontroll av årsmelding og årsregnskap	kr 0,00	kr 0,00
33.9 Andre tilsyn og forv. på b.hageomr. (rest 33)	kr 308 219,34	kr 0,00
34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen	kr 172 216,16	kr 29 932,76
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under KD	kr 63 186,66	kr 0,00
Sum:	kr 5 652 798,00	kr 4 582 880,00

Statens Helsetilsyn

Resultatområde 41 Tilsyn og klagebehandling etter barnevernloven

41.1 Hendelsesbasert tilsyn

Se resultatområde 41.3 Klagesaker

41.2 Planlagt tilsyn

Tilsyn med barneverninstitusjoner Fylkesmannen har i løpet av 2011 ført tilsyn med i alt 14 barneverninstitusjoner, herunder 50 avdelinger/enheter. 5 institusjoner er statlige, 1 institusjon er kommunal og 8 institusjoner eies og drives av private. Fylkesmannen har gjennomført 104 individrettede tilsynsbesøk på barneverninstitusjoner i fylket. Ca. halvparten av disse var uanmeldt. Antall gjennomførte tilsyn utgjorde 100% av antall lovpålagte tilsynsbesøk. Det har vært gjennomført ca. 60 samtaler med ungdom under tilsynsbesøkene. I tillegg gjennomførte Fylkesmannen 2 av 4 planlagte systemrevisjoner. Resterende 2 planlagte systemrevisjoner gjennomføres januar 2012.

Tilsyn med omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere Fylkesmannen har i løpet av 2011 gjennomført 6 tilsynsbesøk med omsorgssentrene. Alle tilsynsbesøkene ble gjennomført som individtilsyn.

Barneverntjenesten i kommunene Fylkesmannen har i 2011 aktivt fulgt opp 4 kommuner med brev som følge av kommunens rapportering på barnevernområdet. Bakgrunnen for denne særlige oppfølgingen var rapportering om manglende oppfyllelse av lovkrav. Dette gjaldt blant annet fristoversittelser, mangler i forhold til utarbeidelse av tiltaksplaner, tilgjengelighet og oppnevning av tilsynsfører.

41.3 Klagesaker

Fylkesmannen har behandlet 60 klagesaker i 2011.

- 11 saker var klager på enkeltvedtak jf. barnevernloven § 6-5. 3 av klagen ble avvist, 3 opphevet og 5 stadfestet.
- 49 saker var tilsynsklager som Fylkesmannen behandlet som tilsynsmyndighet jf. Barnevernloven § 2-3. I 7 av sakene hadde kommunen begått lovbrudd og i 7 av sakene fikk kommunen kritikk. I de sakene Fylkesmannen har konkludert med lovbrudd eller funnet grunnlag til å gi kommunen kritikk, har sakene dreid seg om manglende oppfølging og evaluering av tiltak, tidsbruk i undersøkelser, manglende innsyn i saksdokumenter, svikt i kommunens dokumentasjon og manglende tilgjengelighet.

Fylkesmannen har i 2011 mottatt og behandlet 2 saker om anmodning om oppnevning av settekommune.

41.9 Andre oppdrag

Ingen rapporteringskrav.

Resultatområde 73.1 Klager på økonomisk stønad og kvalifiseringsprogrammet etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (Nav)

• Behandlede saker	2007	2008	2009	2010	2011
• Stadfestet	235	171	120	241	203
• Omgjort	32	24	27	32	31
• Opphevet, tilbakesendt	63	38	29	38	16
• Avvist	8	3	3	15	10
• Totalt	338	236	179	326	260
• Restanse ved årsskiftet	28	51	54	6	51
• Gj.snittlig saksbeh.tid	60	57	79	101	114

Lov om sosiale tjenester i NAV trådte i kraft 01.01.10. Tidligere ble klagen rapportert sammen med de andre klagesakene etter lov om sosiale tjenester slik at begge sakstyper inngår i restanser ved årsskiftet for årene 2007 og 2008 og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for årene 2007 til 2009.

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i NAV

74.1 Hendelsesbasert tilsyn

Antall avsluttede tilsyn overfor Nav i 2011 er 11 saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 139,4 dager. Den lange saksbehandlingstiden skyldes manglende svar i tre av sakene fra en kommune. Ser vi bort fra disse, er saksbehandlingstiden i snitt 78 dager.

74.2 Planlagt tilsyn

Planlagte tilsyn med kommunenes sosiale tjenester i NAV:

Det er gjennomført systemrevisjoner over behandling av søknader om økonomisk bistand i 5 kommuner og funnet 3 avvik.

74.9 Andre oppdrag

Ingen rapporteringskrav.

Resultatområde 81 Tilsyn og klagesaksbehandling etter sosialtjenesteloven

81.1 Hendelsesbasert tilsyn

Antall avsluttede tilsynssaker etter sosialtjenesteloven i 2011 er 4 saker.

81.2 Planlagt tilsyn

Vi gjennomførte tilsyn etter sosialtjenesteloven i bare 3 kommuner over kommunens tiltak for å identifisere, utrede og følge opp hjemmeboende eldre med demenssykdom, herunder samarbeid med fastlegene (LF). Det ble funnet 2 avvik. Departementets krav etter oppdragskravet var 10 tilsyn. Bakgrunnen for manglende måloppnåelse er at vi ikke har hatt tilstrekkelig tilsynsfaglig kapasitet. Se kommentaren til RO 82.2.

I 2012 planlegger vi ni tilsyn på området, for så å innfri volumkravet i 2013.

81.3 Klager etter sosialtjenesteloven

• Behandlede saker	2007	2008	2009	2010	2011
• Stadfestet	37	26	21	39	18
• Omgjort	25	22	35	44	29
• Opphvet, tilbakesendt	8	8	10	5	7
• Avvist	0	0	3	3	2
• Totalt	70	56	69	91	3
• Restanse ved årsskiftet	38	51	41	15	20
• Gj.snittlig saksbeh.tid	60	57	79	101	114

Lov om sosiale tjenester i NAV trådte i kraft 01.01.10. Tidligere ble klagen rapportert sammen med de andre klagesakene etter lov om sosiale tjenester slik at begge sakstyper inngår i restanser ved årsskiftet for årene 2007 og 2008 og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for årene 2007 til 2009.

81.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen mottok i 2011 449 meldinger om skadeavvergende tiltak rettet mot 70 personer med utviklingshemming. Fylkesmannen overprøvde 27 vedtak hvorav 3 ikke ble godkjent. Vedtakene inneholdt til sammen 30 tvangstiltak. Det ble gjennomført 4 stedlige tilsyn.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling etter helsetjenestelovgivningen

82.1 Hendelsesbasert tilsyn

Tilsynssaker behandlet av Helsetilsynet i Østfold

• Ferdigbehandlede saker	2006	2007	2008	2009	2010	2011
• Ingen oppfølging etter lok. avklaring	50	40	23	14	25	15
• Saker avsluttet -fullstendig vurdering	107	117	221	177	169	142
• Restanser	107	128	75	90	55	68
• Avviste saker	12	8	10	11	25	4
• Totalt	169	165	254	193	219	161

• Median saksbeh.tid	286	186	206	161	150	132
• Nye saker	186	204	199	205	182	160

En del saker som gjelder mindre alvorlige forhold avsluttes etter at Helsetilsynet i fylket medvirker til dialog mellom pasient/pårørende og påklaget personell eller virksomhet. Løses saken på denne måten, avsluttes saken med ”ingen oppfølging etter lokal avklaring”. En sak kan inneholde flere forhold som vurderes.

Tilsyn og klagebehandling skal bidra til at:

- befolkningen får tilstrekkelige tjenester, og tjenester som drives i samsvar med lov og forskrift
- befolkningen har tillit til tjenestene og helsepersonell
- de funnene tilsynet gjør brukes i sosial- og helsetjenestenes forbedringsarbeid
- befolkningen i møte med tjenestene opplever at rettssikkerhet blir ivaretatt på en god måte

Politisaker

- Antall muntlige og skriftlige henvendelser fra politiet med spørsmål om etterforskning skal iverksettes: 2
- Antall saker hvor Helsetilsynet i fylket ber politiet om å etterforske sak uten forutgående henvendelse fra politiet: 0

82.2 Planlagt tilsyn

Tilsynsområder Landsomfattende tilsyn (L), egeninitierte tilsyn (E), Helsetilsynet i Østfold (H), Fylkesmannen i Østfold (S), Felles tilsyn (F)

	Antallvirksomheter	Avvik
1. Systemrevisjoner i kommunene		
• Legemiddelbehandling i sykehjem (EH)	1	1
• Komm. hjemmesykepl til eldre som har vedtak om hjelp til legemiddelhåndtering	4	3
• Tvungen helsehjelp etter pasientrettighetsloven kap 4A til pasienter i sykehjem	2	2
2. Systemrevisjoner i spesialisthelsetjenesten		
• Behandling av eldre pasienter med hjerneslag	3	3
3. Annen virksomhetstilsyn	0	

Helsetilsynet i Østfold har gjennomført bare 10 av de 17 planlagte tilsynene som ligger i embetsoppdraget. Årsaken er at flere medarbeidere med tilsynsfaglig kompetanse sluttet i 2010. 2011 har vært brukt til å bygge opp ny kompetanse. I 2012 fortsetter vi å bygge opp kompetanse og gjør i tillegg noen organisatoriske grep. Vi planlegger å innfri kravet om 17 tilsyn, likevel med en viss usikkerhet rundt to-tre av tilsynene. I 2013 antar vi at det er større sikkerhet for at kravet innfris.

82.3 Klagesaker

Kravet fra Statens helsetilsyn er at minst 90 prosent av alle sakene som behandles av Helsetilsynet i fylket etter pasientrettighetsloven og kommunehelsetjenesteloven, og som avsluttes i 2011 skal ha en saksbehandlingstid på 3 måneder eller mindre. For klagesaker som gjelder nødvendige reiseutgifter mellom hjem og behandlingssted, skal median saksbehandlingstid være 3 måneder eller mindre. Helsetilsynet i Østfold har i 2011 hatt en median saksbehandlingstid på 108 dager.

Oversikt over klagesaker behandlet av Helsetilsynet i Østfold:

	2009	2010	2011
• Antall mottatte klagesaker	45	36	48
• Klagesaker ferdigbehandlet	4	51	38
• Median saksbehandlingstid	110	102	108
• Restanse, saker pr 31.12.	24	9	21

Når det gjelder mottak og behandling av kopi av vedtak og klager etter pasientrettighetsloven kapittel 4A, har vi rapportert til Statens helsetilsyn i henhold til rapporteringskrav for Helsetilsynet i fylket i brev av 19. desember 2008. Oversikt over mottatte vedtak og klager følger nedenfor.

Oversikt over mottak og behandling av kopi av vedtak og klager etter pasientrettighetsloven kapittel 4A:

• Rapportering på antall vedtak i	2009	2010	2011
• Antall mottatte kopier av vedtak	125	170	190
• Antall mottatte kopier av vedtak (mer enn 3 mnd.)	60	52	74
• Antall mottatte vedtak TE (til etterretning)	25	118	138
• Antall mottatte vedtak BU (besvares)	62	51	50
• Antall vedtak opphevet	3	1	2
• Antall vedtak endret	0	0	0
• Antall innkomne klager på vedtak	0	3	0
• Antall opphevede vedtak i klagesak	0	0	0
• Antall endrede vedtak i klagesak	0	0	0

82.9 Andre oppdrag

Meldinger etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3:

• Registreringsår	Antall meldinger
• 2001	255
• 2002	228
• 2003	249
• 2004	277
• 2005	401
• 2006	172
• 2007	167
• 2008	98
• 2009	105
• 2010	79
• 2011	149

Håndtering av varsel fra helseinstitusjon om innleggelse med hjemmel i sosialtjenesteloven §§6-2, 6-2a og evt. 6-3 : Helsetilsynet i Østfold har mottatt **4 varsler** om innleggelse i Sykehuset Østfold HF etter nevnte paragrafer.

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

I 2011 ble det fattet 709 vedtak om skilsmisser i Østfold. Det ble fattet 893 vedtak om separasjon.

Utgående brev for hele året var 2978. Vi har pr. i dag en saksbehandlingstid på ca. 6 uker. Selv om mange saker er kurante, blir det stadig flere saker som vi bruker mye tid på, for eksempel grunnet manglende utfylt skjema/dokumenter, vanskeligheter med å oppspore motparten, innhenting av opplysninger m.v. samt en del veiledning pr. telefon og klientbesøk. Restanse ved årsskiftet var 210 saker. Utviklingen av saker om skilsmisse de seneste årene:

Vedtak om skilsmisser og separasjon i Østfold:

• År.....	2006	2007	2008	2009	2010	2011
• Skilsmisser.....	669	582	702	642	610	709
• Separasjoner.....	784	712	795	762	763	893

42.2 Anerkjennelsesloven

Godkjenning av utenlandske skilsmisser for 2011 var 58, mens det i 2010 ble godkjent 50.

Det ble gitt 17 skiftefritak i 2011.

Vi får stadig inn nye saker fra land som ikke tilhører Haagkonvensjonen og dette medfører at vi må sende dokumentene til verifisering via den norske ambassaden i vedkommende land.

Behandlingstid for godkjenning er 1 uke, mens de vi må sende til verifisering kan ta opptil 6 måneder. Dette fordi de må bruke landets myndigheter, det er altså ikke ambassaden som selv utfører dette.

42.3 Barneloven

Fylkesmannen har behandlet 1 sak om fordeling av reisekostnader.

42.4 Veiledning og informasjon

Fylkesmannen har mottatt ca. 100 henvendelser på telefon vedrørende samvær, kostnadsfordeling ved samvær, delt bosted m.m.

Resultatområde 43 Krisetiltak

Fylkesmannen skal fra 2010 føre tilsyn med kommunenes krisesentertilbud. Det er i 2011 gjennomført kartlegging av kommunens tilbud om krisesenter. Det er gitt tilbakemelding til BLD etter forespørsel om utfallet av kartleggingen og risiko.

Resultatområde 44 Familievern

Det er gjennomført tilsyn med familievernkontoret Østfold Sør.

Resultatområde 45 Barn og unge

45.1 Informasjonsvirksomhet og samordning

Fylkesmannen har i 2011 økt kompetansen for mange som arbeider med utsatte barn og unge. Vi har arrangert felles fagdag og kontaktmøte for et bredt fagfelt som yter tjenester til denne gruppen. En kontaktmøte er gjennomført for ledere og mellomledere i kommunen og spesialisthelsetjenesten som har ansvar for å yte tjenester til denne gruppen. Hovedtema for kontaktmøte var veilederen fra HDIR "Fra bekymring til handling" og "Hvordan håndtere bekymringer".

Tema for fagdagen var: "Når barns atferd gjør deg bekymret-samarbeid med barneverntjenesten til barnets beste".

Fylkesmannen har etter planen gjennomført 2 møter i barnevernlederforum. Tema har blant annet vært barnverntjenestens samarbeid med politi i trusselsaker, fylkesnemndas arbeid og presentasjon av tvisteløsningsnemnda og behandlede saker.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Fylkesmannen har mottatt og behandlet 38 saker om fritak fra taushetsplikt etter barnevernloven. Fylkesmannen har i 32 saker innvilget fritak fra taushetsplikten og 6 saker er avvist.

45.3 Handlingsplan mot kjønnslemlesting

Fylkesmannen har videreformidlet informasjon om tverrfaglig nettverkssamling om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, som ble arrangert av Bufetat, RTVS og Oslo kommune.

Fylkesmannen har stimulert til forebyggende arbeid i berørte grupper med 75.000 kroner.

45.4 Biologisk opphav

Oversikt over saker om biologisk opphav:

• Sakstype	2009	2010	2011
• Spørsmål om adopsjon	9	20	8
• Spørsmål om biologiske foreldre	5	6	3
• Spørsmål om familie, halvsøsken, barn	3	2	3
• Saker ferdigbehandlet pr 31.12.	17	33	17
• Saker under behandling pr 31.12.	5	3	0

45.7 Tilskudd til kommunalt barnevern

Fylkesmannen har fordelt 13 395 000 kroner til kommunene i Østfold etter søknad i forbindelse med satsingen på kommunalt barnevern. Fylkesmannen følger opp at målsetningen for satsingen nås, gjennom kommunenes halvårsrapporteringer.

Resultatområde 46 Universell utforming

Oppdragene er på resultatområde 46 og på generelle samordningsoppgaver.

Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold er fra 2010-2012 deltakere i Miljøverndepartementets pilotfylkesatsing. Dette er et av tiltakene i handlingsplanen *Norge universelt utformet 2025*. Det er opprettet en fylkesvis prosjektgruppe for arbeidet og en egen prosjektplan. Visjonen er *Østfold skal være universelt utformet 2025*. Fylkeskommunen lønner egen prosjektleder i 20 % stilling. Fylkesmannen deltar i prosjektgruppen for fylket med 5 deltakere, som representerer de aktuelle fagområder.

Prosjektplanen har som mål om at Universell utforming skal innarbeides i Fylkesmannens strategi for egen virksomhet. Statens hus har fått ny hovedinngang med informasjonskontor hvor kravene til universell utforming er ivaretatt. Universell utforming er også godt spesifisert i krav til nye lokaler, som det skal forhandles om fra 2013.

Det samarbeides med kommunene og fylkeskommunen om å få til universell utforming i samsvar med kriteriene for tilgjengelighet fra DIFI/Norge.no. Videre samarbeides det med kommunenettverket og Det Døgnåpne Østfold, slik at det kan stilles gjennomgående krav til universell utforming for kommunenes servicetorg og elektroniske tjenester.

Det er utarbeidet en egen kommunikasjonsstrategi for pilotfylkeprosjektet, som også har egen hjemmeside via fylkeskommunens portal. Østfold er med i prosjektet Nettborger.

Universell utforming presenteres på samlinger og møteplasser med kommunene. I fjor ble det gjennomført et seminar for kommunene, med god deltagelse. Temaet var: "Universell utforming – mer enn heiser og ramper". Frokostmøtene, som ble gjennomført i 2010, er ikke fulgt opp i 2011. Vi hadde hele seks møter forrige året, og disse var meget godt besøkt.

Universell utforming blir presentert som et helhetlig og tverrfaglig tema på Fylkesmannens kommunemøter, og som er en del av styringsdialogen. Universell utforming ble videre presentert som eget tema på Fylkesmannens møte med statsetatene i 2011.

Et sentralt område er ivaretagelse av universell utforming i kommuneplanene. Fylkesmannen har et tverrfaglig planlag som ser til at dette skjer gjennom veiledning, dialog og kontroll. Alle kommunene har nå dette med i samfunnsdelen av kommuneplanene. Utfordringen er nå å synliggjøre dette i handlingsdelen og oppfølgingen av

planens intensjoner.

Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune har etablert prosjektet Plansamhandling 2011-2013 hvor hovedmålet er å bistå og tilføre kompetanse til kommunens arbeid med planstrategier. Universell utforming blir synliggjort på de møteplassene som dette prosjektet etablerer. Dette gjelder bl.a. ved gjennomføring av planstrategitorg og framtidswerksteder, som arrangeres for både kommunale og regionale strategier.

I forbindelse med opplæringen i ny plan- og bygningslov er det holdt konferanser som har tatt for seg overordnede mål for universell utforming, og aktuelle bestemmelser i lov og forskrift.

Mosseregionen, med kommunene Moss, Rygge, Råde og Våler, fikk i fjor tildelt kr 400 000 som ekstraordinære midler. Disse kommunene har på en måte blitt en "pilotregion", hvor det skal satses ekstra på kompetanseheving og planlegging. Vi målretter nå dette arbeidet for å engasjere regionen og kommunene. I det siste året i prosjektperioden vil vi prioritere samarbeidet med kommunene i fylket.

Resultatområde 47 Innvandring og integrering

47.1 Statsborgerseremonier

Søndag 22. mai 2011 arrangerte Fylkesmannen i Østfold seremoni for nye norske statsborgere i festsalen til Denofa AS i Gamle Fredrikstad. Invitasjon ble sendt til de 355 som hadde fått innvilget norsk statsborgerskap i perioden 10. august 2010 til 28. februar 2011. Av disse takket 103 (29 %) ja. På seremonidagen deltok 85 (24 %) nye statsborgere, og de hadde med seg til sammen 98 gjester.

Opprinnelseslandene til de nye statsborgerne som deltok på seremonien var: Afghanistan 10, Bolivia 1, Colombia 2, Det palestinske området 3, Estland 1, Filippinene 3, India 1, Irak 20, Iran 6, Kasakhstan 1, Kina 2, Kongo 1, Kongo-Brazzaville 5, Libya 1, Litauen 3, Marokko 1, Nepal 1, Russland 4, Senegal 1, Serbia og Montenegro 6, Somalia 5, Thailand 3, Tsjekkia 1, Tyrkia 1, uoppgitt 2.

Søndag 6. november 2011 fant seremonien sted på Brygga kultursal i Halden og invitasjonen ble sendt 226 som hadde fått innvilget norsk statsborgerskap i perioden 1. mars 2011 til 9. august 2011. Av disse takket 65 (30%) takket ja og 56 deltok. Disse hadde med seg til sammen 126 gjester.

Opprinnelseslandene til de nye statsborgerne som deltok på seremonien var: Afghanistan 3, Aserbajdstan 1, Bosnia-Hercegovina 1, Burundi 2, Chile 1, Det palestinske området 3, Egypt 1, Eritrea 1, Filippinene 5, Irak 11, Iran 4, Kongo 6, Liberia 4, Libya 1, Somalia 2, Storbritannia 1, Thailand 2, Ungarn 1, Ukraina 2, Vietnam 2, uoppgitt 2.

Tilbakemeldinger fra mange av de nye statsborgerne vitnet om at arrangementene var meget vellykket.

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMOS	2	24
Sum	2	

47.2 Bosetting av flyktninger

Under fylkesmannens kommunemøter og den årlige konferansen for ordførere og rådmenn blir det orientert om prioriterte oppgaver fra statens side, og kommunene orienterer om sitt arbeid. I denne sammenheng oppfordres kommunene til å være aktive i å tilrettelegge for bosetting av flyktninger. Fylkesmannen selv deltar i det nasjonale rådet for bosetting. Fylkesmannen deltar i Husbankens boligsosiale utviklingsprogram, BOSO. De store bykommunene Halden, Sarpsborg, Fredrikstad og Moss er deltakere i dette. Boligsosial utbygging er ved flere anledninger brakt inn som viktig tema i kommunenes arbeid med planstrategier, jf ny plan- og bygningslov.

Ved tilsyn er oppmerksomheten bl.a. rettet mot mindreårige asylsøkere, jf resultatområde 45.5 Omsorgssentre for barn - tilsyn og klagebehandling. Språk, kommunikasjon, omsorgsarbeid og psykiatri er viktige temaer ved tilsyn og ved rådgivning i forhold til NAV.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

På området utdanning - opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere - har vi ikke hatt klagesaker i 2011.

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Fylkesmannen, avdeling for barnehage og utdanning, har ikke mottatt klager vedrørende opplæring i norsk og samfunnskunnskap med hjemmel i introduksjonsloven.

Fylkesmannen har utbetalt tilskudd til kommunene: per capitatilskudd for år 1- 5, grunntilskudd, resultattilskudd og tilskudd til norskopplæring for asylsøkere. Alle kommuner hadde søkt innen de oppgitte frister, og midlene er utbetalt innenfor budsjettet for 2011 - med en mindre tilleggsbevilgning fra Imdi etter 2. tertial. Samlet utbetaling til kommunene i 2011 er kr. 68 900 200,-

Fylkesmannen la ut informasjon om tilskuddsordningen for 2011 på sin hjemmeside primo februar 2011 - samt at vi har kontakt med kommunene pr. e-post og på telefon.

Representanter for Fylkesmannen har deltatt på møter med Imdi og Vox, og Fylkesmannen stod som teknisk arrangør av etterutdanningsdager for lærere og ledere innenfor opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere. De to etterutdanningsdagene fant sted i oktober med ca 100 deltakere. Samarbeidet med VOX fungerte utmerket.

Videre har en representant for Fylkesmannen deltatt i nettverk for ledere i voksenopplæringen i Østfold.

Resultatområde 48 Likestilling

Fylkesmannen Anne Enger ga i april 2011 innspill til likestillingsutvalget om fremtidig styrket likestillingsapparat – om fylkesmennenes rolle, oppgaver, organisering og forankring av likestillingsarbeid, og på hvilke samfunns- og leveområder det vil være særlig viktig å rette innsatsen. Fylkesmannens rolle i forhold til likestilling i privat sektor ble også berørt.

Fylkesmannen følger opp arbeidet med likestilling i grunnskole og barnehage.

Fredrikstad kommune har, etter utlysning og søknad, fått tildelt midler til ulike tiltak knyttet til embetsoppdraget. Kommunen omtales etter denne tildelingen som "Fyrtårnskommune", altså en kommune med særskilt fokus på likestilling. Målet for denne satsningen vil være å komme frem til områder/tiltak som kan spres til fylkets andre kommuner og virke både inspirerende og motiverende.

Fylkesmannen har tidligere overlatt en del av arbeidet til Høgskolen i Østfold med oppfølging i forhold til Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010. En planlagt konferanse for kommunene våren 2011 ble imidlertid avlyst på grunn av manglende oppslutning. Rekrutteringsteamet med deltakere bl.a fra Høgskolen og Fylkesmannen avholdt noen møter i 2011.

Fylkesmannen har fra 19.09.11 engasjert en prosjektmedarbeider i ett års engasjement. En av oppgavene knyttet til stillingen er arbeidet med likestilling. Dette har bl.a ført til forannevnte Fyrtårnskommune prosjekt. Fredrikstad kommune er tildelt 100 000 kroner til iverksetting av sine planer i 2012. I tillegg vil kommunen i samarbeid med Fylkesmannen ha ansvar for en felles konferanse for alle kommunene i Østfold høsten 2012. Kommunen vil også inngå som den del av fylkets likestillingsteam, som vil bli opprettet våren 2012 med øvrige deltakere fra Høgskole og fagorganisasjoner.

Temaet likestilling og Handlingsplan "Likestilling 2014" er løftet fram på Fylkesmannens regelverksamlinger.

Kommunenes årsmeldinger

Fylkesmannen har gjennomgått kommunenes årsmeldinger om likestillingsarbeid og anser 15-16 av 18 å være tilfredsstillende. Vi er imidlertid usikre på hva som bør anses som minimumskrav. Kommunene er relativt pliktoppfyllende ved rapportering på kjønnsbalanse, deltid og lønn. 11-12 kommuner rapporterer om sykefravær, kompetansetiltak, seniorpolitiske tiltak/IA-tiltak, tilrettelegging for funksjonsnedsatte og etnisitet. Det

rapporteres i liten grad om foreldrepermisjon, trakassering og brukerrettet myndighetsutøvelse. Dette antar vi skyldes at temaene ikke oppleves som relevante eller at de er vanskelige å håndtere, eller det har andre grunner.

Relativt mange vurderer tiltak på enkelte områder, men dette er i liten grad beskrevet eksplisitt i årsmeldingene. Likestilling vil være blant temaene som drøftes i Fylkesmannens møter med politisk og administrativ ledelse i kommunene.

For øvrig viser vi til omtale av embetsinterne likestillings- og likeverdstiltak under FADs resultatområde 98.1-4.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
41 Tilsyn med barnevernområdet	kr 384 587,60	kr 0,00
42 Familierett	kr 972 562,86	kr 43 323,41
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 0,00	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak (rest 43)	kr 0,00	kr 0,00
44 Familievern	kr 338,80	kr 338,81
45 Barnevern	kr 939 600,42	kr 330 480,36
47 Integrering	kr 322 622,29	kr 0,00
Andre oppgaver under BLD	kr 93 461,27	kr 0,00
Sum:	kr 2 713 173,00	kr 374 142,00

Justis- og politidepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.2 Vergemålsloven

På vergemålsområdet har vi i 2011 hatt 17 saker, mot 29 saker i 2010. Problemstillingene er varierte, men sakene har i hovedsak vært knyttet til oppnevning av hjelpeverge, samtykke til lån av umyndiges midler og hjelpevergegodtgjørelse.

Tilsyn har ikke blitt prioritert pga vergemålsreformen

Embetet har i 2011 påbegynt arbeidet i tilknytning til vergemålsreformen. Kartlegging av overformynderiene i Østfold er foretatt, og vi har hatt et første dialogmøte om vergemålsreformen med kommunene (overformynderne og sekretariat). Fylkesmannen har videre benyttet våre nettsider til å gi informasjon om reformarbeidet.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMOS	17	0
Sum	17	0

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri retts hjelp

Det kom inn 3339 saker i 2011 og det ble fattet avslag i 186.

For øvrig viser vi til særskilt statistikk sendt Statens sivilrettsforvaltning.

Saksbehandlingstiden har ligget på 6 - 7 uker.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnssikkerhet

Fylkesmannen har klarlagt, gjennomført og fulgt opp tiltakene innen forebyggende samfunnssikkerhet.

53.1 Oversikt over regionale samfunnssikkerhetsutfordringer

Fylkesmannen har oversikt over samfunnssikkerhetsutfordringene i Østfold. Det er utarbeidet ny fylkesROS for Østfold som ble ferdigstilt i 2009. Tema, metoder og oppfølging er en vedvarende prosess. Fylkesmannen har fulgt opp prioriterte områder gjennom etablerte kanaler og fora. Det har vært særlig fokus på samfunnskritiske funksjoner og naturrisiko i møter i Fylkesberedskapsrådet og i Fagforum beredskap. Fylkesmannen har også fulgt opp dette resultatområdet i interregprosjektet Grensestrategisk krisehåndtering 2009-2011. Oversikt over naturbasert og virksomhetsbasert risiko og sårbarhet er også fulgt opp i klimanettverkene i Østfold.

53.2 Samfunnsplanlegging

Arbeidet med fylkesROS for Østfold ble basert på utstrakt samarbeid med kommunene, statsetater, fylkeskommunen og andre aktører knyttet til samfunnssikkerhet. Analysen er et viktig utgangspunkt for samfunnsplanleggingen og brukes også i Fylkesberedskapsrådet, politidistriktene og kommunene. Fylkesmannen arbeider med nettversjonen. Det arbeides også med å videreutvikle tiltakskort for prioriterte hendelser i analysen. Disse forholdene har vært tema på møter i Fylkesberedskapsrådet.

Flere kommuner har revidert eller er i ferd med å revidere sine rosanalyser. Fylkesmannen har deltatt på oppstartsamlinger i kommunene Eidsberg, Moss, Råde, Rygge, Våler, Marker, Aremark og Rømskog. I Mosseregionen arbeider kommunene med å få på plass felles risikovurderinger som grunnlag for det videre arbeidet. Det er etablert godt interkommunalt samarbeid mellom kommuner i Indre Østfold. Det er også etablert samarbeid om skjermingsverdige objekter.

Fylkesmannen har etablert en egen faggruppe for å sikre en helhetlig behandling av arealplansaker samt deltakelse på oppstartmøter. I dette arbeidet tas det også hensyn til klima. Innspill er gitt til fylkesplanen. Saksbehandlere i embetets plangruppe har deltatt på diverse kompetansehevende tiltak om ny Plan- og bygningslov, samt klimaforhold.

Det er gjennomført systematisk statusgjennomgang/beredskapstilsyn. Fylkesmannen har orientert om endringer i plan- og bygningsloven, kommunal beredskapsplikt, konsekvenser av klimaendringer mv. Dette har også vært tema på møter i Fylkesberedskapsrådet.

53.5 Planlegging innen kraftforsyning, flom- og skredfare

Fylkesmannen har særskilt vurdert beredskapordningen i kraftforsyningen. Det er gjennomført fellesmøte mellom Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Fylkesmannen i Østfold og kraftforsyningens distriktssjef (KSD). Ansvar, roller, status og tiltak ble drøftet.

Vi har også gjennomført en fagsamling for embetene i Oslo og Akershus, Hedmark, Oppland, Buskerud, Telemark og Vestfold om dette. Vi har deltatt i fagsamling i regi av NVE.

Vi har deltatt på NVE fagsamling på Lillestrøm om flom og skredfare. Disse temaene følges opp i Planlaget i forbindelse med kommuneplaner, arealplaner og reguleringsplaner.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Beredskapsplaner innen samfunnssikkerhet

Fylkesmannen har ajourført planer og laget ny beredskapsplan for embetet.

For å utvikle et helhetlig og samordnet krise/ og beredskapsplanverk har fylkesmannen tidligere etablert regionale fagforum beredskap, ett for hvert politidistrikt. Disse fagforaene er arenaer for gjensidig kontakt og samarbeid mellom fylkesmannen, politidistriktene og kommunene når det gjelder rosanalyser og planverk.

54.2 Øvelser

Fylkesmannen har i samarbeid med politiet, sivilforsvaret og andre øvd Askim kommune med vekt på strategisk krisekommunikasjon. I tillegg har fylkesmannen deltatt i Øvelse SkagEx, Øvelse Oslofjord og øvelse CMX. Fylkesmannen involverte også deler av fylkesberedskapsrådet i øvelsene.

Vi har gjennomført varslings- og prosedyreøvelse i krisestøtteverktøyet DSB-CIM for kommunene. Fylkesmannen har faste årlige møter med Forsvaret, bl.a. med sikte på samarbeid om øvelser. Forsvaret deltar i det etablerte øvingsutvalget for Østfold.

54.6 Regional samordning

Det er etablert gode samarbeidsarenaer med kommunene, statsetatene og frivillige organisasjoner. Fylkesmannen har gjennomført møte i Fylkesberedskapsrådet og Atomberedskapsutvalget. Det er etablert gode samarbeidsordninger om samfunnssikkerhet og beredskap i Østfold. Dette omfatter blant annet samarbeid med frivillige organisasjoner som Kvinners frivillige beredskap, Røde Kors, Norske kvinners sanitetsforening, Østfold bondelag, Østfold skogselskap, Haldenvassdragets skogeierforening. Vi har faste møter i Fagforum beredskap hvor kommunene, politi, sivilforsvar, forsvar og frivillige organisasjoner deltar.

Det er etablert egen skogbrannovervåking i Østfold med basis i Alarmsentral Brann Øst, skogbranntårnet på Linnekleppen og Rygge flyklubb. Dette følges opp i faste møter. Fylkesmannen har bistått Østfold fylkeskommune i arbeidet med å følge opp planene for transportberedskap

54.8 Felles digitalt nødnett

Fylkesmannen har bistått DNK i arbeidet med utviklingen av det nye nødnettet. Rakkestad kommune deltar i prosjektet med bruk av nødnett i den kommunale pleie- og omsorgstjenesten.

54.9 Atomberedskap og strålevern

Fylkesmannen har gjennomført et særskilt atomberedskapsprosjekt finansiert via midler fra Statens strålevern. Hensikten med prosjektet var å belyse langtidskonsekvenser for landbrukssektoren ved radioaktiv forurensing. Medlemmer fra Atomberedskapsutvalget (ABU) Fylkesberedskapsrådet (FBR), landbruksnæring, foredlingsledd og lokale og regionale myndigheter var involvert. Det ble også orientert om radon og elektromagnetiske felt.

54.10 Beredskap innen kraftforsyning

Fylkesmannen har gjennomført møter med fylkesmannen i Oslo og Akershus og drøftet felles problemstillinger knyttet til kraftforsyningsberedskap. Drøftingene har omfattet problemstillinger knyttet til klimaendringer, knapphetssituasjoner, plantiltak og erfaringer fra øvelser. Det er videre gjennomført møter med Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon samt oppfølgende møter med Hvaler kommune og nettleverandør etter tidligere års problemer med strømbortfall. Fylkesmannen har også deltatt på fellesmøter med NVE og DSB om kraftforsyning.

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

Fylkesmannen har videreutviklet eget planverk og embetets kriseledelse og stabsapparat er øvet. Samarbeidet og

kommunikasjonen med politidistriktene, sivilforsvaret, forsvaret, helseforetak, kommuner og fylkeskommunen med flere har hatt prioritet.

55.1 Organisering for krisehåndtering

Fylkesmannen har gjennomført 4 regionale samlinger for kommunene som ledd i implementeringen av krisestøtteverktøyet DSB-CIM. I tillegg har vi bistått kommunene enkeltvis. Arbeidet vil ha høy prioritet også i 2012. Vi bistår kommunene med råd og veiledning i forbindelse med videreutvikling av kommunale kriseplaner. Vi har lagt vekt på å få på plass regionale planprosesser for å fange opp risiko og sårbarhet som er uavhengig av kommunegrensene.

Fylkesmannen har etablert organisasjon og system for krisehåndtering. Samtlige kommuner har etablert tilsvarende systemer. Sambandstjenesten er ivaretatt i henhold til egen instruks. Nøkkelpersoner har deltatt på diverse kurs og fagsamlinger.

55.2 Krisehåndtering

Vi ivaretok vårt beredskapsansvar i forbindelse med terrorhandlingene på Utøya og i Oslo. I den innledende fasen rapporterte vi daglig til direktoratet om de berørte kommuner sin oppfølging av rammede og berørte. Vi deltok også på flere møter i kommunene i forbindelse med denne innsatsen.

Konteinerskipet Godafoss grunnstøtte ved Hvaler og representerte en sikkerhets- og miljøtrussel. Fylkesmannen iverksatte situasjonsrapportering, gjennomførte befaringer og fulgte opp saken via møter med ansvarlige instanser og sendte brev til Kyst- og fiskeriministeren i samarbeid med fylkesmennene i Oslofjordregionen.

E18 ble stengt ved Ramstadsletta på grunn av store nedbørmengder som førte til at veien stod under vann flere dager. Årsaken var utilstrekkelig kapasitet på dreneringen. Fylkesmannen tok opp saken og sendte brev til Statens vegvesen hvor beredskapsfunksjonen denne samferdselsåren har ble understreket. Fylkesmannen mottok bekymringsmelding fra Marker kommune i forbindelse med at stengingen ville medføre økt utrykningstid for nødetatene.

55.3 Evaluering

Terrorhandlingen i Oslo og på Utøya har vært drøftet i ulike fora og dette følges opp innenfor flere fagområder.

I forbindelse med grunnstøtingen til konteinerskipet Godafoss har det vært holdt en rekke møter som ledd i oppfølgingen for å forebygge tilsvarende hendelser.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.	
51.2 Vergemålsloven	kr 272 214,20	kr 0,00
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00
52.1 Fri rettshjelp	kr 654 616,51	kr 0,00
52.9 Annet Borgerettigheter (rest 52)	kr 0,00	kr 0,00
53 Forebyggende samfunnsikkerhet	kr 490 257,23	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 664 983,63	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 528 262,24	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 2 610 333,00	kr 0,00

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Regionale statsetater

En viktig arena for helhetlig samordning av statlige styringssignaler er det årlige statsetatssjefsmøtet som i 2011 ble gjennomført den 26. oktober. Temaer på møtet i 2011 var universell utforming, integrering i Østfold og tilstandsrapport og kriminalanalyse for Østfold politidistrikt.

Fylkesmannens tverrfaglig arbeidsgruppe, Planlaget, ivaretar samordningen av arbeidet med kommuneplaner og den nye plan- og bygningsloven. En viktig sak i 2011 var opplæringsaktiviteter i samarbeid med fylkeskommunen.

Kommunene

Fylkesmannens styringsdialog med kommunene har flere arenaer:

1. En årlig kommunekonferanse for dialog med kommunenes ledelse.
2. Ett møte for informasjon og drøfting av kommuneproposisjonen og ett for drøfting av statsbudsjettet.
3. Fylkesmannens møte med enkeltkommuner, normalt 6 pr år. Dette er planlagte møter med dokumentasjon, dialog og drøfting av spesielle utfordringer i den enkelte kommune. I 2011 besøkte Fylkesmannen 3 kommuner: Fredrikstad, Rygge og Halden.

Fylkesmannen utarbeider også en vår- og høstutgave av Østfoldrapporten. Her er statens forventninger til kommunene på de ulike områdene tatt med. I rapporten er dette koplet opp mot en presentasjon og analyse av data om kommuneplaner, økonomi, tjenesteområder mv. i kommunene i fylket. Blant annet bruk av KOSTRA-data er viktig som grunnlag i denne rapporten. Rapporten er viktig som utgangspunkt for Fylkesmannens kommunemøter, og ellers i dialogen med kommuner i løpet i året. Den legges også ut på vår hjemmeside.

Embetet har ellers en samordningsgruppe hvor nestledere fra alle avdelinger og flere fra samordningsstaben er med. Denne gruppen bidrar bl.a. i forberedelsen til kommunemøtene, ved fordeling av skjønnsmidler med mer.

Vi har generelt inntrykk av at de ulike samordningstiltakene som vi gjennomfører fungerer godt, og at de verdsettes av kommunene.

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Fylkesmannen fordelte 10 millioner kroner av skjønnsporten til fornyings- og omstillingstiltak i kommunene i 2011. Det ble gjennomført et eget søknadsopplegg hvor kommunene fikk anledning til å søke om midler til fornyingsprosjekter alene eller sammen med andre kommuner. Til søknadsprosessen i 2011 ble det utarbeidet et eget søknadsskjema som kommunene skal benytte. I arbeidet er ledelsen og samordningsgruppa her hos Fylkesmannen involvert. Til hjelp i fornyingsarbeidet er det også etablert ei referansegruppe hvor 3 rådmenn og en representant fra KS er med. Referansegruppa bistår oss både i arbeidet med skjønnsmidler til fornying og i vårt arbeid med fornying i kommunene for øvrig.

Det ble gitt støtte til 45 prosjekter hvorav 13 omfatter mer enn en kommune. Tematisk fordelte prosjektene seg slik i 2011:

1. Ledelse og omstilling: 2 prosjekter
2. Kvalitetsutvikling av tjenestene: 21 prosjekter
3. Effektiv ressursbruk og økonomistyring: 14 prosjekter
4. Klima og miljø: 4 prosjekter
5. Samfunnsutvikling og kommuneplanlegging: 2 prosjekter
6. Etikk og tillitsskapende forvaltning: 2 prosjekter

I tillegg er det fordelt midler til fellesprosjekter som omfatter alle kommunene i fylket. Hovedsatsingen her er den årlige to-dagers erfaringskonferansen Beat for Beat.

Det er utarbeidet et eget sluttrapporteringskjema, og kommunene blir bedt om å rapportere om gjennomføringen

av prosjektene når disse er avsluttet.

Erfaringsoverføring, formidling og evaluering

I vår støtte til arbeidet med fornying i kommunene har vi valgt en kombinasjon av økonomiske virkemidler og ulike tiltak for erfaringsoverføring. Nettverkene innen resultatrettet styring og ledelse, BMS og døgnåpen forvaltning/IKT er oppløst, men kommunene fortsetter erfaringsutvekslingen. Det døgnåpne Østfold (DDØ) arrangerer egne erfarings- og utviklingssamlinger for alle kommunene, og det er også etablert et nettverk for arbeid mot utsatte barn og unge. Spesielt når det gjelder DDØ-satsingen er det startet en evaluering av effektene av midlene som er satset.

Erfaringskonferansen Beat for Beat

Beat for Beat 2011 var den 8. i rekken og samlet mange deltakere fra de fleste kommuner, KS, Fylkesmannen og forsknings- og utviklingsmiljøer. Målsettingen med konferansen er å sette kommunenes framtidige utfordringer på dagsorden og å presentere det utviklingsarbeidet som foregår i kommunene. Evalueringen fra kommunene er meget god. Kommunene ønsker en årlig konferanse over temaet fornying og omstilling.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

Fylkesmannen har etablerte rutiner for samordning av tilsyn og kontroll med kommunesektoren og for varsling og dialog ved pålegg som har vesentlig virkning for kommunen. Rutinene omfatter også samordning i praksis i form av samlinger for tilsynsetatene. Her er også de to distriktsrevisjonene i fylket med.

Registrering og oppfølging av enkeltsaker er begrenset til de tilfeller som tilsynsmyndigheten vurderer kan ha vesentlig virkning. Fylkesmannen har ikke hatt behov for å mekle i forholdet mellom kommune og tilsynsmyndighet.

For tidssamordningen av statlig tilsyn med kommunene er det etablert en enkel oversikt over planlagte tilsyn. Planen ajourføres av Fylkesmannen når det forekommer endringer i løpet av året. Avtalte besøk i kommunene vises på Fylkesmannens aktivitetskalender (oversikt over kurs, tilsyn, konferanser og møter). Planen og kalenderen er tilgjengelig på Fylkesmannens nettside. Oversikten omfatter i tillegg til statlige tilsyn, kommunerevisjonens forvaltningsrevisjon samt Fylkesmannens kontroll av kommunenes tilskuddsforvaltning på landbrukssektoren. Planen gir et grovt bilde av tilsynsbelastningen på den enkelte kommune og hvilke temaer/områder tilsynene har fokus på.

I 2011 ble det gjennomført kontaktmøter den 10. februar og 8. november. I tillegg til Fylkesmannens fagavdelinger blir Arbeidstilsynet, Mattilsynet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Østfolds to kommunerevisjoner invitert til kontaktmøtene. Hovedsaker er erfaringsutveksling, tilsynsmetodikk og ulike tiltak for bedre samordning.

Fylkesmannens arbeid med samordning på dette området har bidratt positivt ved at man i større grad har kunnet ta hensyn til tilsynsbelastningen på den enkelte kommune, og gjort det enklere å kunne dra nytte av hverandre på tilgrensende fagfelt. Vårt inntrykk er også at kontakten mellom tilsynsetatene har bidratt til at den enkelte i større grad evner å se helheten i møtet med kommunene, og dermed har et bedre grunnlag for å kommunisere med kommunene. Muligheten for samordning begrenses av særlovgivning og den nasjonale etatsstyringen på ulike områder.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i Kommuneloven

ROBEK, budsjett og økonomiplaner

Østfold har 2 kommuner i ROBEK pr 31.12.2011, nemlig Hobøl og Råde. I løpet av 2011 var det ingen ut- eller innmeldinger i registret i fylket. Råde oppnådde å dekke inn noe av underskuddet i 2010, men hadde ved inngangen av 2011 fortsatt et restunderskudd på ca. 15,5 mill. kroner som må dekkes inn. Hobøl kommune

hadde vedtatt å dekke inn underskuddet fordelt på 2010 og 2011, men fikk i stedet et nytt underskudd i avlagt årsregnskap for 2010.

Fylkesmannen behandlet en lovlighetsklage vedrørende kommunelovens kapitler 8 og 9 i 2011. Lovlighetsklagen gjaldt Halden kommunes vedtatte årsbudsjett for 2011. Klagen førte ikke fram bortsett fra et punkt som gjaldt innstillingsrett når det gjelder endringer av det vedtatte budsjettet. Hovedutvalg for finans, budsjett og økonomisk styring var ifølge vedtaket gitt denne retten, mens Fylkesmannen påpekte at formannskapet ifølge kommuneloven er tillagt denne myndigheten.

Ved behandlingen av de opprinnelig vedtatte budsjettene for 2011 for Hobøl og Råde ble vedtakene i begge kommunene kjent gyldig. Fylkesmannen har hatt møter med ledelsen i Hobøl og Råde i løpet av året og ellers hatt en løpende dialog med disse kommunene.

Lån og garantier

Fylkesmannen har i 2011 godkjent 3 vedtak om låneopptak i interkommunale selskaper. I tillegg har ROBEK-kommunene fått godkjent sine vedtak om opptak av lån i tilknytning til vår lovlighetskontroll av de vedtatte årsbudsjettene. Vi har i tillegg fått et lånevedtak fra en av ROBEK-kommunene som også er godkjent. Vedtak om låneopptak blir fra vår side vurdert som en del av helheten av det vedtatte årsbudsjettet. Konsekvensene av låneopptak i form av endringer i renter, avdrag og drift vurderes særlig i forhold til handlefrihet i form av netto driftsresultat og disposisjonsfond.

Det er behandlet 7 vedtak om kommunale garantier. Alle vedtakene ble godkjent.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

Vi har gitt råd og bistand til kommunenes arbeid med budsjett og økonomiplaner og økonomiforvaltning for øvrig. Fra Fylkesmannens side har vi også gitt uttalelser og kommet med faglige råd om samfunnsdelen i kommuneplanene. Vi har ellers faste møter med politisk og administrativ ledelse i alle kommunene hvor økonomiforvaltning er et av temaene. I 2011 ble det gjennomført slike møter i 3 av kommunene i fylket. Det er utarbeidet statusoversikter basert på kommunenes budsjett og årsregnskap. Dette er presentert for kommunene i møter om kommuneproposisjonen og statsbudsjettet.

Kommunene er gitt veiledning i økonomibestemmelsene i kommuneloven med tilhørende forskrifter, både på bakgrunn av muntlige og skriftlige henvendelser.

ROBEK og finansforskrift

ROBEK-kommunene er fulgt opp spesielt fra Fylkesmannens side. Vi har påsett at disse kommunene har utarbeidet planer med konkrete tiltak med sikte på å gjenopprette økonomisk balanse. Vi har understreket at underskuddsinndekning må ha høy prioritet, og at budsjettansvar og økonomistyring må tillegg sterk vekt. Vi har bidratt med å påpeke hva KOSTRA-dataene viser og også formidlet hjelp til analyse. Fra vår side har vi ellers hatt en løpende oppfølging og dialog med disse kommunene. Vi har også spesielt fulgt opp øvrige kommuner i fylket som er i økonomisk ubalanse ved møter med kommuner og kontakt for øvrig. I 2011 har vi hatt møter med fagenhetene her hos Fylkesmannen tilknyttet oppfølging av kommuner i økonomisk ubalanse med mål om at kontakt mellom fagenhetene og kommunene kan være en hjelp for kommunene for å få til forsvarlige utgiftskutt.

I vår kontakt med kommunene har vi fokusert på at kommunene må fastsette nytt finansreglement i tråd med ny finansforskrift. Vi har innhentet rapporter fra alle kommunene om deres oppfølging av nye bestemmelser, og rapportert til departementet om dette. Fra vår side har vi ellers brukt hjemmesida til å informere om de nye forskriftene og kommunenes oppfølging av disse.

KOSTRA

Fra vår side har vi fulgt opp kommunenes KOSTRA-rapportering både med hensyn på regnskaps- og tjenesterapporteringen. Vi har spesielt fokusert på viktigheten av å få komplette konserntall og å få gode data på ressursbruk innen eiendomsforvaltning. Fylkesmannen har fulgt opp rapporteringen til SSB både ved hjelp av vår hjemmeside, brev og ved direkte kontakt pr. tlf./ e-post ved manglende rapportering. Rapporteringen vår også tema for økonomiseminar som Fylkesmannen arrangerte 24. mars der det var god deltakelse fra kommunene.

Innkommne kontoplanspørsmål er også besvart fra vår side.

KOSTRA-data blir brukt aktivt i våre analyser og i styringsdialogen med kommunene. Vi har lagt ut nyhetssaker

på hjemmesida vår både ved publiseringen av foreløpige data og ved SSBs publisering av reviderte data i juni. Hvert år utarbeider vi en vår- og en høstutgave av Østfoldrapporten. Her blir KOSTRA-data brukt i stor utstrekning. Rapporten blir benyttet som et viktig grunnlag for kommunemøtene som gjennomføres hvert år. Østfoldrapporten blir også publisert på hjemmesida vår, og blir benyttet i dialogen med kommunene. Østfold analyse, som er et partnerskap mellom fylkeskommunen og Fylkesmannen, utarbeider årlig publikasjonen "En presentasjon av nøkkeltall for Østfold-kommunene" basert på KOSTRA-data. Vi bidrar i arbeidet med denne rapporten. Nøkkeltall om eiendomsforvaltning og bruk av produksjonsindekser var tema på økonomiseminar for kommunene 24. mars.

Statsbudsjett, inntektssystem og skjønnsmidler

I samarbeid med KS er det arrangert informasjonsmøter om Kommuneproposisjonen og Statsbudsjettet. Endringer i inntektssystemet har også vært tema i disse møtene i 2011. Vi har ellers besvart spørsmål fra kommunene om statsbudsjettet mv, og lagt ut informasjon på hjemmesida vår. Oppbyggingen av inntektssystemet var et av hovedtemaene i økonomiseminaret Fylkesmannen arrangerte for kommunene den 24. mars. Fra vår side har vi også fulgt opp forhold knyttet til samhandlingsreformen og brukt hjemmesida til å informere om denne reformen.

Vi holdt tilbake 10 millioner kroner av den totale skjønnsrammen på 61 millioner kroner for 2011 til fornyingsprosjekter. Disse midlene ble fordelt i 2011 etter en egen søknadsprosess. Det meste av den tildelte rammen for 2012, 50 millioner kroner av totalt 60 millioner kroner, ble også fordelt i 2011. Ved fordelingen av disse midlene innhentet vi blant annet innspill fra kommunene, og forhold som ble tatt opp her ble tillagt vesentlig vekt ved vår tildeling av midler. Også for 2012 har vi holdt tilbake 10 millioner kroner til fornyingstiltak. I 2011 har vi også lagt inn etterspurt informasjon i departementets skjønnsbase om prosjekter som fikk tildelt skjønnsmidler i 2010. Fylkesmannen har fordelt skjønnsmidler til psykososial oppfølging etter 22.7. både mhp 2011- og 2012-rammen til Østfold. I den forbindelse innhentet vi også informasjon fra kommunene.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

63.1 Kommunalrett

Fylkesmannen i Østfold har ikke behandlet noen lovlighetsklager fra kommunene i Østfold i 2011. En lovlighetsklage kom inn før årsskiftet, men sto ubehandlet ved inngangen til 2012.

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMOS	0	0	0	1	1	0	0	0
Sum	0	0	0	1	1	0		

63.2 Valg

I samarbeid med fylkeskommunen og Valgforum arrangerte Fylkesmannen en heldags veiledningskonferanse for kommunene 6. juni 2011 i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget. Alle 18 kommuner deltok på konferansen.

Resultatområde 64 Forvaltningsloven og offentleglova i forhold til kommunesektoren

Fylkesmannen har behandlet fem klager på avgjørelser om avslag på krav om innsyn, jf. offentleglova § 32. Tre

avgjørelser ble stadfestet, og to avgjørelser ble omgjort.

Fylkesmannen har ikke mottatt noen klager etter forvaltningsloven § 21 annet ledd om partsinnsyn i 2011.

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Fylkesmannen har ikke behandlet noen saker etter inndelingsloven i 2011. Vi har heller ikke mottatt forespørsler om veiledning.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Det er etablert et omfattende interkommunalt samarbeid mellom kommunene i Østfold. Samarbeid er i særlig grad tatt i bruk innenfor teknisk sektor, men også innenfor andre tjenesteområder. Det arbeides nå aktivt med å etablere gode løsninger på tvers av kommunegrensene for å ivareta samhandlingsreformen.

Mye av samarbeidet er basert på IKS-lovens bestemmelser, men også samarbeidsmodeller basert på andre modeller er i utstrakt bruk. Når det gjelder vertskommunemodellen organisert etter § 28 i kommuneloven, så er Fylkesmannen ikke kjent med at denne er tatt i bruk i noen stor utstrekning. I 2011 la vi ut en nyhetssak på hjemmesida vår om interkommunalt samarbeid med spesielt fokus på Kommunaldepartementets veileder om kommunelovens vertskommunemodell. Der understreket vi spesielt at vertskommunen skal orientere Fylkesmannen om etableringen av slikt samarbeid.

Fylkesmannen bruker skjønnsmidler aktivt for å støtte opp under interkommunalt samarbeid. I 2011 kan det nevnes at vi har videreført støtte til eierskapsstrategi knyttet til interkommunale selskaper i indre Østfold. Vi har støttet fellesprosjektet Det Døgnåpne Østfold som omfatter alle kommunene i fylket, og likedan et prosjekt med mål om kvalitetsutvikling og utviklingsarbeid i grunnskolen i Indre Østfold. Ulike former for kommunesamarbeid var ellers et av hovedtemaene på vår årlige fornyingskonferanse Beat for Beat i 2011.

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

66.1 Byggesaker

I løpet av 2011 har Fylkesmannen mottatt 125 nye klagesaker til behandling. Det er truffet 117 vedtak, mot 132 året før. Klagen førte frem i 62 av sakene, hvor kommunens vedtak ble opphevet eller omgjort. 55 av vedtakene innebar en stadfestelse av kommunens vedtak.

2011 har vært preget av at ny plan- og bygningslov har trådt ikraft, noe som trolig er en av årsakene til at saksbehandlingen i enkelte saker har tatt lenger tid enn tidligere, og til at vi samlet har produsert færre vedtak enn året før. Vi har brukt mer tid på å oppdatere oss i bruken av den nye loven, og spesielt bruken av den nye dispensasjonsbestemmelsen i loven har vært utfordrende.

Lengste behandlingstid i 2011 var cirka 25 uker, mens gjennomsnittet for perioden er cirka 15 uker (som i 2010). Ved utgangen av året var saksbehandlingstiden godt under 3 måneder.

Pr. 31.12.11 gjensto 33 ubehandlede saker.

Dispensasjonssakene dominerer fortsatt klagesakene, og sakene oppleves generelt som mer kompliserte og omfattende enn tidligere, med utstrakt bruk av advokater i klagesakene.

I tillegg til å behandle ordinære klagesaker mottar Fylkesmannen en rekke henvendelser fra privatpersoner, både skriftlig og muntlig, med spørsmål knyttet til plan- og bygningsloven, kommunens saksbehandling i konkrete

byggesaker, og deres praktisering av lovverket. Spørsmål om kommunens mangelen oppfølging av det som karakteriseres som ulovligheter dominerer disse henvendelsen. Fylkesmannen besvarer henvendelsene.

Fylkesmannen har også i 2011 brukt tid på intern og ekstern kompetanseheving i forhold til den nye plan- og bygningsloven (både plandelen og byggesaksdelen). Vi gjennomførte den årlige byggesakssamlingen for kommunens byggesaksbehandlere i januar 2011. Fokus var også denne gangen på deler av den nye loven (ulovlighetsoppfølging, overtredelsesgebyr, privatrettslige forhold), men også på bruken av naturmangfoldloven i byggesaker.

66.2 Saker om ekspropriasjon

I 2011 hadde embetet kun 2 saker knyttet til ekspropriasjon.

Sakene gjaldt samtykke til ekspropriasjon i tilknytning til oppføring av høyspenningsledning og kraftlinje for strøm til sjøbod.

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

Embetet har behandlet en sak i tilknytning til eierseksjonsloven i 2011.

Saken var omfattende og gjaldt reseksjonering fra samleseksjon til 21 selvstendige seksjoner. Problemstillingen var knyttet til hvorvidt reseksjoneringen var i samsvar med reguleringsplanens formål, døgnovernatting (ferieleiligheter). Eiendommen ligger i strandsonen.

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMOS	1	1		Eierseksjonslovens §§ 6 og 8. Forvaltningslovens §§ 24,25 og 41.
Sum	1	1		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Ingen saker.

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMOS	0	0	0	
Sum	0	0		

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.
62 Kommuneøkonomi	kr 735 413,36 kr 0,00
66 Bolig- og bygningsrett	kr 2 485 348,30 kr 0,00
Andre oppgaver under KRD	kr 1 382 274,44 kr 0,00
Sum:	kr 4 603 036,00 kr 0,00

Arbeidsdepartementet

Resultatområde 73 Sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Se rapporteringen til Statens helsetilsyn.

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen - formidlingstiltak og kompetanseutvikling

I Østfold er vi organisert slik:

- **Regional arena - NAV Samarbeidsgruppe – Østfold.**
- Fylkesmannen, Anne Enger, leder
- NAV Østfold, Sverre Jespersen
- KS og Rådmannsutvalget, Unni Skaar
- NAV Østfold har sekretariatsfunksjonen

Formålet med gruppen er å forankre NAV reformen, drøfte strategiske valg og gjensidig informere om fremdriften i Østfold. Møtehyppighet: 6 ganger i 2011

- **Koordineringsgruppe for kompetansehevede tiltak**
- Rådgivere hos Fylkesmannen og NAV Østfold.
- Mandat til å koordinere kompetansehevede tiltak som tilbys fra de to instansene, Fylkesmannen og NAV fylke, på fylkesnivå. Gruppen skal knytte til seg personer som arbeider med kompetansetiltak primært rettet mot ansatte i NAV-kontorene. Gruppen har laget kompetanseplan i Østfold for 2011.
- Møtehyppighet: etter behov.
- I 2012 skal vi etablere nettverk med ansatte hos Fylkesmannen og ansatte i NAV Østfold. Første møte 21.02.2012.

NAV Samarbeidsgruppe – Østfold får tilsendt en kort statusrapport med jevne mellomrom. Ansvaret for dette ligger på sekretariatet. Sekretariatet skriver referater og planlegger og gjennomfører samlinger for blant annet ordførere og rådmenn. Første møte er den 15. februar 2012. På samlingen dette året ønsker NAV Samarbeidsgruppe Østfold å rette søkelyset på prosjekt "målekort" som samarbeidsgruppen i Østfold har ansvaret for. Prosjektgruppen består av en medarbeider fra NAV Østfold og en fra Fylkesmannen i Østfold. Prosjektet handler om mer likeverd i partnerskapene ved at både de kommunale og de stalige ansvarsområdene blir gjenstand for automatisk datafangst i NAV-målekort. Prosjektet "Forbedring av målekortet relatert til NAV-partnerskapene" som ble igangsatt høsten 2011, ser på mulighetene for automatisk datafangst også for kommunale indikatorer samt å få indikatorer som spleiser kommune og stat mer sammen.

Fylkesmannen har deltatt i forskjellige samarbeidsgrupper/referansegrupper både når det gjelder NAV-kontorer og forskjellige prosjekter. Fylkesmannen har frikjøpt en stilling 50 % fra NAV Østfold for å kunne opprettholde det gode samarbeidet og satsningen på kvalifiseringsprogrammet. Dette har ført til at det også er lettere å samarbeide om andre områder som f.eks barn og unge, arbeidsevnevurdering og lov om sosiale tjenester i NAV.

Arbeidsgruppen (rådgiver fra Fylkesmannen og rådgivere fra NAV Østfold) har hatt jevnlig møter for å evaluere fremdriften, analysere avvik og iverksette korrigerende tiltak. I disse møtene har alle de praktiske forhold omkring de 4 møtene i nettverket "Lov om sosiale tjenester i NAV" blitt håndtert.

I tillegg til rapporteringer og oppfølging av kontorene over telefon har vi, fylkesmannen og NAV fylke besøkt alle kontorene for å vurdere kvaliteten på KVP-arbeidet. I 2012 vil vi følge opp de NAV-kontorer som har utfordringer når det gjelder KVP-arbeidet.

Fylkesmannen har vært representert på flere NAV-ledersamlinger 2011. Videre har vi i samarbeid med NAV fylke deltatt på 2 kurs i opplæringen av nyansatte i NAV.

Fylkesmannen sitter i styringsgruppen i prosjektet "Fra fengsel til KVP". Og vi har besøkt kontorene som har bedt om råd og veiledning i internkontroll, taushetsplikt, utlendingers rettigheter og saksbehandling.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

Særskilt rapportering med egne frister.

73.4 Utenrettslig økonomisk rådgivning

I 2011 er følgende aktiviteter gjennomført:

Nettverksmøter for økonomiske rådgivere i to etablerte nettverk. Nettverkene har deltakere som dekker 15 av 18 kommuner. Nettverkene inkluderer også namsmenn. Det er avholdt to fellesmøter i tillegg til nettverksmøter i de to nettverkene i 2011. Det er gjennomført en studietur til Dublin for alle deltakere i nettverk. Studieturen inneholdt 2-dagers fagprogram og besøk ved Mabs, som er en statlig støttet rådgivningstjeneste.

Fylkesmannen har i 2011 også gitt støtte til deltakelse ved konferansen: "Penger til besvær" for deltakere i nettverk. Videregående kurs i økonomisk rådgivning for NA-ansatte er gjennomført med 38 deltakere.

Rygge kommune har prosjektorganisert sitt arbeid med økonomisk rådgivning med mål om å øke kompetansen og kapasiteten for økonomisk rådgivning ved Nav kontoret. Kommunen har også i samarbeid med Råde kommune mottatt midler fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til opplæring.

I 2011 var to interkommunale prosjekter i slutfasen, begge disse er fulgt opp i 2011 i samarbeid med direktoratet. Et av prosjektene har søkt om en delvis videreføring for Spydeberg kommune i 2012. Prosjektet som har omfattet Marker, Rømskog, Eidsberg, Rakkestad og Trøgstad er ikke videreført. Eidsberg og Rakkestad har ansatt rådgivere i deltidsstillinger, Trøgstad har en ansatt med relevant kompetanse, de resterende har ikke tilsvarende stilling eller spesialkompetanse på dette området.

Det er vår vurdering at Hvaler og Aremark på bakgrunn av kommunestørrelse, vil kunne ha nytte av interkommunalt/internavialt samarbeid med formål å styrke tjenestetilbudet.

73.5 Boligsosialt arbeid

I samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet har Fylkesmannen i Østfold gjennomført tilskuddsforvaltningen i tråd med oppdraget. I forvaltningen er tilskuddsordningen sett i sammenheng med blant annet Helsedirektoratets tilskudd til kommunalt rusarbeid, Opptappingsplanen for rusfeltet og Husbankens BOSO-satsning.

I 2012 gjennomførte vi et arbeidsseminar i samarbeid med Husbankens regionkontor for alle fylkets kommuner. Målsetningen var å bidra til økt bosetning av store barnefamilier med ikke-vestlig bakgrunn og personer med problemer på rus- og psykiatriområdet, ved bruk av blant annet Husbankens virkemidler.

Vi har løpende og på forespørsel gitt råd, veiledning og bistand til både tilskuddskommunene og andre kommuner med store boligsosiale utfordringer. Dette per telefon, e-post og øvrige møter. I tillegg deltar vi fra flere avdelinger i fylkesnettverket for BOSO-kommuner i samarbeid med både Østfold fylkeskommune og Husbanken region øst. Det boligsosiale arbeidet står regelmessig på dagsorden i de fem regionale rusfora vi arrangerer sammen med KoRus-Øst, og likeledes på arenaer vi har ansvar for i samarbeid med Nav Østfold.

I 2011 mottok 7 av Østfolds 18 kommuner tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig. Fylkesmannen har iverksatt faglig oppfølging og kompetanseutviklingstiltak for kommuner som mottar tilskudd, i samarbeid med KoRus Øst. Dette følger to hovedstrategier:

- Møter med ledelsen i alle kommuner som mottar tilskudd, med fokus på å forankre, utvikle og lede prosjekter, og hvordan sikre at de genererer kunnskap som er nyttig ut over prosjektperioden. I noen kommuner har vi avholdt ett møte, mens det i andre har vært både fire og fem. Denne aktiviteten har bidratt til at vi har en løpende dialog med kommunenes økonomisk og administrativt ansvarlige.
- Nettverk for alle som arbeider i stillinger i prosjekter finansiert over tilskudd til boligsosialt arbeid og rusarbeid i kommunene. Totalt utgjør dette 14 kommuner og vel 40 prosjekter. Nettverket møtes ca hver 6. uke til heldagssamlinger. Formålet er todelt; 1) å etablere relasjoner og overføre kompetanse mellom kommunene, og 2) kompetanseheving på prosjektledelse og utviklingsarbeid.

Vi har utarbeidet en oversikt over faglige utfordringer innen det boligsosiale arbeidet i eget fylke og gitt en vurdering av hvordan utfordringene best lar seg løse, og oversendt de øvrige rapporter som var angitt i oppdragsbrevet.

73.6 Barn og unge

I samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet har Fylkesmannen i Østfold gjennomført tilskuddsforvaltningen i tråd med oppdraget. Muligheten for å søke er gjort kjent under året, i eget møte for alle kommunene om flere

tilskuddsordninger, på nettsider og i målrettede eposter. Det har dog vært en utfordring å oppfordre kommunene til å utvikle ideer om tiltak å søke finansiering til, når svært store deler av den nasjonale potten er bundet opp i videreføring.

Vi har løpende og på forespørsel gitt råd, veiledning og bistand til både tilskuddskommunene og andre kommuner med store utfordringer når det gjelder barn og unge, ved telefon, e-post og øvrige møter. I tillegg arrangerer vi årlig to fagkonferanser og to lederseminarer om tema utsatte barn og unge, med bred deltakelse fra alle kommuner.

Kun én av tilskuddskommunene i Østfold arbeider med å utvikle av handlingsplan. Denne kommunen har vi bistått med råd og veiledning knyttet til planutviklingsprosessen. Andre kommuner har valgt å forsøke å inkludere temaet i annet planverk, hvilket vi også har hatt dialog med de ansvarlige lederne om.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr -70 920,00	kr 300 000,00
73.9 Andre oppgaver – Sosialtjeneste (rest 73)	kr 705 902,13	kr 975 154,44
74 Tilsyn med sos. tj. i arbeids- og velferdsforv.	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under AD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 634 982,00	kr 1 275 154,00

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 73 Levekår og sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester

Se Arbeidsdepartementet, resultatområde 73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Resultatområde 75 Habilitering og rehabilitering

75.1 Habilitering og rehabilitering – nasjonal strategi

Fylkesmannen inviterte en representant fra NAKU på møte med ledere i helse- og omsorgstjenestene i kommunene i desember 2010. Representanten presenterte sine planer om arbeid knyttet til Informasjons- og utviklingsprogrammet for mennesker med utviklingshemming i Østfoldkommunene i 2011.

Vi har ikke status for arbeidet med koordinerende enheter i kommunene og i helseforetakene. Vi ber ikke kommunene om rapportering utover KOSTRA og IPLOS dersom det ikke foreligger konkrete oppdrag til oss om slik kartlegging.

75.2 Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Det er gitt råd og veiledning ved henvendelser. Vi har ikke hatt særskilte aktiviteter på dette feltet i 2011.

75.3 Unge personer med nedsatt funksjonsevne i alders og sykehjem

Fylkesmannen har rapportert til direktoratet innen fristen, og har fulgt opp kommuner som har hatt behov for dette og rapportert til direktoratet på oppfølgingen.

Resultatområde 76 Kvalitet og samhandling

76.1 Samarbeid mellom 1. og 2.linjetjenesten

Samhandlingsreformen har vært tema i en rekke sammenhenger der Fylkesmannen har hatt kontakt med kommuner og helseforetak. For eksempel har reformen vært hovedtema på alle møtene med kommuneoverlegene. Fylkesmannen selv har hatt rolle som observatør i ”overordnet samarbeidsutvalg” som består av representanter for Sykehuset Østfold og kommunene. Vi holder oss orientert gjennom å lese sakspapirer og referater fra møtene i administrativt samarbeidsutvalg. Vi holder oss også orientert om de 9 kommunale og interkommunale samhandlingsprosjektene i fylket som er tildelt statlig tilskudd. Prosjektene gjelder blant annet lokalmedisinske sentre og frisklivssentraler.

76.2 Individuell plan

Dette temaet har vært tatt opp i en rekke sammenhenger. Dels minnes det om nytten av individuell plan i flere planlagte tilsyn og i saker innen hendelsesbasert tilsyn. Fylkesmannen har bidratt i fellesseminar om individuell plan for kommunene og DPS i Sarpsborgdistriktet.

I samarbeid med Rio og KoRus-Øst har vi bistått kommunenes ansatte og brukere med opplæring i arbeid med individuell plan og ansvarsgruppemetodikk. Tilbudet har gått til alle kommuner, og 7-8 har benyttet seg av det. For å muliggjøre dette samarbeidet, kjøper vi ved bruk av kompetansemidlene kompetanse av Rio gjennom en årlig avtale med spesifiserte forventninger til deltakelse.

Temaet inngår også i et prosjekt der Fylkesmannen deltar: ”Fra fengsel til kvalifiseringsprogram”.

76.3 Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten

Temaene kvalitet og kompetanse er hovedfokus i vår utadrettede virksomhet som pådriver for nasjonal helse- og sosialpolitikk, i kontaktmøter, fagnettverk og konferanser, og i dialogen med kommunene og helseforetaket. Vi formidler ny kunnskap og resultater fra forskning, og bidrar til å spre erfaringer fra praksisfeltet. Noen eksempler på arenaer og tiltak er:

- alle våre planlagte tilsyn
- opplæring i kvalifiseringsprogrammet
- felles tverrfaglige fagdager for barnevern, psykisk helse og rusforebygging
- fylkesforum og nettverk for oppfølging av Omsorgsplan 2015
- felles kontaktmøter for et bredt fagfelt som yter tjenester til barn og unge
- en rekke tiltak knyttet til gjennomføringen av opptrappingsplanen for rusfeltet, se punkt 88.2
- Kvalitetsstrategien har vært tema i NAV-leder forum.
- Ulike kvalitetstemaer er tatt opp på kontaktmøter med ledere i helse- og omsorgstjenesten.

76.5 Felles digitalt nødnett

Implementeringen av det digitale nødnettet har gått etter planen i Østfold uten at noen pådrivervirksomhet fra Fylkesmannen har vært nødvendig. I en kommune har det i tillegg vært forsøksvirksomhet med bruk av nødnett som kommunikasjonsmiddel innen hjemmebaserte tjenester. I den forbindelse har vi hatt møte med Helsedirektoratets prosjektledelse. Fylkesmannen har utpekt en kontaktperson for saker som gjelder nødnettet.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.1 Helsemessig og sosial beredskap

Helse- og sosialavdelingen samarbeider tett med embedets samordnings- og beredskapsstab. Flere medarbeidere har fått opplæring i krisestøtteverktøyet CIM. Flere fra avdelingen deltok i foreberedelsen og gjennomføringen av den store kriseøvelsen SkagEx11. De fleste var knyttet til Fylkesmannens aktiviteter, en deltok i kollektiv redningsledelse som LRS-lege. Avdelingen har også vært representert ved DSBs første evaluering av øvelsen.

77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Vi har i 2011 behandlet 1 sak om fritak fra forvaltningsmessig taushetsplikt for helsepersonell.

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	1	
Sum	1	

77.3 Særfradrag

Kravet fra Helsedirektoratet er at Fylkesmannen i Østfold på grunnlag av henvendelse fra likningskontor eller skattyter skal behandle spørsmål om vilkårene for særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten er oppfylt.

I 2011 behandlet Fylkesmannen i Østfold **79 henvendelser** fra likningskontor og **69 klagesaker**. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har ikke blitt registrert nøyaktig, men vi anslår at den er på mellom 1-3 måneder.

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	69	2
Sum	69	

77.4 Førerkortsaker

I 2011 behandlet vi 1736 saker om førerkort. Det er 314 flere enn året før, en økning på 22 %. Vi har lenge hatt økende saksmengde på dette feltet, og i løpet av 3 år har økningen vært på 96 % - uten at embedet har fått mer ressurser til disse oppgavene.

753 av sakene gjaldt dispensasjoner, og 983 var uttalelser eller tilrådninger. Ved årsskiftet var restansene i ePhorte omtrent som året før, noe over 200 journalposter. Datafiler fra "Trafikk" er oversendt til Helsedirektoratet som vil utarbeide detaljert statistikk for hvert enkelt fylke og for hele landet.

Saksbehandlingstiden har i perioder vært nesten 3 måneder. Takket være ekstra ressursinnsats gikk den vesentlig ned i november og desember, da vi kom ned i ca 8 uker. Saksbehandlingsfristen på 6 uker ble ikke overholdt på noe tidspunkt.

Lettelsen i helsekravene for diabetes og førerkort i gruppe 2, som ble innført fra 1. august, har nok bidratt til at sakstilfanget ble noe mindre utover høsten. Vi ser samtidig at saksmengden har økt i spørsmål om medikamenter,

rus og psykiatri. Kravet til fornyelse av klasse C1, som ble innført for 10 år siden, har vært en medvirkende årsak til den store saksmengden.

Det ble satt inn ekstra legeressurser på fagfeltet fra mai måned. Som det går frem av tallene har vi likevel ikke klart å bygge ned restansene så raskt som vi håpet.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	1736	10
Sum	1736	

77.5 Pasientjournaler

Ingen nye journalarkiver mottatt. Vi har hatt 6 forespørsler om utlevering av journaler, tre av dem gjaldt legearkiver vi ikke har.

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMOS	0
Sum	0

77.6 Rett til trygderefusjon

Ingen rapporteringskrav.

77.7 Felles barnevern, sosial og helsemelding

Helse- og sosialmelding for 2010 ble utarbeidet og innsendt til rett tid.

77.8 Rettsikkerhet ved ytelse av helsehjelp med hjemmel i pasientrettighetsloven kap. 4A

Kravet fra Helsedirektoratet er at Fylkesmannen i Østfold skal ha gjennomført opplæring av representanter for kommunehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten og tannhelsetjenesten i alle fylkets kommuner og helseforetak i anvendelse av pasientrettighetsloven kapittel 4 A, for å sikre nødvendig helsehjelp og bidra til rettsikkerhet for pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelp. I tillegg skal vi ha foretatt en vurdering av ytterligere opplæringsbehov.

Fylkesmannen i Østfold arrangerte høsten 2008 opplæringsseminarer rettet mot opplæringsansvarlige og ledere i spesialisthelsetjenesten i Østfold, den fylkeskommunale tannhelsetjenesten, samt kommunehelsetjenesten i alle fylkets kommuner.

Vår erfaring i forbindelse med mottak og behandling av kopi av vedtak og klager etter pasientrettighetsloven kapittel 4A, er at det fortsatt er stort behov for informasjon og veiledning i bruk av regelverket. Vi får stadig forespørsler om å bistå med opplæring og veiledning fra tjenestene og tar fortløpende stilling til hvilke slike forespørsler vi kan prioritere. I tillegg vurderer vi av eget tiltak hvor det er behov for opplæring på bakgrunn erfaringer med de utfordringene vi ser i forbindelse med mottak og behandling av vedtak og klager. I løpet av 2011 har vi undervist om regelverket på turnuskurs for turnusleger. Videre arrangerte vi et erfaringsseminar i samarbeid med Utviklingssenter for sykehjem og Sykehuset Østfold HF hvor temaet var pasientrettighetsloven kapittel 4A. Temaet på konferansen var "Når pasienten ikke kan bestemme selv". Det var 215 deltakere fra 14 kommuner i Østfold og Sykehuset Østfold. For nærmere informasjon, se artikkel på vår nettside <http://fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=5170&amid=3516062>

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Partnerskap for folkehelse dreier seg om tverrfaglig, sektor overgripende og forpliktende samarbeid på regionalt og kommunalt nivå. Østfoldhelse i Østfold fylkeskommune er et partnerskap som skal oppfylle folkehelse målsettingene i fylkesplanen for Østfold "Østfold mot 2050". Foruten Østfold fylkeskommune, består partnerskapet av kommunene i Østfold, Fylkesmannen i Østfold, Sykehuset Østfold HF, Frivillighetsentralene, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Kreftforeningen, Østfold Idrettskrets og Høgskolen i Østfold.

Fylkesmannen deltar i møter med partnerskapet i det etablerte koordinator nettverket.

Folkehelse og utjevning av sosiale helseforskjeller er et tverrfaglig satsingsområde i fylkesplanen og hos Fylkesmannen i Østfold.

I møte med medlemmer i partnerskapet har Fylkesmannen i Østfold formidlet nasjonal folkehelsepolitikk og medvirket til samordning av ulike politikkområder som har innvirkning på folkehelsen. I møte med kommunene og Østfold fylkeskommune har fylkesmannen presentert kunnskapsbasert folkehelsearbeid og bruk av effektive verktøy på området.

Kommunene i Østfold har i 2011 vist økt aktivitet i folkehelsearbeidet ved antall tiltak på området og økt fokus i arbeidet med forebyggende tjenester i tråd med den økonomiske styrkingen av de frie midlene.

Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune startet i 2010 et samarbeidsprosjekt "Prosjekt plansamhandling 2011- 2013. Samarbeidet har i 2011 spesielt vært rettet mot kommunenes arbeid med kommunale planstrategier etter kommunevalget i 2011. Bakgrunnen for prosjektet ligger i de siste endringene i plan- og bygningsloven. Loven setter fokus på helhetlig samfunnsplanlegging gjennom samfunnsdelen i kommuneplanen. Loven krever også at kommunene og fylkeskommunen lager planstrategier ett år etter konstituering etter valg. Både fylkesmannen og fylkeskommunen har en viktig rolle inn mot den kommunale samfunnsplanleggingen. Begge instanser har veiledningsoppgaver og innsigelsesmyndighet i de kommunale planprosessene.

21-22.09.2011 arrangerte Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold i samarbeid med KS, Sykehuset Østfold HF og Østfoldhelse konferansen " Planstrategitorg- samhandling og styring". Konferansen var også en implementeringskonferanse av ny folkehelselov. Målgruppen for konferansen var politikere, administrasjon og ansatte i kommunene i Østfold. Tilskuddsmidlene på dette området, jf. fullmaktsbrevet ble brukt til gjennomføring av planstrategitorget. Kommunene i Østfold står overfor store oppgaver i kommende fireårsperiode: med ny folkehelselov, samhandlingsreform og planstrategi.

Fylkesmannen har gjennom prosjekt plansamhandling og gjennom partnerskapet medvirket til statistikkgrunnlag for 2011, som blant annet gir kommunene i Østfold leveårsdata som kan gi nødvendig oversikt over helsetilstanden i kommunene.

Fylkesmannen har på ulike arenaer og i nettverk informert om de nye helselovene og verktøy til kommunens arbeid med å skaffe seg oversikt over helsetilstanden i befolkningen og hvilke faktorer som kan påvirkes.

Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold ønsker å gi kommunene råd og forventninger til deltakelse og samhandling om "kommunale planstrategier" og gi informasjon om den regionale prosessen.

"Prosjekt plansamhandling 2011-2013" startet i 2011 planleggingen av å arrangere to møteplasser for kommunene i 2012. Kommunene inviteres til ett "Planstrategitorg 2" hvor hensikten er å gå gjennom viktige sammenhenger i det kommunale planstrategiarbeidet, samt å ha en arena for å dele erfaringer. Kommunene vil også inviteres til workshop om "Regional planstrategi i Østfold". Hensikten er å drøfte prioritering av temaer til den regionale planstrategien. Møteplassene blir helt sentral for å påvirke innholdet i den regionale planstrategien.

Fylkesmannen i Østfold har utarbeidet oversikt over status for kommunenes rullering av kommuneplaner.

I 2011 har Fylkesmannen i Østfold medvirket med innspill og kommentarer til ulike planer/kommuneplaner med hensyn til folkehelse, universell utforming og sosial ulikhet i helse. Fylkesmannen har avgitt høringsuttalelse til "Tannhelseplan for Østfold fylkeskommune 2012-2015" og til "Regional plan for folkehelse i Østfold i Østfold 2012-2015/2024".

Fylkesmannen i Østfold har deltatt i arbeidet med å utvikle en nasjonal moment- og tipsliste til folkehelse og

kommuneplanlegging IS-0333. Moment- og tipslista er utformet primært for fylkesmannsembetenes behandling av kommunale planer. Lista skal sikre at temaet folkehelse blir ivaretatt i kommunal planstrategi og den videre planprosessen. Moment- og tipslista kan være ett nyttig verktøy i kommunenes planarbeid med folkehelse.

”Østfold helseprofil 2011” er en oppfølging av to tidligere undersøkelser i Østfold; Østfold helseprofil 1997 og Østfoldhelse 2004, og skal bidra til at vi kan følge utviklingen i folkehelse i Østfold over tid. Undersøkelsen ble gjennomført fra begynnelsen av november til midten av desember 2011.

Med prosjektet, "Helsefremmende skoler" har Østfold fylkeskommune satt fokus på helhetlige tilnæringer i folkehelsearbeidet ved de videregående skolene. Formålet med prosjektet er gjennom arbeid med elevenes helse å redusere frafall og bedre gjennomføringen i videregående skole. Fire videregående skoler deltar i prosjektet og har ulike tiltak innen fysisk aktivitet, kosthold og trivsel på dagsorden. Prosjektet er ett av mange tiltak som Østfold fylkeskommune gjennomfører for å styrke ungdoms utdanning og muligheter for å kvalifisere seg for arbeidslivet. Det er også satt fokus på utfordringen med utjevning av helseforskjeller i videregående skolene i Østfold.

I prosjektet "Helsefremmende skoler" arbeides det med tilpasset og ekstra "kroppsøvingsundervisning" for elever i videregående skole som ikke trives med kroppsøving, eller som har fritak fra kroppsøving.

Et nytt Østfold prosjekt skal forebygge rus, kriminalitet, psykiske plager og samtidig bedre skoler resultatene. En kommune i Østfold er invitert til å delta som pilot kommune i prosjektet. Det foreslåtte tiltaket i regi av Østfold fylkeskommune er ment å utvikle en helhetlig forebyggingsstrategi som begynner når barna blir født og varer helt til de er ferdige med videregående skole.

"Flere Freske Folk" i Østfold er et prosjekt for å utvikle et lokalt partnerskap for forebygging etter samhandlingsreformens intensjoner for innbyggere over 60 år. Østfold Idrettskrets er valgt til å lede og koordinere prosjektet hvor seniortrim, livskvalitet, sosialt samvær, aktiviteter for egenmestring og trygghetsskapende arbeid er sentralt i prosjektet. Prosjektet har som mål å gjøre sentrumsområder til gode og trygge bosteder som gir gode helseeffekter for den enkelte og økt fokus på forebygging og samlet reduksjon av fallulykker i kommunene.

Østfold er pilotfylke for universell utforming fra 2010 til 2012. Det betyr at vi skal jobbe systematisk med å utvikle universell utforming som en regional strategi for at Østfold skal bli et mer tilgjengelig fylke for alle. Det er Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold som har ansvar for prosjektet. I løpet av 2011 er det avholdt en rekke seminarer og møter om universell utforming i Østfold.

Folkehelsearbeid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMOS		
Sum	0	

83.2 Miljørettet helsevern

Fylkesmannen har behandlet to ordinære klagesaker etter kommunehelsetjenestelovens kap. 4 A i 2011. Saksbehandlingstiden har vært holdt innenfor 8-ukersfristen. Ingen restanser ved årsskiftet.

83.3 Ernæring, fysisk aktivitet, tobakk og seksuell helse

Østfold fylkeskommune har ressursgrupper for områdene ernæring og fysisk aktivitet og tobakk. Fylkesmannen følger opp disse innsatsområdene, samt handlings- og strategiplanene på disse områdene og bidrar til å videreføre og videreutvikle arbeidet med ernæring, fysisk aktivitet og tobakk.

Fylkesmannen følger opp prosjektet "Friskliv 4-12" som tar utgangspunkt i helsestasjonen (Familiesenteret) i tre av kommunene i Østfold. Formålet er å prøve ut om frisklivsmetodikken kan tilpasses og ha effekt på målgruppen "Familier med overvektige barn i alderen 4-12 år". Prosjektet ønsker å utvikle og evaluere modeller og metoder for arbeid med overvektige og inaktive barn og familiene deres. Rygge kommune har i over to år gjennomført et systematisk tilbud til overvektige barn. Prosjektet inngår som en oppfølging av de nye faglige retningslinjene for forebygging, utredning og behandling av overvekt og fedme hos voksne, barn og unge for veiing og måling av barn i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Det er ufordrende for skoler å gi elever så mye fysisk aktivitet som de behøver i skoletiden. En alternativ strategi er at skolene motiverer elevene til å bli aktive etter skoletiden. For å oppnå dette må kroppsøvingfaget bli en positiv opplevelse for alle.

Østfold fylkeskommune har i 2011 kartlagt kompetanse og undervisningsforhold i fagene Kroppsøving og Mat& helse på barneskoler og kombinerte barne- og ungdomsskoler i Østfold. Kartleggingen hadde en svarprosent på 61 prosent. Hovedfunnene i kartleggingen viste blant annet at det er lav dekning av lærere med fordypning i fagene Kroppsøving og Mat & helse på rene barneskoler i Østfold.

Aktiv på Dagtid er et prosjekt i regi av Østfold idrettskrets, finansiert av NAV Østfold, Østfoldhelse/Østfold fylkeskommune og 14 av kommunene i Østfold er med.

Ved utgangen av 2011 hadde 2050 deltagere kjøpt treningskort til Aktiv på Dagtid. Aktiv på dagtid skal bidra til at mennesker som står helt eller delvis utenfor arbeidslivet gis mulighet til å delta i et aktivitetstilbud. Hensikten er å forebygge sykdommer, dårlig helse, motvirke ensomhet og bidra til at mennesker kommer tilbake i arbeidslivet. Fylkesmannen i Østfold ser at Aktiv på Dagtid også er et lavterskeltilbud innen røykeslutt, økt fysisk aktivitet og endring av kostvaner.

Fylkesmannen i Østfold har sammen med Østfold fylkeskommune deltatt i tildelingen av tilskuddsmidler til fysisk aktivitet 2011. I tildelingen ble det oppfordret til å informere om anbefalingen om daglig fysisk aktivitet for barn og unge er minst 60 minutter og for voksne og eldre er anbefalingene minst 30 minutter daglig.

Ernæring

Gjennom ressursgruppe ernæring og fysisk aktivitet har det vært arbeidet med sunn mat til barn og unge. Prosjektene er "Velg sunt på idrettsarenaen" og "Grønne kantiner på videregående skoler".

Nye" Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer" er sendt kommunene i Østfold.

Østfold har fra 2009 vært med i prosjektet "Fiskesprell". Alle fylkets barnehager er invitert til Fiskesprell – kurs, og 53 barnehager og skolefritidsordninger har deltatt.

Fylkesmannen har sammen med Opplysningskontoret for frukt og grønt inspirert og motivert barnehagene til å servere mer frukt og grønt. Østfold er et av de fylkene som har flest (97) deltagende barnehager i MER kampanjen.

Alle 1-7 skoler i Østfold ble oppfordret til å søke fruktstipend for høsten 2011.

Alle kommuner skal tilby gratis skolefrukt til ungdomsskoler med klassetrinnene 8,9, og 10, samt til kombinerte skoler som har alle trinn fra 1 til 10. Det bevilges penger over statsbudsjettet, i form av rammetilskudd til kommunene. I 2011 var 75 (56 %) av de 133 skolene i Østfold med i skolefrukt.no.

Abonnementet på Skolefrukt (som gjelder skoler med klassetrinn 1.- 7.) tegnes for 1/2 år om gangen, og betales av elevens foresatte. Elevene får en frisk frukt eller grønnsak hver dag. I 2011 var det 36 skolene i Østfold som benyttet skolefrukt.no til bestilling.

Fylkesmannens kartlegging av skolehelsetjenesten i 2010 viste at 33 % av grunnskolene og 43 % av de videregående skolene følger "Helsedirektoratets retningslinjer for skolemåltidet". Kartleggingen viser at 86 % av de videregående skolene følger Østfold fylkeskommunes "Retningslinjer for kantiner i videregående skoler i Østfold.

Fysisk aktivitet

Østfold fylkeskommune, Østfoldhelse har kartlagt skolenes innføring av den nye loven "Retten til fysisk aktivitet på 5. – 7. trinn." Bakgrunnen for undersøkelsen er "Lov om folkehelse i fylkeskommunen" som pålegger fylkeskommunene å bistå kommunene med oversikt over helsetilstanden i kommunen og de faktorene som påvirker denne. Fysisk aktivitet er en viktig faktor for god helse, og kunnskap om skolenes håndtering av den nye loven om rett til fysisk aktivitet utenom timeplanen gir innsikt i tilgangen til fysisk aktivitet for barn i kommunen.

Hovedfunn i kartleggingen var at alle skolene som svarte på undersøkelsen har startet opp med fysisk aktivitet for mellomtrinnet. 80 prosent av skolene følger intensjonene ved loven gjennom å legge den ekstra tiden til fysisk aktivitet utenom pauser og friminutt. Det er i hovedsak assistenter som planlegger og gjennomfører aktivitetene med elevene.

Kroppsvingslærer deltar i planlegging og gjennomføring av aktivitet ved en fjerdedel av skolene. Det er stort behov for kompetanseheving for de som skal planlegge og gjennomføre aktivitetene. De to mest brukte aktivitetene er ballspill og lekpregede aktiviteter .

Miljørettet helsevern i Indre Østfold har etablert friskvernesentral i Indre Østfold og flere frisklivssentraler er under planlegging. Veileder og profil for kommunale frisklivssentraler, etablering og organisering er sendt kommunene i Østfold.

Fylkesmannen i Østfold vil i 2012 i samarbeide med Østfold fylkeskommune fortsette arbeidet med å stimulere kommunene til utvikling av frisklivssentraler.

Tobakk

Hovedmålet for Ressursgruppe tobakk er færre tobakksbrukere og bedre helse i befolkningen i Østfold. Den viktigste målgruppen for Ressursgruppe tobakk er ungdom.

Fylkesmannen har forvaltet tilskuddsmidler til det tobakksforebyggende programmet FRI til arbeid med påmelding og gjennomføring av programmet.

Ressursgruppe tobakk engasjerte også i 2011 en person for å øke deltagelsen og markedsføre FRI programmet ovenfor ungdomskolene i fylket. Rektor ved alle ungdomskolene ble kontaktet vår og høst 2011 og dette resulterte i at Østfold har 59 prosent påmelding, og ligger over landsgjennomsnittet i påmelding til FRI.

Alle videregående skoler i Østfold er røykfrie. Det er utarbeidet program for tobakkslutt for lærer, annet personell og elever i skolen. Det er blitt avholdt tobakksluttekurs (snus/røykeslutt) ved videregående skoler også i Østfold i 2011.

Tobakksluttekurs har i 2011 vært arrangert i alle Østfoldbyene, men vi ser en dreining til at flere bruker Røyketelefonen fremfor å delta på ordinære tobakksluttekurs.

Verdens tobakksfrie dag ble markert i Østfold ved utdeling av Tobakksfriprisen 2011 til helsesøstrene i Halden kommune som mottok prisen på vegne av alle helsesøstrene i Østfold. De tar opp temaet med gravide og hva bruken av tobakk gjør med helsen til mor og barn. Nye tall fra Nasjonalt folkehelseinstitutt viser at fem av Østfoldkommunene har færre røykere blant gravide enn landsgjennomsnittet.

Fylkesmannen har bidratt med informasjon om røykeavvennings tilbud i Østfold.

Seksuell helse/Forebygging av uønsket svangerskap og abort

Fylkesmannen i Østfold har bidratt til gjennomføring av handlingsplanen ”Forebygging av uønsket svangerskap og abort 2010-2015” og forvaltet og tildelt tilskudd til Studentskipnaden i Østfold, Sarpsborg kommune og Moss kommune, Sykehuset Østfold HF og Råde kommune i Østfold for å styrke helsetjenestens innsats i det lokale folkehelsearbeidet innen området seksuell helse til:

- at tilbudet til studenthelsetjenesten og tilbudet til unge voksne er styrket, ved at ”Helsestasjon for ungdom og studenter” i Halden kommune og i Fredrikstad kommune er åpnet for alle unge voksne i aldersgruppen 20-24 år
- at tilbudet gutter på nytt innkludres i ”Helsestasjon for ungdom!” i Moss kommune
- helsestasjon for unge voksne i alderen 20-23 år, implementert i ”Helsestasjon for ungdom”

Fylkesmannen i Østfold har i kontakt med helsestasjons - og skolehelsetjenesten informert om handlingsplan for seksuell helse og lagt særlig vekt på tiltak som kan styrke seksuell helse i aldersgruppen 20- 24. Vi er kjent med at antall henvendelser til ”Helsestasjon for unge voksne og studenter har økt i 2011.

Fylkesmannen har i samhandling med kommunene også hatt fokus på den Nasjonale hiv strategien ”Aksept og mestring ” (2009-2014).

83.6 Smittevern

Vi gir råd og veiledning innen smittevern til helsepersonell i kommunene gjennom telefon og e-post. Vi har ikke arrangert noen smittevernkonferanse i 2011. Vi deltok i midt-evalueringen av nasjonal strategi for forebygging av infeksjoner i helsetjenesten og antibiotikaresistens. Formelle saker innen smittevern har vi ikke hatt i 2011.

Resultatområde 84 Primærhelsetjeneste

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

Vi følger med på dekningsgraden av allmennleger i fylket. Stort sett er den stabil og god. En kommune med knapp legedekning fikk nye hjemler i 2011. To kommuner fikk opprettet flere nye hjemler med tanke på økt behov knyttet til samhandlingsreformen. Fylkesmannen har regelmessige møter med kommuneoverlegene.

84.2 Turnustjeneste

1. Samlet vurdering av turnusordningene mhp. kapasitet og kvalitet:

Kapasitet: Vi har pålagt 3 kommuner turnusleger høsten 2011. Kvalitet: ingen spesiell klage eller negativ tilbakemelding.

2. Samlet vurdering av gjennomførte kurs og samlinger for leger, fysioterapeuter og kiropraktorer, kurs for veiledere av leger og fysioterapeuter og ordning med fylkesveiledere for kommuneturnus for leger.

Kurs disse to halvår:

- *Leger:* Legevakt/akuttmedisinkurs: 2
- Helfo/takst og Atil/arbeidsmedisin: 2
- Fylkesmannens turnuskurs: 2
- Fysioterapeuter: 2 kurs hvert semester på 2 dager.

Fylkesveiledningsmøter

- Leger: 3 hvert halvår på 6+6+3 timer
- Fysioterapeuter: 1 evalueringsmøte og veiledningsmøte kvar halvår i forbindelse med turnuskurset.

Kurs for veiledere av turnus leger og turnus fysioterapeuter: ikke gjennomført. Har gjort det før. Lite oppmøte. Må vente en stund før neste gang.

3. Erfaringer fra innføring av ny forskrift med krav om praktisk tjeneste for turnusleger i sykehjem mv.

Ingen spesiell erfaring.

4. Vurdering av igangsatt forsøks- og utviklingsarbeid for legers turnustjeneste.

Greit. Ingen særlig kommentar.

84.3 Klagesaksbehandling etter lov om helsetjenesten i kommunene, pasientrettighetsloven og lov om sosiale tjenester

Se rapportering til Statens helsetilsyn, resultatområdene 73.1, 81.3 og 82.3.

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

På grunn av ressursituasjonen har vi ikke prioritert særskilte tiltak på dette feltet i 2011. Vi har imidlertid gitt råd og veiledning i forbindelse med behandling av tilsynssaker fra fengselshelsetjenesten.

84.5 Helsetjenestetilbud til asylsøkere, flyktninger, familiegjenforente og direktebosatte overføringsflyktninger

På grunn av ressursituasjonen har vi ikke prioritert særskilte tiltak på dette feltet i 2011. Midler til tiltak mot kjønnslemlestelse er overført til en organisasjon som arbeider med slike oppgaver.

84.6 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

Fylkesmannen i Østfold har ikke kunnet prioritere spesielle tiltak på dette feltet i 2011. Vi gir stadig råd og veiledning om tilrettelegging av tjenester for ulike grupper i forbindelse med ordinær saksbehandling. Vårt arbeid mot kjønnslemlestelse (punkt 45.6) har også relasjon til dette arbeidet.

84.7 Helsetjenestetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep eller vold i nære relasjoner

Alle kommunene deltar i ordningen med et interkommunalt overgrepsmottak lokalisert til legevakten i Fredrikstad og Hvaler. Mottaket tar i mot kvinner og menn over 14 år som har vært utsatt for voldtekt, voldtektsforsøk eller lignende krenkelser. Personalet er spesialutdannet.

84.8 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Alle nye faglige retningslinjer, ulike kompetansehevingstiltak og brosjyremateriell gjøres jevnlig kjent av fylkesmannen for aktuell målgruppe på ulike arenaer og i ledernettverket i Østfold.

Fylkesmannen samarbeider med Helsedirektoratet i styrking av skolehelsetjenesten ved å foreslå kommuner med spesielt store sosialt betingede helseforskjeller. En av kommunene fikk tilskuddsmidler i 2011.

Fylkesmannen i Østfold og Helsetilsynet i Østfold gjennomførte høsten 2010 en kartlegging av skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom i alle Østfoldkommunene.

Hovedfunnene er at personellinnsatsen i skolehelsetjenesten i grunnskolen varierer betydelig mellom kommunene. Antall årsverk *helsesøster* pr. 100 elever i grunnskolen er imidlertid omtrent det samme i de fleste kommunene. Skolehelsetjenesten i de videregående skolene er i stor grad en helsesøstertjeneste. Bare to kommuner hadde fast tilknyttet lege til denne tjenesten. Imidlertid har alle kommunene med offentlige videregående skoler legetilbud gjennom helsestasjon for ungdom.

Rapporten er sendt alle kommunene i Østfold ved rådmann og rapporten har fått stor medieinteresse.

NIBR- rapport 2011:25 viser ”Kommunens ressursbruk på helsesøster/skolehelsetjeneste per barn ser ut til å ha betydning for behovet for institusjonsplasser: kommuner med god dekning av disse tjenestene opplever mindre behov for ytterligere institusjonsplasser.

Siden barnevernet er avhengig av andre kommunale tjenester i sin virksomhet – både i

forhold til det å komme tidlig inn i sakene og det å drive forebyggende arbeid – betraktes helsestasjons- og skolehelsetjenesten som barnevernets utvidede tiltaksapparat. Dette kan indikere at et godt forebyggende arbeid i kommunene har betydning for bruken av enkelte typer statlige tiltak.”

Fylkesmannen deltok 22. november 2011 på dialogkafé i Helsedirektoratet om hvordan helsestasjon kan styrkes og utvikles.

Fylkesmannen i Østfold følger med på utviklingen i helsestasjons og skolehelsetjenesten i Østfold og er som nasjonale myndigheter bekymret for personellressursene i skolehelsetjenesten.

Vi har utført forebygging av kjønnslemlestelse samordnt med oppdraget fra Barne-, likestilling - og inkluderingsdepartementet jf.45.3.

De fleste av kommunene i Østfold har tatt i mot og gir tilbud om gratis D-vitamindråper til spedbarn med innvandrerbakgrunn.

INSPIRIA science center i Østfold åpnet for tilbud til skolene 30.august. 2011. Primærforebyggende og helsefremmende tjenester og programmer tilbys alle grunnskoler og videregående skoler i Østfold innenfor temaene fysisk aktivitet, psykisk helse, ernæring og sosial kompetanse. Totalt har 1457 elever hatt undervisning i helseprogrammer ved INSPIRIA science center.

Dette betyr at helseprogrammene utgjør over 1/3 av hva lærerne ved grunnskolene og de videregående skolene velger. For fylket som helhet har 10 973 elever fra hele Østfold fått 499 skoleprogrammer totalt på INSPIRIA høsten 2011.

Inspira science center driver et nettverk for ledere innen helsestasjons- og skolehelsetjenesten i Østfold som har et spesielt fokus på faglige utfordringer for tjenesten. Fylkesmannen deltar i ledernetverket. Temaer som har vært tatt opp er presentasjon av nye faglige retningslinjer og handlingsplaner for tjenesten, som veiing og måling i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, kurs i Edinburgh Postnatal Depression Scales (EPD), Screening Av To-åringers Språk (SATS), kurs i motiverende intervju (MI- kurs) og Språk 4 . MI- kurs et sentralt tema i forhold til samhandlingsreformen og metoder for oppfølging av barn.

84.9 Svangerskapsomsorgen

Fylkesmannen i Østfold har i 2011 fått melding om utilstrekkelig jordmordekning i en kommune i Østfold. I dialogen med kommunen fremgår det at jordmor er tilsatt. Fylkesmannen i Østfold vil i 2012 foreta en kartlegging av jordmordekningen i kommunene i Østfold.

Faglige retningslinjer og ulike kompetansehevingstiltak for svangerskapsomsorgen gjøres jevnlig kjent for aktuell målgruppe på ulike arenaer og i ledernetverk i Østfold.

Fylkesmannen i Østfold har i 2011 deltatt på dialogkonferanse for en ”Helhetlig svangerskap, fødsel og barselomsorg” i Østfold. Fylkesmannen følger opp samhandlingen mellom primær- og spesialisthelsetjenesten i fylket.

84.10 Kjønnslæstelse

Se Resultatområde 45.3.

84.11 Tannhelse

Tannhelsetjenesten deltar aktivt i folkehelsearbeidet i samarbeid med blant andre Fylkesmannen, se resultatområde 83.3.

Resultatområde 85 Spesialhelsetjenesten

85.1 Abortloven

Ingen rapporteringskrav.

85.2 Sterilisering

Ingen saker behandlet i 2011.

85.3 Lov om transplantasjon

Ingen saker i 2011.

Antall saker

Embeter	Antall
FMOS	0
Sum	0

85.4 Tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende legemidler

• Sakstype

2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011

• Generell tillatelse	30	24	13	8	14	12	8
• Spesiell tillatelse - antall pasienter	254	366	383	461	408	451	325
• Spesiell tillatelse - antall leger	92	122	137	172	166	177	163

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 5 uker.

Tillatelser til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	8	5
Sum	8	

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Ingen saker behandlet i 2011. Har motatt en sak som ferdigbehandles i 2012.

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMOS	0	
Sum	0	

85.6 Godkjenning av private sykehus, privat medisinsk laboratorie- og røntgenvirksomhet

Ingen saker i 2011.

85.7 Funksjonsprogram for nye offentlige sykehusbygg

Ingen saker i 2011.

Resultatområde 86 Omsorgstjenester

86.1 Omsorgsplan 2015

Vi har hatt møter med kommunene i januar med hovedvekt på Kompetanseløftet og i desember med flere temaer knyttet til Omsorgsplanen. Vi har løpende kontakt med kommunene gjennom telefonhenvendelser på Omsorgsplanens områder, og vi har samarbeidet med Utviklingssetrene om "Frie midler" og nettverkssamlinger.

Fylkesforum for Omsorgsplan 2015 ledes av fylkesmann Anne Enger og består av representanter kommunene v/ rådmannsutvalget, KS, Sykehuset Østfold, Østfold fylkeskommune og Høgskolen i Østfold samt flere avdelinger internt hos Fylkesmannen. Forumet har hatt to møter i 2011. Det ene hadde Samhandlingsreformen og Nasjonal helse- og omsorgsplan som hovedtemaer. Det andre hadde fokus på Omsorgsplanen etter 4 år og aktiv omsorg.

86.2 Demensplan 2015

Vi har registrert at det i alle fem regionene i fylket er arrangert pårørendeskole minst en gang i løpet av 2011. Vi har også holdt oss rimelig orientert om opprettelsen av nye dag- og avlastningstilbud.

Vi har samarbeidet med Utviklingssenter for sykehjem om gjennomføring av Demensomsorgens ABC i Østfold, og vi har gitt tilskudd fra Kompetanseløftet med kr 2 000 per deltaker i kommunene. Vi har også samarbeidet med Utviklingssentrene om utviklingstiltak i kommunene. Disse er presentert på felles nettverkssamling og har også omhandlet miljøbehandling.

Vi har ikke gjennomført tiltak for å bidra til opprettelse av demensteam i 2011, og heller ikke bidratt til at utredningsverktøy for diagnostisering av demens er tatt i bruk.

Kvalitetssikring av ny nasjonal kartlegging av tjenestetilbud til personer med demens er gjennomført og kartleggingskjemaer er videresendt til nasjonalt kompetansesenter innen fristen.

86.3 Kompetanseløftet 2015

Vi har rapportert til Helsedirektoratet innen 1.3.2011. Vi har gjennomført en prosess med søknad, tildeling og utbetaling av tilskudd.

86.4 Investeringsstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger

Vi har bistått kommunene og Husbanken ved enkeltsøknader. Vi har deltatt i 2 møter med Husbanken Region Øst.

I møte med ledere for helse- og omsorgstjenestene i kommunene i desember 2011 var Innovasjon i omsorg et av temaene. Her foreleste Kåre Hagen, og vi fikk også erfaringer fra arbeid med dette teamet i en av Østfoldkommunene. En av foredragsholderne hadde fått tilskudd fra oss til deltakelse på en konferanse i San Francisco.

Vi har oversikt over utbygging av sykehjem og omsorgsboliger, men har ikke oversikt over styrking av driftsnivået.

86.5 Kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

Representanter fra Fylkesmannen hadde innlegg om ”Å lære av avvik – betydning for pasientsikkerheten” på Utviklingssentrene nettverkssamling for sykehjem og hjemmetjenester.

Vi har gjennomgått KOSTRA-rapportering på legetjenester i sykehjem, og referert resultatene i Fylkesforum for Omsorgsplan 2015.

Ellers har vi ikke gjennomført tiltak på dette området i 2011.

86.6 Utviklingssentre for sykehjem og hjemmetjenester/Lindrende behandling

Vi har deltatt i fag- og samarbeidsråd for Utviklingssenter for sykehjem (4 møter) og for hjemmetjenester (3 møter). Fylkesmannen har deltatt i programkomitéen for felles nettverkssamling for sykehjem og hjemmetjenester. I tillegg har vi dekket utgiftene til samlingen og bidratt med innlegg.

Vi har gjennomgått søknader om tilskudd til kompetansehevede tiltak til lindrende behandling og omsorg ved livets slutt og gitt innspill til Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

86.7 Økt forvaltningskompetanse. Saksbehandling i helse- og omsorgstjenesten

Vi har hatt et møte om IPLOS og IPLOS-registrering for ansatte i kommunenes rus – og psykiatritjeneste, og har gitt en kort gjennomgang av de viktigste bestemmelsene i helse- og omsorgsloven/pasient- og brukerrettighetsloven til ansatte i kommunal psykiatritjeneste. Utover dette har vi ikke gjennomført tiltak på dette området.

86.8 Aktiv omsorg/Partnerskap med familie og lokalsamfunn

Vi har ikke gjennomført tiltak på dette området i 2011.

86.9 Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning

Fylkesmannen har i 2011 gitt støtte til opplæring av ansatte som gir tjenester til utviklingshemmede. Vi har bidratt til opprettelse av et nytt nettverk for faglig overordnet ansvarlige, slik at det nå er to slike nettverk i Østfold. Totalt deltar 8 kommuner i de to nettverkene, flere har tilbud om å delta.

Det er gitt tilbud om opplæring og informasjon til alle 18 kommunene i Østfold i nye elektroniske opplæringsprogram. I tillegg er det gitt opplæring for flere kommuner samlet etter forespørsel og en kommune alene om spesielle tema knyttet til tvang og makt overfor utviklingshemmede.

Fylkesmannen samarbeider med habiliteringstjenesten og har i den forbindelse deltatt på to møter i 2011. Og det er holdt innlegg om evaluering av ansvarsreformen etter 20 år, overfor pleie- og omsorgsledere i kommunen. Fylkesmannen har også deltatt med innlegg ved en kursrekke for pårørende. Og det er avholdt møte med lokalavdelingen til norsk forbund for utviklingshemmede.

86.10 IPLOS - individbasert pleie- og omsorgsstatistikk

Vi har gjennomført en IPLOS-dag for ansatte i kommunal rus- og psykiatritjeneste med vekt på registrering og hvordan skåre.

Utfordringer registrert i 2011 dreier seg om kommunenes behov for å ta i bruk sum-rapporter, og problemstillingene er formidlet til Helsedirektoratet.

Resultatområde 87 Psykisk helse

87.1 Tvungen undersøkelse

Ingen saker i 2011.

87.2 Behandling uten eget samtykke

• Klager på tvangsmedisinering	2007	2008	2009	2010	2011
• Antall behandlede saker	35	42	28	34	34
• Restanser	0	0	0	0	1
• Median saksbeh.tid i dager	4	5	7	6	9
• Gj.snittlig saksbeh.tid i dager	6	5	9	7	11
• Ant. saker saksbeh.tid 7 dager og mer	11	12	15	15	24
• Klageren er gitt medhold, helt/delvis	1	6	1	3	3
• Stadfestelser	29	27	22	27	27
• Opplevelser	5	9	5	4	3

I 2011 har vi hatt en økning i saksbehandlingstid og antall saker med saksbehandlingstid på sju dager eller mer. Årsaken er at avdelingen har hatt redusert saksbehandlerkapasitet. Vi har gjort organisatoriske grep som tilsetning av nye medarbeidere i vakante stillinger, kompetanseheving, omrokking av saksbehandlerressurser og justering av saksbehandlingsrutiner. Resultatet av disse tiltakene så vi mot slutten av 2011, og vi antar at vi kommer til å ligge på nivå med tidligere år i 2012.

87.3 Privat forpleining i det psykiske helsevernet

Ingen rapporteringskrav.

87.4 Godkjenning av institusjoner som skal ha ansvar for tvungent psykisk helsevern

Ingen rapporteringskrav.

87.5 Vedtak om overføring

Ingen rapporteringskrav.

87.6 Forpleining, kontroll og tilsyn med pasienter i det psykiske helsevern

Det finnes ikke slike forpleiningssteder i Østfold.

87.7 Videre utvikling av det psykiske helsearbeidet i kommunene

Særskilt rapportering med egne frister. Sammenstilling av kvalitetssikret rapportering fra kommunene, jf. rundskriv **IS-24/2010** sendt Helsedirektoratet innen 15. april 2011. Sammenstilling av opplysninger om utviklingen i den enkelte kommune. Sammenstilling av opplysninger om avholdte nettverksmøter med kommunene og etablerte nettverk.

87.8 Dispensasjon fra forskrift om faglig ansvarlig for vedtak i det psykiske helsevernet

Ingen rapporteringskrav.

87.9 Godkjenning av psykiatriske poliklinikker

Ingen rapporteringskrav.

87.10 Gjennomføring av tvungent psykisk helsevern for personer som ikke har bosted i riket

Fylkesmannen i Østfold behandlet en sak om hjemsendelse i 2011.

Antall saker

Embeter	Antall
FMOS	1
Sum	1

Resultatområde 88 Rusområdet

88.1 Alkoholoven

Tiltak som er gjennomført for å styrke rollen som kompetanseorgan overfor kommunene, herunder tiltak knyttet til kommunenes forvaltning av alkoholoven og styrke kommunenes kontrollvirksomhet:

1. Deltakelse på fagdag med kommunene med forvaltning av alkoholoven og kontroll som tema (mars 2011)
2. Deltatt på to- dagers seminar om temaet i regi av Helsedirektoratet (november 2011)
3. Deltagelse på nettverksmøte med kommunene (desember 2011)
4. Ca 2- 3 samarbeidsmøter med kompetansesenteret
5. Løpende tilgjengelig for kontakt med kommunale saksbehandlere for generell råd og veiledning på lovområdet.

Totalt antall klagesaker etter alkoholoven: Ingen klager over enkeltvedtak etter alkoholoven er mottatt eller behandlet i 2011

Antall kontroller og sanksjoner vedrørende statlige skjenkebevillinger: Ikke aktuelt for året 2011.

Antall saker

Embeter	Antall
FMOS	0
Sum	0

88.2 Rusmiddelarbeid

I 2011 mottok 14 av Østfolds 18 kommuner tilskudd til kommunalt rusarbeid. I samarbeid med KoRus-Øst har vi iverksatt faglig oppfølging og kompetanseutviklingstiltak for kommuner som mottar tilskudd. Dette samarbeidet er forankret i felles regional kompetanseplan, og følger i denne sammenheng tre hovedstrategier:

Møter med ledelsen i alle kommuner som mottar tilskudd, med fokus på å forankre, utvikle og lede prosjekter, forankre dem og hvordan sikre at de genererer kunnskap som er nyttig ut over prosjektperioden. I noen kommuner har vi avholdt ett møte, mens det i andre har vært både fire og fem. Denne aktiviteten har bidratt til at vi har en løpende dialog med kommunenes økonomisk og administrativt ansvarlige.

Tilbud om egne kompetansehevingløp i relasjon til enkeltkommuner, enkelttiltak eller naturlige grupper av ovennevnte.

Nettverk for alle som arbeider i stillinger i prosjekter finansiert over tilskudd til boligsosialt arbeid og rusarbeid i kommunene. Totalt utgjør dette 14 kommuner og vel 40 prosjekter. Nettverket møtes ca hver 6. uke til heldagssamlinger. Formålet er todelt; 1) etablering av relasjoner og kompetanseoverføring mellom kommunene, og 2) kompetanseheving på prosjektledelse og utviklingsarbeid.

Sammen med KoRus-Øst drifter vi fem regionale rusfaglige nettverk, et LAR-nettverk og et nettverk for de som arbeider med alkoholloven i kommunene. Vi arrangerte en todagers konferanse om LAR i Østfold hvor første dag var forbeholdt pasienter i LAR. Dag to var en ordinær fagkonferanse, hvor 1/3 av deltakerne var pasienter. Tilbakemeldingen fra dem var at den andre dagen var best. I tillegg hadde vi en dagskonferanse for lansering av retningslinjen for gravide i LAR. Vi har arrangert flere dagssamlinger for hele fylket med tidlig intervensjon som overordnet tema. Kompetansemidlene har i hovedsak blitt benyttet til å finansiere disse tiltakene.

I samarbeid med Rio og KoRus-Øst har vi bistått kommunenes ansatte og brukere med opplæring i rus- og avhengighetsproblematikk, arbeid med individuell plan og ansvarsgruppemetodikk. For å muliggjøre dette samarbeidet kjøper vi ved bruk av kompetansemidlene kompetanse av Rio gjennom en årlig avtale med spesifiserte forventninger til deltakelse.

Vi har løpende og på forespørsel gitt råd, veiledning og bistand til både kommunene, brukere, pårørende og spesialisthelsetjenesten. Dette per telefon, brev, epost og møter.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
81 Tilsyn og klagesaksbeh. etter sosialtj. loven	kr 2 081 701,56	kr 761 624,90
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj. loven	kr 3 846 218,59	kr 115 154,92
83 Folkehelsearbeid	kr 309 155,68	kr 0,00
84 og 85 Primærhelsetj. og Spesialhelsetj.	kr 503 428,39	kr 445 953,92
86 og 75 Omsorgstj, Habilitering og Rehabilitering	kr 1 551 187,48	kr 585 869,14
87 og 88 Psykisk helse og Rusområdet	kr 444 911,64	kr 2 121 793,35
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 1 542 286,35	kr 392 189,79
Andre oppgaver under HOD	kr 0,00	kr 0,00
Sum:	kr 10 278 889,00	kr 4 422 586,00

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Oppdrag for Samferdselsdepartementet

91.1 Avkjørselssaker etter vegloven

Ingen saker i 2011.

91.2 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

Ingen saker i 2011.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for Utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Det er behandlet 1168 saker om apostille i 2011.

92.2 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Fylkesmannen har ikke mottatt eller behandlet saker om honorære konsuler i 2011.

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

Det er registrert 2 nye trossamfunn i Østfold 2011. Samlet er det 49 registrerte og 4 uregistrerte trossamfunn. Sum utbetalt statstilskudd i 2011 er kr 5.086.746. Fylkesmannen i Østfold har ikke foretatt noen særskilte kontrolltiltak/tilsyn overfor trossamfunnene de siste årene.

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Det er gitt 31 tillatelser til spredning av aske, omsøkt av pårørende etter en persons død. 20 søknader om askespredning er innvilget for personer som søker om dette før dødsfallet. Saksbehandlingstiden har vært under 1 måned for alle søknadene.

Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred

- Ett avslag på søknad om forskrift om typisk turiststed.
- Ett tilfelle av fastholdelse av tidligere beslutning om avslag på søknad om forskrift om typisk turiststed.

- Ett avslag og to innvilgede søknader om dispensasjon fra lukningsbestemmelsene.

Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området

98.1 Rekruttere og beholde medarbeidere

Ved kunngjøring av stillinger opplyses det om at den statlige arbeidsstyrken i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning og å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Som IA-virksomhet legger Fylkesmannen vekt på å tilrettelegge arbeidsforholdene for personer med ulike behov. Som ytterligere et tiltak for å ivareta resultatkravet, ble det i 2011 nedfelt et nytt punkt i FMØs lokale IA-mål om rekruttering:

FMØ ønsker å øke antall personer med innvandrerbakgrunn for at arbeidsstyrken ved fylkesmannsembetet i størst mulig grad skal gjenspeile befolkningen når det gjelder etnisk bakgrunn. Ved tilsetninger skal det innkalles minst en person med innvandrerbakgrunn dersom det gjennom søknad dokumenteres at vedkommende er formelt kvalifisert til stillingen. Resultatoppfølging skjer ved intern evaluering av lokale og sentrale IA-mål.

I 2011 ble 22 personer eksternt rekruttert ved tilsetninger, 11 i faste stillinger, 7 engasjement og 4 vikariater. Av disse var 18 kvinner og 4 menn. I tillegg kommer 6 praktikanter med fagopplæring.

Pr 31.12.2011 hadde Fylkesmannen i Østfold i alt 5 medarbeidere (4%) med innvandrerbakgrunn, hvorav 2 fast ansatte, 2 i engasjement og 1 med praksisplass.

Fylkesmannens livsfasepolitikk inkluderer lokal seniorpolitikk.

Med risiko for å miste nøkkelpersoner er det gjennomført lokale lønnsforhandlinger for en ansatt etter HTA pkt 2.3.4 og bestemmelsen "....for å beholde....".

Fylkesmannen har interne retningslinjer om arbeidstidsordninger, permisjonsregler, introduksjonsprogram for nyansatte, tilsettingsrutiner mm.

Sykefravær: Legemeldt og egenmeldt sykefravær var 5,2% i 2011. Det legemeldte sykefraværet var 3,9%. I følge NAVs IA statistikk var det legemeldte fraværet ved embetet 2,3% poeng lavere enn statlig forvaltning (5,6%) og 1,7% lavere enn offentlig administrasjon, forsvar og trygd. Fylkesmannen har fulgt opp sykefraværet systematisk. Økt egenmeldt sykefravær har redusert det legemeldte fravær i tråd med målet med ordningen. Noe av fraværet er langtidssykefravær. Ledelsen har prioritert oppfølging av sykefraværet høyt, og oppmerksomheten har vært rettet mot å finne ut hvorvidt dette er arbeidsrelatert og funnet at det i liten grad/ikke er tilfelle. Oppfølgingen skjer i nært samarbeid med NAV's IA-rådgiver og bedriftshelsetjenesten (Hjelp 24). Det er gjennomført kurs om hjertestarter og brukere er sertifisert. Jf. også kap 1, pkt 1.5.4.

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Embate	Antall 2010	% 2010	Antall 2011	% 2011
FMOS	3	2,4	5	4
Sum	3	0	5	4

98.2 Kompetanseutvikling

Viktige tiltak for kompetanseutvikling er tverrfaglige arbeidslag. Lag/arbeidgrupper ivaretar oppgaver som krever samordning. Av Fylkesmannens prioriterte kompetansetiltak i 2011 kan vi nevne at det er gjennomført halvdags introduksjonssamling for nyansatte med 14 deltakere. Embetets prosjekt for opplæring i teamutvikling og kommunikasjon omfatter alle avdelinger/staber. Dette startet i 2010, ble videreført i 2011, og opplæring fortsetter i 2012. Det er gjennomført ledersamlinger (2 dager), kurs med fokus på klart språk, stressmestring, forvaltningsjus, arbeidsmiljøloven og førstehjelp i regi av bedriftshelsetjenesten. Kompetanseutvikling på embetets ulike fagområder for øvrig, planlegges og gjennomføres i tråd med fagområdenes virksomhetsplaner.

Tabelldataene vedrørende kunngjorte stillinger nedenfor gjelder gruppen ledere på direktørnivå, assisterende

fylkeslege, assisterende fylkesmann og embetsleder. Mellomledere (assisterende direktører) og faggruppetledere er ikke medregnet. I 2011 ble det kunngjort to lederstillinger og ansatt en mann og en kvinne. Samlet for 2010 og 2011 ble det kunngjort 4 lederstillinger og ansatt en kvinne og tre menn. Pr 31.12.2011. består lederteamet av 3 kvinner (inkl. fylkesmannen) og 5 menn.

Fordeling menn/kvinner i lederstillinger

Embete	Kunngjorte lederstillinger	% tilsatte kvinner	% tilsatte menn	Antall kvinnelige ledere	Antall mannlige ledere
FMOS	4	25	75	3	5

Fordeling av kompetansemidler

Embete	% kompetanse kvinner	% kompetanse menn	% under 50 år	% over 50 år
FMOS				

98.3 Medvirkning

Samarbeidsutvalget: Fylkesmannen har etablert et godt samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene gjennom månedlige møter i samarbeidsutvalget. Samarbeidet er beskrevet i lokal tilpasningsavtale. I 2010-2011 deltok ledere og tillitsvalgte på felles opplæring om avtaleverket i regi av Nettverk Østlandet, jf Hovedavtalen pkt 5.6 Medbestemmelse og samarbeidskompetanse. Lokal lønnspolitikk ble på nytt drøftet og justert i 2010 og 2011 for å komme fram til en felles plattform om bruk av lønnsystemet. Vider var lønnsnivå, rekruttering, VP/budsjett m.m. drøftingstema.

Arbeidsmiljøutvalget: Arbeidet følger vår årlige handlingsplan og utvalget har hatt 4 møter.

Fellesmøter: Samarbeidsutvalget og arbeidsmiljøutvalget har hatt to fellessamlinger med tema Fylkesmannens verdier og rollekrav, og ett fellesmøte om HMS/IA.

98.4 Likestilling og likeverd

Det er lagt vekt på hvordan embetet utøver sin aktivitetsplikt for likestilling og veiledningsplikt på Fylkesmannens fagområder for å avdekke eventuelle uønskede lønnsforskjeller. Årlig utredes kjønnsfordelingen på stillingsgrupper og lønn, og vi har integrert tiltak i personalpolitikken og lønnspolitikken. Status for lønnsnivået hos Fylkesmannen i Østfold er beregnet 1-2 ganger pr år fra 1996.

Det ble gjennomført lokale lønnsforhandlinger etter HTA pkt 2.3.3 Årlige forhandlinger i 2011. Beregninger av status ved embetet pr 01.12.2011 viser at det ikke er usaklig forskjell på kvinner og menns lønnsnivå for sammenlignbare grupper. Fylkesmannen har en overvekt av kvinner i stillinger for lavere utdanningsgrupper og gjennomsnittet av lønnsnivået for kvinner samlet ligger derfor lavere enn for menn.

Vi har prosedyrer for kunngjøring, og det er etablert samarbeid med NAV ved kunngjøring av stillinger. Embetet har en fleksibel arbeidstidsordning og permisjonsmuligheter for småbarnsforeldre, redusert arbeidstid og arbeid hjemme etter avtale. Normalt forekommer ikke bruk av overtid.

I embetets samarbeidsutvalg med representanter fra både arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, var det 4 kvinner og 4 menn i 2011. Til sammenligning var kvinnerepresentasjonen 62% i 2010. Arbeidsmiljøutvalget har bestått av 3 kvinner og 4 menn, dvs. 43% kvinnerepresentasjon mens den i 2010 var den 50%. Ledernivået har 3 kvinner (inkludert fylkesmannen) og 5 menn, dvs. 38 % kvinner mot 50% i 2010.

Det blir årlig gjennomført omfattende individuell vurdering og etter behov fysisk tilpasning av arbeidsplassene. Inngangspartiet fikk i 2009/2010 ny mottakelse med bl.a. internettilgang, førings Skinner for blinde/svaksynte og det er montert teleslynge i et felles møterom. Videreutvikling av systemene og tiltak for universell utforming utvendig har pågått i 2011.

Fylkesmannen legger til grunn etiske retningslinjer for statstjenesten og har regler for varsling om arbeidsmiljøet ved embetet. Etikk er tema på FMØs årlige fag- og velferdsdager.

Likestillingsloven, arbeidsmiljøloven og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven er etter Fylkesmannens vurdering ivarettatt.

98.5 Føringer på IKT-området

Informasjonssikkerhet

Fylkesmannen har hatt fokus på informasjonssikkerhet i 2011 og helhetlig internkontrollsystem for personvern, informasjonssikkerhet og beredskap (PIB) ble iverksatt 15.04.2011. Overordnet styringsdokument og sikkerhetsinstruks utgjør Fylkesmannens informasjonssikkerhetspolicy og samsvarer med løsningsforslaget til fylkesmennenes informasjonssikkerhetsprosjekt. Instruksen skal bidra til at hver enkelt medarbeider har et bevisst og forpliktende forhold til personvern, informasjonssikkerhet og beredskap.

I perioden mars-april 2011 ble det gjennomført obligatorisk opplæring av alle ansatte og informasjonssikkerhet var tema på Fylkesmannens felles fagdager i juni. Sikkerhetsutvalget har representanter fra alle avdelinger/staber og ledes av assisterende fylkesmann. Det er gjennomført ROS-analyse av IKT-funksjonen som skal være grunnlag for en IKT-beredskapsplan. Det er foretatt endringer i segmenteringen av lokalnettet som følge av forslag gitt av sikkerhetsprosjektet. Noe av dette arbeidet avventer til anbefalingene fra "ensone-prosjektet" foreligger. Sikkerhetsarbeidet er en kontinuerlig prosess og det arbeides aktivt, med gode holdninger, bedre rutiner m.m.

Kart og geodata

Fylkesmannen deltar i geodata- og temadatautvalgene under Norge digitalt Østfold. Turkart Østfold inngår i et samarbeidet mellom Fylkesmannen og kommunene i Østfold, Fylkeskommunen og Statens kartverk. Partnerskapsavtalene med Østfold fylkeskommune om Østfold analyse er videreført og ble utvidet til også å omfatte GIS i 2011. Fylkesmannen samarbeider med kommunene om å tilrettelegge geodata for saksbehandling.

Kartdata fra Geovekst, Norge digitalt og ortofoto fra Norge i Bilder er tilgjengelig i webinnsynsløsningen Østfold-kartet. Vi har egen karttjeneste for regionalt miljøprogram og Ytre Hvaler nasjonalpark. I tillegg har vi en integrert løsning mot saksbehandlersystemet ePhorte. Byggesaker (klage- og dispensasjonssaker) er stedfestet.

Fylkesmannen i Østfold har deltatt i forprosjektet om felles geodatabase for embetene. Prosjektarbeidet er støttet av FAd og det er viktig at prosjektarbeidet blir videreført i 2012 da en felles geodatabase vil være ressursbesparende for embetene og viktig for å utvikle nye fellesløsninger. Matrikkelinformasjon er en svært viktig del av dette prosjektet.

Resultatområde 99 Partistøtteordningen

Informasjon og utbetaling av partistøtte for 2011 ble gjennomført før 01.05.2011.

Andre

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 344 879,46	kr 0,00
Andre faglige oppgaver for ikke-statlige virk.	kr 0,00	kr 0,00
Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 25 721 978,07	kr 0,00
Sum:	kr 26 066 857,00	kr 0,00